

Impact strategic

Nr. 3 (2002)

Publicație de strategie militară, analiză și prognoză
de securitate națională.

Redacția: Centrul de Studii Strategice de Securitate
Str.Panduri, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: 410.52.20
Fax: 410.03.64
E-mail: csss@ns.aism.ro

București

Centrul de Studii
Strategice de Securitate

Centrul de Studii Strategice de Securitate

Consiliul editorial:

General de brigadă dr. Visarion Neagoe
Dr. Constantin Moștoflei, director adjunct al C.S.S.S.
Colonel dr. Alexandru Leordean

Colegiul de redacție:

Dr. Vladimir Zodian, redactor responsabil
Sorina Răduică
Alexandra Sarcinschi
Alina Macovei
Mihai Dinu

Federația Sindicatelor Jurnaliștilor
și Tipografilor din România

Federația Sindicatelor Jurnaliștilor și Tipografilor din România

Președinte:

Cristi Godinac

Vicepreședinți:

Silvia Teodorescu
Adrian Scorțaru
Bogdan Negruzzi

Adresa: Str.Mircea Vulcănescu, nr.73, et.1, sector 1, București
Telefon: 313.35.21; www.fsjtr.ro
E-mail: fsjtr@hotmail.com

Atelierele Tipografice Daragiu - DGE, Editura DELIANA, București - ROMÂNIA
ISBN: 973 - 99595 - 9 - 8

PRO NATO pag. 9

ACTUALITATEA POLITICO-MILITARĂ

• *Impactul strategic al participării Armatei României la operațiuni în sprijinul păcii,*

general dr. Mihail Popescu, șeful Statului Major General, pag. 10 – 12

• *Aspecte legislative ale pregătirii României pentru integrarea în NATO,*

Sorin Encuțescu, secretar de stat și șef al Departamentului pentru

Relații cu Parlamentul, Armonizare Legislativă și Relații Publice pag. 16 – 18

• *Restructurarea și modernizarea sistemului de formare și dezvoltare profesională a personalului Forțelor Terestre,*

general-locotenent dr. Eugen Bădălan,

șef al Statului Major al Forțelor Terestre pag. 22 – 26

Geopolitici și geostrategii pe traiectoria viitorului

• *Prezent și viitor în mediul de securitate,*

colonel Octavian Dumitrescu pag. 31 – 35

• *Război și geopolitică în perspectiva secolului XXI,*

prof.univ.general de brigadă dr. Constantin Onișor pag. 36 – 38

• *Cooperarea politico-militară și militară în sud-estul Europei,*

colonel dr. Ioan Coșcodaru pag. 391 – 45

• *Geopolitica Europei de Sud-Est. Vulnerabilități și amenințări în 2001,*

Mihai Dinu pag. 46 – 48

Securitate și strategie militară

• *De la strategia integrală la metastrategie,*

general de brigadă (r.) dr. Gheorghe Văduva pag. 49 – 54

• *Asimetria și conflictele asimetrice. Posibile rezolvări în viziunea*

strategică românească, general de brigadă (r.) dr. Emil Chețe pag. 55 – 58

- ***Procedura analizei ierarhice ca metodă de evaluare a riscurilor strategice,***

general de brigadă dr. Nicolae Uscoi pag. 59 – 64

Societatea informațională. Pace și război

- ***Rolul armatei în combaterea terorismului,***

prof.univ.general de brigadă dr. Teodor Frunzeti pag. 65 – 67

- ***Elementele structurale ale războiului informațional,***

locotenent-colonel Mircea Șuteu pag. 68 – 72

- ***Conceptul de război geofizic,***

colonel Emil Străinu pag. 73 – 75

- ***Dimensiunea ecologică a securității naționale,***

colonel Florea Surdu pag. 76 – 80

Analize. Sinteze. Evaluări

- ***Controlul internațional asupra autorităților militare,***

prof.univ.colonel dr. Ion Dragoman pag. 81 – 85

- ***Evoluția istorică a drepturilor omului în viziune comparativă asupra diferitelor concepții și culturi. Considerații speciale privind evoluția constituțiilor germane și române (II),***

prof. univ. dr. Dieter Blumenwitz pag. 86 – 89

- ***Armata României și societatea civilă,***

Alexandra Sarcinschi pag. 90 – 95

Puncte de vedere

- ***Arma petrolului - evoluții pe piața globală în anul 2001,***

inginer Liviu Luca, prim-vicepreședinte CNSLR - Frăția pag. 96 – 99

- ***Strategiile militare - de la teorie la practică,***

general de brigadă dr. Visarion Neagoe pag. 100 – 102

• *Migrația de populație, amenințare nonmilitară la adresa securității naționale a României. Tendințe și perspective,*
Dan Pârvulescu pag. 103 – 106

• *Realități, opțiuni și exigențe în cercetarea științifică din domeniul apărării,*
colonel (r.) dr. Constantin Moștoflei pag. 107 – 109

• *Românii și Occidentul modern: sincronizare, izolare și integrare euro-atlantică,*
dr. Vladimir Zodian pag. 110 – 112

Eveniment strategic

• *Război și pace în Orientul Apropiat și Mijlociu,*
Alina Macovei pag. 113 – 116

Agenda NATO pag. 117 - 119

Note de lectură

• *The Global Century. Globalization and National Security*
- analiză - evaluare - prognoză (2001-2002),
A. M. pag. 120 – 124

• *Puteri și influențe. Anuar de geopolitică și geostrategie 2000-2001.*
Centrul Internațional de Cercetare Beaumarchais,
A.S. pag. 125 – 126

PRO NATO	pag. 9
• <i>Strategic Impact of the Romanian Armed Forces Participation in Peace Support Operations (PSOs),</i> General, Ph. D. Mihail Popescu, the Chief of the General Staff	pag. 13 – 15
• <i>Legislative Issues of Romania Preparation for Accesion to NATO,</i> Sorin Encuțescu, the Secretary of State Ministry of National Defence, the Chief of the Department of Relations with the Parliament, Legislative Harmonization and Public Relations	pag. 19 – 21
• <i>Restructuring and modernization of Professional Forging and Development System for Personnel of Land Forces Staff,</i> Lieutenant-General, Ph. D. Eugen Bădălan, Chief of the Romanian Land Forces Staff	pag. 27 – 30
Geopolitics and Geostrategies on the Future's Trajectory	
• <i>Present and Future in the Security Environment,</i> Colonel Octavian Dumitrescu	pag. 31 – 35
• <i>War and Geopolitics in the XXI Century,</i> Brigadier-General, Prof. Ph. D. Constantin Onișor	pag. 36 – 38
• <i>Politico-Military and Military Cooperation in South-Eastern Europe,</i> Colonel, Ph. D. Ioan Coșcodaru	pag. 39 – 45
• <i>South-East European Geopolitics. Vulnerabilities and Threats in the Year 2001,</i> Mihai Dinu	pag. 46 – 48
Security and Military Strategy	
• <i>From Integral Strategy to Metastrategy,</i> Brigadier-General (ret.), Ph. D. Gheorghe Văduva	pag. 49 – 54
• <i>The Asymmetry and the Asymmetrical Conflicts. Possible Solutions from the Romanian Strategic Point of View,</i> Brigadier-General (ret.), Ph. D. Emil Chețe	pag. 55 – 58

Contents

- *The Procedure of the Analytic Hierarchic Process - a Valuation Method Regarding the Strategical Risks,*
Brigadier-General, Ph. D. Nicolae Uscoi pag. 59 – 64

- The Informational Society. Peace and War**
- *The Role of the Armed Forces in Fighting Against Terrorism,*
Brigadier-General, Prof. Ph. D. Teodor Frunzeti pag. 65 – 67

- *Some Structural Elements of the Informational War,*
Lieutenant-Colonel Mircea Şuteu pag. 68 – 72

- *The Concept of Geophysical War,*
Colonel Emil Străinu pag. 73 – 75

- *The Ecological Dimension of the National Security,*
Colonel Florea Surdu pag. 76 – 80

- Analyses. Syntheses. Assessments**
- *The International Control over the Military Authorities,*
Colonel, Ph. D. Ion Dragoman pag. 81 – 85

- *The Historical Evolution of the Human Rights from a Comparative Point of View upon the Different Concepts and Cultures. Special Remarks Regarding the Evolution of the German and Romanian Constitutions (sequel),*
Prof, Ph. D. Dieter Blumenwitz, Würzburg - University pag. 86 – 89

- *The Romanian Armed Forces and the Civil Society,*
Alexandra Sarcinschi pag. 90 – 95

- Opinions**
- *The Weapon of Oil - Developments on the Global Market in the Year 2001,*
Eng. Liviu Luca, Prime-Vicepresident „CNSLR - Frația“ pag. 96 – 99

- *The Theory and the Practice of the Military Strategies,*
Brigadier-General, Ph. D. Visarion Neagoe pag. 100 – 102

Contents

- ***Human Migration - Non-military Threatening to the National Security,***
Dan Pârvulescu pag. 103 – 106

- ***Scientific Military Research: Present and Future,***
colonel (r.) dr.Constantin Moștofleu pag. 107 – 109

- ***Romanians and Modern Occident: Synchronization, Isolation
and Euro-Atlantic Integration,***
Ph.D. Vladimir Zodian pag. 110 – 112

- Strategic Event**
- ***War and Peace in Middle East***
Alina Macovei pag. 113 – 116

- NATO Agenda** pag. 117 - 119

- Reviews**
- ***„The Global Century. Globalization and National Security“,***
A.M. pag. 120 – 124

- ***Powers and Influences. Geopolitics and Geostrategies
Year Book 2000-2001.***
Beaumarchais Center for International Research,
A.S. pag. 125 – 126

Anul acesta ar trebui să fie, pentru România, anul integrării în NATO. Nu atât datorită poziției sale geostrategice, rolului ei de pilon de stabilitate în această zonă atât de frământată, sau perspectivei privitoare la ceea ce ar putea să fie țara noastră, împreună cu Ungaria, Bulgaria, Grecia și Turcia în regiune, în zona de impact între Europa de Vest și Europa de Est. Asemenea raționamente sunt deja bătătorite și se pare că nimeni nu le mai ia în seamă. Confruntarea strategică s-a mutat în alte zone și pe alte paliere, de la competiția pentru resursele asiatice, la războiul împotriva terorismului planetar. Nici geopolitica europeană nu mai este una a confruntării Est - Vest, una de falie, ci una a integrării, a unității continentului.

România și-a dorit și își dorește foarte mult să facă parte din Alianță pentru că tot românul crede, este convins că acolo îi este locul, că sistemul de valori al Alianței, al țărilor care fac parte din Alianță se potrivește cu al nostru. Populația din România, indiferent de etnie, crede și simte acest lucru și nu are nevoie să i se explice prea mult de ce, ce și cum.

Tot românul consideră că România este îndreptățită să fie acceptată în Alianță. Cvasi-totalitatea populației dorește acest lucru. Și nu pentru că ar fi superficială și inconștientă, că nu ar înțelege despre ce-i vorba, nu-și dă seama de costuri și de responsabilitățile pe care și le asumă, cum se sugerează uneori, ci tocmai pentru că înțelege perfect de ce trebuie să fim în NATO și nu în afară. Nu știm dacă rațiunile strategice sunt suficiente. Cei 12 ani care au trecut de la revoluția din decembrie 1989 arată că nu. Cu atât, mai mult cu cât argumentul strategic, în sensul în care îl percepem noi, se pare că nu a prea contat. Rațiunile strategice au forme diferite. Pentru fiecare țară, ele se prezintă altfel. Rațiunile strategice ale României nu sunt identice cu cele ale Bulgariei, ale Ungariei, ale Germaniei, Poloniei sau cu cele ale Franței. Și cu atât mai puțin cu cele ale Rusiei, mare putere nucleară, sau cu ale Statelor Unite, superputere mondială. Nu sunt însă nici potrivnice acestora. Pentru că și românii își doresc liniște, siguranță, securitate și stabilitate. Stabilitatea internă depinde însă, în mare măsură, de cea regională, iar cea regională este condiționată de cea globală.

Rațiunile pentru care românii vor să fie în NATO sunt nu numai strategice. Sunt și axiologice. De fapt, mai mult axiologice decât strategice. Sau, în orice caz, la baza rațiunilor politice și strategice ale acestei opțiuni stau cele axiologice. Faptul că lumea se globalizează și se multipolarizează, că, în momentul de față, se desfășoară o bătălie pentru resurse și, în cadrul acesteia, una pentru Asia, că, în această nouă confruntare, s-au operat deja primele regrupări de forțe, nu este chiar de primă importanță pentru noi. Faptul că, undeva, în Alaska, în Siberia sau prin nordul Norvegiei se pregătesc sisteme de arme nemaiapomenite cum sunt cele din categoria HAARP, că actualele rachete de croazieră au o bătaie de peste 2.500 de kilometri, că spațiul de confruntare cuprinde deja și Cosmosul, că rușii și-au reînnoit sau sunt pe punctul de a-și reînnoi arsenalul strategic nuclear cu noile rachete TOPOL, în timp ce Statele Unite pregătesc noi arme, unele, probabil, după legi fizice pe care încă nu le știm și nici măcar nu le bănuim, sunt lucruri spectaculoase, cu impact strategic deosebit, dar nu au relevanță suficientă pentru noi. Noi nu dorim să intrăm în NATO pentru a avea acces la aceste arme și nici la altele. Noi dorim să intrăm în NATO, pentru că acolo se află America, Germania, Marea Britanie, Italia, Spania, Grecia, Turcia, Polonia și Ungaria, țări care au jucat un rol important în istoria noastră, în viața noastră, unele fiindu-ne alături la greu, altele fiindu-ne parteneri permanente de dialog și de conviețuire în acest spațiu pe care ni l-a dat Dumnezeu și pe care noi, românii, nu l-am smuls de la alții. Noi trebuie să fim acolo unde sunt prietenii și unde sunt și trebuie să fie și vecinii noștri, unde sunt țările cu care am fost și cu care suntem împreună sub acest soare. Și chiar dacă viitorul Alianței va fi incert, dorim să trăim, deopotrivă, și vremurile bune și pe cele de incertitudine alături de cei cu care le-am mai trăit. Pentru că altfel nu se poate.

Să sperăm că, la summit-ul de la Praga, va fi rezolvată și această problemă care ne frământă de mulți ani și pentru care România a făcut practic tot ce se putea face, de la reformarea instituției militare, realizarea indicatorilor de interoperabilitate, conceperea și punerea în operă a structurii de forțe și modernizarea legislației, la participarea activă la exerciții în cadrul Parteneriatului pentru Pace și la misiuni de menținere a păcii. Opțiunea românească pro NATO nu este doar una politică. Este una națională.

REDAȚIA

Impactul strategic al participării armatei României la operațiuni în sprijinul păcii

General dr.
Mihail POPESCU,
șeful Statului Major General

Armata României în misiuni în sprijinul păcii:

- 1996** - UNAVEM III - ONU - Angola; UNIKOM - ONU - Irak - Kuwait; IFOR - NATO - Bosnia-Herțegovina;
- 1997** - UNAVEM III - ONU - Angola; MONUA - ONU - Angola; UNIKOM - ONU - Irak - Kuwait; ALBA - NATO - Albania; SFOR I - NATO - Bosnia-Herțegovina;
- 1998** - MONUA - ONU - Angola; UNIKOM - ONU - Irak - Kuwait; SFOR I - NATO - Bosnia-Herțegovina; KVM - OSCE - Kosovo;
- 1999** - MONUA - ONU - Angola; MONUC - ONU - R.D.Congo; UNMIK - ONU - Kosovo; SFOR I - NATO - Bosnia-Herțegovina; KVM - OSCE - Kosovo; OSCE GEORGIA - OSCE - Georgia;
- 2000** - SFOR I - NATO - Bosnia-Herțegovina; SFOR II - NATO - Bosnia-Herțegovina; KFOR - NATO - Kosovo; MONUC - ONU - R.D.Congo; UNMEE-ONU - Etiopia Eritreea; UNMIK - ONU - Kosovo; UNIKOM - ONU - Irak - Kuwait; KVM - OSCE - Kosovo; OSCE GEORGIA - OSCE - Georgia;
- 2001** - SFOR II - NATO - Bosnia-Herțegovina; KFOR - NATO - Kosovo; MONUC - ONU - R.D.Congo; UNMEE - ONU - Etiopia Eritreea; UNMIK - ONU - Kosovo; UNIKOM - ONU - Irak - Kuwait; KVM-OSCE - Kosovo; OSCE GEORGIA - OSCE-Georgia;
- 2002** - ISAF-Afghanistan.

Participarea Armatei României la operațiuni în sprijinul păcii și de asistență umanitară este urmarea nemijlocită atât a clarificărilor de ordin conceptual și strategic, cât și a depășirii recurenței politicii naționale de așteptare, în plan internațional, normală și necesară după evenimentele din Decembrie 1989.

Valoarea impactului strategic al participării la asemenea operațiuni a permis statului român să-și modeleze conduita, în funcție de conjunctura externă, astfel încât să-și câștige și să-și mențină statutul de actor credibil și furnizor de securitate în sistemul internațional.

Politica pragmatică și reforma în domeniul militar, adecvate noii ecuații de integrare și securitate euroatlantică, au asigurat valorificarea și probarea potențialului militar, prin

angajarea și participarea la operațiuni în sprijinul păcii și de asistență umanitară în diferite părți ale lumii.

Linia de demarcație a noilor interese strategice a constituit-o anul 1994, anul semnării Parteneriatului pentru Pace, care a marcat desprinderea de vechiul construct de securitate, strategic și militar, devenit deja revolut.

De atunci, România și armata și-au adecvat treptat politicile, orientându-se fără echivoc pe calea valorilor și reformelor care deschid drumul spre NATO și UE, în scopul participării active la construcția noii arhitecturi de securitate a lumii contemporane.

Conștientizând rolul operațiunilor în sprijinul păcii, în cadrul noului context de securitate, precum și eforturile comunității internaționale pentru stingerea și gestionarea focarelor de conflict, România și-a stabilit ca una dintre prioritățile fundamentale ale politicii militare externe, participarea în cadrul forțelor multinaționale destinate pentru asemenea operațiuni, conform Cartei ONU sau rezoluțiilor altor organizații cu vocație internațională/regională recunoscută.

Situația inserată cu privire la misiunile în sprijinul păcii, la care Armata României a fost și este angajată, evidențiază acest lucru.

Totodată, simpla parcurgere a acesteia este de natură să sublinieze rolul strategic de factor de securitate și stabilitate al României în zonă, fiind practic singura țară care participă la toate misiunile în sprijinul păcii din Regiunea Balcanică, "butoiul cu pulbere" dintotdeauna al Europei.

Din punct de vedere militar, participarea la aceste operațiuni este apreciată ca o etapă strategică indispensabilă în procesul pregătirii pentru integrarea în structurile euroatlantice, constituind un instrument al pregătirii forțelor și un vector esențial care să evidențieze capabilitățile și disponibilitățile de interoperabilitate ale Armatei României.

Dimensiunea strategică este conferită și de premisele de interoperabilitate operațională a forțelor, din perspectiva integrării în NATO, pe care le oferă și solicită participarea la astfel de misiuni. Se înscriu în acest context nu numai măsurile legislative și abordările doctrinare, privind procesul de instruire, planificare și înzestrare conform standardelor NATO, demarate și implementate în armată, ci și mutațiile în gândire și acțiune, fără de care integrarea în procesul de comandă și control, în ciclul decizional și de acțiune de tip NATO nu ar fi fost posibilă.

Un alt element de ordin strategic îl constituie faptul că aplicarea standardelor operaționale NATO, într-o primă etapă, numai în unitățile participante la aceste misiuni, a permis identificarea căilor și modalităților eficiente de implementare a acestora la nivelul întregii armate, asigurându-se astfel eșalonat „vocabularul” militar și operațional comun, necesar pentru eficientizarea relațiilor funcționale în cadrul structurilor militare multinaționale.

Participarea la misiunile în sprijinul păcii furnizează, de asemenea, elemente importante privind mecanismele necesare pentru gestionarea unor situații de criză, orientări pragmatice și de experiență în pregătirea și angajarea forțelor, generând planuri operaționale viabile și eficiente.

Capabilitățile și deprinderile personalului militar român, dobândite cu prilejul participării la asemenea misiuni, constituie baza ridicării nivelului de profesionalism necesar

pentru planificarea și ducerea acțiunilor militare într-un cadru multinațional, în condiții diferite de ordin geopolitic, de relief și climă, de tradiție și civilizație, lucru deosebit de semnificativ din perspectiva integrării în NATO.

Disponibilitatea manifestă a României pentru angajarea în asemenea operațiuni menține, totodată, conectarea permanentă a comandamentelor și unităților la evoluțiile „fierbinți” din anumite zone ale globului, ceea ce generează preocupări de studiu, analiză, pregătire și conceperea aplicațiilor și antrenamentelor de stat major din această perspectivă.

Valoarea corpului de cadre militare și capabilităților probate ale întregului personal au întrunit aprecierea unanimă a factorilor de decizie din țările membre NATO, precum și a personalităților militare, care consideră Armata României ca un partener credibil și de nădejde, pe care se poate conta oricând în alcătuirea forței multinaționale participante la astfel de misiuni.

Desigur că momentul tragic 11 septembrie 2001, care reprezintă nu numai o provocare la adresa SUA, ci și o lovitură asupra civilizației moderne, a impus măsuri deosebite, în general, la nivel național și, în particular, schimbări conceptuale privind misiunile și pregătirea forțelor armate.

Din această perspectivă, țările partenere joacă un rol important atât direct, prin participarea la acțiuni comune cu țările NATO, cât și indirect, sprijinind Alianța, prin realizarea capacităților proprii utilizate la nivel național.

Reforma eficientă din țările PfP, prin creșterea capacităților individuale și multinaționale, apte să facă față unor riscuri prin operații militare, contribuie la cooperarea cu țările NATO pentru crearea unui climat care promovează un mediu nefavorabil terorismului.

Recenta cooptare a Armatei României în cadrul Forței de Pace din Afghanistan reprezintă o recunoaștere atât a poziției și considerațiilor României față de flagelul terorismului contemporan, cât și o confirmare a încrederii pe care Alianța o are în probitatea și profesionalismul militarilor români.

Mentținerea în continuare a nivelului participării cu forțe și mijloace la operațiunile în sprijinul păcii sub conducerea organismelor internaționale mandatate, atât prin relația directă cu acestea, cât și în cadrul inițiativelor de cooperare regională și subregională la care România este parte, rămâne o constantă a politicilor militare. Aceasta implică stabilirea unor principii și măsuri care vizează: nivelul maxim de forțe și mijloace alocate în acest sens; identificarea resurselor de finanțare astfel încât procesul de reorganizare și modernizare al armatei să nu fie afectat; înzestrarea forțelor destinate pentru aceste misiuni cu mijloace și tehnică compatibilă NATO; re proiectarea sistemului logistic astfel încât să răspundă cerințelor asigurării forței la nivelul standardelor NATO în domeniu; selecționarea și pregătirea personalului pe criterii similare aplicate în cadrul Alianței.

Strategic Impact Of The Romanian Armed Forces Participation In Peace Support Operations (PSOs)

General Ph.D
Mihail POPESCU ,
The Chief of the General Staff

The Romanian Armed Forces participation in peace support operations:

- 1996** - UNAVEM III - UN-Angola; UNIKOM - UN- Irak - Kuwait; IFOR - NATO - Bosnia-Herzegovina;
- 1997** - UNAVEM III - UN - Angola; MOUNA - UN - Angola; UNIKOM - UN - Irak - Kuwait; ALBA - NATO - Albania; SFOR I - NATO - Bosnia-Herzegovina;
- 1998** - MOUNA - UN - Angola; UNIKOM - UN - Irak - Kuwait; SFOR I - NATO - Bosnia-Herzegovina; KVM - OSCE - Kosovo;
- 1999** - MOUNA - UN - Angola; MONUC - UN - D.R.Congo; UNMIK - UN - Kosovo; SFOR I - NATO - Bosnia-Herzegovina; KVM - OSCE - Kosovo; OSCE - GEORGIA - OSCE - Georgia;
- 2000** - SFOR I - NATO - Bosnia-Herzegovina; SFOR II - NATO - Bosnia-Herzegovina; KFOR - NATO - Kosovo; MONUC - UN - D.R.Congo; UNMEE - UN - Etiopia Eritreea; UNMIK - UN - Kosovo; UNIKOM - UN - Irak - Kuwait; KVM - OSCE - Kosovo; OSCE GEORGIA - OSCE - Georgia;
- 2001** - SFOR II - NATO - Bosnia-Herzegovina; KFOR - NATO - Kosovo; MONUC - UN - D.R.Congo; UNMEE - UN - Etiopia Eritreea; UNMIK - UN - Kosovo; UNIKOM - UN - Irak - Kuwait; KVM - OSCE - Kosovo; OSCE GEORGIA - OSCE-Georgia;
- 2002** - ISAF - Afghanistan.

Romanian Armed Forces participation in peace support operation and humanitarian mission is the consequence of both conceptual and strategic clarification and surpassing the national recurrence politics of standing by within the international environment, and it represents a normal requirement after the events of December 1989.

The value of the strategic impact of the participation in such operations has allowed Romania to reshape its conduct according to international security architecture, so that it could reach and keep the status of a reliable partner, as well as a security provider within the international security sistem.

Pragmatic politics and the reform in the military field appropriate to the new equation of the Euro-Atlantic integration and security provided military potential development

while demonstrating our military potential by active engagement and participation in PSOs and humanitarian missions across various parts of the world.

The demarcation line for the new strategic interests was represented by the year of 1994 when the PfP Framework Document was signed. This marked the detachment from the old and revoluted security concept concerning strategy and military.

Since then, Romania and its Armed Forces have harmonized their politics step by step having as a direct guidance the values and reforms which are opening the approach to NATO and EU, aiming to an active participation in building the new architecture of contemporary world security.

Being aware of the PfP operations role within the new context of security as well as of the international community efforts to eradicate and monitor the hotbeds of conflict, Romania chose as one of its fundamental priorities of the foreign military policy the participation within multinational forces designed to such operations, with respect to UN Chart or resolutions of other agencies with a well known international/regional vocation.

The agenda of the PfP operations in which, Romanian Armed Forces have taken part, stands out for this reality.

At the same time, a simple examination underlines Romania's strategic role as a security and stability provider within this area, being the only one country, which has participated in all PfP operations within the Balkan region, the eternal „gunpowder barrel“ of Europe.

From a military point of view, the participation in these operations is assessed as a necessary strategic stage of the preparation process for the integration within the Euro-Atlantic structures, representing an instrument for forces training and an essential vector able to point out Romanian Armed Forces capabilities and availability for interoperability.

The premises of forces operational interoperability also grant the strategic dimension for our integration in NATO structures. The legal provisions and doctrine approaches concerning training, planning and equipping process according to NATO standards, that have been implemented within the Armed Forces as well as the changes in thinking and action are parts of this context.

We are aware that the integration in the NATO command and control process and in decision making process are determined by this step.

Another strategic element is that using NATO operational standards in the first stage only to participating units in these operations, allow us to identify the most efficient methods to implement them within the Armed Forces thus providing a common military and operational „vocabulary“ required to make efficient the relationships necessary in multinational military structures.

The participation in PfP missions also provides major elements concerning the required mechanisms to monitor crisis, pragmatic and experimented directions to train and engage forces, generating viable, efficient operational plans.

The capabilities and abilities of the Romanian military personnel achieved in such operations represent the fundamentals of required professionalism for planning and conducting military actions within a multinational frame, under various geopolitical

territory, climate, tradition and cultural conditions. And this is also significant for a NATO integration outlook.

Romania's obvious availability to be engaged in such operations also offers to the commands and units the possibility to be permanently connected to "hot" evolutions in various areas of the world, which generates a concern for study, analysis, training and exercises conceivability within this perspective.

The professionalism of the military and their capabilities were highly appreciated by the decision makers in NATO nations as well as by military personalities, who consider Romanian Armed Forces as a reliable partner in the process of setting up a multinational force designed to participate in such operations.

The tragic moment of 11th September 2001, which represents not only a challenge addressed to the US, but also a shock to modern civilization, imposed of course, special generic measures at national level and particularly concept changes related to operations and Armed Forces training.

From this point of view, the partner nations have a major role, to participate in common operations with NATO nations and indirect, to support the Alliance by setting up their own capabilities.

The efficient reform within PfP nations tailored by developing individual and multinational capabilities, able to fight against risks, is a major factor in leading to cooperation with NATO nations with a view to create a environment unfavorable to terrorism.

Recent co-optation of the Romanian Armed Forces within the International Security Assistance Force (ISAF) in Afghanistan represents a recognition of Romania's option and attitude concerning contemporary terrorism and a confirmation of the confidence reliability that the Alliance has in the honesty and professionalism of the Romanian military, as well.

Maintaining a continuous level of participation in PfP operations with forces and means, under the umbrella of the international agencies, remains a constant attitude of our military politics, both by direct relationship, and regional and subregional initiatives of co-operation Romania is part to.

Therefore, it is necessary to set up some principles and measures aimed at: maximum level of forces and means allocated to this purpose; financial resources identification, so that the process with NATO compatible equipment restructuring and modernization of the Armed Forces not to be affected; forces equipping; re-designing the logistic system so that it could be able to meet the requirements of providing a NATO standard force; selection and training personnel according to the Alliance criteria.

Aspecte legislative ale pregătirii României pentru integrarea în NATO

Sorin ENCUȚESCU,
Secretar de stat
la Ministerul Apărării
Naționale, șef al
Departamentului pentru
Relații cu Parlamentul,
Armonizare Legislativă și
Relații Publice

România este convinsă că interesele sale de securitate națională pot fi asigurate numai prin integrarea în structurile de securitate euro-atlantice. Ca urmare, România consideră aspirația de a deveni cât mai curând membru NATO ca unul din obiectivele strategice prioritare. De asemenea, consideră Consiliul de Parteneriat Euroatlantic și Parteneriatul pentru Pace ca instrumente principale pentru întărirea stabilității, securității și transparenței în zona euro-atlantică și intenționează să-și intensifice participarea în aceste structuri.

Pentru îndeplinirea obligațiilor în calitate de stat partener România a adoptat următoarele acte normative:

○ Legea nr.23/1996 pentru ratificarea Acordului dintre statele părți la Tratatul Atlanticului de Nord și celelalte state participante la Parteneriatul pentru Pace cu privire la statutul forțelor lor, încheiat la Bruxelles, la 19 iunie 1995;

○ Legea nr.61/2000 pentru aplicarea Acordului dintre statele părți la Tratatul Atlanticului de Nord și celelalte state participante la Parteneriatul pentru Pace cu privire la statutul forțelor lor, încheiat la Bruxelles, la 19 iunie 1995;

○ Legea nr.153/2000 privind aprobarea Ordonanței Guvernului nr.12/2000 pentru ratificarea Protocolului Adițional Suplimentar la Acordul dintre statele părți la Tratatul Atlanticului de Nord și celelalte state participante la Parteneriatul pentru Pace cu privire la statutul forțelor lor, încheiat la Bruxelles, la 19 decembrie 1995;

○ Ordonanța de urgență a Guvernului nr.13/2000 pentru modificarea art.5 din Legea apărării naționale a României nr.45/1994;

○ Hotărârea Guvernului nr.864/2000 privind înființarea, organizarea și funcționarea Autorității Naționale de Securitate.

Analizând cadrul legal existent, în vederea aderării la NATO, România consideră că nu există prevederi legale care ar contraveni îndeplinirii obligațiilor ca membru al Alianței. Prevederile Constituției României sunt favorabile îndeplinirii acestor obligații. Ca urmare, dezvoltarea viitoare a cadrului legal trebuie să sprijine eforturile de continuare a reformei și restructurării forțelor armate pentru dezvoltarea structurii de forțe și capacităților care să răspundă cerințelor naționale și compatibilității cu NATO.

Până în prezent au fost adoptate:

○ Ordonanța de urgență a Guvernului nr.1/1999 privind starea de asediu și starea de urgență;

○ Ordonanța de urgență a Guvernului nr.13/2000 pentru modificarea Legii privind apărarea națională;

○ Legea privind pensiile militare de stat;

○ Ordonanța de urgență a Guvernului nr.90/2001 pentru modificarea Legii privind statutul cadrelor militare nr.80/1995;

○ Legea privind modul de acțiune împotriva aeronavelor ce utilizează neautorizat spațiul aerian al României.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr.1/1999 privind starea de asediu și starea de urgență, prevede măsurile ce trebuie luate în cazul unei amenințări grave la adresa siguranței și apărării naționale, democrației constituționale, precum și pentru prevenirea, limitarea și înlăturarea efectelor dezastrelor.

Starea de asediu este reprezentată ca fiind ansamblul de măsuri cu caracter politic, militar, economic și social și se instituie în scopul creșterii capacității de apărare a țării, în situația iminenței unei acțiuni sau inacțiuni îndreptată împotriva suveranității, independenței, unității statului sau integrității teritoriale.

Starea de urgență este definită ca ansamblu de măsuri cu caracter politic, economic, social și de ordine publică, instituit în următoarele situații:

○ existența unor amenințări la adresa siguranței naționale sau a democrației constituționale, ceea ce face necesare apărarea instituțiilor statului de drept și menținerea sau restabilirea stării de legalitate;

○ iminența producerii ori producerea unor dezastre.

Starea de asediu poate fi declarată pe o perioadă de 60 de zile, iar starea de urgență pentru o perioadă de 30 de zile.

Președintele României instituie starea de asediu sau starea de urgență, în întreaga țară ori în anumite localități, și solicită Parlamentului încuviințarea măsurii adoptate, în cel mult 5 zile de la luarea acesteia. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în cel mult 48 de ore de la instituirea stării de asediu sau a stării de urgență.

Coordonarea aplicării măsurilor dispuse prin decretul de instituire a stării de asediu revine, în principal, Ministerului Apărării Naționale.

În cazul instituirii stării de urgență, coordonarea aplicării măsurilor dispuse prin decret revine, în principal, Ministerului de Interne, care poate solicita sprijin logistic din partea Ministerului Apărării Naționale.

Ordonanța de urgență a Guvernului nr.13/2000 pentru modificarea Legii privind apărarea națională, aprobată de Parlament prin Legea 398/2001, stipulează că:

○ participarea la acțiuni militare, umanitare sau în sprijinul păcii, potrivit obligațiilor asumate de România prin tratate, acorduri și alte înțelegeri internaționale, se aprobă de Parlament la propunerea președintelui României;

○ participarea unor unități ale forțelor armate, în afara teritoriului României, cu efective și tehnică de luptă, la exerciții militare comune cu unități ale altor state se aprobă de președintele României la propunerea ministrului apărării naționale;

○ desfășurarea exercițiilor, operațiilor sau altor activități care implică intrarea, staționarea sau trecerea unităților străine pe teritoriul României se aprobă astfel:

□ acțiunile de mare amploare se aprobă de către Parlament la propunerea președintelui României;

□ acțiunile cu durata de până la 90 de zile, care angajează forțe în valoare de până la o brigadă din trupele de uscat, un grup de aviație și o escadrilă navală, cu formațiunile de comandă și de sprijin aferente, dar nu mai mult de 5000 de militari, se aprobă de către președintele României la propunerea Guvernului;

□ acțiunile cu durata de până la 60 de zile, care angajează forțe în valoare de până la batalion sau divizion din trupele de uscat, o escadrilă de aviație și un divizion de nave de sprijin aferente, dar nu mai mult de 3000 de militari, se aprobă de către președintele României la propunerea primului-ministru;

□ acțiunile cu durata de până la 45 de zile, cu forțe terestre, aeriene și navale, care angajează maximum 2000 de militari, se aprobă de către președintele României la propunerea ministrului apărării naționale.

Legea privind pensiile militare de stat a intrat în vigoare la 1 aprilie, odată cu Legea privind sistemul public de pensii și alte drepturi de asigurări sociale. În procesul de elaborare, a fost luat în considerare sistemul legislativ vest-european. Legea stipulează că plata pensiei se va face potrivit ultimului grad și ultimei funcții, spre deosebire de vechea modalitate de calcul, care era bazată pe media salariilor a cinci din ultimii zece ani lucrați fapt ce crea discrepanțe în funcție de momentul pensionării. O prevedere specială a legii este posibilitatea pensionării anticipate după 20 de ani de serviciu în forțele armate. Aceasta, împreună cu o altă prevedere care stipulează posibilitatea angajării chiar și în cadrul unei instituții publice, devine un important instrument de implementare a reformei în managementul resurselor umane. Alte prevederi se referă la pensia militară în caz de incapacitate sau deces.

Prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr.90/2001 pentru modificarea Legii privind statutul cadrelor militare nr.80/1995, au fost luate acele măsuri care pot conduce la reabilitarea carierei militare și armonizarea cu practicile NATO.

Prevederile sale se referă la:

- realizarea concordanței grad-funcție;
- implementarea Ghidului carierei militare (acesta a fost aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 582/2001);
- scăderea vârstei de pensionare;
- introducerea gradului de sergent ca primul grad de subofițer.

Legea privind modul de acțiune împotriva aeronavelor ce utilizează neautorizat spațiul aerian al României a înlocuit vechile reglementări în acest domeniu. Au fost luate în considerare:

- schimbarea instituțiilor autorizate și responsabilităților în acest domeniu;
- intensificarea activității în spațiul aerian al României;
- armonizarea legislației naționale cu reglementările altor state și organizații internaționale.

Legea stabilește instituțiile autorizate să ia măsuri în astfel de cazuri.

Procedurile sunt similare cu acelea utilizate în statele membre NATO.

Una din principalele cerințe ale Programului de Guvernare este armonizarea actelor normative cu legislația statelor membre NATO și UE. Pentru a îndeplini această cerință, a fost legiferată obligația inițiatorului ca, pe timpul procesului de elaborare, să urmărească compatibilitatea proiectului de act normativ cu reglementările comunitare și ale statelor membre NATO.

În acest spirit, precum și pentru a îndeplini cerințele Programului Național de Aderare la NATO, un număr mare de acte normative au fost elaborate și se află în diferite stadii ale procesului legislativ (în dezbaterile Parlamentului, pentru avizare de către alte autorități publice sau în finalizare la nivelul Ministerului Apărării Naționale).

Amendamentele la Legea privind pregătirea populației pentru apărare urmăresc, de asemenea, armonizarea cadrului legislativ cu cel al statelor membre NATO. Proiectul de lege definește termenul de personal militar profesionist.

Potrivit amendamentelor la statutul cadrelor militare, militarii angajați pe bază de contract pot intra în corpul subofițerilor. În plus, amendamentele oferă posibilitatea

accesului femeilor la o carieră militară, în aceleași condiții ca și bărbații.

O altă problemă se referă la înființarea rezerviștilor profesioniști. Rezerviștii profesioniști pot fi cetățeni care au îndeplinit stagiul militar ca militar în termen sau care îndeplinesc un serviciu modular - 4 luni de pregătire în primul an și 30 de zile de pregătire în fiecare din următorii 5 ani. Aceștia pot îndeplini, temporar, atribuțiile personalului militar profesionist, atunci când acest tip de personal nu este disponibil, în exerciții bilaterale și multilaterale, precum și în misiuni internaționale.

Un alt obiectiv al amendamentelor vizează reglementarea condițiilor pentru serviciul utilitar alternativ pentru cetățenii care nu pot, din motive religioase, să execute serviciul militar obligatoriu.

Prin proiectul de Lege privind Sistemul Național de Management al Crizelor se propune înființarea unui sistem unitar destinat să asigure resursele umane, materiale și financiare, precum și reglementarea pregătirii și acțiunii autorităților publice, persoanelor fizice și juridice, în scopul prevenirii și gestionării crizelor.

Proiectul de lege va pune în funcțiune un mecanism care va asigura o mai bună coordonare între instituțiile implicate și o mai bună cooperare cu țările NATO și parteneri.

Proiectul de Hotărâre a Guvernului privind Sistemul Național de Căutare - Salvare intenționează să răspundă atât cerințelor interne, cât și angajamentelor asumate de România prin tratatele internaționale. Proiectul stabilește:

- înființarea Sistemului Național de Căutare - Salvare și proceduri similare cu sistemele statelor NATO;
- înființarea Comitetului Național de Căutare - Salvare;
- integrarea tuturor forțelor și mijloacelor și utilizarea lor într-o concepție unitară;
- cadrul legal pentru cooperarea cu statele vecine.

Pentru a fi pregătită în momentul aderării, România va revedea legislația în vigoare pentru a identifica orice constrângere care ar putea fi în conflict cu viitorul statut de membru NATO și, dacă va fi necesar, în consultare cu Alianța, va pregăti schimbările legislative ce se impun.

Legislative Issues Of Romania Preparation For Accession To NATO

Sorin ENCUTESCU,
Secretary of state,
Minister of National Defence

Romania is convinced that its national security interests can only be ensured through integration in Euro-Atlantic security structures. Consequently, Romania aspires to early NATO membership as a priority strategic objective. Also, it considers EAPC and PfP as important instruments for enhanced stability, security and transparency in the Euro-Atlantic region and intends to intensify its participation in these structures.

To fulfill the commitments as state partner, Romania adopted the following normative acts:

- Law no. 23/1996 on the ratification of the Agreement among the States to the North Atlantic Treaty and other States participating in the Partnership for Peace regarding the status of their forces, done in Brussels, on June 19th, 1995;

- Law no. 61/2000 on the implementation of the Agreement among the States to the North Atlantic Treaty and other States participating in the Partnership for Peace regarding the status of their forces, done in Brussels, on June 19th, 1995;

- Law no. 153/2000 concerning the approval of the Government Order nr. 12/2000 on the ratification of the Further Additional Protocol to the Agreement among the States to the North Atlantic Treaty and other States participating in the Partnership for Peace regarding the status of their forces, done in Brussels, on December 19th, 1995;

- Government Emergency Order nr. 13/2000 for the modification of the article 5 of the Law on national defense of Romania no. 45/1994;

- Government Decision nr. 864/2000 on the establishment, organization and functioning of the National Security Authority.

Analyzing the existing legal framework with the view to accede in NATO, Romania considers that there are not any legal provisions that could possibly be in conflict to comply with the commitments as Alliance member. Romanian constitutional provisions are in favor of complying with these commitments. Therefore the further development of the legal framework has to support the efforts to continue the reform and restructure of Armed Forces to develop force structure and capabilities which meet national requirements and are compatible to NATO's demands.

Until now were adopted:

- Government Emergency Order no 1/1999 on the state of siege and emergency;

- Government Emergency Order no 13/2000 modifying the Law on the National Defense;

- Law on the state military pension;
- Government Emergency Order no 90/2001 modifying the Law on the status of military personnel no 80/1995;
- Law on the measures to be taken against aircrafts that use the Romanian air space without clearance.

Government Emergency Order no 1/1999 on the state of siege and emergency stipulates measures to be taken in case of a serious threat to national defense and security or to the constitutional democracy, as well as in case of disaster prevention and relief.

The state of siege is represented as the ensemble of political, military, economic and social measures and is declared with the purpose of increasing the defense capability in case of an imminent action or inaction against the sovereignty, independence, state unity or territorial integrity.

The state of emergency represents the ensemble of political, economic, social and public order measures enforced in the following cases:

- existing threats against national security or constitutional democracy, that requires the reestablishment of legal normality;
- prevention of forthcoming disasters and relief of ongoing disasters.

The state of siege can be declared for a 60-days period and the state of emergency for 30 days.

The President of Romania declares the state of siege or emergency in the entire country or in specific localities and shall request the approval of the Parliament within five days from the declaration. If the Parliament is not in session, it shall be convened de jure within 48 hours from the time the state of siege or emergency is in force.

The coordination of the measure implementation in case of state of siege incumbers on MOD.

In emergency situations, the coordination of the measures implementation in this state incumbers on Ministry of Internal Affairs, witch may request logistic support from the Ministry of National Defense.

Government Emergency Order no 13/2000 modifying the Law on the National Defense, approved by the Parliament through the Law 398/2001, stipulates that:

- the approval for participation in military, humanitarian or peace support operations, in accordance with Romania's

commitments assumed by treaties, agreements or other international arrangements, is given by the Parliament upon the proposal of the Romanian president;

- the approval for the participation of Armed Forces units outside the Romanian territory with manpower and combat equipment within exercises jointly organized with other states' units is given by the Romanian President upon the proposal of the Minister of Defense the development of exercises, operations or other activities that implies entering, stationing or passing of foreign units on the Romanian territory is approved as follows:

- for major actions, the approval is given by the Parliament upon the proposal of the Romanian President;

- the approval for no longer than 90-days actions, involving manpower not exceeding a brigade (land forces), an air wing and navy squadron, with their command and support formations, the overall force no larger than 5,000 military, is given by the Romanian president upon the Government proposal;

- the approval for no longer than 60-days actions, involving manpower not exceeding a battalion (land forces), an air squadron and a Navy division, with their command and support formations, the overall force no larger than 3,000 military, is given by the Romanian President upon the Prime Minister's proposal;

- the approval for no longer than 45-days actions, with land, air and sea-borne forces involving an overall force no larger than 2,000 military, is given by the Romanian President upon the proposal of the Minister of Defense.

The Law on state military pension came into force on April 1st, 2001, together with the Law on the pension public system and other social assurance rights. In the drafting process, similar West-European legislation was considered. The Law stipulates that the payment of pension is to be made according to the rank and position, unlinke the old calculus, which was based on the average salary in five consecutive years from the last ten working years. That rule created discrepancies depending on the moment of retirement. A special provision of the law is the possibility to retire earlier, after 20 years of service in the Armed Forces. Along with an additional provision, stipulating that a retired person can be employed as a civilian even in a public institution, the mentioned provision has become an important tool to implement the reform in the

human resources management. Other provisions refer to the military pension in case of incapacity and death.

By the Government Emergency Order no. 90/2001 modifying the Law on the status of military personnel no. 80/1995, certain measures were provided that may lead to the rehabilitation of the military career and to the harmonization with NATO practice.

Its provisions refer to:

- the achievement of the rank-position concordance;
- the implementation of the Military career Guide (this was approved by the Government decision no 582/2001);
- the insertion of the "sergeant" as the first NCO rank.

The Law on the measures to be taken against aircrafts that use the Romanian air space without clearance replaced an old regulation in this area. It takes into account:

- the change of duly authorized organizations and their responsibilities in this field;
- the intensification of the activity in the Romanian air space;
- the harmonization of our laws with the regulations of other states and international organizations.

The Law determines the organizations duly authorized to take measures in such cases. The procedures are similar to those used in NATO members-states.

One of the main tasks of the Government program is the harmonization of normative acts with the legislation of the EU and NATO member-states. To accomplish this task, it was ruled the initiator obligation, during the drafting process, to ensure the compatibility of the normative act draft with the EU and NATO member states-legislation.

In this spirit, as well as to fulfill the requirements of the Annual National program for integration in NATO, a large number of normative act draft were drawn up and are in various stages of the legislation process (under debate in the Parliament, at other public authorities for comments or being finalized at MOD level).

The amendments to the Law on preparation of the population for defense are also aimed at harmonizing the legal framework with that of NATO members-states. The bill defines the term of professional military personnel. According to the

amendments on the status of the military personnel, the military by contract can enter the body of NCOs. In addition, the amendments offer women access to a professional military career in the same way as men.

Another issue refers to the set up of professionals' reserve. The professionals' reserve can be citizens who were conscripts or who fulfill a modular service - 4 months of training in the first year and 30 days training in each of the following 5 years. They could be used to accomplish, in a certain period of time, duties of professional military personnel, when this kind of personnel is not available to participate in bilateral or multilateral exercises and in international missions.

Another objective of the amendments will be to regulate the conditions for the alternative service for the citizens who, because of their religious beliefs, cannot serve as conscripts.

By the National Crisis Management System Bill is proposed to establish a unitary system designated to assure human, material and financial resources, as well as to regulate the preparation and action of the public authorities, legal entity and population, with the purpose to prevent and manage crises.

This bill will put in function a mechanism that will provide a better co-ordination among the involved institutions and a better co-operation with NATO countries and partners.

The Government Decision draft on the National Search and Rescue System intends to meet both internal requirements and the commitments undertaken by Romania in international treaties. The draft establishes:

- the SAR national system and procedures similar to those of NATO member-states;
- the National Committee for Search and Rescue;
- the integration of all assets and their use in a unitary concept;
- the legal framework for the cooperation with neighbors.

To be prepared at the accession moment, Romania will review its current legislation in order to identify any prohibitions that could be in conflict with future NATO membership and, if necessary and in consultation with the Alliance, will make changes to the legislation.

Restructurarea și modernizarea sistemului de formare și dezvoltare profesională a personalului Forțelor Terestre

**General-locotenent dr.
Eugen BĂDĂLAN,
șeful Statului Major al
Forțelor Terestre**

Reforma profundă conceptual-dochinară, structurală, acțională și în planul înzestrării cu sisteme de arme și echipamente, pe care o trăiește Armata României, se derulează în toate domeniile de manifestare a Forțelor Terestre. Pentru Forțele Terestre Române, obiectivul principal al demersurilor actuale îl constituie aducerea tuturor comandamentelor și unităților în acea stare care să le permită participarea oportună și eficientă la apărarea țării, participarea la misiuni externe conform regulamentelor internaționale ale României, compatibilizarea cu structurile similare ale armatelor țărilor membre NATO și îndeplinirea tuturor condițiilor de aderare la structurile de securitate europene și euro-atlantice.

Resursa umană - cea mai importantă dintre resursele la dispoziție în prezent și în viitorul apropiat - este domeniul în care restructurarea și modernizarea Forțelor Terestre se manifestă cel mai dinamic și produce cele mai mari efecte.

Reducerea efectivelor, până la finele anului 2003, la aproximativ 76.000 de funcții, creșterea ponderii militarilor profesioniști până la 75%, realizarea raportului de 1/2,5 între ofițeri și subofițeri, aplicarea ghidului carierei militare, nevoia atingerii unor standarde moderne în pregătirea și ducerea acțiunilor militare precum și introducerea în înzestrare a unor sisteme de arme noi sunt realități care au determinat și impun în continuare restructurarea și modernizarea sistemului de formare și dezvoltare profesională a personalului din Forțele Terestre.

Sistemul de formare, specializare și perfecționare a pregătirii personalului Forțelor Terestre vizează:

- formarea, dezvoltarea și menținerea aptitudinilor și deprinderilor militarilor și a capacității operaționale a structurilor pentru întrebuințarea corespunzătoare a echipamentelor, pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare;
- perfecționarea cooperării în toate tipurile de operații (lupte) ;
- asigurarea capacității de acțiune în comun cu structurile similare din armatele statelor membre NATO, UE și parteneri;
- dezvoltarea spiritului competitiv și creșterea exigenței în respectarea standardelor;
- aplicarea procedeeleor și tehnicilor moderne de pregătire;
- evaluarea continuă și standardizarea pregătirii;
- perfecționarea structurală și normativă a sistemului de pregătire;
- motivarea tuturor participanților la pregătire.

Principiile ce stau la baza sistemului de formare și dezvoltare profesională a personalului Forțelor Terestre sunt:

- caracterul intercategoriai de forțe și interarme al structurilor asigură pregătirea întrunită a comandamentelor și instruirea trupelor la nivel strategic, operativ și tactic în condițiile reale și complexe ale câmpului de luptă modern;

- planificarea și organizarea unitară a pregătirii asigură fundamentarea sistemică a obiectivelor pregătirii pe baza unei concepții și a unui plan unic, precum și folosirea eficientă a resurselor avute la dispoziție;

- desfășurarea modulară a pregătirii asigură concentrarea eforturilor pentru îndeplinirea obiectivelor principale, în mod secvențial pe etape și programe de sine stătătoare, specifice fiecărei structuri;

- specializarea asigură obținerea performanțelor maxime într-o anumită funcție, iar flexibilitatea și adaptabilitatea permit extinderea/diminuarea unor activități sau schimbarea/redimensionarea obiectivelor, în funcție de prioritățile impuse;

- preponderența caracterului practic- aplicativ .

Având în vedere obiectivele asumate și cursul prognozat al evoluției structurale și acționale a comandamentelor și unităților, Statul Major al Forțelor Terestre a formulat sistemului de formare, specializare și perfecționare a pregătirii resursei umane următoarele cerințe:

- polivalența, multidisciplinaritatea, integralitatea și complementaritatea conferă posibilitatea formării și dezvoltării luptătorului complet, performant și universal;

- cultivarea spiritului de luptă și a virtuților militare dezvoltă dorința luptătorului de a învinge, cu respectarea legilor războiului;

- planificarea științifică și structurarea pe etape și obiective a pregătirii stimulează și inspiră dorința obținerii celor mai înalte performanțe;

- competitivitatea și experiența asigură desfășurarea pregătirii într-un cadru stimulator și riguros;

- adaptarea pregătirii la condițiile de mediu și climă specifice teritoriului național sau altor teritorii;

- continuitatea pregătirii prin aplicarea tehnicilor/procedeele moderne garantează corectarea erorilor;

- evaluarea continuă asigură cunoașterea permanentă a performanțelor și corectarea oportună a deficiențelor;

- interoperabilitatea creează condițiile necesare creșterii capacității de acțiune în comun cu structurile militare similare din armatele statelor membre NATO.

Proiecția structurilor a avut în vedere ca în toate componentele sistemului de formare și perfecționare a pregătirii personalului - învățământ, pregătire de comandament și instrucția trupelor - să se realizeze obiectivele managementului resurselor umane și să se asigure compatibilizarea și interoperabilitatea structurilor militare românești cu cele similare armatelor moderne.

Modernizarea învățământului militar din Forțele Terestre vizează realizarea unui sistem organizat și integrat care să determine formarea, specializarea și perfecționarea pregătirii personalului militar în activitate și în rezervă în concordanță cu modelele prefigurate și standardele militare operaționale aprobate.

Formarea cadrelor în activitate se realizează, de regulă, în sistemul instituționalizat al învățământului militar care pregătește viitorul comandant sau specialist militar, în măsură să îndeplinească, imediat după absolvire, funcțiile pentru care s-a instruit și să se perfecționeze permanent pe timpul carierei militare, corespunzător necesităților Forțelor Terestre.

Specializarea cadrelor militare asigură obținerea performanțelor maxime într-o anumită funcție, generând o puternică individualizare a personalului într-o structură militară sau alta.

Perfecționarea cadrelor militare, în sistemul militar instituționalizat din Forțele Terestre, se face în perioada premergătoare numirii acestora în alte funcții, ulterioare celor pentru care s-a realizat formarea și specializarea inițială, astfel încât, de la început, fiecare să-și poată îndeplini atribuțiile funcționale și să se poată manifesta ca lider, capabil să integreze resursele la dispoziție în vederea îndeplinirii misiunii specifice structurii pe care o comandă.

Întreaga activitate de învățământ militar din Forțele Terestre este proiectată să se desfășoare în cele trei colegii militare liceale, Academia Forțelor Terestre, școala Militară de Maiștri Militari și Subofițeri, școlile de aplicație ale armelor, Centrul de Limbi Străine și în Centrul de instrucție Pfp.

Colegiile militare liceale au misiunea să pregătească elevii atât pentru continuarea studiilor în instituțiile de formare a militarilor de profesie, cât și pentru a putea urma orice altă formă de învățământ universitar sau postliceal.

Academia Forțelor Terestre are menirea să formeze ofițeri de comandă pentru Forțele Terestre, licențiați în știință militară, specializarea managementul organizației.

Conform noii „Concepții de formare și dezvoltare profesională a personalului din Forțele Terestre”, în curs de elaborare și avizare la această dată, ca urmare a schimbării (diversificării) disciplinelor la care se susține examen de admitere și a programelor de pregătire academică, se vor diversifica și tipurile de licență pe care absolvenții le pot obține, astfel: administrație publică; finanțe contabilitate; învățământ tehnic.

Tipul de ofițer pe care îl va forma Academia Forțelor Terestre, potrivit acestei concepții, va fi: licențiat în una din specialitățile de mai sus; cu pregătire universitară militară; pregătit ca luptător polivalent, fiind în măsură să folosească (fiind brevetat) armamentul și tehnica de bază din dotarea Forțelor Terestre; în măsură să organizeze viața colectivităților.

Opțiunea pentru armă va aparține individului, fiind însă orientată de specialiști prin metode adecvate, inclusiv prin aplicarea de teste privind unele abilități și deprinderi, în acest sens aducându-și contribuția și școlile de aplicație ale armelor.

Școala Militară de Maiștri Militari și Subofițeri are misiunea de a forma luptători, conducători de organizații militare mici (grupe/echipe, plutoane/ ateliere de reparat tehnică militară) specialiști în armă, educatori și cetățeni cu responsabilități speciale. Pregătirea maiștrilor militari și a subofițerilor ca specialiști în arme/servicii se realizează în școlile de aplicație ale armelor.

În viitor, subofițerii - coloana vertebrală a Forțelor Terestre - vor fi luptătorii, specialiștii în mânăuirea sistemelor de arme și echipamentelor, comandanții structurilor mici, lucrătorii de stat major, asistenții comandanților de structuri mari și administratorii stăpâni pe propriile emoții și sentimente, gata oricând să-și îndeplinească misiunile ce le revin, pe baza unor solide deprinderi comportamentale, civice, educative, morale și etice.

Începând din anul 2001, în structura școlii Militare de Maiștri Militari și Subofițeri funcționează Centrul de Pregătire a Subofițerilor, în cooperare cu Corpul Infanteriei Marine al SUA, pentru pregătirea în primul modul a cursanților de la cursul de formare a subofițerilor în activitate (filiera indirectă).

În noua viziune a Forțelor Terestre, școlile de aplicație ale armelor împreună cu bazele (centrele) de instrucție din subordine vor constitui pilonul principal de susținere a întregului sistem de formare, specializare și perfecționare a pregătirii personalului militar, revenindu-le următoarele sarcini:

- formarea militarilor în termen, militarilor cu termen redus, militarilor angajați pe bază de contract, subofițerilor, maiștrilor militari și ofițerilor;
- perfecționarea pregătirii militarilor angajați pe bază de contract, subofițerilor, maiștrilor militari și ofițerilor;
- proiectarea și implementarea strategiilor de dezvoltare a genurilor de armă;
- elaborarea, experimentarea, omologarea și monitorizarea reglementărilor în armă.

Comandantul școlii de aplicație va deveni liderul armei și va avea competențele de inspector al acesteia.

Bazele (centrele) de instrucție vor constitui corp comun cu școlile de aplicație ale armelor și, în afara sarcinilor proprii de instruire a militarilor conșcripți, vor primi misiunea de a desfășura cursuri sau module ale cursurilor organizate de școli.

Se vor instituționaliza relațiile de cooperare între Academia Forțelor Terestre, școala Militară de Maiștri Militari și Subofițeri, școlile de aplicație ale armelor, precum și între acestea și corpurile de armată teritoriale. Aceste relații se vor materializa prin planuri anuale de cooperare care vor cuprinde activitățile ce se desfășoară în comun și elementele de sprijin reciproc pentru realizarea obiectivelor fiecăruia.

Centrul de Limbi Străine are ca misiune de bază formarea și dezvoltarea competențelor lingvistice corespunzătoare postului pe care sunt încadrate cadrele militare și asigurarea însușirii terminologiei militare specifice NATO, în special a procedurilor de comandă și stat major în acțiunile militare, inclusiv în operațiile militare altele decât războiul.

La această dată, se află în funcționare sau în curs de înființare centre de limbi străine (limbi oficiale NATO) în garnizoane mari - universitare, având în vedere nevoile de pregătire a personalului și dinamica structurilor din Forțele Terestre.

Centrul de Instrucție Pfp, recent înființat, este destinat pentru dezvoltarea tehnicilor necesare desfășurării operațiilor în sprijinul păcii, bazate pe învățăminte, metode și standarde de instrucție și asistență privind pregătirea subunităților, formarea și pregătirea ofițerilor de stat major, în vederea participării la misiuni în cadrul statelor majore multinaționale.

Pregătirea de comandament și instrucția trupelor, componente principale ale sistemului de formare, specializare și pregătire a personalului, se desfășoară unitar, pe baza „Dispoziției șefului Statului Major al Forțelor Terestre privind pregătirea structurilor din subordine“.

Pregătirea de comandament se realizează în scopul creșterii capacității de acțiune în condițiile războiului modern.

Pregătirea comandamentelor teritoriale vizează:

- managementul resurselor umane și materiale ale unităților din subordine;
- organizarea, desfășurarea și evaluarea unor activități de stat major;
- organizarea și desfășurarea ridicării graduale a capacității de luptă a unităților subordonate, precum și mobilizarea acestora;
- conducerea acțiunilor militare din zona lor de responsabilitate, întrebuintând în acest scop forțele rămase la dispoziție.

Pregătirea comandamentelor operaționale vizează:

- pregătirea și desfășurarea acțiunilor militare;
- organizarea și desfășurarea activităților de stat major cu structurile prevăzute a fi subordonate operațional, verificarea și evaluarea nivelului de pregătire al acestor forțe.

Instrucția trupelor se execută în scopul însușirii cunoștințelor teoretice și formării deprinderilor practice necesare îndeplinirii desfășurării acțiunilor militare specifice războiului modern.

Unitățile din forțele active, concomitent cu instruirea pentru îndeplinirea misiunilor de bază, se pregătesc pentru monitorizarea și prevenirea situațiilor care ar putea degenera în criză sau pericol militar, respingerea acțiunilor militare în forță, asigurarea condițiilor de trecere a forțelor teritoriale și de rezervă de la starea de pace la cea de război și pentru participarea la operații militare de stabilitate. Dintre unitățile aparținând forțelor active se nominalizează cele care participă la misiuni internaționale sub egida organismelor internaționale de securitate și/sau, la apărare colectivă, după aderarea României la NATO.

Forțele teritoriale se pregătesc pentru executarea apărării teritoriale, sprijinul autorităților locale în cazul unor urgențe civile, gestionarea crizelor și prevenirea conflictelor, asigurarea executării mobilizării și completării pentru unitățile care se înființează la război.

Sub conducerea Statului Major al Forțelor Terestre, comandamentele de toate tipurile din forțele teritoriale și structurile subordonate acestora vor desfășura toate activitățile specifice administrației militare și vor avea responsabilitatea gestionării forțelor.

Eficientizarea sistemului de formare, specializare și perfecționare a pregătirii personalului Forțelor Terestre, în ultimii ani, a cunoscut noi valențe, prin adoptarea Concepției de instruire prin simulare ce va constitui, într-un viitor foarte apropiat, o etapă distinctă a pregătirii de comandament și a instrucției trupelor.

Obiectivul principal al simulării în pregătire și instruire îl constituie crearea unor evenimente specifice câmpului de luptă modern - complexe, dinamice, des schimbătoare - și încadrarea acestora și a activităților desfășurate în timp real.

Prezentarea succintă a restructurării și modernizării sistemului de formare, specializare și perfecționare a pregătirii personalului evidențiază complexitatea și importanța acestui domeniu și rolul deosebit pe care îl are Statul Major al Forțelor Terestre în gestionarea celei mai mari părți din rezerva umană a Armatei României.

În scopul derulării unui management eficient al acestui domeniu de importanță vitală pentru viitorul Forțelor Terestre, a apărut necesitatea constituirii cât mai rapide a unui comandament TRA-DOC (TRAINNIG AND DOCTRINE), în subordinea Statului Major al Forțelor Terestre, al cărui comandant să aibă competențele și să îndeplinească și atribuțiile de inspector al Forțelor Terestre.

* *
*

Fluiditatea mediului geostrategic și geopolitic și caracterul evolutiv al fenomenului militar, în contextul cărora s-a dezvoltat problematica, ne determină să considerăm că formarea, specializarea și perfecționarea pregătirii personalului Forțelor Terestre, trebuie percepută ca o avangardă a proiecțiilor structurale și acționale din Armata României.

Restructuring and modernization of professional forging and development system for personnel of Land Forces Staff

Lieutenant-General Ph.D.
Eugen BĂDĂLAN,
Chief of the Romanian
Land Forces Staff

The complex concept-doctrinal, structural, action and weaponry and equipment acquisition reform that Romanian Armed Forces are going through, is conducted in all of Land Forces Staff areas. For Land Forces, the main goal of current activities is represented by bringing all headquarters and units in a status that would allow efficient and timely participation in country defense in accordance with Romania's regulations, becoming compatible with similar NATO structures and meeting all requirements for joining the European and North-Atlantic security organizations.

The human resource - the most important of resources at hand now and in the nearest future - is the area in which restructuring and modernization of Land Forces manifests itself in the most dynamic and productive manner.

Strength downsizing, till the end of 2003, up to 76.000 functions, growth of professional militaries percentage up to 75, achievement of a 1/ 2.5 ratio - officers and NCOs, complying with the Guide of Military Career, the need to reach modern standards in preparing and conducting military actions as well as acquiring new weaponry systems are facts which have triggered and continue to require restructuring and modernization of professional forging and development system for personnel of Land Forces Staff.

The building, specializing and improving system for training of personnel within Land Forces aims the following:

- building, developing and maintaining of personnel skills and operational capabilities of structures for a proper use of the equipment and for an adequate prepare and conduct of military operations;
- improving cooperation in all types of operations;
- ensuring the common action capabilities with similar structures within Partners, NATO, and EU;
- developing a challenge environment and increasing demands in following the standards;
- implementing modern training procedures and techniques;
- permanently assessing training and raising it to the standards;
- structural and legal improvement of the training system;
- motivation of all training participants.

The building, specializing and improving system for training of personnel within Land Forces is based on the following principles:

- the combined arms and joint structure feature ensures the joint training of headquarters and also training of units at strategic, operational and tactical level in real and complex modern battlefield environment;
- centralized planning and organization of the training ensures a systemic support of training objectives based on a single plan and conception and on efficiently use of available resources;
- modular training ensures focusing the efforts on meeting the main objectives sequentially, phase by phase and for independent programs, specific to each structure;

- specialization ensures maximum of skills in a certain position and flexibility and adaptability permit the extension/reduction of some activities or changing/rebuilding the objectives according with imposed priorities;
- emphasize hands-on training.

Taking into consideration the assumed goals and the foreseen running of structural and action development of headquarters and units, Land Forces Staff set up the following requirements for the building, specializing and improving system for training of personnel within Land Forces:

- polyvalence, multidisciplinary, integrality and complementary provide the possibility of forging and developing the complete, universal soldier;
- enhancing the combat spirit and military virtues develops the will to win in accordance with rules of war;
- scientific planning of training and its organizing on phases and objectives stimulate and inspire the will to get the highest performances;
- experience and competence ensure a stimulating and precise framework for training;
- adjusting the training to national environment in our country or abroad;
- continuity of training ensures the feedback by applying new and modern techniques;
- the permanent assessment ensures a permanent estimation of performances and the properly feedback to timely correct the shortfalls;
- interoperability creates the necessary conditions to ensure growth of action capabilities with similar military structures of NATO countries.

Designing the structures aimed that within all components of personnel developing training system -education, staff and troops training - should be met the human resources management objectives and should also be provided compatibility and interoperability of Romanian military structures with the similar ones of modern armed forces.

The modernization of military education within Land Forces aiming at achieving an organized and integrated system that shall determine specialization and improvement of active or retired military personnel training according with foreseen patterns and approved military operational standards.

The educational program for active military personnel is usually done within the military educational system which trains the future commander or military specialist, able to accomplish, right after graduation, the positions he was trained to be assigned and to permanently improve his skills during his military career according with Land Forces necessities.

The military personnel specialization ensures maximum performances in a certain position, generating a strong individualization of the personnel in a certain military structure.

The military personnel improvement, within the institutionalized military system at Land Forces is done before their appointment in different positions, others than the position that the personnel had been trained for so that, from the very beginning each person can fulfill his functional tasks and be also able to act as a leader, capable of integrating resources at hand in view of conducting the mission specific to the structures that he leads.

The military educational activity within Land Forces is projected to take place within the three Military High-Schools, Land Forces Academy, NCOs and WO's Military School, Branch Training Centers, Foreign Languages Center and PFP Training Center.

Military High Schools have the mission to train the students both for higher military schools and any other type of civilian colleges or faculties.

The Land Forces Academy is designed to build commanding officers for Land Forces with a military science degree, specialized in organization management.

According with the new "Building and Developing of Land Forces Personnel Concept" which is now under elaboration and approval, as a consequence of changing

(diversifying) the subjects of the entering exam and of academically training program, there will be a wide variety of licenses which the graduates can get such as: organizational management, public administration, finance, technical education.

According with this Concept, the Land Forces Academy will build an officer bearing the following characteristics: licensed in one of the areas mentioned above, with military university training, prepared as a multivalent soldier being able to use the weaponry and the equipment, able to organize other personnel life.

Each individual will have his own option regarding the branch to assign but specialists will guide him through adequate methods, including tests to evaluate students' abilities and skills while the branch training centers bring their own contribution to a proper assessment of their skills.

NCOs and WOs Military School has the mission to build and train fighters, small group leaders (squads, teams, platoons and workshops for repair of military equipment) branch specialists, instructors and citizens with special responsibilities. This specific training takes part in Branch Training Centers.

In the future the NCOs - backbone of the Land Forces - will be the professional fighters, specialized in using the weapon systems and equipment, leaders of small structures, staff workers, high commander's assistants, self-confident persons, ready anytime to accomplish the missions assigned, based on solid behavior, civic, education, moral and ethic skills.

Starting with 2001, the NCO Training Center functions in the organic of NCOs and WOs Military School, in cooperation with US Marine Corps, for training in the first package of attendees to active NCOs training course (indirect channel).

The new view of Land Forces on the Branch Training Centers and the subordinated training centers, they will be the main pillar to sustain the whole building, specializing and improving system of the military personnel and will have the following tasks:

- building conscripts, short-term conscripts, professional soldiers, NCOs, WOs, and officers;
- improving training for professional soldiers, NCOs, WOs, and officers;
- designing and implementing branches development strategies;
- elaborating, experiencing, certifying and monitoring the branch regulations.

The Branch Training Center commander will become the branch commander in chief or the branch inspector.

The Training Centers will constitute common organic with the Branch Training Centers and, beside the specific tasks to train conscripts, they will be assigned to conduct courses or modules of courses organized by the Branch Training Centers.

The cooperation relations between the Land Forces Academy, NCOs and WOs Military School, and the Branch Training Centers will be legalized, and so will be the relations between them and the Territorial Army Corps. These relations will materialize annual cooperation plans containing the planned common activities and mutual support elements for achieving the objectives of each.

The Foreign Language Center has as basic task to build and develop the language proficiency in accordance with needs specific to each position and also to ensure that the attendees are aware of NATO specific terminology learning, particularly command and staff procedures used in military operations and in military operations other than war. At this moment we have Foreign Language Centers (NATO official languages) in use or to be established considering the personnel training needs and Land Forces structure dynamics.

The PFP Training Center, recently established, is designed to develop the necessary skills required in PSOs, based on lessons learned, training standards and methods and assistance regarding formation and staff officers training for missions within Multinational Joint Staffs. Staff and troops training, basic components of building and developing system of personnel within the Land Forces are centralized in accordance with "Chief of Land Forces Staff Specifications on Training of Subordinated Structures".

The staff training is performed in order to increase the combat capabilities of these forces to conduct military operations in modern battlefield conditions.

The territorial headquarters training aims at the following:

- human and equipment resources management for all subordinated units;
- organizing, conducting and evaluating specific staff training events;
- organizing and conducting gradual increase of combat capabilities for subordinated units and also their mobilization;
- leading military actions within their area of responsibility, by using for this particular purpose forces left under their command.

The territorial headquarters training aims at the following:

- preparing and conducting military activities;
- organizing and conducting staff activities with structures envisaged to be subordinated at operational level, checking and evaluating the training level of these forces.

Training of troops is performed in order to acquire theoretical knowledge and to build the practical skills necessary to carry out military actions specific to modern war.

Units within active forces, concurrently with training for basic missions, are trained to monitor and prevent situations that could lead to crisis or military danger, to decisively repeal military threats, to provide conditions for territorial and reserve forces to pass from peace to war status and to participate in stability military operations. Among units belonging to active forces are nominated those participating in international missions under aegis of international security and / or collective defense organizations after Romania joins NATO.

Territorial forces are trained to perform territorial defense, support of local authorities, in case of civil emergencies, crisis management and conflict prevention, providing mobilization and augmentation for units that are set up in war time.

Under Land Forces Staff, all types of headquarters within territorial forces and their subordinated structures will conduct all military administration specific activities and will bear responsibility of generating forces.

Making the training system for Land Forces personnel efficient has taken different shapes, during the last years, by adopting the simulation training concept which, in the nearest future, will represent a distinct phase of staff and troops training.

The main goal of simulation in training is to create events specific to modern battlefield - complex, dynamic, often changeable - and placing them and the conducted activities in real time.

This brief presentation of restructuring and modernization system for training of personnel highlights complexity and importance of this area and the special role played by Land Forces Staff in managing the largest part of Romanian Armed Forces human reserve.

In order to run an effective management of this vitally important field for the future of Land Forces, the necessity to build up as soon as possible a new TRA-DOC (TRAINING AND DOCTRINE) Headquarter, subordinated to Land Forces Staff, the commanding officer of which shall have the authority and the skills to carry out tasks of Land Forces inspector.

The fluidity of geo-strategic and geo-politic environment and the developing character of military phenomenon, in context of which the conceptual framework developed compel us to consider that building, specializing and improving training of Land Forces personnel, must be perceived as an avant-garde of structural and action projections in Romanian Armed Forces.

Prezent și viitor în mediul de securitate

**Colonel
Octavian DUMITRESCU**

Evenimentele care au avut loc în lume, la sfârșitul secolului XX, au provocat modificări profunde, pozitive și negative, în toate domeniile existenței sociale, inclusiv în planul mediului de securitate. Aceste modificări au dus la conturarea unor caracteristici deosebite ale mediului de securitate, între care instabilitatea, diversificarea, modernizarea, incertitudinea, mobilitatea deosebită și rata mare a schimbărilor sunt tot mai clare.

Tendențele actuale pot determina schimbarea arhitecturii de securitate la nivel global și regional, trecerea la proiectarea unor noi structuri ale sistemului raporturilor internaționale. Dispariția de pe scena securității internaționale a unor actori internaționali de securitate, ca Tratatul de la Varșovia sau Uniunea Sovietică, coroborată cu apariția unor noi actori globali de securitate și a actorilor nestatali, a dus la trecerea de la sistemul bipolar de securitate la cel unipolar - după unele păreri, ori multipolar - după altele¹. Mediul de securitate al începutului mileniului trei a coincis cu apariția și evoluția unor fenomene noi, în majoritatea cazurilor necunoscute sau cunoscute foarte puțin, cum sunt terorismul, traficul clandestin cu materiale strategice, migrația de persoane, limitarea resurselor naturale și altele.

De asemenea, știința a contribuit la descoperirea și dezvoltarea unor tehnologii avansate, ale căror aplicații și implicații au revoluționat existența umană și au determinat mutații deosebite în planul relațiilor interumane și al celor internaționale

deopotrivă. Preocupările oamenilor de știință și ale specialiștilor au depășit limitele naturale ale Pământului, ieșind în spațiul cosmic ori au pătruns în tainele nebănuite, până nu demult, ale unor domenii.

Mai afectat decât alte domenii pentru că este expus efectelor schimbărilor ce au loc în majoritatea din acestea, mediul de securitate, cu întreaga problematică privind evoluțiile economice, sociale, politice, demografice sau în oricare alt domeniu, cu efectele geopolitice și geostrategice ale acestor evoluții, atrage o atenție deosebită și preocupări tot mai importante, orientează preocupările și responsabilitatea atât a administrațiilor statelor importante, a cancelariilor din toate părțile globului, cât și pe cele ale specialiștilor în relații internaționale, precum și fonduri financiare corespunzătoare. În acest nou context, sporesc preocupările factorilor responsabili și specialiștilor pentru descifrarea esenței, conținutului și mai ales a implicațiilor acestor evoluții și mutații, pentru a oferi soluții și măsuri corespunzătoare.

Pentru a putea efectua o analiză corectă și completă a evoluției probabile a mediului de securitate care afectează interesele naționale ale României este necesară abordarea sistematică a condițiilor mediului de securitate, la nivel global și regional, concomitent cu surprinderea multidimensională a aspectelor specifice domeniului securității naționale. Acest mod de abordare presupune luarea în discuție a tendințelor politico-militare de evoluție a mediului de securitate în corelare cu cele din interiorul fenomenului militar, ceea ce ne poate da o imagine cât mai apropiată

de realitate a condițiilor în care trebuie să asigurăm starea de securitate a țării.

În primul rând, nivelul global al mediului de securitate relevă mai multe tendințe cu influență în planul securității, prezentate în continuare.

a) *Globalizarea* constituie cea mai previzibilă evoluție a mediului de securitate internațional, tot mai des și mai profund abordată în studiile de specialitate. Fenomenul de globalizare aduce cu sine unele aspecte, aparent contradictorii, esențiale pentru securitatea statelor și comunității internaționale, astfel:

○ creșterea gradului de interdependență și interacțiune în plan economic determină o strânsă evoluție, cu același sens, în planul securității, fenomen ce ar trebui să aducă implicit stabilitate în planul relațiilor internaționale;

○ legătura dintre pace, prosperitate și democrație este percepută de majoritatea analiștilor ca fiind pozitivă, cu efecte benefice pentru toate categoriile de țări și, în interiorul acestora, pentru toate categoriile de cetățeni. Ca urmare, ar trebui să ne așteptăm la evoluții pozitive și în planul stabilității globale, zonale și regionale, precum și al celei interne, pe măsura evoluției democrației și prosperității;

○ totodată, trebuie să avem în vedere și noile vulnerabilități dobândite de societățile dezvoltate și democratice, bazate pe sisteme electronice sofisticate, folosite aproape în toate domeniile de activitate socială, inclusiv în cel al securității și apărării naționale, expuse unor riscuri noi, de natură modernă;

○ beneficiul economic, ca rezultat al globalizării, este asociat cu pierderea unei cote de suveranitate, proces deter-

minat de interdependența tot mai accentuată, în plan economic și tehnologic, în detrimentul autorității și abilității statelor de a controla propriile mișcări, în plan intern și extern; devine tot mai clar faptul că, atât pentru statele democratice, cu societăți deschise, cât și pentru cele cu regimuri autoritare, tehnologiile informaționale și de comunicații fac aproape imposibilă - și acest lucru se va amplifica - intervenția sau controlul centralizat al statului asupra indivizilor ori grupurilor de diferite naturi, inclusiv etnice ori religioase;

○ altă consecință a globalizării se referă la mutațiile ce pot surveni în planul identității naționale ori de grup, datorate în principal standardizării și omogenizării valorilor și normelor culturale, științifice și de orice altă natură.

b) *Diversificarea actorilor globali de securitate* este previzibilă în prezent, având în vedere acțiunile concrete desfășurate, în plan mondial, de unele țări cu potențial economic și militar apreciabil. În acest context, aducem în atenție opiniile unor specialiști ai Institutului SUA pentru Studii de Politică Externă², din care se pot deduce două componente ale acestei tendințe și anume:

○ completarea listei actorilor globali de securitate care, pe lângă SUA și Federația Rusă, se pare că va cuprinde Europa, Japonia, China, India și Iran, țări care, în prezent trădează dorințe tipice actorilor globali;

○ la nivel regional, este previzibilă cristalizarea a patru triunghiuri strategice: Europa, cu actorii Uniunea Europeană, SUA și Rusia; Orientul Mijlociu, cu actorii Rusia, Iran și SUA; Asia, cu actorii SUA, Japonia și China; Eurasia, cu actorii Rusia, China și India.

Continuând raționamentul pe aceste coordonate, putem constata că există posibilitatea ca SUA să joace, în continuare, un rol de maximă importanță la nivel global, fiind prezentă în trei din cele patru triunghiuri strategice, că Rusia ar putea fi implicată, în continuare, atât în soarta Europei cât și în cea a Asiei și Orientului Mijlociu, iar China ar putea juca un rol tot mai important la nivel

regional și global. Concomitent, sesizăm ca foarte posibilă afirmarea la nivel global a Indiei și Iranului. Să fie aceste raționamente numai niște opinii sau sunt sugestii pentru secolul XXI?

c) *Proliferarea tehnologiilor* relevă a treia tendință de evoluție a mediului de securitate global, care se referă la relația tot mai strânsă dintre explozia tehnologiilor erei informaționale și proliferarea acestora pentru crearea unor capacități cu relevanță militară. Chiar la sfârșitul secolului XX, activitățile militare, mai mult sau mai puțin pașnice, au avut la bază aparatură și echipamente cu înaltă tehnologie, care au schimbat, uneori în mod semnificativ, esența acțiunilor militare, tehnicile și procedurile folosite. Evoluția tehnologică previzibilă a fenomenelor militare și nonmilitare în secolul XXI ar putea avea următoarele implicații:

○ creșterea gradului de „permeabilizare“ a frontierelor naționale, în special în plan economic și social;

○ provocările noilor tehnologii, posibilitățile pe care acestea le vor pune la îndemâna factorilor de decizie vor duce la schimbarea fizionomiei războiului, a conflictului militar în general, ceea ce va impune sporirea rolului planificării, a capacității de proiecție a forțelor, mijloacelor și procedurilor pe termen mediu și lung, concomitent cu apariția și dezvoltarea unor noi capacități de supraveghere, selectare și lovire a țintelor, bazate pe tehnologii avansate;

○ apariția și extinderea unor soluții de substituie a mijloacelor și procedurilor de lovire letale cu altele mai puțin nocive sau neletale, a căror folosire ar putea duce la realizarea aceluiași scopuri dar cu pierderi umane minore sau chiar fără pierderi;

○ creșterea numărului țărilor care pot atinge același nivel tehnologic în planul securității și al acțiunilor militare, inclusiv al celor care vor intra în „clubul nuclear“, al celor care vor deține arme chimice și biologice.

d) *Creșterea importanței actorilor de securitate nonstatali* va constitui, probabil, tendința cea mai consistentă a secolului XXI, aceasta putând fi intuită chiar

din ultimul deceniu al mileniului doi, când aceștia au apărut și au executat acțiuni care au afectat interesele altor actori, atât în plan internațional cât și intern. În acest sens, putem remarca unele aspecte, astfel:

○ organizații internaționale sau grupuri, constituite pe diverse problematice ori domenii au jucat și, probabil, vor continua să joace un rol important în evoluția lumii, provocând schimbarea cursului unor procese, cum este cazul mediului înconjurător sau al folosirii armelor sofisticate (nucleare, bacteriologice etc.), afectând valorile internaționale sau naționale; altele au acționat pentru rezolvarea, cu armele specifice terorismului, a unor interese particulare, determinând apariția unor fenomene globale ca migrația clandestină a unor mase importante de oameni, traficul de armament, produse strategice ori droguri;

○ aceste fenomene vor putea influența în măsură tot mai mare deciziile organismelor internaționale ori ale guvernelor naționale și vor putea determina schimbări esențiale ale fenomenului militar în sine, ale naturii și configurației arhitecturii de securitate la nivel global și regional, precum și apariția unor noi forme de acțiune pentru contracararea evoluției negative a acestor actori.

e) *Amplificarea presiunilor problemelor de mediu* asupra proceselor militare și de securitate poate determina apariția unor noi procedee și mijloace de luptă cu efecte foarte puțin sau deloc nocive, care să ducă la atingerea scopurilor războiului ori conflictului fără afectarea ființei umane sau a condițiilor de viață, respectiv a mediului ambiant. În legătură cu această tendință, în prezent, se pot intui următoarele aspecte:

○ considerațiile de mediu au constituit și vor constitui surse de conflict, având în vedere că mediul trebuie să asigure resursele vitale pentru existența omenirii; acest aspect va influența într-o măsură din ce în ce mai mare modalitățile de rezolvare a problemelor de securitate și va determina apariția altora noi, care vor trebui să-și găsească soluții pentru a nu genera noi conflicte;

○ în condițiile creșterii explozive a populației, într-o rată imposibil de imaginat cu un deceniu în urmă, va crește presiunea problemelor de mediu asupra celor de securitate;

○ standardele de mediu pe care

acțiunile și armamentele ce vor fi folosite în viitor trebuie să le respecte vor influența în mare măsură parametrii acestora, în special în ceea ce privește deplasarea și amplasarea trupelor, instruirea acestora și modalitățile de folosire a materialelor și produselor specific militare.

f) *Creșterea populației* este o tendință cu implicații incomplet determinate în prezent, deoarece problematica demografică este greu de controlat în multe state care sunt sau vor deveni actori mondiali, în special în țările aflate în proces de dezvoltare economică și socială. Potrivit unor publicații³, se așteaptă ca în următorii 20-25 de ani, populația globului să ajungă la aproape 8 miliarde de oameni, din care 1,86 miliarde în țările mai puțin dezvoltate și 0,37 miliarde în țările dezvoltate, diferența fiind în categoriile intermediare de țări, ceea ce ar putea crea probleme deosebite, inclusiv în domeniul securității. În acest sens, potrivit estimărilor, două ar putea fi țările cu populație peste 1 miliard de locuitori: China - care ar putea avea 1,4 miliarde - și India - care ar putea depăși China, atingând 1,42 miliarde locuitori.

Un alt aspect important pentru securitatea planetei se referă la problemele de migrație a populației din regiunile dens populate dar slab dezvoltate spre regiunile mai slab populate dar dezvoltate, fenomen care, de asemenea, poate determina apariția unor probleme foarte serioase în planul securității.

Desigur, tendințele de evoluție a mediului de securitate global, prezentate foarte succint mai sus, nu sunt nici pe departe exhaustiv descrise, complexitatea fenomenelor - semnalate doar - obligând la un studiu profund și permanent.

La nivel regional, tendințele de evoluție a mediului de securitate sunt prefigurate, în egală măsură, de condițiile actuale și de tendințele globale, având sorginea în situația foarte complexă și contradictorie ce caracterizează atât majoritatea zonelor lumii, cât mai ales Europa. Mediul de securitate european se caracterizează, în prezent, prin:

- existența concomitentă a statelor puternic structurate și a celor în curs de structurare, de formare sau reformare;

- coexistența situațiilor de pace cu cele de conflict, având determinări de natură diferită, concomitent cu internaționalizarea unora din acestea;

- existența unui echilibru - este drept, destul de fragil - între riscuri, amenințări și pericole - pe de o parte - și

starea de securitate - pe de altă parte, cel puțin în plan zonal;

- intensificarea eforturilor unor state, aflate în curs de restructurare, pentru îndeplinirea cerințelor de integrare în structurile europene și euro-atlantice de securitate;

- existența intereselor divergente ale unor state sau grupuri de state, precum și ale unor grupuri din interiorul unor state cu dorințe autonomiste, care determină stări de tensiune de natură etnică sau religioasă ce pot degenera în conflicte ori dispute;

- persistența unor divergențe de natură frontalieră;

- evoluții economice și sociale asimetrice, cu implicații majore în plan geopolitic și geostrategic;

- pătrunderea și extinderea fundamentalismului islamic, în unele cazuri acesta fiind radical;

- adâncirea decalajelor economice, sociale și tehnologice dintre diferite țări și zone ale continentului, precum și a zonelor adiacente;

- sporirea efectelor și influenței amenințărilor de natură nonmilitară asupra evoluțiilor regionale din domeniul securității și nu numai.

Este foarte important să subliniem aici rolul pe care l-au jucat și, probabil, îl vor juca în continuare Statele Unite ale Americii pentru securitatea Europei, aspect de care trebuie să ținem permanent cont atunci când evaluăm sau proiectăm problemele securității pe continentul nostru, concomitent cu mutațiile ce au avut loc de-a lungul ultimei jumătăți a secolului XX.

În acest sens, sunt semnificative opiniile lui Zbigniew Brzezinski, care arată că există cel puțin trei argumente în sprijinul acestei idei, și anume: „angajamentul american în cauza unificării Europei“ este necesar tocmai „pentru a înlătura suspiciunea foarte răspândită în Europa că de fapt America nu este în favoarea unei unități europene autentice“; apoi, dacă „pe termen scurt, opoziția tactică față de politica franceză și sprijinul pentru poziția conducătoare a Germaniei sunt justificate, pe termen lung unitatea europeană va trebui să implice o identitate europeană militară și politică mai bine conturată“; în al treilea rând, „nici Franța, nici Germania nu sunt suficient de puternice pentru a construi Europa pe cont propriu și pentru a rezolva cu Rusia ambiguitățile inerente definirii întinderii geografice a Europei“.

Referitor la tendințele de evoluție a securității continentului european, unul din cele mai semnificative elemente este relația NATO - UE, de multe ori însoțit de întrebări de genul: care vor fi orientările pe care le-ar putea urma cele două structuri ale securității regionale, independent sau împreună?; care ar putea fi implicațiile și urmările evoluțiilor viitoare? Dacă analiza se referă la domeniul securității, cum de altfel este cazul studiului de față, Europa trebuie analizată în strânsă corelație cu evoluțiile la nivel global, pe de o parte, precum și prin prisma propriilor condiții și tendințe de evoluție.

Așa cum a rezultat de mai sus, Europa ar putea reprezenta unul din cele patru triunghiuri strategice care se conturează la nivel global, acesta bazându-se la rândul lui pe trei piloni - Uniunea Europeană, SUA și Rusia; în această variantă se pune firesc întrebarea: ce se va întâmpla cu NATO?

În unele studii ale specialiștilor americani, se vorbește despre evoluția foarte strânsă a relației Inițiativa Europeană de Apărare și Securitate - Uniunea Europeană, ceea ce duce inevitabil la ideea coexistenței UE cu o Alianță Nord-Atlantică cu importanță redusă - limitată, într-o variantă, la aplicarea articolului V al Tratatului - parte din responsabilitățile acesteia, inclusiv operațiile de sprijin al păcii, putând fi preluate de UE, ori la schimbarea dramatică a NATO, mergând până la dispariția organizației, în varianta cea mai pesimistă.

Studiile unor analiști europeni, referitoare la perspectivele Uniunii Europene ca actor internațional de securitate, relevă o „evoluție paralelă“ a NATO și UE, cu specializarea diferențiată a celor două organisme de securitate, primei revenindu-i responsabilități preponderent militare, de rezolvare a conflictelor armate iar celei de a doua responsabilități preponderent civile, de rezolvare a crizelor prin operații de sprijin al păcii și umanitare. Semnificativ, în acest sens, este studiul Grupului de la Venusberg⁴, din care decurg următoarele aspecte esențiale:

- UE trebuie să adopte un nou concept strategic, care să ducă la refacerea credibilității în plan diplomatic și la integrarea Europei, pe baza a trei criterii - legitimitate politică, capacități militare și posibilități de a-și asuma noile responsabilități;

- întărirea organismelor UE existente în prezent și crearea altora noi, corespunzător cerințelor rezultate din noile responsabilități;

○ până în 2015, UE trebuie să fie în măsură să desfășoare operații de tip Kosovo, pe baza propriilor capacități civile și militare de planificare a apărării, de gestionare a crizelor, conceptuale și doctrinare;

○ autonomia operațională se va putea realiza prin crearea instituțiilor și structurilor similare celor ale NATO, în special în domeniile informațiilor strategice, comunicațiilor permanente, de supraveghere și cercetare tactică, precum și de transport și logistice la nivel strategic și tactic;

○ trecerea, începând cu 2003, la asumarea graduală a misiunilor forțelor și la creșterea responsabilităților, în concordanță cu evoluțiile precizate în Tratatul de la Amsterdam.

În ceea ce privește Organizația Tratatului Nord-Atlantic, unele studii⁵ prefigurează mai multe variante de evoluție, mergând până la variantele cele mai pesimiste. În acest sens, unii analiști americani întrevăd patru variante distincte de evoluție:

○ în cazul unei Europe integrată ca o uniune economică și monetară, competiția economică ar putea afecta cooperarea în domeniul securității, iar Inițiativa Europeană de Securitate și Apărare (ESDI) ar putea evolua în interiorul NATO, ca o componentă importantă a Alianței;

○ în situația că uniunea economică și monetară va progresa concomitent cu politica internațională și de securitate comună, este de așteptat ca ESDI să evolueze strâns legată de UE, inclusiv prin creșterea importanței operațiilor de sprijin al păcii conduse de Europa, NATO păstrând un rol cheie în privința misiunilor de apărare comună, conform articolului V al Tratatului;

○ într-o Europă confederativă, în care Germania, Franța și Marea Britanie vor juca un rol mai important, NATO ar putea evolua spre diminuarea responsabilităților de planificare operațională, concomitent cu creșterea coeziunii organismelor europene de decizie;

○ cea de a patra variantă arată o Europă federală, cu diminuarea dramatică sau dispariția Alianței Nord-Atlantice și preluarea de către Uniunea Europeană a tuturor problemelor de apărare.

Cel de-al doilea pilon al triunghiului european de securitate - SUA - ar fi caracterizat, potrivit părerilor unor specialiști americani menționate într-un studiu⁶, de următoarele perspective de evoluție:

○ SUA vor rămâne o forță în plan politic, militar și cultural până spre anii 2025, cu un rol semnificativ în mediul internațional;

○ știința și tehnologia vor continua să progreseze și vor deveni tot mai mult disponibile și utilizabile în toată lumea, dar beneficiile acestora vor fi tot mai puțin uniform distribuite;

○ chiar dacă lumea va cunoaște o creștere economică, disproporțiile beneficiilor vor spori iar diferențele de proprietate vor persista sau se vor amplifica;

○ aspectele internaționale ale afacerilor și comerțului vor continua să se extindă, ducând la crearea unei infrastructuri globale, ușor de afectat, deci mult mai vulnerabilă;

○ organizațiile non-guvenamentale (pentru refugiați, grupurile de apărare religioase și etnice, cele care luptă pentru protecția mediului și a altor probleme, asociațiile internaționale profesionale etc.) vor continua să crească ca importanță, număr și rol internațional, ceea ce va afecta inclusiv interesele SUA;

○ vor apărea importante probleme referitoare la suveranitate, iar SUA vor găsi în interesul lor să colaboreze în interiorul unor organizații internaționale - actori nonstatali - sau cu mai multe din acestea;

○ SUA vor rămâne principala putere militară în lume, ceea ce le va aduce atât responsabilități sporite cât și noi probleme de rezolvat;

○ armele de distrugere în masă și războiul informațional vor prolifera spre o largă varietate de actori statali și nonstatali, iar menținerea unei superiorități în aceste domenii va fi esențială, ca de altfel și investițiile pentru găsirea a noi forme de apărare împotriva acestora.

Cel de-al treilea pilon de securitate al triunghiului european, Federația Rusă, cu părțile pozitive ori negative și cu valorile ori greutățile sale, aduce în atenție cel puțin următoarele variante⁷ probabile de evoluție:

○ o Rusie autoritară, care va avea un comportament activ față de vecini, de Europa, NATO și Orientul Apropiat, cu o economie necompetitivă și neatractivă, continuând vânzările de armament, cu forțe de securitate capabile să mențină actualele structuri federale și țara „unită”, gata oricând să amenințe cu întrebuintarea armelor nucleare;

○ o Rusie confuză, care va deveni un partener dificil de dialog - în special cu privire la extinderea în continuare a NATO - cu un potențial militar totuși

suficient pentru a exercita control la nivel regional, în primul rând în plan nuclear;

○ o Rusie democratică, cu orientare clară spre economia de piață, partener cooperant al NATO și UE, cu interese regionale în extindere dar favorabil procesului de globalizare.

Prezentarea succintă a unor aspecte referitoare la evoluțiile probabile ale mediului de securitate la nivel global și regional, așa cum este cea de față, nu poate surprinde întreaga complexitate a proceselor care vor avea loc, acest demers necesitând atât o atenție deosebită și permanentă, cât și analiza pluridisciplinară. În aceste condiții, formularea unor concluzii în acest moment poate părea forțată, totuși este necesară, cel puțin pentru a reaminti astfel de aspecte, în plin proces de proiectare a măsurilor de restructurate și modernizare:

○ progresele rapide în planul informațiilor și al tehnologiilor vor crea noi capacități combative dar și noi vulnerabilități pentru fiecare actor de securitate, atât la nivel global cât și la nivel regional;

○ noile tehnologii vor continua să diferențeze actorii din lumea contemporană, în primul rând în privința potențialelor militare, și vor continua să-i afecteze, pozitiv ori negativ - în același timp dar nu în aceeași măsură;

○ interesele naționale ale statelor avansate vor putea fi afectate ca urmare a vulnerabilităților pe care le implică infrastructura economiei globale, ceea ce ar putea avea efecte neprevăzute și în planul securității;

○ energia va continua să aibă o semnificație strategică majoră pentru toate procesele sociale, dar în plan militar, probabil, importanța va fi vitală;

○ frontierele vor deveni mult mai transparente, unele se vor modifica iar altele ar putea dispărea;

○ suveranitatea statelor va fi supusă la unele presiuni, dar va rezista bazându-se pe valorile fundamentale naționale, cu implicații corespunzătoare în domeniul securității;

○ vor coexista, probabil, procese contradictorii de concentrare și de dispersare a componentelor factorilor de putere în plan internațional, ceea ce ar putea duce și la fragmentarea ori dispariția unor state, cu efecte destabilizatoare pentru statele vecine și regiunile în care au loc;

○ crizele externe s-ar putea suprapune cu cele interne, caracterizate de atrocități și acte de terorism deliberate,

inimaginabile, asupra populației și infrastructurii civile, pentru a forța intervenția externă, uneori favorizantă;

○ spațiul extraterestru va deveni un mediu critic și competitiv din punct de vedere militar, a cincea dimensiune a mediului de confruntare;

○ esența războiului, legile și principiile luptei armate nu se vor schimba în mod profund, noi vor fi, probabil, forțele, mijloacele și procedeele de atingere a scopurilor acestuia;

○ vor crește, probabil, structurile forțelor și mijloacelor din complexul războiului informațional, care trebuie implicate - în aceeași măsură - în proiectarea măsurilor de modernizare a armatelor și în planificarea și desfășurarea operațiilor de orice fel;

○ este posibil ca, în primul sfert al secolului XXI, mediul de securitate să devină, cel puțin la nivel regional și local, mai periculos, determinând apariția, dezvoltarea și proliferarea unor diferite capacități militare, de altă natură decât cele folosite până în prezent.

În zona de proximitate a României, tendințele de evoluție a mediului de securitate sunt determinate, pe de o parte de evoluția globală și regională a acestuia și, pe de altă parte, de propriile fenomene și procese care au loc în această zonă. În primul an al mileniului trei, sunt percepute două tendințe, aparent contra-

dictorii, de evoluție a problemelor de securitate: prima, mai mult oficială, de eficientizare a controlului statelor și instituțiilor de securitate asupra fenomenelor și proceselor ce au loc, iar a doua, mai puțin oficială dar mai aproape de realitate, de amplificare ca sferă de cuprindere și diversificare a tendințelor dezintegracioniste, de apariție a noi riscuri și amenințări, de exacerbare a celor care se manifestă deja.

Ca atare, este posibil ca situațiile conflictuale de la începutul secolului XXI să se perpetueze încă mulți ani, să se diversifice ca forme de manifestare și să-și lărgescă zona de cuprindere. Evenimentele din spațiul ex-iugoslav conduc către această concluzie, iar conexiunile ce se pot face între evoluția evenimentelor și slaba eficacitate a unor măsuri ori caracterul lor temporar încurajează factorii de instabilitate.

De cealaltă parte a țării, la est, mocnește conflictul transnistrian, alimentat de nehotărârea organismelor europene de securitate și a statelor occidentale, a căror implicare este mai mult formală, precum și de interese rusești bine conturate și aparent stimulate de prelungirea procesului de lărgire a UE și NATO.

Pe fondul acestei stări de lucruri, Moldova se depărtează tot mai mult de Bruxelles și se apropie de Moscova. Starea de securitate a țării noastre este

direct efectuată și de situația și evoluțiile din Marea Neagră, precum și de cele din Bazinul Caucazian, ambele deloc favorabile. În prezent, în legătură cu aceste zone, se pot estima evoluții pozitive a evenimentelor și proceselor ce au loc.

Evenimentele din Afganistan, din luna octombrie 2001, aduc un mare grad de incertitudine în legătură cu evoluțiile viitoare, date fiind apariția a tot mai multor necunoscute ale ecuației de securitate.

Va dăinui actuala alianță SUA-Rusia și se va extinde asupra zonei sau aceasta este numai temporară și conjuncturală? Care va fi atitudinea Chinei față de preluarea aproape generală a controlului de către Rusia și Statele Unite? Va avea Turcia un cuvânt mai important de spus în lumea musulmană care se află între ea și Rusia sau în legătură cu nordul Irakului?

Apariția unor noi actori în Asia, cu pretenții de actori globali de securitate, îndeosebi prin deținerea armei nucleare cum sunt India și Pakistanul, va influența pozitiv sau negativ mediul de securitate din zona caucaziană?

Toate aceste întrebări și sigur multe altele rămân fără răspuns clar la începutul secolului XXI și creează pete albe pe harta riscurilor în zona de proximitate a României.

NOTE

¹Zbigniew Brzezinski, Marea tablă de șah, traducerea Aureliana Ionescu, Ed. Univers Enciclopedic, București, 2000, pag. 103.

²Jacquelyn K. Davis, Michael J. Sweeney, Strategic paradigms 2025, Ed. Brassey's, Washington DC, 1999, pag. 6, 34

³Op. cit., pag. 28-29.

⁴Venusberg Group, Enhancing the european union as an international security actor, Ed. Bertelsmann Foundation Publishers, Guntersloh, 2000, pag. 17-25.

⁵Jacquelyn K. Davis, Michael J. Sweeney, Strategic paradigms 2025, Ed. Brassey's, Washington DC, 1999, pag. 51.

⁶Comisia SUA pentru Securitate Națională în secolul 21, New world coming: american security in the 21st century, 1999, pag. 3-5.

⁷Jacquelyn K. Davis, Michael J. Sweeney, Strategic paradigms 2025, Ed. Brassey's, Washington DC, 1999, pag. 53.

Summary

PRESENT AND FUTURE IN THE SECURITY ENVIRONMENT

The events on October 2001 from Afghanistan give some degree of incertitude concerning future evolutions because of the new unknown factors in the security equation. Will the present alliance between USA and Russia last and extend in the area or this alliance is only temporary and conjunctural? What would be China's attitude concerning the taking over of the control by Russia and USA? Will Turkey have an important role in the Mussulman world? The appearance of some new actors in Asia (with claiming to be global security actors, especially controlling the nuclear weapon - India and Pakistan) will positively or negatively influence the security environment in the Caucasian Area? All these questions and many others will remain at the bennig of the XXIst century without a clear answer. They will create white spots on the threats map of the Romanian proximity zone.

Război și geopolitică în perspectiva secolului XXI

**Prof. univ. general de brigadă dr.,
Constantin ONIȘOR,
Comandantul școlii de
Aplicație pentru Tancuri și Auto
„Mihai Viteazul“**

Studiul războiului a preocupat, interesează și va fi centrul atenției multă vreme. De fapt, este vorba despre evoluția sa, despre limitele sale în atingerea obiectivelor politice și tot mai mult despre noul tip de război care va caracteriza secolul XXI.

Este de remarcat faptul că, după unii specialiști pe baza unei implacabile dialectici, războiul a dobândit, în evoluția sa, un înalt grad de prolificitate, exprimat în cantitatea și calitatea forțelor și mijloacelor, în amploarea desfășurării acțiunilor principale și, mai ales, în perfecționarea formelor și procedeelelor de angajare a confruntării violente.

Pentru sporirea eficienței războiului în atingerea obiectivelor politice, în ultimele două secole ale mileniului doi, s-au produs mutațiile cele mai importante. Au frapat, de fiecare dată, cele privind tipologia, structura și diversitatea acțiunilor strategice.

Totuși, așteptările nu au fost pe măsura eforturilor multiple întreprinse, deoarece nu s-a „lucrat“ pe esența războiului, devenit între timp modern prin amplificarea violenței și creșterea gradului de distructivitate.

Acum, când lumea traversează etapa trecerii la o nouă ordine mondială, războiul a căpătat și caracter de universalitate, este pretutindeni și intersectat cu o multitudine de fenomene economice, sociale, culturale, politice, asociate „mondializării societății“.

1. Geopolitica și războiul

Tendențele expansioniste și hegemonice sunt cunoscute din antichitate, ca fiind preocupări și ale unor centre de putere pentru subjugarea, dominarea și controlul unor spații fizice, economice, politice, culturale.

Geopolitica, privită ca teorie și metodă pentru cancelariile centrelor de putere, a devenit un instrument al relațiilor internaționale abia în ultimele secole ale mileniului doi; fiind de sorginte imperială, ea a generat diferite geostrategii de dominație cu amplitudine diversă: locală, regională, continentală și chiar mondială.

Momentele cele mai semnificative ale geopoliticii s-au raportat la realizarea vechii ordini mondiale, cu o durată de câteva secole până către sfârșitul mileniului trecut. În acest context, războiul a fost purtat pentru formarea statului-națiune. Concomitent, conflictele armate s-au dezvoltat exponențial pentru crearea de imperii moderne. Multitudinea cazurilor cunoscute din istoria universală scoate în evidență o acerbă confruntare între hegemonismul imperial și stabilitatea continentală, regională, națională, ceea ce a făcut posibilă apariția/dispariția unor state ori variante de state.

Secolul XX a fost perioada în care imperiile moderne s-au ciocnit, disputându-și sferile de influență și vizând obținerea unui control spațial cât mai extins; de asemenea, statele puternice - servite de ideologii dominante - au aspirat la coagularea unor modele de dezvoltare universală.

Astfel, Primul Război Mondial s-a finalizat cu edificarea unei anumite structuri de funcționalitate geopolitică a

ordinii mondiale. Al Doilea Război Mondial, cu finalitatea bine cunoscută, a permis experimentul blocurilor politico-militare, cu o conducere trans/supranațională, care desigur nu a „scăpat lumea“ de flagelul războaielor locale.

Întrebuințarea armei nucleare, în finalul celei mai mari conflagrații a secolului XX, în condiții geopolitice și geostrategice specifice, a stimulat competiția „actorilor mondiali“ în domeniul înaltelor tehnologii ce se pot folosi în războiul viitor. Geopolitic s-a comis o dublă greșală. Pe de o parte politica a fost împinsă către irraționalitate, iar pe de altă parte acțiunea economico-socială a fost deturnată de la refacerea postbelică echitabilă spre o cursă a înarmărilor extrem de costisitoare.

Europa a devenit principalul teren de confruntare între Est (sovietic) și Vest (capitalist). De altfel, Europa a avut în decursul istoriei moderne o contribuție marcantă la perfecționarea războiului, în esența sa bazată pe violență și distructivitate.

Tandemul geopolitică - război evidențiază o parte din conținutul modelului de dezvoltare europeană de până la mijlocul secolului trecut ca civilizație a violenței.

Acest model relevă intense preocupări geopolitice de organizare/reorganizare a lumii prin război, în diferite planuri: politico-administrativ, economic, juridic, cultural, militar etc.

Pe plan mai larg, epoca de după 1945 - definită drept Epoca „Războiului Rece“ - înregistrează extinderea modelului european de confruntare-echilibru al puterii la scară planetară, cu următoarele observații:

○ esența confruntărilor este de natură ideologică;

○ treptat, confruntarea Est-Vest își mută centrul de greutate în spațiile economice, îndeosebi sub forma „cursei înarmărilor“;

○ un anumit control al pragului de violență armată;

○ creșterea amplitudinii confruntărilor nonmilitare;

○ evitarea lovirii directe a sanctuarelor strategice europene și euroasiatice și proliferarea „loviturilor indirecte“ (economice, informaționale, de propagandă etc.);

○ acceptarea tacită a violenței armate numai în afara arealelor blocurilor militare, aflate fiecare într-o expansiune transcontinentală;

○ „exportul de revoluție“ sau al modelelor de democrație.

Fiecare superputere a încercat să-și impună modelul organizatoric-economic, cu precădere, în afara sferelor proprii de influență. De multe ori, forțarea de către „actorii majori“ internaționali ai „exporturilor“ ideologice de revoluții și democrații a condus la reacții naționaliste și internaționaliste din partea unor state sau grupuri de state ce și-au simțit amenințate tradițiile politice, economice, culturale, religioase etc. Pe acest „teren minat“ s-a dezvoltat și terorismul privat, statal și internațional, cu profunde conotații politice, economice, profesionale, etnice ș.a.

Confruntări armate „indirecte“ între superputeri s-au înregistrat, sub forma războaielor locale, în zonele în dispută din Asia de Sud-Est, Africa, Orientul Apropiat și Mijlociu. Ele aveau drept scop smulgerea/păstrarea în arealul de civilizație a unor state, dezmembrarea altora, confederalizarea unor spații etc.

Prăbușirea URSS și a blocului est-european - ce a marcat încheierea „Războiului Rece“ în anii 1989-1991 - a inaugurat edificarea unei noi ordini mondiale; totuși, spre această nouă ordine mondială „împing“ și alte forțe decât SUA, Japonia sau UE, și anume marile corporații internaționale. Având în SUA promotorul noului model geo-

politic, axat pe dezvoltare economică post-industrială și democratic stabilă, noua ordine mondială se distinge prin trei elemente de calitate: dezvoltare-securitate, integrare și globalizare. Din perspectiva ei, războiul devine tot mai evident un instrument de ultimă instanță, în sistemul negocierilor politico-economice, parteneriatelor complexe și gestionării crizelor locale și regionale.

2. Războiul și integrarea

Începutul mileniului al treilea aduce în fața etniilor, națiunilor, comunităților statelor etc. un set de „noi provocări“ istorice strâns asociate fenomenelor de regionalizare și globalizare. Acestea pun într-o lumină nouă și raporturile dintre război și geopolitică.

Contextul noii ordini mondiale aduce în discuție, în principal, opoziția, până la beligeranță, dintre modelul național de integrare, bazat pe statut centralizat, și modelele integrării regionale și mondiale. În doctrina transnaționalismului și mondialismului se arată printre altele că „statele naționale devin prea mari pentru micile probleme și prea mici pentru cele mari“. Și în continuare se deduce că epoca tranziției implică cu obligativitate trecerea de la statul - națiune la structuri statale descentralizate (minimale) bazate pe o „societate deschisă“. Disputa între modele atinge un prag critic de manifestare în Europa, continent care include o puternică tradiție de statalitate națională (a se vedea contradicțiile dintre scenariile german și francez de dezvoltare a UE în perspectivele „Europei de națiuni“ și ale „Europei federale“.

Dacă vechea ordine s-a realizat prin beligeranță armată, credem și sperăm ca noua ordine să fie cu preponderență un produs al păcii și securității naționale. Această situație paradoxală schimbă total rațiunea războiului, acesta devenind un instrument principal pentru menținerea păcii.

Acest nou tip de război - războiul viitorului - se va prezenta cu patru mari caracteristici:

○ devine singurul război justificat și

acceptat, ceea ce va face ca celelalte „instrumente“ din „panoplia zeului Marte“ să devină ilegite, deoarece alterează pacea;

○ va avea un caracter privat, întrucât vor fi puțini „actori mondiali“, deținători de înaltă tehnologie militară, în măsură să-l desfășoare;

○ bazată pe o desăvârșită „artă strategică“, victoria va fi obținută prin înfrângerea adversarului fără luptă (câtă similitudine cu Sun Tzu);

○ se conturează un singur beligerant, partea adversă fiind pusă în imposibilitatea practică de a reacționa eficient prin arme.

Așadar, războiul viitorului se va cantona în continuare, preponderent, în sfera politico-economică, iar scopul general va viza proiecte mondiale. Printre acestea cu siguranță putem include scenarii de gestionare a materiilor prime strategice (hidrocarburi și minereuri), de acces restrictiv la domeniul high-tech, de control politico-militar asupra unor „zone fierbinți“, de acces condiționat la sursele de apă, ameliorarea raporturilor demografice și de protecția mediului.

Dar, ca și în vechea ordine, sunt de așteptat și reacții adverse față de integrarea forțată și îndeosebi în raport cu așa-numita „globalizare prin sărăcire“. Ca fenomene colaterale pot fi amintite proliferarea instabilității și a terorismului în toate planurile (politic, economic, militar, cultural etc.).

Drept consecință, războiul viitorului va include între obiectivele sale politico-militare și eradicarea acestui flagel, cu asentimentul opiniei publice mondiale și prin folosirea celor mai perfecționate mijloace de război; astfel, probabil se vor înmulți confruntările multiple și asimetrice.

Seniorii „artei strategice“ se gândesc deja că dictonul latin „si vis pacem para bellum“ s-a caducizat. În locul lui se poate pune un altul: „ca să nu fie război, gestionează bine pacea“, ceea ce, trebuie să recunoaștem, este altceva ca până acum. Acum suntem îndreptățiți să ne întrebăm: oare integrarea exclude geopolitica?

Desigur că nu! În fapt s-au înlocuit/substituit geopoliticile cu politica spațiului planetar, emanată și dirijată dintr-un centru de putere integrant, format de uniuni economice (inter)continentale, super alianțe politico-militare transnaționale și complexe militar-industriale ultratehnologizate.

Dacă așa vor sta lucrurile, războiul viitorului poate dobândi și alte caracteristici:

- coexistența lui cu pacea, în/pentru etapa de tranziție spre globalizare, starea de război ar putea deveni normalitatea și numai ulterior, când lucrurile în cea mai mare parte a lor se vor așeza în matricea universală, aspectele se vor inversa;

- disimularea violenței în impunerea (menținerea, controlul, refacerea, implementarea, gestionarea) păcii cu valorile securității învingătorului, ce deseori pot intra în contradicție cu cele locale și zonale din punct de vedere al intereselor individuale și colective;

- transferul violenței în sfera economicului și politicului, concomitent s-ar putea utiliza în acțiunea lor de dominație o paletă largă de forțe și mijloace specifice ori militare/armate, de fiecare dată însă adecvate situației și obiectivelor propuse.

Mergând și mai departe cu analiza, privind perfecționarea războiului vi-

torului, putem concluziona și da o notă mai optimistă: confruntarea violentă (militară) va aluneca mai mult înspre confruntarea mai puțin violentă (non-militară), până când războiul va înceta să mai reprezinte o fatalitate, iar în cel mai nefericit caz ar putea fi rezultatul unui accident nedorit.

Dacă în trecutul-prezent s-au depus eforturi pentru acumularea bogăției în detrimentul înțelepciunii, iar auto-reglarea s-a făcut prin forță, în viitorul-prezent această stare trebuie absolut modificată prin cunoaștere (informațional). Așa se face că războiul viitorului va deveni în esență o confruntare informațională cu folosirea unor mecanisme de disimulare a violenței.

*
* *

Din cele prezentate rezultă că războiul viitorului se va înscrie în sfera voinței politicului universal, care se exprimă printr-o violență disimulată și numai arareori prin utilizarea mijloacelor armate.

În lume, în momentul de față, se aud tot mai multe critici la adresa corelației război-integrare/globalizare.

Acestea aparțin analiștilor politico-militari, formați în cele mai diverse școli strategice de pe mapamond și formează cea mai interesantă confruntare de idei la început de secol și mileniu.

Într-o parte se află nostalgiciii vechii ordini mondiale, iar în altă tabără sunt promotorii și corifeii noii ordini mondiale.

Disputa se întretine pe seama unor teze „tari“, dintre care vă prezentăm câteva ce aparțin dialecticii pace-război:

- războiul pentru menținerea păcii ține de planificarea strategică a păcii universale;

- prin legitimarea războaielor așa-zis locale se creează totuși potențialitate belicoasă globală;

- realizarea păcii de sus în jos, în condițiile unei împotriviri de jos în sus, reclamă dezvoltarea structurilor de securitate internațională axate pe dialog și parteneriat;

- reluarea în câteva rânduri a unei declarații mai vechi, privind natura religioasă a secolului XXI, poate fi interpretată ca o provocare de război între state cu religii diferite, confruntări ce se pot încheia cu dispariții ori mutații esențiale pe harta politico-administrativă a lumii.

Ne exprimăm punctul de vedere că este „loc sub Soare“ atât pentru clasicii gândirii militare, cât și pentru neoclasicii războiului viitorului, cu o singură condiție - ordinea pe pământ să se realizeze prin dezvoltare economică durabilă, bazată pe colaborare internațională amabilă între toate statele lumii.

Summary

WAR AND GEOPOLITICS IN THE XXI CENTURY

The future war will be preponderant localized in the political and economical sphere. Its general goal will aim at world projects such as scenarios on the management of the strategical raw materials (the hydrocarbons and the ores), the restrictive access to the high-tech field, the political and military control over some "hot zones", the conditioned access to water sources, the improvement of the demographic proportions and the environment protection.

In this new order and in the old one, we must expect at the hostile reactions on forced integration and especially on so-called "globalization through poverty". There are some collateral phenomena such as proliferation of the instability and the terrorism in political, economical, military and cultural fields. In consequence, the political and military goals of the future war will contain the eradication of this scourge with the approval of the world public opinion and by using the best of the war capabilities. Thus, the number of multiple and asymmetrical confrontings will increase.

Cooperarea politico-militară și militară în sud-estul Europei

Colonel dr.
Ioan COȘCODARU

După o perioadă de reorientări și redefiniri, determinată de schimbările produse în mediul de securitate după 1990, cooperarea regională și subregională a dobândit, în ultimii ani, substanță și consistență, materializându-se în inițiative cu scop, natură și dimensionare diferite. Prin problematica abordată, aria de cuprindere și eficiența lor, acestea se dovedesc a fi, cel puțin pe termen scurt, modalități adecvate, pragmatice și benefice pentru stabilitatea și securitatea regională și contribuie la asigurarea condițiilor necesare dezvoltării și bunăstării sociale.

Formele de cooperare regională și subregională au fost primite inițial cu entuziasm scăzut de majoritatea statelor aflate în amplul și complexul proces de tranziție către democrație și economia de piață. Ulterior, dovedindu-și aplicabilitatea și eficiența, acestea s-au bucurat și se bucură de o largă deschidere. Appreciate ca forme intermediare și complementare procesului de integrare în structurile politice, economice și de securitate europene și euro-atlantice, inițiativele de cooperare fac dovada, sub girul și cu sprijinul direct al principalelor democrații occidentale și al organismelor internaționale, că pot contribui în mod real și eficient la îmbunătățirea mediului de securitate; inițiativele de cooperare pot asigura cadrul organizatoric și instituționalizat pentru materializarea unor proiecte și programe politice, economice, militare, sociale etc., care să sprijine demersurile țărilor spre democrație și bunăstare economică și, implicit, stabilitate la nivel subregional și regional.

Aceste inițiative reunesc țări cu statute diferite față de instituțiile integratoare

(membri, asociați, neutri), cu niveluri de dezvoltare diferite și diverse tradiții religioase, culturale, spirituale și politice complexe, precum și țări între care există tensiuni și chiar stări conflictuale. În aceste condiții, bine direcționate și coordonate, inițiativele de cooperare pot constitui punți peste faliile și elementele de ruptură, putând conduce la o adevărată „spiritualizare“ a frontierelor. Ele pot determina nu numai schimbul de experiență și mentalitate dintre ideologii și culturi diferite, ci și armonizarea opțiunilor, interconectarea capacităților și utilizarea mai eficientă a resurselor, în scopul realizării unor obiective comune.

Inițiativele de cooperare pot completa și chiar suplini, pentru perioade de timp determinate, unele aranjamentele tradiționale în materie. De asemenea, acestea se pot constitui în vectori către instituțiile economice și de securitate integratoare. Cerințele și normele impuse membrilor, natura programelor și proiectelor din cadrul inițiativelor de cooperare vin în întâmpinarea demersurilor pentru integrarea europeană și euro-atlantică.

Dintre numeroasele astfel de inițiative ce activează în special în centrul și sud-estul Europei pot fi amintite următoarele: Inițiativa Europei Centrale (The Central European Initiative), Acordul/Zona Central Europeană de Comerț Liber (The Central European Free Trade Agreement/Area), Cooperarea Economică a Mării Negre (The Black Sea Economic Cooperation), Cooperarea Balcanică/Sud-Est Europeană (The Balkan/ South-Eastern European Cooperation), Procesul de stabilitate și bună vecinătate în Sud-Estul Europei - Royamont- (The Process of Stability and Good-neighborliness in Southeast Europe), Inițiativa de Cooperare în Sud

Estul Europei (The South East European Cooperation Initiative).

La acestea, se adaugă demersurile inițiate, îndeosebi după 1996, de către guvernele țărilor din zonă, de a pune bazele unor acorduri trilaterale. Având drept obiective probleme de ordin politic, de colaborare economică - infrastructură, rețele de comunicații și energie, zone de comerț liber - precum și chestiuni legate de combaterea terorismului, a crimei organizate, a traficului ilicit de droguri și de arme și a imigrației clandestine, trilateralele, ele pot avea un rol important la realizarea unui climat favorabil dialogului politic și cooperării și pot contribui în mod efectiv la întărirea încrederii și securității în regiune.

Amplificarea și diversificarea riscurilor și amenințărilor, în condițiile existenței unor vulnerabilități interne și a unor conjuncturi favorabile pot genera amenințări la adresa stabilității și securității europene, care determină adoptarea unor măsuri și modalități de acțiune adecvate, flexibile și eficiente. Acțiunile teroriste din 11 septembrie 2001, săvârșite asupra elementelor simbol ale SUA și ale valorilor democrației, au scos în evidență limitele și fragilitatea sistemelor de protecție față de riscurile asimetrice, între care terorismul deține poziția principală.

De aceea, considerăm că dinamica evenimentelor politico-militare evidențiază faptul că securitatea și implicit apărarea depășesc sfera de responsabilitate a unei singure țări, determinând o implicare mai mare a statelor democratice și a organismelor internaționale specializate în protejarea și promovarea lor. În condițiile actuale, de convergență accentuată a intereselor naționale cu cele acceptate și promovate de democrațiile occidentale, sunt create oportunități pentru întărirea conlucrării și securității în

plan regional și subregional. Prin dezvoltarea relațiilor de cooperare și parteneriat în plan bi și multilateral și perfecționarea altor forme de întărire a încrederii între state, se va asigura cadrul necesar asigurării securității europene.

În mod concret, poziția geostrategică a Europei de Sud-Est evidențiază realitatea că securitatea acestei regiuni - incluzând interesele și aspirațiile statelor din regiune, implicit ale României - se asociază cu situarea ei la confluența unor areale geografice purtătoare de tensiuni latente sau deschise. Această regiune continuă să reprezinte „principala sursă de insecuritate și instabilitate” atât pentru Europa cât și pentru spațiul euro-atlantic. În timp ce nordul și centrul Europei, care coincid cu zona integrată în structurile europene și euro-atlantice, cunosc din punct de vedere al securității o stabilitate semnificativă, partea din sud-estul continentului se confruntă în continuare cu amplificarea și diversificarea riscurilor și amenințărilor.

Regiunea circumscrisă sud-estului Europei face parte dintr-un așa-zis „Triunghi al Bremudelor”, ale cărui puncte extreme sunt: Orientul Mijlociu - Balcani - Caucaz - Asia Centrală și care se conjugă cu instabilitatea din nordul Africii.

Conștientă de apartenența sa la valorile culturii europene și de necesitatea promovării și protejării intereselor naționale prin realizarea obiectivelor de securitate, România trebuie să se integreze în structurile euro-atlantice și europene. Pentru România, integrarea în NATO este prioritară și este modalitatea optimă de a accede către mediul de securitate colectiv garantat și asigurat de Alianța Nord-Atlantică. Integrarea în Uniunea Europeană și participarea la materializarea Politicii Europene de Securitate și Apărare constituie un alt obiectiv al politicii naționale pentru îndeplinirea căruia se va acționa simultan cu eforturile de aderare la NATO. România concepe cooperarea regională și subregională nu ca o alternativă la procesul de integrare, ci ca un element complementar, care dă substanță și eficiență demersurilor pentru a deveni membru cu

drepturi depline al celor două organizații politice, economice și de securitate.

I. Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est

Prezentare generală

Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est (PSESE) este o inițiativă lansată de Germania, în calitate sa de deținătoare a președinției Uniunii Europene (UE), cu ocazia reuniunii comune a ministrilor de externe ai țărilor membre ale UE și ai țărilor din Europa de Sud-Est (ESE), din 10 iunie 1999. Ulterior, acesta a fost plasat sub egida Organizației pentru Securitate și Cooperare Europeană-OSCE. În esență, PSESE reprezintă o modalitate prin care statele vest-europene încearcă să se implice mai mult în procesul de realizare a noii arhitecturi de stabilitate și securitate continentală.

La baza funcționării PSESE stau înțelegerile bilaterale și multilaterale de bună vecinătate semnate între statele din regiune, precum și angajamentele și principiile ce decurg din apartenența participanților la ONU și OSCE - rezoluțiile Consiliului de Securitate al ONU și Actul Final de la Helsinki.

Obiectivele acestei inițiative sunt în concordanță cu cerințele întăririi stabilității și securității statelor din zonă, dezvoltării democrației și economiei, pentru asigurarea bunăstării și prosperității. În acest sens, PSESE vizează:

- diminuarea și eliminarea potențialului conflictual al regiunii;

- încurajarea și sprijinirea dezvoltării unor regimuri politice democratice în statele regiunii și a unor economii de piață prospere și competitive în aceste state;

- aprofundarea cooperării regionale, transfrontaliere și accentuarea fluxurilor economice și politice între statele regiunii și între acestea și UE;

- crearea condițiilor pentru deplina integrare a regiunii în structurile politice, economice și de securitate euro-atlantice.

În cadrul acestei inițiative participă ca membri țările din regiune și din vecinătate: Albania, Bosnia-Herțegovina,

Bulgaria, Croația, FYROM, Moldova (din 28.06.2001), România, Slovenia, Turcia, Ungaria, R.F. Iugoslavia (din octombrie 2000). La acestea s-au adăugat Cehia, Polonia și Slovacia care au devenit membre la data de 29.11.2001. În funcționarea și dezvoltarea PSESE sunt interesate și alte state cum ar fi: SUA, Japonia, Federația Rusă, Canada.

Activitatea PSESE este sprijinită de organizațiile regionale și globale cu preocupări în domeniul stabilității și securității: UE, OSCE, NATO, Consiliul Europei, Procesul Royamont și este complementară cu celelalte inițiative subregionale: South-Eastern Europe Cooperative Initiative (SECI), Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră (OCENM), Inițiativa Central Europeană (ICE), Central Europe Free Trade Agreement (CEFTA), South East Europe Cooperation Process (SEECP) și Reuniunea Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM).

Totodată, programele și proiectele inițiate în cadrul PSESE sunt susținute de principalele organisme financiare internaționale: FMI, BERD, Banca Mondială, BEI, OECD.

Mecanisme de implementare a Pactului

Pactul funcționează pe baza unei Mese Regionale pentru Europa de Sud-Est (South-Eastern Europe Regional Table), la rândul său divizată în Mese de Lucru (Working Tables) care se concentrează asupra următoarelor domenii:

- Masa de lucru pentru democrație și drepturile omului (Masa de lucru I);

- Masa de lucru pentru reconstrucție, dezvoltare și cooperare economică (Masa de lucru II);

- Masa de lucru pentru probleme de securitate (Masa de lucru III), fiind structurată pe două sub-mese de lucru: securitate și apărare; justiție și afaceri interne.

Un Coordonator Special al Pactului este responsabil de îndeplinirea obiectivelor acestuia, fiind sprijinit în activitatea sa de structuri corespunzătoare.

Pactul trebuie să promoveze reforma generală în sud-estul Europei prin

instituirea unui mecanism care să identifice minusurile și să propună soluții. Există zone ale reformei în care unele probleme nu sunt abordate (de exemplu forțele paramilitare, agențiile de informații speciale etc.) sau sunt abordate secvențial (de exemplu relațiile cu vecinii, bugetele etc.).

Pactul de Stabilitate pentru Europa de sud-est, în special prin Masa de Lucru III, își propune să-și întărească legăturile cu celelalte inițiative regionale pentru o mai bună gestionare și dezvoltare a proceselor și proiectelor zonale. În acest sens, pe de o parte, Procesul Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM) se implică deja în activități de natură politico-militară aflate în desfășurare sub egida Pactului, iar pe de altă parte, Pactul de Stabilitate este interesat să sprijine financiar inițiative demarate în cadrul SEDM (de exemplu proiectul CIS/SEEBRIG).

Proiecte propuse

În cadrul Mesei III, au fost propuse unele proiecte care să asigure o mai bună realizare a obiectivelor de întărire a stabilității și securității regionale:

- finanțarea Centrului SECI (South-East European Cooperative Initiative) pentru combaterea crimei organizate, cu sediul la București, și suplimentarea acestuia cu problematica armelor mici;

- înființarea unui Centru regional pentru prevenirea conflictelor și managementul crizelor;

- elaborarea unui document comun privind evaluarea riscurilor de securitate pentru ESE (element al South-Eastern Europe Initiative, lansată de NATO la Washington);

- susținerea inițiativei NATO privind reconversia cadrelor disponibilizate prin reducerea forțelor armate din România și Bulgaria, cu participarea Băncii Mondiale.

II. Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI)

Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI) a apărut în urma ideii lansate de ambasadorul SUA, Richard

Schifter, în toamna anului 1996. Proiectul este destinat să încurajeze dialogul și cooperarea în spațiul balcanic și soluționarea pe cale pașnică a litigiilor, prin susținerea unor proiecte de cooperare economică și comercială de tip „transfrontalier și subregional” și să faciliteze integrarea țărilor din zonă în structurile europene. SECI urmărește coordonarea planurilor de dezvoltare regională, asigură o mai bună prezență a sectorului privat în economia zonei și în mediul înconjurător, încurajează transferul de know-how și realizarea de investiții în sectorul privat.

Reuniunea inaugurală a avut loc la Geneva, în 6 decembrie 1996, când a și fost adoptată Declarația de principiu privind cooperarea în cadrul SECI.

State participante

Statele participante la SECI sunt: Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, R.F.Iugoslavia, Grecia, Republica Moldova, România, Slovenia, Turcia și Ungaria.

Inițiativa este sprijinită de către Comisia Europeană, CEE/ONU, OSCE, CEMN, BIRD, BERD și BEI. SECI cooperează cu alte inițiative subregionale, cum sunt Inițiativa Central Europeană (ICE), Procesul Royamont și Cooperarea Statelor Sud-Est Europene (SECP).

Structura

Dr. Erhard Busek, fost vice-cancelar al Austriei, este Coordonatorul SECI. Organismul decizional este Comitetul de agendă („agenda Committee”), format din coordonatorii naționali pentru SECI (care coordonează, în plan intern, participarea la proiectele SECI).

Proiecte

Comitetul de agendă a selecționat, ca priorități de acțiune, opt proiecte, desemnând totodată statele coordonatoare (responsabile cu organizarea reuniunilor grupelor de experți pentru implementarea proiectului respectiv).

Aceste proiecte sunt după cum urmează:

- Facilitarea trecerii frontierelor și acțiuni pentru depășirea dificultăților operaționale (stat coordonator: Grecia);

- Rețeaua sud-est europeană de zone cu consum eficient de energie (Ungaria);

- Dezvoltarea infrastructurii de transport de-a lungul principalelor rute internaționale (Bulgaria);

- Politici financiare de promovare a întreprinderilor mici și mijlocii prin microcredite și scheme de garantare a creditului (România);

- Interconectarea rețelelor de distribuție a gazelor naturale, diversificarea furnizării și îmbunătățirea asigurării aprovizionării cu gaz în sud-estul Europei (Bosnia-Herțegovina);

- Program de recuperare a râurilor, lacurilor și mărilor adiacente (Austria);

- Interconectarea sistemelor de energie electrică a statelor participante la SECI, în vederea unei mai bune integrări în sistemele europene;

- Cooperare între piețele de valori.

La reuniunea Comitetului de agendă din 26 ianuarie 1998, România a propus înființarea la București a Centrului Regional SECI de combatere a crimei organizate și corupției. La reuniunea de la Geneva, din 15 aprilie 1998, proiectul a fost acceptat.

Ulterior, la 26 mai 1999, a avut loc la Palatul Parlamentului din București reuniunea dedicată ceremoniei de semnare a acordului de cooperare pentru prevenirea și combaterea infracționalității transfrontaliere, având ca parte integrantă Carta de organizare și funcționare a Centrului Regional SECI.

După atentatele teroriste din 11 septembrie 2001 și declanșarea campaniei împotriva terorismului, importanța Centrului Regional SECI a crescut, devenind un element de referință la nivel sud-est european în demersurile întreprinse pentru stoparea terorismului și crimei organizate.

III. Procesul reuniunilor miniștrilor apărării din Sud-Estul Europei (SEDM)

Inițiativa a fost promovată în spiritul intensificării procesului de înțelegere și

cooperare regională, menit să dezvolte stabilitatea și securitatea în Europa de Sud-Est.

Prima reuniune a miniștrilor apărării s-a desfășurat la Tirana (martie 1996), însă impulsul hotărâtor în demararea acestui proces a fost dat la reuniunea miniștrilor apărării de la Sofia (octombrie 1997).

Acest proces cuprinde reuniuni ale: miniștrilor apărării, adjuncților miniștrilor apărării, șefilor statelor majore generale, adjuncților șefilor statelor majore generale, structurilor de conducere politico-militare ale inițiativei - Comitetul de Coordonare al SEDM (SEDM-CC) și Comitetul Director Politico-Militar (PMSC) al MPFSEE, precum și reuniuni la nivel de experți din țările participante.

Participanți: Italia, Grecia, Turcia, Albania, Bulgaria, Croația, fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, România, Slovenia și Statele Unite. Ucraina a obținut statutul de observator la reuniunile miniștrilor apărării, dar nu și la celelalte activități desfășurate sub egida SEDM sau MPFSEE.

La data de 26.09.1998, la Skopje, a fost semnat "Acordul de Constituire a Forței Multinaționale de Pace din Europa de Sud-Est - MPFSEE", componenta operațională a SEDM. Toate proiectele inițiate în cadrul acestui proces sunt gestionate de SEDM-CC.

Începând cu 01.09.2001, România exercită președinția SEDM-CC și PMSC/MPFSEE timp de doi ani, până în 2003. Prioritățile acesteia sunt:

- îmbunătățirea contribuției SEDM la securitatea și stabilitatea din S-E Europei;

- menținerea caracterului deschis și transparent al inițiativei în vederea admiterii de noi membri în SEDM;

- intensificarea cadrului de cooperare pentru a face față amenințărilor neconvenționale și nemilitare în domeniul securității regionale;

- crearea condițiilor diplomatice și militare favorabile pentru intensificarea implicării țărilor partenere în efortul de management al crizelor în S-E Europei;

- dezvoltarea și implementarea programelor de cooperare SEDM;

- îmbunătățirea instruirii militare în regiune;

- finalizarea procesului de operaționalizare a MPFSEE.

La Reuniunea Miniștrilor Apărării din țările SEDM - Antalia, Turcia (20.12.2001) a fost lansată inițiativa SEDM privind lupta contra proliferării ANM, securizarea frontierelor și combaterea terorismului. În acest sens, a fost adoptat un document cadru privind materializarea acestui nou program din cadrul inițiativei.

În cadrul SEDM au fost propuse pentru dezvoltare următoarele proiecte:

Rețea pentru suportul informațional al managementului crizelor (CIN):

Scop: crearea unei rețele la dispoziția statelor SEDM, fiabilă și la prețuri minime, interoperabilă, care să asigure informații necesare gestionării crizelor și îmbunătățirii relațiilor civili-militari în situații de criză.

Grup de forțe de geniu din țările membre SEDM (ETF):

Scop: întărirea cooperării și stabilității regionale prin angajarea comună în proiecte specifice, în funcție de cerințele regionale - crize umanitare și asistență civilă în caz de dezastre. Forțele de geniu ale fiecărei țări vor rămâne dislocate pe teritoriul național urmând ca, în caz de intervenție, comanda și controlul să se exercite din interiorul SEEBRIG-ului, paralel cu acesta sau independent, la nivelul fiecărei națiuni. În cadrul acestui proiect, România contribuie cu 1 Cp.Ge.

Constituirea unei rețele de simulare în sud-estul Europei (South-Eastern Europe Simulation Network/ SEESIMNET):

Scop: furnizarea arhitecturii necesare pentru organizarea de exerciții asistate de calculator (CAX) și pentru alte nevoi de gestionare a informațiilor, precum și mijloacele de a răspunde la situațiile de criză reale. SEESIMNET este văzută ca o aplicație regională a Rețelei de Simulare a Pfp; în cursul anului 2002 va fi organizat un exercițiu demonstrativ pentru a se verifica viabilitatea rețelei (SEESIM DEMO and Exercise).

Crearea unei rețele de interconectare a spitalelor militare (posibil și a celor civile) din statele membre SEDM/Telemedicina.

Scop: constituirea unei rețele de telemedicină a spitalelor militare din statele membre în cadrul SEDM, în vederea utilizării sistemelor informatice și de comunicații pentru a acorda asistență medicală la distanță.

Contribuția României: conform prevederilor MOU (în curs de negociere de către experții tehnici, medicali și juridici), fiecare țară membră SEDM va desemna un spital corespunzător pentru practica între acestea a telemedicinii via satelit.

Forța Multinațională de Pace din Europa de Sud-Est (MPFSEE)

Forța Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei, reprezintă elementul de referință al procesului SEDM. Acest proiect a fost lansat cu ocazia reuniunii miniștrilor apărării din sud-estul Europei (Sofia, 03.10.1997) și prevedea constituirea unei forțe multinaționale de valoare Brigadă, care să îndeplinească misiuni de pace, sub egida ONU și OSCE. Proiectul s-a bucurat de succes, la materializarea lui participând majoritatea statelor din Sud-Estul Europei, indiferent de apartenența acestora la structurile de securitate europene și euro-atlantice. Ca atare, alături de țări membre NATO și UE, Grecia și Italia sau numai NATO, Turcia, sunt și țări neintegrate, membre ale parteneriatului pentru pace: România, Bulgaria, Albania și FYROM, care contribuie împreună la realizarea scopurilor propuse, la inițierea acestui proiect. În afara statelor membre, la această inițiativă participă cu statut de observator: Slovenia, SUA și Croația.

Documente juridice:

- „Primul Protocol Adițional la Acordul MPFSEE“ - referitor la principiul rotirii funcțiilor cheie în cadrul forței (Atena, 12.01.1999);

- „Al Doilea Protocol Adițional la Acordul MPFSEE“ referitor la Forța Multinațională de Geniu (ETF) și la Rețeaua Informațională pentru Situații de Criză/CIN (București, 30.11.1999);

- „Al Treilea Protocol Adițional la Acordul MPFSEE“ privind statutul Comandamentului (Atena, 21.06.2000);

○ „Acordul de constituire a Forței Multinaționale de Pace din Europa de Sud-Est“ (Skopje, 26.09.2000).

Misiuni - în sprijinul păcii, sub mandat ONU și OSCE, precizate prin rezoluții ale Consiliului de Securitate, în temeiul Cartei ONU.

Comitetul Director Politico-Militar (PMSC) este organismul politico-militar de coordonare a activităților din cadrul MPFSEE. Începând cu 01.09.2001, România deține președinția PMSC. Următoarea reuniune a PMSC se va desfășura la București, în perioada 13-15.03.2002.

Deciziile de participare la operațiuni și desfășurarea forțelor vor face obiectul consultărilor politico-militare între părți, la propunerea PMSC și se vor aproba cu respectarea procedurilor legale din țările respective.

Comandamentul - prima localizare: Plovdiv (Bulgaria), cu începere de la 01.09.1999. Din 2003, potrivit planificării rotației (la 4 ani), sediul Comandamentului va fi găzduit de România la Constanța. Grecia asigură comanda SEEBRIG în perioada 2001-2003.

Disponibilitatea forței:

Începând cu 01.05.2001 (acest fapt a fost comunicat organizațiilor internaționale stipulate în Acordul MPFSEE - ONU, NATO, UE și OSCE, pe data de 02.05.2001), mai puțin Sistemul de Comunicații și Informatică (CIS), a cărui operaționalizare depinde de fondurile avute la dispoziție.

Contribuția României la forță:

- 1 batalion de infanterie în structură modulară, 400 militari;
- 1 pluton de cercetare, 24 militari;
- 1 pluton de transport, 32 militari;
- 1 grupă de ofițeri și subofițeri de stat major (15 militari).

România participă deja în cadrul Nucleului Permanent de stat major cu 2 ofițeri și 2 subofițeri.

Instruirea se asigură de către națiunile participante, precum și prin participarea la exerciții NATO/PfP.

IV. Grupul de Cooperare Navală la Marea Neagră (BLACKSEAFOR)

Este o inițiativă regională, ce se înscrie în eforturile țărilor riverane Mării Negre de a întări încrederea și buna înțelegere între statele semnatare, precum și dezvoltarea cooperării și interoperabilității între forțele navale. Inițiativa a fost lansată de Turcia la reuniunea Comandanților Marinelor Militare din țările riverane Mării Negre de la Varna în aprilie 1998.

Documente constitutive: la reuniunea miniștrilor de externe din statele membre BLACKSEAFOR (02.04.2001 - Istanbul) a fost semnat „Acordul de constituire a BLACKSEAFOR“.

State participante: Bulgaria, Georgia, România, Federația Rusă, Turcia, Ucraina. Ele se succed la conducerea BLACKSEAFOR prin rotație, în ordine alfabetică.

Misiunile forței:

- căutare și salvare pe mare (SAR Ops);
- asistență umanitară (HA);
- acțiuni contra minelor marine (MCM);
- operațiuni de protecția mediului;
- vizite de bune oficii (GV);
- alte misiuni aprobate de părțile la Acord.

Statutul forței este „ON CALL“.

Forța va fi activată cel puțin o dată pe an și va fi formată din minimum 4-6 nave (din clasele: distrugător/fregată, corvetă/vedetă de patrulare, dragor, navă amfibie, nave și vase auxiliare) din cadrul celor șase state riverane, incluzând o navă de comandă-control. Navele vor staționa în bazele lor permanente și se vor reuni pe timpul executării exercițiilor comune - timp de până la 10 zile, într-un port al țării gazdă (stabilită prin rotație în ordine alfabetică) - sau pentru participarea la misiuni.

Programul de activare pentru anul următor este aprobat de către miniștrii de externe/ai apărării la întâlnirile acestora sau prin procedura tăcerii. BLACKSEAFOR poate fi disponibilă pentru angajarea în operațiuni mandatate de ONU sau OSCE. De asemenea, poate participa și la alte tipuri de activități inter-

naționale conforme cu scopurile și misiunile sale.

Deciziile politice în cadrul acestei inițiative se adoptă prin consensul participanților și se efectuează prin întâlniri ale miniștrilor de externe/ apărării sau ale reprezentanților lor autorizați. Întâlnirile miniștrilor se vor concentra, de regulă, asupra subiectelor și aspectelor politice ale activităților BLACKSEAFOR, precum și asupra îndrumării politice a Comitetului Comandanților Marinelor Militare din Marea Neagră. La întâlnirile miniștrilor pot fi luate în considerare, prin consens, cererile altor state care sunt doritoare și capabile de a deveni Parte la BLACKSEAFOR. Consultările politice se efectuează de către reprezentanții guvernamentali ai Părților. Consultările militare la nivel înalt se efectuează de către șefii Statelor Majore Generale sau reprezentanții acestora. Întâlnirile miniștrilor, șefilor statelor majore generale sau ale reprezentanților acestora au loc, în principiu, anual și/sau ca răspuns la invitația adresată de către una dintre Părți.

Structuri:

Comitetul Comandanților Forțelor Navale din Marea Neagră (Black Sea Naval Commanders Committee - BSNC) - este înființat ca organ executiv pentru controlul și îndrumarea generală a BLACKSEAFOR. Este format din comandanții/șefii statelor majore ai forțelor navale ale celor 6 țări riverane. Se reunește anual și aprobă planul activării pentru anul următor, precum și documentele de conducere operațională. Comitetul aprobă la nevoie și intervenția BLACKSEAFOR pentru misiuni reale.

Președinția comitetului și activitatea de secretariat a reuniunii este asigurată de țara gazdă pentru un an, prin rotație. Comitetul Comandanților are în subordine Grupul de Planificare (PG).

Comandantul BLACKSEAFOR (COM-BLACKSEAFOR) este un contraamiral sau comandor, numit pentru un an de zile, prin rotație de către autoritatea națională a țării gazdă și investit de către Comitetul comandanților. Acesta deține comanda tactică a forțelor oferite de către

țările riverane pe timpul activării. El are la dispoziție un staff internațional, format din câte un ofițer din fiecare țară. În 2001, comandantul BLACKSEAFOR este vice-amiralul turc NUSRET GUNER.

Grupul de Planificare al BLACKSEAFOR (PG) este format din reprezentanți ai marinelor părților; se reunește ori de câte ori este nevoie; elaborează planul anual, documentele necesare funcționării BLACKSEAFOR, precum și alte documente operaționale sau de procedură comune.

Secretariatul BLACKSEAFOR - este compus din ofițeri de legătură desemnați. Fiecare membru va fi numit pentru o perioadă de un an, între ceremoniile de schimbare a comenzii. Membrii secretariatului sunt numiți de partea desemnată și confirmați de BSNC. Unul dintre membrii PG coordonează activitatea secretariatului.

Autoritatea de Control Operațional este un locțiitor al comandantului/șefului Statului Major al Forțelor Navale din țara gazdă (cea din care face parte și comandantul BLACKSEAFOR). Ea organizează și coordonează participarea forțelor la activități și menține relația cu autoritățile militare naționale ale participanților.

Șeful de stat major al BLACKSEAFOR este un comandor numit prin rotație de autoritatea națională, care urmează să dețină în anul următor comanda; are în subordine pe timpul activării forței pe cei 4 ofițeri de stat major care provin din celelalte țări.

Forțele participante la activarea pentru exerciții sau pentru misiuni sunt nominalizate (dintr-o anumită clasă de nave) de fiecare țară, în raport cu misiunile/exercițiile de executat și potrivit disponibilității existente la data respectivă. Autoritățile naționale au dreptul să retragă propria navă din compunerea grupării dacă interesele acesteia o impun. Exercițiile și misiunile, transferul de autoritate, comunicațiile vor avea la bază proceduri comune care vor fi elaborate de către Grupul de planificare în limba engleză, potrivit standardelor NATO. Aceste proceduri vor fi aprobate de Comitetul Comandanților. Statul Major

al Forțelor Navale poate oferi nave care să participe anual la activarea BLACKSEAFOR dintre navele nominalizate pentru a participa la operațiuni sub conducerea NATO/UE, care execută pregătire specifică acestor misiuni.

Forța pusă la dispoziția BLACKSEAFOR de România pentru activități în anul 2002 este de o corvetă. Vor mai participa 1 ofițer de stat major, 1 ofițer de legătură la Autoritatea de Control Operațional, 2 ofițeri la reuniunea Grupului de Planificare.

În anul 2002, reuniunile PG al BLACKSEAFOR și conferințele de planificare operațională (OPC) se vor desfășura în Ucraina, care va fi țara gazdă, deținând și funcția de comandant al BLACKSEAFOR.

În acest an, România va fi organizatoarea unei reuniuni a Grupului de Planificare.

Inițiativele de cooperare militară regională contribuie la creșterea încrederii și securității între țările din regiune. Astfel, forțele multinaționale constituite în cadrul acestora devin instrumente de intervenție pentru gestionarea crizelor și contribuie la sporirea nivelului de interoperabilitate cu structurile militare NATO.

În prezent sunt în funcțiune misiuni internaționale de menținere a păcii și prevenire a conflictelor, sub egida ONU sau OSCE: în Bosnia-Herțegovina - SFOR, Kosovo - KFOR, Macedonia, Albania, R.Moldova - Regiunea Nistrului, Cecenia, Georgia - Abhazia, Nagornâi-Karabah.

V. Prezența organizațiilor europene de securitate

UE și Identitatea Europeană de Securitate și Apărare

Summit-ul Consiliului European de la Helsinki din 10-11 decembrie 1999, a răspuns, în mod prioritar, mandatului transmis de Consiliul European de la Köln privind realizarea Politicii Europene Comune de Securitate și Apărare, amplificând acțiunile în ceea ce privește aspectele militare și nemilitare ale gestionării crizelor.

Pentru a-și putea asuma responsabilitățile referitoare la întreaga gamă a

misiunilor de prevenire a conflictelor și managementul crizelor, definite în Tratatul UE, statele membre au decis să dezvolte capacități militare adecvate noilor misiuni și să stabilească mecanismul de conducere și pregătire a acțiunilor. În acest context, obiectivul Uniunii este dezvoltarea capacității autonome de a lua decizii, când NATO ca alianță nu este angajată, și să desfășoare operațiuni militare pentru gestionarea crizelor.

Politica de apărare europeană se va sprijini pe o Forță de Reacție Rapidă (100.000 de militari) ce urmează să fie operațională în 2003. Statele membre trebuie să fie în măsură să disloce în întregime forțele în timp de 60 zile și să asigure, în cadrul acestora, elemente de răspuns rapid, cu un grad foarte ridicat de disponibilitate. Ele trebuie să fie în măsură să sprijine logistic o asemenea dislocare pentru cel puțin un an. Aceasta va presupune existența unui număr adițional de unități dislocabile (și elemente de sprijin) cu un grad de disponibilitate redus pentru a asigura înlocuirea forțelor inițiale. Potrivit estimărilor, Forța de Reacție Rapidă Europeană va fi angajată în următoarele tipuri de misiuni:

○ misiune ușoară de tip umanitar, după o catastrofă naturală sau evacuarea locuitorilor dintr-o zonă;

○ operațiune grea, de restabilire pe cale militară a păcii, de genul celei din Kosovo;

○ misiune de menținere a păcii, pentru evitarea declanșării unei crize.

În cadrul Consiliului Afaceri Generale al UE vor fi înființate:

Comitetul Politic și de Securitate Permanent (PSC) - în Bruxelles - compus din reprezentanții naționali la nivel de ambasade /rang înalt. PSC se va ocupa cu toate aspectele Politicii Externe și de Securitate Comună (PESC), în acord cu prevederile Tratatului UE și fără a prejudicia competența Comunității.

Comitetul Militar (MC) va fi compus din șefii Statelor Majore Generale, reprezentați de delegații lor militare. Comitetul își va desfășura reuniunile la nivelul șefilor statelor majore generale, numai când este necesar.

Statul Major Militar, în cadrul structurilor Consiliului, va asigura expertiză și sprijin pentru politica europeană comună de securitate și apărare (CESDP) incluzând desfășurarea operațiunilor de management al crizelor militare conduse de UE. Statul Major Militar va realiza avertizarea timpurie, analiza situației și planificarea strategică pentru misiuni de tip Petersberg, incluzând identificarea forțelor europene naționale și multinaționale.

Procesul de implementare a deciziilor summit-ului UE de la Helsinki va beneficia de activitatea președinției franceze. În acest sens se înscriu prioritățile asumate la summit-urile UE de la Feira și Nisa, de către partea franceză, în materie de securitate și apărare europeană:

Politica Europeană de Securitate și Apărare (European Defence and Security Policy - EDSP): președinția franceză va avea responsabilitatea de a crea noi organisme (în special un cartier general european - European headquarter), definirea relațiilor dintre UE și NATO și de a lua decizii concrete în ceea ce privește operaționalizarea capacităților militare; președinția, cu asistența Secretarului General/Înalt Reprezentant pentru PESC al UE, va lucra în paralel pe diferite obiective:

- elaborarea obiectivelor privind capacitățile militare, convenite la Helsinki;

- dezvoltarea de structuri permanente care vor conferi UE capacitatea necesară pentru a decide și acționa în situații de criză;

- definirea modalităților de includere la nivelul UE a funcțiilor UEO, necesare pentru îndeplinirea responsabilităților ce îi revin Uniunii Europene în

conducerea operațiunilor de tip Petersberg;

- transpunerea în practică a principiilor și modalităților convenite la Feira pentru dezvoltarea relațiilor cu NATO și terțe țări în domeniul gestionării militare a crizelor (în acest cadru se înscrie decizia de constituire a 4 grupuri de negociere UE - NATO pe probleme privind: securitatea; stabilirea de obiective comune privind capacitățile; modalități permițând accesul UE la mijloacele și capacitățile NATO; definirea de aranjamente permanente pentru consultări UE-NATO).

În urma reuniunii speciale a Adunării Parlamentare a UE (Lisabona - 21.03.2000) s-a decis transformarea acestui organism în Adunarea pentru Securitate și Apărare Europeană. În același context, Adunarea Parlamentară a UE a mai propus și următoarele măsuri practice pe linia implementării Identității Europene de Securitate și Apărare:

- transferarea către UE a Institutului de Studii de Securitate al UEO;

- constituirea unei structuri de informații militare cu un efectiv de 30 de specialiști, care să fie inclusă în structurile militare ale UE;

- optimizarea activității Centrului Satelitar de la Torrejon, astfel încât după transferarea sa către UE, în termen scurt, acesta să dispună de capacitatea de a asigura din punct de vedere informativ operațiuni de sprijin al păcii desfășurate sub egida proprie.

La sfârșitul lunii noiembrie 2000, prerogativele și atribuțiile UEO au fost transferate Uniunii Europene, incluzând și reprezentanții statelor candidate la

admiterea în UE, indiferent dacă sunt sau nu membre NATO.

S-a stabilit calendarul activităților din cadrul Uniunii Europene atât în ceea ce privește primirea de noi membri, cât și modul de operaționalizare a viitoarei forțe europene, inclusiv modul de implicare a statelor în organizarea și conducerea acestora. De asemenea, s-a convenit strategia privind materializarea proiectelor și programelor, responsabilitățile și obligațiile membrilor uniunii și ai celor asociați precum și raporturile dintre Uniune și NATO. Consecvență principiilor de participare efectivă la eforturile Comunității Internaționale de edificare a noii arhitecturi de securitate, România, ca parteneră a Uniunii Europene, va contribui la Forța de Reacție Rapidă Europeană cu 1200 de oameni. Aceste efective au devenit operaționale începând cu 2001 și sunt puse la dispoziție gradual, funcție de decizia politică și de solicitările UE astfel:

- în 2001 o companie de infanterie, un grup de scafandri, o navă fluvială purtătoare de artilerie și un pluton de poliție militară;

- din 2002 un batalion de geniu;

- din 2003 un batalion de infanterie, o companie poliție militară, o companie vânători de munte, o navă de intervenție cu scafandri și remorcherul maritim salvator „Grozavul“.

Toate aceste capacități militare vor fi susținute din punct de vedere al resurselor pentru desfășurarea operațiunilor militare timp de un an. România consideră aceste inițiative și participarea la materializarea lor un factor de maximă importanță în mărirea încrederii și colaborării la nivel regional și subregional.

Summary

POLITICO-MILITARY AND MILITARY COOPERATION IN SOUTH-EASTERN EUROPE

The majority of the states that are now in the ample and complex process of transition to democracy and market economy did not embrace the regional and sub-regional cooperation forms. Later, those regional forms had proved their applicability and they are now well known. The initiatives for cooperation are intermediary and complementary forms of the integration in the European and Euro-Atlantic political, economic and security structures. Those initiatives are backed up by the western democracies and by the international organizations and they prove that can contribute in an efficient way to the improvement of the security environment.

The initiatives for cooperation are based on common interests and aspirations. They are able to provide the organizational and institutionalized framework with the object of materializing some political, economic, military and social projects and programs. That kind of projects and programs is designed to help south-east European countries in their steps to democracy, economic welfare and, implicitly, regional and sub-regional stability.

Geopolitica Europei de sud-est. Vulnerabilități și amenințări în 2001

Mihai DINU

Europa de Sud-Est alcătuiește un complex de securitate bine individualizat, din punct de vedere geografic și ca zonă civilizațională (preponderent ortodoxă, dar și de interferență între spațiile catolic și islamic). Din punct de vedere statal, spațiul este serios fragmentat (Albania, Grecia, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, Turcia, Cipru, Bulgaria, Bosnia-Herțegovina, Iugoslavia, Croația, Slovenia, parțial România).

În cadrul Iugoslaviei, Macedonia, Kosovo și Voievodina dețin prerogative proprii de auto-administrare, ce tind de la caz la caz spre suveranitate. Cipru este plasat sub control internațional (ONU) și divizat în regiuni administrative distincte - greacă și turcă. Grecia și Turcia fac parte din NATO; Grecia este membră a UE. Toate statele balcanice activează în cadrul OSCE și sunt incluse în Pactul de Stabilitate din Balcani.

La Inițiativa Centrală Europeană au aderat: România, Bulgaria, Macedonia, Slovenia și Albania țări incluse în procesele de extindere UE și NATO; Cipru și Turcia depun și ele eforturi pentru integrarea în UE.

În regiune acționează, de asemenea, SECI și SEDM (Conferința miniștrilor apărării din Europa de Sud-Est). Pactul de Stabilitate recunoaște rolul însemnat al SUA și Rusiei în Balcani.

În Bosnia-Herțegovina și Kosovo s-au desfășurat forțe de poliție și militare ONU și NATO de menținere a păcii. Un contingent NATO de menținere a păcii (preponderent din statele UE) staționează în Macedonia.

Spațiul de securitate balcanic etalează o puternică prezență militară NATO și nord-americană, datorată importanței sale strategice excepționale. În momen-

tul de față, complexul de securitate din Europa de Sud-Est - tradițională arenă de confruntare între marile puteri europene moderne (Germania, Rusia, Marea Britanie și Franța) și între superputerile postbelice (SUA-URSS) - trece printr-un proces profund de restructurare politică, economică și militară. SUA și NATO, în cadrul ONU și OSCE și în afara acestor instituții, controlează cele mai semnificative evoluții locale, orientate în direcțiile: prevenirii, stopării și gestionării conflictelor armate și politice; democratizării țărilor balcanice; dezvoltării economiilor de piață și societății deschise; integrării în structuri regionale, europene și euro-atlantice de securitate.

Se consideră, îndeobște, că momentele critice de confruntare și război au fost depășite în 1999-2000, odată cu stingerea războiului local din Kosovo și înaintarea pe calea identificării unei soluții politice pentru așa-numita „problemă” a concesiunii iugoslave.

Reaprinse în Macedonia, în prima jumătate a anului 2001, conflictul armat interetnic dintre minoritatea albaneză și majoritatea slavă a fost menținut sub control NATO, UE și OSCE.

Sub același control se gestionează procesele politice din Kosovo (organizarea alegerilor din toamna anului 2001) și Iugoslavia (medierea negocierilor dintre Serbia și Muntenegru cu privire la viitorul Federației).

Situația concretă în spațiul sud-est european se prezintă astfel:

Vulnerabilități

Europa de Sud-Est etalează variate și persistente vulnerabilități; de altfel, Balcanii au fost considerați decenii de-a rândul „butoiul cu pulbere al Europei”, evenimentele de după 1990 confirmând expresiv caracterizare lansată la cumpana secolelor XIX-XX.

Din punct de vedere economico-social, spațiul de securitate sud-est european evidențiază o serie de „slăbiciuni de structură”, ce decurg din: sărăcia relativă a solului și subsolului; organizarea producției, repartiției și schimbului după modelul „epocii coșului de fum” (industrii grele depășite tehnologic astăzi); infrastructura slab dezvoltată; lipsa de capital necesar investițiilor de modernizare industrială și de promovare a serviciilor; o piață relativ „săracă”, puțin atractivă pentru marii investitori occidentali; persistența unor mentalități „neocomuniste” în numeroase zone din Albania, Grecia, Iugoslavia etc; locul important ocupat de „economia subterană” în dinamica economică a regiunii etc.

Acestor „slăbiciuni organice” li se adaugă: impactul negativ al războaielor și conflictelor armate locale (Iugoslavia, Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Macedonia) asupra economiilor naționale și a circuitelor economice regionale; unele rezultate nefavorabile obținute în aplicarea reformelor de modernizare în fostele state socialiste; creșterea demografică vertiginoasă din anumite zone (Albania, Kosovo), în condițiile neimplementării complete a reformelor economice și stagnării sau chiar regresului productivității industriale; consecințele proceselor de regionalizare și mondializare economică etc.

Vulnerabilitățile economice ale Europei de Sud-Est reprezintă un serios handicap în competiția est-europeană pentru aderare la NATO și UE; totodată, acest handicap economic sporește dependența statelor analizate de marii investitori străini și împiedică constituirea unei baze economice solide, absolut necesară înfăptuirii cooperării economice și politice în plan regional. Fiind, până în 2001, un „generator de

insecuritate economică“, Europa de Sud-Est se cuvine să se bucure de prioritate pe agenda de lucru a UE, NATO și OSCE.

Din punct de vedere politic, principala deficiență a complexului balcanic de securitate constă în incapacitatea componentelor sale (state-națiuni, federații) de a preveni și gestiona crizele locale. Foarte îngrijorător este faptul că în prezent, nu s-a încheiat procesul inaugurat în 1989-1990 de remodelare politico-teritorială a regiunii. Conflicte și tensiuni persistă în cadrul Federației Iugoslave (între Muntenegru și Serbia), în Serbia (tendența de autonomie și independență în Voievodina și Kosovo) și în Macedonia.

Liderii albanezi nu au abandonat definitiv proiectul creării „Albaniei Mari“, după cum extremiștii sârbi visează încă la o „Serbie Mare“. Nici la Sofia nu s-au stins ecourile sloganurilor refacerii „Bulgariei Mari“. Starea de inamicitate dintre componentele sistemului - cu punctele sale de maximă intensitate din anii 1990-1999 - a transformat, în anii 1990-2000, Europa de Sud-Est în principalul „generator de insecuritate“ de pe continent.

În egală măsură, rămănerile în urmă în domeniile asimilării sistemelor moderne de valori democratice, dezvoltarea confuză și anemică a regimurilor democratice, reflexele autoritare ale liderilor și societății, semnalele de intoleranță politică, toate denotă fragila bază organizatorico-socială a democrației în Balcani. În mod concret, țările balcanice evoluează între turbulență și stabilitate relativă. Ca și în sfera economică, în cea politică se înregistrează, așadar, obstacole reale în calea procesului de integrare europeană și euroatlantică în Europa de Sud-Est. Și la nivel politic - regiunea trebuie să primească o constantă și substanțială asistență din partea NATO și UE.

Din punct de vedere militar, statele din Balcani nu au resursele și mecanismele necesare gestionării și rezolvării crizelor de amploare și nici posibilitatea de a contracara, prin forțe proprii agresiuni externe.

În cuprinsul regiunii, controlul asupra forțelor armate a fost, în general, obținut cu destulă dificultate; cu toate acestea, în Turcia, Grecia, Macedonia, Iugoslavia și Croația, armata deține încă poziții puternice în stat și acționează ca un redevabil grup de presiune asupra mediului politic, mai ales că societatea civilă nu oferă probe clare de activism.

Pe de altă parte, controlul autorităților asupra unor formațiuni și organizații paramilitare (de tip UCK sau miliții macedonene, sârbe, bosniace etc.) nu pare pe deplin convingător; în unele cazuri, formațiunile paramilitare s-au dovedit atât de incisive, încât au pus în dificultate forțele armate regulate și forțele internaționale de menținere a păcii (conflictul din prima parte a anului 2001, din Macedonia, dintre milițiile albaneze, susținute din Kosovo și Albania, armata Macedoniei și milițiile slave).

În ultimul timp, cu precădere după atacul terorist asupra SUA, din 11 septembrie 2001, s-a descoperit existența unor „nuclee“ și rețele teroriste în Balcani, preponderent de orientare islamistă (Bosnia-Herțegovina, Kosovo, Albania). Grupări teroriste de extremă stângă operează, însă, în Grecia și Turcia.

Gradul de instabilitate politico-militară din Europa de Sud-Est este subliniat și de crearea în regiune a unor zone „tradiționale“ conflictuale sau potențial conflictuale, cu o fizionomie proprie: Tracia de Est; insulele din partea răsăriteană a bazinului Mării Egee, Cipru, Macedonia de Sud, Albania de Sud, Kosovo, Bosnia-Herțegovina, Voievodina etc. În zonele respective s-au acumulat în timp tensiuni economice, politice, militare, etno-culturale etc.

Astăzi, unele zone de acest fel par să fie „pacificate“, dar comportamentul lor, asemănător unor „vulcani în adormire temporară“, se impune să fie îndeaproape monitorizat și supravegheat.

Din punct de vedere etno-cultural, Europa de Sud-Est reprezintă un autentic mozaic de popoare, culturi și religii. Raporturile de intoleranță între componentele complexului regional

sunt mai puternice decât cele de toleranță constructivă și cooperare. Până în 1999, conflictele interbalcanice interetnice și interconfesionale s-au soluționat prin recurgerea la arme și purificare etnică (Croația, Serbia, Bosnia-Herțegovina, Kosovo).

Abia în 2001, în Iugoslavia post-Miloșevici și în cursul crizei albaneze din Macedonia, s-a ajuns la o reglementare democratică, în spiritul valorilor europene de respect reciproc a identității etno-culturale și cooperare politico-administrativă; în același spirit s-au relansat inițiativele de largire a autonomiei locale în Voievodina și de repunere pe temelii egalitare a raporturilor dintre Serbia și Muntenegru. Progresele în sfera drepturilor minorităților sunt încă timide pe ansamblul regiunii, spațiu în care România face notă aparte prin legislație și practică politico-civică.

În aceeași ordine de idei, România este și un exemplu de promovare diplomatică și culturală a protecției minorităților sale de la sud de Dunăre, în sensul că guvernul de la București nu înțelege să manipuleze aceste autorități în scopul obținerii de avantaje în relațiile cu statele balcanice sau pentru amplificarea și exploatarea unor tensiuni politice locale.

O vulnerabilitate a Balcanilor - întâlnită și în alte spații de securitate ale Europei - o reprezintă o întregă istorie de dispute teritoriale și de conflicte etno-culturale și religioase.

Depășirea handicapului unei istorii încărcate și împovăraătoare reclamă, pe lângă inițiative, și instrumente de ordin economic, politic și militar. În egală măsură, se impune o intensă activitate de remodelare a concepțiilor și mentalităților oamenilor, de educație în spiritul respectării drepturilor și libertăților civice, toleranței politice și religioase, cooperării pe multiple direcții, conviețuirii în comun.

Din păcate, și în cazul demersului cultural-educativ, inițiativa a venit din afara societăților și factorilor politici regionali, mai exact din direcția UE și OSCE, instituțiile fondatoare ale Pactului de Securitate.

Toate acestea duc la concluzia că ne-rezolvarea (aplanarea) tensiunilor etno-culturale din Europa de Sud-Est prin întronarea valorilor democratice moderne și colaborare între state, într-un interval mediu de timp, se va solda cu amplificarea poziției Balcanilor de spațiu de insecuritate.

Coroborarea efectelor vulnerabilităților economico-sociale, politice, militare și etno-culturale ar conduce către definirea în continuare a Europei de Sud-Est ca spațiu de insecuritate internă; în 2001 gradul de insecuritate internă al regiunii s-a păstrat între limite „gestionabile”, cu observația că, în principal, actorii internaționali externi au avut inițiativa și capacitatea de a localiza și stinge conflictele. Este o caracteristică actuală a complexului de securitate balcanic, specific, ce favorizează, deopotrivă, și intervențiile destabilizatoare.

Amenințări

Interne: Vulnerabilitățile trecute în revistă anterior sunt capabile să devină tot atâtea amenințări, în situația în care acțiunea lor se face resimțită pe termen mediu și lung, cu grade sporite de intensitate: fragilitatea sistemelor economice moderne; prelungirea proceselor de redefinire național-teritorială în Balcani, turbulența politică la nivelul mediilor interne de securitate și la cel regional; persistența tensiunilor și disputelor etno-culturale și teritoriale; ritmul lent în care se edifică un sistem de securitate regională etc.

Externe: Sub unghi economic, un conflict armat în Orientul Apropiat și Mijlociu - generat de ne-rezolvarea crizelor din Palestina și Golful Persic - s-ar repercuta negativ asupra dinamicii economice în Balcani; la fel, o eventuală prăbușire financiară a Turciei ar deregla circuitele economice în curs de coagulare în interiorul Pactului de Stabilitate.

Foarte îngrijorătoare este dependența energetică a Balcanilor de petrolul arab, de cel rusesc și de gazele naturale transportate din Ucraina și Rusia.

Deopotrivă, încetarea asistenței economice internaționale în regiune (preponderent UE), ori eșecul implementării monedei unice în spațiul UE s-ar resimți acut, într-un sens negativ în Europa de Sud-Est.

Apreciem că excluderea pe termen lung a statelor din Balcani din procesele de integrare UE și NATO, coroborată cu incapacitatea lor de a edifica un sistem regional de securitate sunt principalele amenințări externe în complexul de securitate analizat.

Deosebit de periculoasă ar fi transformarea concurenței pentru influență în regiune, constatată la nivelul politicilor promovate de Occident și Rusia în ciocnire politico-militară directă sau prin interpuși; o premisă negativă pentru stabilitatea în Balcani ar fi deschisă și de conturarea - pe fundalul evidențiat mai sus - a unor tensiuni între UE (Germania) și SUA.

Fără doar și poate, stabilitatea în regiune poate fi grav afectată de feno-

menele terorismului internațional, de rețelele crimei organizate și de expansiunea fundamentalismului islamic sau ortodox. Atât terorismul, cât și fundamentalismul islamic și crima organizată se manifestă în Balcani, tendințele respective fiind pe moment ținute sub control (Pactul de Stabilitate, OSCE, Strategiile antiteroriste ale UE, NATO, Grupului de la Vilnius, SECI etc.).

Concluzie

În ansamblu, starea de securitate în Europa de Sud-Est se prezintă, la începutul anului 2002, în condiții „mulțumitoare”.

Există indicii că nivelul sporit de insecuritate regională din 1980-1990 este pe cale să fie depășit. Focare de criză se mențin încă în Macedonia și Iugoslavia, generate de: implementarea noii Constituții care oferă avantaje politice minorității albaneze; redefinirea raporturilor dintre Muntenegru și Serbia, prima vizând obținerea independenței reale; aceeași tendință de independență reală se afirmă și în Kosovo.

Identificarea unei formule politice de rezolvare democratică și durabilă a „problemei succesiunii iugoslave” va fi examenul crucial al ONU, UE, NATO și OSCE în Balcani, în cursul anului 2002. Un faliment al politicii de negociere și armonizare a intereselor între părți în diferendele din Iugoslavia, ar pune în discuție toate demersurile de cooperare de natură economică, instituțională și culturală în sud-estul Europei.

Summary

SOUTH-EAST EUROPEAN GEOPOLITICS. VULNERABILITIES AND THREATS IN THE YEAR 2001

On the whole, at the beginning of the year 2002, the South-Eastern European security condition is "satisfactory". There are some clues that the high level of regional insecurity of the 1980-1990 period is to be exceeded. In Macedonia and Yugoslavia are some centers of crisis that are generated by:

- the implementation of a new Constitution which offers political advantages to the albanian minority;
- the revaluation of the relationship between Serbia and Montenegro (Montenegro is claiming the real independence);
- the Kosovo's claim for real independence.

In the year 2002, the identification of a political formula for democratic and lasting solving of "the Yugoslavian succession problem" will symbolize the final exam for UNO, EU, NATO and OSCE in Balkans. The failure of the negotiation process would question every single approach of economic, institutional and cultural cooperation in South-Eastern Europe.

De la strategia integrală la metastrategie

**General de brigadă (r) dr.
Gheorghe VĂDUVA**

Argument

Strategia este ce este, adică ce a devenit, și nu mai poate fi în întregime ceea ce a fost. A fost în esența ei militară. A devenit, fără puțință de întoarcere, economică, culturală și militară. Primele două cunosc o extensie incomensurabilă și, din ce în ce mai mult, chiar incontrolabilă a termenului. Ultima rămâne doar ca un mijloc. Un mijloc la îndemâna Puterii. O forță la îndemâna Puterii. O putere la îndemâna Puterii. Iar cea dintâi dintre aceste puteri este America. Ea este cea care dă tonul și în strategie. Cel puțin, așa se pare.

Dar strategia americană nu este ușor de descifrat, notează Hervé Coutau-Bégarie, președintele Institutului de Strategie Comparată (ISC) din Franța, în introducerea la un foarte interesant studiu despre relația strategică SUA - Europa. După cercetătorul francez, abundă opiniile, declarațiile, rapoartele etc. care creează imaginea unei suprapunerii de servicii și interese concurente, chiar antagoniste. Rivalitățile între arme sunt atât de spectaculoase, încât un comentator, mai în glumă, mai în serios, spunea că rivalul principal al Forțelor Navale americane nu era, la acel timp, Marina Sovietică, cât mai degrabă U.S. Air Force. Greșelile uneia dintre categoriile de forțe armate sunt denunțate de cealaltă, fără nici un fel de considerație pentru interesele comune. Este un rezultat al democrației americane care încurajează în mod conștient centrele de putere multiple. Este totuși o eroare să se considere că SUA nu au nici o strategie și nici un fel de politică externă. Autorul îl citează pe John Lewis Gaddis

care a reacționat cu virulență împotriva acestei interpretări simpliste în cartea sa „Strategies of Containment“, publicată în 1982. El a arătat că, în pofida divergențelor partizane și oscilațiilor guvernamentale, politica externă americană are o coerență remarcabilă. Această demonstrație este preluată și extinsă de Bruno Colson la strategia americană.

Termenul de strategie integrală, de la care pleacă Bruno Colson, a fost definit de generalul Lucien Poirier¹. Strategia generală se organizează în jurul a trei axe care sunt strategia generală economică, strategia generală culturală și strategia generală militară. Aceste trei strategii se asamblează într-un concept pe care americanii îl numesc „strategie națională de securitate“. După cum știm, conceptul a fost preluat și de alții - inclusiv de români -, fiecare dându-i o interpretare proprie și un conținut adecvat. Americanii folosesc însă aceste debateri vivace și extrem de diverse tocmai pentru a realiza, paradoxal, o unitate în plan strategic cu scopul de a menține, după Hervé Coutau-Bégarie, care prefătează lucrarea lui Colson, o poziție hegemonică.

Această poziție este, azi, incontestabilă. Cartea „Răul american“, publicată în 1980, a fost uitată. Sindromul Vietnam a cedat locul unui optimism care, după războiul din Golf, s-a transformat în triumfalism. După bombardarea Iugoslaviei, acest triumfalism s-a transformat într-un fel în realism măsurat, apoi, după căderea regimului Miloșevici, din nou în victorie. Este o încredere regăsită, recâștigată. Americanii gestionează astăzi lumea. Aproape întreaga lume. Sau, în orice caz, împreună cu europenii, Europa. Pentru că Statele Unite reprezintă singura putere care are astăzi toate

mijloacele - economice, culturale și militare - la care ceilalți, vrând-nevrând, trebuie să se alinieze. Bruno Colson arată că o astfel de strategie există și că ea nu presupune, cum s-a crezut adesea, o organizație politică totalitară.

1. Raportul război - strategie

După cel de-Al Doilea Război Mondial, raportul dintre război și strategie s-a schimbat. Strategia nu mai este pur și simplu un instrument al războiului, adică o știință și o artă a războiului, ci, dimpotrivă, războiul a devenit un mod de a pune în operă o strategie. Și nu unicul, ci doar unul dintre ele, adesea, ultimul și nu totdeauna cel mai eficace.

Este acesta un mod de a scoate strategia din mâna militarilor și a o pune la dispoziția politicianilor, economiștilor, oamenilor de afaceri din tot spectrul acestei noțiuni? Poate. Se pune însă și o altă întrebare, la fel de importantă: Este acesta un mod de a ucide, de a dezamorsa sau anihila ceea ce secole de-a rândul s-a numit strategie militară, domeniu exclusiv al gradelor mari, al generalilor și pe ici pe acolo al coloneilor? Este, sigur că este.

Este foarte posibil ca și strategia militară, să fi parcurs, după 1945, un drum de la condiția ei de știință a războiului, inaccesibilă politicianilor, chiar periculoasă, la cea de strategie integrală sau totală, care este mai mult o modalitate de pregătire, organizare și desfășurare a confruntării prin sute de mijloace care nu sunt neapărat război, dar care pot include, între ele, și războiul. Într-o astfel de viziune, războiul nu mai este pur și simplu continuarea politicii prin alte mijloace, cum spunea Clausewitz, ci... sfârșitul politicii și chiar sfârșitul

strategiei. În sensul nou, generalizat, războiul total nu este un războiul de tip popular, cum se considera odinioară, ci o confruntare generalizată, care se desfășoară deopotrivă prin mijloace economice, politice, diplomatice, mediatice, informaționale și, la nevoie, și prin mijloace militare. Generalul Beaufre scrie că „strategia totală este însărcinată să conceapă conduita războiului total”², rolul ei fiind acela de a defini misiunea proprie și modul de combinare a diverselor strategii generale (politică, economică, diplomatică și militară).

Extinsă astfel, strategia este scoasă de pe mâna militarilor și pusă la dispoziția nemilitarilor. De ce? Evident, pentru că mijloacele militare de ducere a războiului au devenit extrem de periculoase și, mai ales, greu (chiar imposibil) de stăpânit, de pus sub control. Această mutație în ceea ce privește strategia pare un proces logic, firesc, întrucât războiul de azi nu mai este și nu mai poate fi același cu cel din vremea lui Alexandru cel Mare.

Lucien Poirier împreună cu americanii consideră că strategia integrală se compune din trei strategii generale: economică, culturală și militară³. Dar această remarcă nu este totuși foarte nouă. Talcon Parsons vedea și el în dominarea politică a Imperiului Roman tot trei axe: una politică, una economică și una militară.

Cu alte cuvinte, strategia a devenit și mai mult apanajul politicii, „președintele” ei executiv, instrumentul ei nemijlocit. Strategia este din ce în ce mai mult o latură practică a politicii, o modalitate de punere în operă a acesteia.

Făcând o legătură cu determinațiile oricărei acțiuni, la orice nivel s-ar desfășura aceasta, ajungem la concluzia că strategia economică este, de fapt, o strategie foarte modernă a mijloacelor, strategia culturală este ceea ce cândva se numea arta confruntării, adică atacul prin sisteme de valori (ceea ce este o perversiune, întrucât valorile nu sunt interese, ele nu pot servi ca motive și nici ca mijloace de luptă), iar strategia militară, redusă la o strategie a forțelor și a acțiunilor militare propriu-zise, le pune

în practică, într-un anume sens, pe primele două. Însă, se știe foarte bine, și cele două tipuri de strategii generale - cea economică și cea culturală - sunt nu numai strategii ale mijloacelor, ci și strategii operaționale deosebit de eficiente. Amintim doar că strategia culturală ofensivă americană aduce venituri mult mai mari decât cele obținute, spre exemplu, din exportul de armament.

Și atunci, dacă așa stau lucrurile (și așa stau), de ce să închistăm strategia în operații militare de nivel strategic? De ce să n-o eliberăm de sloganuri și s-o punem în slujba realizării intereselor de orice fel, făcând din ea ceea ce cu două milenii și jumătate în urmă Sun Tzu numea arta confruntării sau arta războiului? În felul acesta strategia nu mai este doar o știință a confruntării generale, a războiului (luat atât în sensul tradițional de succesiune de bătălii între două armate, cât și în sensul unor confruntări altele decât lupta armată), ci și o știință și o artă a implicării, care poate să însemne prevenire, disuasiune, amenințare, dominare și, în ultimă instanță, confruntare.

Extensia modernă a strategiei a început propriu-zis chiar în timpul primului război mondial, când a fost nevoie, pe de o parte, de o mobilizare fără precedent a economiilor și, pe de alta, de folosirea sistemelor de valori ca suport temeinic în constituirea și menținerea alianțelor și grupărilor de forțe. În acea primă confruntare mondială, strategia economică, strategia culturală și strategia militară se îmbinau și se combinau în acțiuni practice de mare anvergură, fără ca vreun teoretician să fi anticipat sau să fi justificat din punct de vedere științific o astfel de realitate. Dar, de multe ori, practica o ia înaintea teoriei și nimeni nu se supără din cauza unor astfel de realități.

2. Strategie a strategiilor

A trebuit să treacă ceva timp până ce americanul Edward Mead Earle și britanicul Liddell Hart să vorbească de marea strategie, prin care se înțelegea punerea în serviciul națiunii, în caz de

confruntare, adică în război, a tuturor resurselor. „Marea strategie se referă deci la dezvoltarea și aplicarea coordonată a instrumentelor politice, economice și militare ale puterii pentru apărarea intereselor și obiectivelor naționale în orice circumstanță.”⁴ Marea strategie este, cu alte cuvinte, o metastrategie, adică o strategie a strategiilor.

Uneori politica își apropie atât de mult strategia, încât ai impresia că acestea se contopesc și că nu există decât o imensă strategie politică implicată în toate - economie, informație, viață socială, cultură -, care îmbracă toată gama de percepții și reprezentări, de acțiuni și reacții, de la cele eroice la cele perverse, de la cele sublime la cele abjecte. În fața unei astfel de strategii, te simți dezarmat, ca și cum strategia ar fi murit și s-ar fi renăscut sau reîncarnat în altceva, imens, bizar, fluid și foarte puternic. Politica are nevoie de un astfel de instrument și nimeni n-o împiedică să și-l creeze așa cum și-l dorește. Numai că strategia nu este politică.

După americanul Stanley Hoffman, în politica externă a Statelor Unite este specifică o apropiere managerială și tehnică tipic americană pe care o numește *skill thinking*. Folosirea acestui termen creează iluzia de pragmatism, de obiectivitate specifică americanilor care sunt fascinați de tehnicism și raționalitate și nu se prea lasă impresionați de reflecția filosofică⁵, atât de dragă cândva europenilor. Strategia este înțeleasă astfel de americani ca „o metodă de gândire ce permite să fie clasate și ierarhizate evenimentele și apoi să fie alese procedeele cele mai eficiente.” Strategia devine astfel, în percepția americanilor, o modalitate de a ghida, de a dirija politica spre lucruri serioase și bine ordonate. Strategia oferă științei politice o metodă de integrare a câmpurilor de acțiune. Strategia militară constituie totuși miezul strategiei integrale, iar această afirmație se justifică prin faptul că violența este mijlocul specific politicii.

Noțiunea de strategie nu are însă peste tot aceeași sferă și același conținut. Una înseamnă termenul de strategie

pentru cel care își propune (sau este obligat prin natura împrejurărilor) să promoveze sau să accepte un angajament activ în exterior (cazul Statelor Unite, Franței, Marii Britanii) și cu totul altceva să stai cu ochiul țintă pe barometrul intereselor, înarmărilor, evoluției situației politice, economice și militare mondiale sau regionale și, trăgând concluziile de rigoare cu privire la riscurile și amenințările prezentului și viitorului, să te pregătești pentru a găsi cea mai bună politică de supraviețuire și, legat de aceasta, cea mai bună strategie de punere a ei în operă.

Așadar, marile mutații politice, economice și strategice produse în lume după spargerea bipolarității, ca și evoluția fără precedent a sistemelor de arme și multidimensionalizarea confruntărilor, au generat revizuirea drastică a strategiei, iar primii care au făcut-o și continuă să o facă într-un mod extrem de personal și de eficient sunt americanii. În consecință, nolens-volens, lor le revine privilegiul și responsabilitatea fixării și impunerii coordonatelor pe care se definesc și se redefinesc astăzi teoriile, practicile și conceptele strategice. Ei sunt creatorii metastrategiei, chiar dacă, deocamdată, acest termen nu a intrat încă în uz.

3. Realități, determinații, fundamente

Există, cum e și firesc, anumite cauze, anumite determinații ale evoluției strategiei. Acestea țin de sistemele politice (și, ca atare, de coordonatele politice ale relațiilor interne și internaționale), de nivelul de dezvoltare economică și, bineînțeles, de nivelul atins de sistemele de arme.

Cvasitotalitatea analiștilor consideră că noua ordine mondială, concept care s-a ivit cumva încă din 1815, la Congresul de la Viena, este o perpetuă provocare și, în același timp, o justificare a mutațiilor strategice. Competiția între marile puteri, desigur, se continuă. Este însă puțin probabil că se mai poate instaura o dominare globală prin forță a uneia sau alteia dintre acestea. De altfel, toate încercările făcute în acest sens, începând cu războaiele pentru cucerirea

Indiilor, continuând cu primul, cu al doilea și cu al treilea război mondial (cărui unii îi spun nejustificat război rece), s-au soldat cu eșecuri catastrofale. Ultima încercare de mondializare prin forță politico-militară care s-a împotmolit în hățișurile sistemelor de valori ale omenirii este ceea ce s-a numit cândva stafia comunistă.

Conceptul *noua ordine mondială* de care se vorbește acum a fost elaborat de George Bush, în timpul războiului din Golf. Acestuia i se adaugă și alte concepte, cum ar fi: internaționalismul triumfant și izolaționismul - teză și antiteză. B. Clinton a preferat un concept pe care l-a materializat cum nu se poate mai bine: extindere, lărgire (elargissement).

Realizarea noii ordini mondiale a fost prezentată, la 11 septembrie 1990, ca al cincilea obiectiv în confruntarea cu Saddam Hussein. După război, adică în aprilie 1991, conceptul a fost definit mai clar. El se referea la responsabilitatea ce revenea Statelor Unite pentru descurajarea oricărei agresiuni, pentru asigurarea stabilității, prosperității și păcii. În accepția lui George Bush, noua ordine mondială nu era un fapt, ci, mai degrabă, o provocare. O provocare pentru prevenirea dezordinii, iar acest lucru nu putea fi realizat, în concepția Casei Albe, decât sub un leadership american. Și nu pentru că așa ar fi vrut americanii, ci pentru că așa o dictează împrejurările, starea de haos⁷ care s-a instituit după căderea cortinei de fier și spargerea bipolarității strategice.

Un astfel de concept era menit să justifice aproape orice, de la pedepsirea agresorului la războiul preventiv. Intervenția din Somalia, efectuată în numele acestui concept, a adus o nouă dimensiune strategiilor care urmau să pună în operă conceptul de nouă ordine mondială, cea umanitară.

Ar fi însă greșit să se considere că noua ordine mondială este doar un mod de a justifica, într-o formă sau alta, comportamentul marilor puteri. Noua ordine mondială este un concept care are și alte semnificații, cum ar fi, spre exemplu, perfecționarea sistemului de

comunicații, schimbul de valori, activitatea economică și cea socială, progresul omenirii și nu regresul ei etc.

Totuși acest concept este strâns legat de o capacitate militară operațională. De unde rezultă că noua ordine mondială nu este o stare a lumii care se realizează de la sine și prin sine, ci că ea trebuie construită și chiar impusă, fiind considerată, într-un anumit sens, un act de voiață pe care americanii îl numesc binele contra răului. R. Reagan a calificat URSS, la vremea respectivă, ca fiind un „imperiu al răului”. Pe la începutul ultimului deceniu al secolului trecut, adică în 1991, senatorul Malcom Wallop n-a ezitat să califice Statele Unite drept un „imperiu al binelui”⁸, pentru că America este singura țară care are dimensiunea noțiunilor universale de libertate și de justiție, ceea ce-i conferă responsabilități speciale, de unde rezultă și nevoia unui angajament activ în afară. Aceasta se face deopotrivă pe mare și în spațiu, spațiul intersideral fiind, după Wallop, un fel de ocean al viitorului. Stăpânirea spațiului este, pentru americani, o nouă provocare, „noua frontieră”. Raportul Wolfowitz din 1992 subliniază rolul privilegiat al Statelor Unite ca superputere militară, iar NATO rămâne primul garant al securității pe bătrânul continent european. Să nu uităm că, la summit-ul de la Roma, în 1991, a fost definit pentru prima dată noul concept strategic NATO, care introducea noțiunile de gestionare a crizelor, de menținere a păcii, precum și pe cea de acțiuni umanitare. Însă, în lipsa unor precizări exprese de la Casa Albă privind noua ordine mondială, Pentagonul o luase ceva mai înainte, promovând conceptul de superputere mondială militară unică, adică un fel de unilateralism global, ceea ce, prin anii '95, Huntington a numit superputere solitară, dar într-un alt sens decât cel avut în vedere de militari.

Dincoace de Atlantic, Uniunea Europeană își construiește și ea, încet dar sigur, conceptele sale cu valoare strategică indiscutabilă. Unul dintre ele rezultă destul de limpede din ceea ce la

Riga, în anul 2000, s-a numit politică europeană comună de securitate și apărare (PECSA). Acest concept va influența și el, la rândul lui, în mod hotărâtor, strategia. Deocamdată, în debaterile europenilor, strategia este, pe de o parte, tot ce a fost, cu imensa ei istorie și marea experiență a tuturor confruntărilor planetare, de la cucerirea Indiilor la împărțirea lumii, de la bătălia pentru spațiu vital la marea bătălie pentru unitatea continentului, și, pe de altă parte, marea provocare a perspectivei unei strategii integrale continentale sau euro-atlantice, adică a unei adevărate metastrategii.

Desigur, acum și în viitor, rolul cel mai important în evoluția, mai exact, în redefinirea strategiei îl are noul concept strategic NATO. E drept, acesta nu este decât un concept strategic, nu o strategie și cu atât mai puțin strategie integrală euro-atlantică, dar influența lui este indiscutabilă. În primul rând, pentru că NATO este cea mai puternică, cea mai avansată și cea mai sofisticată forță militară din lume, cel mai mare laborator strategic de pe planetă. Un laborator al forțelor, al mijloacelor și al acțiunilor. Și, se știe, în strategie, totdeauna astfel de forțe au dat tonul.

În al doilea rând, NATO se constituie în jurul Americii, iar America are cel mai mare potențial financiar, economic, științific și democratic din lume, întrucât America nu este o numai civilizație, nu este numai o entitate istorică și culturală; ea este o civilizație de sinteză, prima civilizație de acest gen, este o construcție modernă la care a participat și participă întreaga lume, este un produs. Lumea și-a creat acest stat-pilon democratic pentru a se reconstrui în jurul lui, după modelul lui. Este o ipoteză de care, mai ales în domeniul strategiei, trebuie să se țină seama. Iar evoluția de până acum a evenimentelor demonstrează că este așa.

Așadar, strategia prezentului și cea a viitorului vor fi dominate de un alt model al confruntării, de ceea ce Francis Fukuyama numea piață comună mondială în eseuul său despre sfârșitul istoriei.

Lumea nu este însă unitară. Și, în nici un caz, nu este foarte mulțumită de propria ei evoluție. Această nemulțumire se manifestă foarte diferit și îmbracă toate formele de confruntare, de la războiul disproporționat, asimetric, la terorism, de la agresiunea financiară la cea culturală. Statele Unite se războiesc cu ben Laden, în timp ce India și Pakistanul își masează trupele la frontieră, fiind gata pentru o bătălie a nervilor încordați, pentru Kașmir, China nu poate accepta ca o frântură din marele ei teritoriu - Taiwanul - să nu-i aparțină, cele două state coreene visează la unificare, dar nu pot ieși dintr-o confruntare bizară, desuetă și nespecifică, Rusia își regroupează cu răbdare și înțelepciune forțele, după dezastrul Uniunii Sovietice, sătulă de uniuni și reuniuni, Iranul se bate pentru postura de stat-nucleu al civilizației islamice, Turcia (ca și Rusia) a receptat un semnal de undă verde în lupta cu terorismul (pe care turcii consideră că îl reprezintă în principal de PKK), Israelul are încă un atu pentru a nu permite constituirea unui stat palestinian, Africa neagră fierbinte încă sângerează... Bătălia pentru Asia, descrisă atât de sugestiv de Brzezinsky în „Marele eșichier“, este în plină desfășurare, iar vechile culoare strategice europene, deși depășite complet de posibilitățile sistemelor de arme și de perspectiva unității indiscutabile a continentului, se reactivează după scenariile care există încă dinaintea de marea invazie mongolă de la 1241. Semn că Europa mai este încă percepută, prin unele cercuri, ca o mare peninsulă a Asiei.

Huntington revigorează o paradigmă a entităților și faliilor civilizaționale, în timp ce în Statele Unite ale Americii se continuă ceea ce prin unele cercuri este perceput ca un proiect de cumînțire a lumii sub leadership american.

Europa își aduce aminte de vechile ei proiecte de unitate de la Atlantic la Ural, iar Jean-Paul Charnay scrie un superb eseu pe această străveche temă care naște o tulburătoare interogație: fantasmale istoriei sau puterea de mâine?

Scăpând din „proprietatea“ militarilor, strategia devine mai... înțeleaptă? Cineva spunea, cândva, mai în glumă, mai în serios, că războiul este prea important pentru a fi lăsat pe seama militarilor. La fel și pacea.

Fundamentele naționale și internaționale ale strategiei trec, ca mai toate, prin spațiul politic. Națiunile s-au înarmat și se înarmează, se suspectează și își iau toate măsurile pentru a face față unei confruntări pe care n-o doresc și n-o admit în nici un fel în defavoarea lor. În această epocă a haosului post război rece, națiunile sunt extrem de sensibile și de dezorientate. Internaționalismul triumfant nu este pe măsura lor (nu este pe măsura nimănui), iar ceea ce se întâmplă azi în Europa nu este internaționalism, ci o încercare pentru a face din bătrânul continent un mare stat al națiunilor europene, tânăr ca mentalitate, puternic și viguros, ieșit din fantasmalele istoriei și angajat cu șanse de reușită, în competiția extrem de dură care se profilează la orizontul mileniului trei. Nu s-a creat încă o puternică armată europeană, pentru că există NATO, dar se va crea (deja s-a constituit o forță de intervenție rapidă formată din 60.000 de oameni). Această armată trebuie să aibă o strategie europeană, care este deopotrivă națională, în sensul unității naționale a continentului, și internațională, în sensul unității națiunilor europene. Ea este însă, în același timp, și euro-atlantică, fiindcă nu este de conceput o Europă fără creația ei de peste ocean, America.

Fundamentele culturale ale strategiei țin și de o anumită moralitate. Și chiar dacă, de la Sun Tzu încoace, moralitatea nu prea face casă bună cu confruntarea, ea există totuși și se manifestă mai ales în spațiul confruntării. Politica externă americană, spre exemplu, ca și intervenția Statelor Unite în afară, se află totdeauna sub auspiciile legalității și moralității. Americanii - și nu numai ei - țin să sublinieze că tot ceea ce fac se bazează pe un sistem de valori, pe o datorie pe care o au față de lumea aceasta viciată și coruptă, în special față de bătrânul continent european din care ei înșiși provin.

Dar fundamentele culturale în strategie nu țin numai de misionarismul unor țări sau unor armate care consideră că este de datoria lor să-i „civilizeze” pe alții. Extinderea NATO, spre exemplu, este privită ca o componentă morală a securității europene și euro-atlantice, întrucât este vorba nu doar de lărgirea unei alianțe militare care, la ora actuală, nu are un adversar de aceeași talie și nici nu va avea vreunul (cel puțin în viitorul apropiat), ci de consolidarea unui sistem de valori într-un spațiu atât de greu încercat și atât de sensibil, cum este cel est-european. Majoritatea țărilor central și est-europene care doresc să adere la acest sistem o fac dintr-un motiv care ține deopotrivă de un interes imediat (prevenirea unor tensiuni și a unor conflicte) și de un sistem de valori căruia consideră că îi aparțin. Acest sistem se reduce, în general, la valorile democratice, adică la un sistem politic de valori, ceea ce pare o contradicție în termeni, întrucât mobilul politicii este interesul și nu valoarea. În sfârșit, sub soarele acesta când blând și îngăduitor, când fierbinte și pedepsitor, se poate spune orice. Însă adevărul adevărat este acela că un sistem de valori trebuie să se constituie într-o structură de rezistență pentru orice strategie viabilă, așa cum cele patru operații aritmetice stau la baza matematicii, oriunde și oricând.

Legile și principiile războiului sunt aceleași de mii de ani. Modul cum sunt ele aplicate în practică ține de toate aceste determinări și încă de multe altele, unele cunoscute, altele nu. Acest mod de punere în operă determină ceea ce numim strategie operațională sau strategie a acțiunilor. Uneori, când se vorbește de strategie, se are în vedere doar strategia operațională.

În realitate, toate strategiile generale - economică, culturală și militară - conțin modalități mijlocite sau nemijlocite de punere în operă, care sunt strategii ale forțelor, strategii ale mijloacelor și strategii ale acțiunilor.

În toate tipurile de strategii se regăsesc, într-o formă sau alta, toate tipurile de determinări, între ele

stabilindu-se relații cauzale complexe și flexibile.

Determinările tehnice sunt la fel de importante ca oricare altele, dacă nu chiar mai importante. Toate tipurile de strategie, începând cu strategia forțelor și continuând cu strategia mijloacelor și cu cea operațională, sunt influențate și, la rândul lor, influențează sistemele de armamente și celelalte mijloace de realizare a scopurilor și obiectivelor respectivei politici de securitate și apărare. Spre exemplu, în Statele Unite ale Americii, între prioritățile strategiei forțelor și mijloacelor, se află și realizarea unor avioane de transport cu decolare verticală, fie printr-un sistem de rabatere a motoarelor de la C-130 și C-17, fie printr-un alt sistem. Oricum, pentru forțele armate americane, acest tip de avion cu decolare verticală devine o necesitate. Americanii își propun, de asemenea, să realizeze un tun electromagnetic care trage proiectile cu o viteză la gura țevii de 3 km/sec. Un astfel de proiectil, asemănător cu proiectilul săgeată din uraniu sărăcit sau dintr-un metal greu (dar care are o viteză la gura țevii ceva mai mică, doar de 2 km/sec.) poate perfora orice blindaj, realizând o energie la impact de 10 jouli/gram, adică de 10 ori mai mare decât un proiectil antitanc actual. Reamintim că viteza rachetei antiaeriene rusești S-300 este de 2800 m/sec., iar cea a rachetei din complexul S-400, chiar mai mare.

Americanii s-au gândit și la bietul infanterist și și-au propus să-l doteze cu o armă ușoară care va avea însă o bătaie de două ori mai mare decât a bătrânei M-16. Fiind dotat destul de curând și cu o cască multifuncțională, asemănătoare cu cea a pilotului de pe supersonice, infanteristul este posibil să redevină regele bățăliilor, readucând astfel strategia operațională (prin cea a mijloacelor) cu picioarele pe pământ. Americanii mai au și alte planuri care vor influența în mare măsură strategia operațională. Ei vor să realizeze arme laser pe care să le monteze la bordul avioanelor, să doteze forțele aeriene cu avionul joint strike fighter (JSF) și cu unul hipersonic, de

mare altitudine, în genul navetei spațiale. Se pare că tancurile mai grele de 70 de tone nu vor avea nici un viitor la americani, ei intenționând să doteze forțele terestre cu un tanc mic, de 10-20 tone, ușor transportabil, cu o mobilitate foarte mare și o putere de foc crescută. Iar de la atacurile din 11 septembrie 2001 încoace, americanii au creat o bombă „antiteroristă” pentru... peșteri și catacombe și au intensificat cercetările în vederea obținerii unor mijloace deosebite pentru contracararea atacurilor cu arme chimice și biologice.

Rușii au dezvoltat complexul anti-aerian S-400, un avion invizibil hipersonic din seria MIG, o rachetă de croazieră maritimă, sistemul de rachete SMERCH, cu 72 submuniții pe fiecare rachetă, precum și noile complexe de rachete RS-12M2 TOPOL - M/SS-27 intrate recent în dotarea forțelor cu destinație strategică. De fapt, între principiile strategiei și sistemele de arme se stabilește totdeauna o relație foarte strânsă.

Există un proiect numit HAARP (High Frequency Active Auroral Research Project), care revoluționează complet sistemele de arme, asigură lovirea de la foarte mare distanță a oricărui obiectiv și mută practic confruntarea în cosmos. Este un program de cercetare a radiațiilor de înaltă frecvență desfășurat de Forțele Navale ale Statelor Unite și de Institutul de Geofizică al Universității de la Fairbanks din Alaska. Programe asemănătoare se desfășoară și în Rusia, în Norvegia și în Antarctica. Se utilizează echipament terestru care constă în principal dintr-un sistem de antene cu emițătoare proprii ce pot „încălzi” părți din ionosferă cu ajutorul undelor radio foarte puternice, creând astfel găuri sau „lentile” artificiale în acest scut al planetei și făcându-l astfel penetrabil de către razele cosmice nocive. În afară de aceasta, HAARP asigură lovirea foarte precisă, cu o energie de milioane de ori mai mare decât a emițătoarelor obișnuite, a oricărui obiectiv fix sau mobil, îndeosebi a rachetelor.

Desigur, acestea sunt doar câteva exemple. Toate țările din lume dezvoltă

cercetări asupra sistemelor de arme și, mai nou, de acest lucru se ocupă de acum și unele grupări teroriste. Cercetările în domeniul armelor de distrugere în masă și în cel al armelor cosmice continuă. Rezultatele sunt spectaculoase, ceea ce face să crească enorm riscurile și amenințările la adresa păcii și stabilității, dar și la adresa vieții. Toate acestea la un loc generează dirijarea efortului spre strategiile preventive și disuasive, ca și spre cele care țin de gestionarea crizelor și asigurarea stabilității și păcii.

Concluzii

Coordonatele strategice primordiale ale oricărei puteri care dorește să aibă o influență pe arena mondială se referă la:

- limitarea sau reducerea noilor amenințări transnaționale;
- accesul pe piețe străine, eventual, participarea la constituirea și folosirea unei piețe mondiale unice;
- siguranță de înalt nivel, mai ales în domeniul informațiilor;
- coordonarea macroeconomică;
- realizarea unor ansambluri inter-state regionale sau zonale integrate, fondate pe un sistem de valori comune și încheiate și consolidate pe o comunitate de interese;
- controlul armamentelor și acțiunilor, pe de o parte, pentru propria siguranță și pentru neproliferarea sistemelor de arme de distrugere în masă și nici a altor sisteme de arme cu efecte nocive

grave și, pe de altă parte, pentru asigurarea stabilității politice și strategice generale și regionale;

Principiile metastrategiei, adică ale marii strategii (economică, culturală, militară), ale strategiei forțelor, strategiei mijloacelor și strategiei operaționale, în componentele lor preventive, disuasive, restrictive, amenințătoare, punitive, de confruntare, ca și cele ale strategiei operaționale, ar putea fi:

- inițiativa strategică;
- siguranța strategică;
- surprinderea strategică;
- supravegherea strategică;
- continuitatea și prevenția;
- gestionarea strategică a tensiunilor, crizelor și conflictelor;
- acțiunea strategică rapidă;
- unitatea acțiunilor de nivel strategic (principiul integralității strategice);
- descurajarea strategică;
- presiunea strategică;
- interoperabilitatea strategică;
- concentrarea eforturilor pe obiective, scopuri și zone de interes strategic;
- libertatea de acțiune;
- manevra complexă, în condițiile trecerii de la incertitudinea strategică a mediului de securitate la certitudinea operațională, fie chiar și limitată.

Toate acestea presupun:

- supremație informațională, economică și financiară;
- concordanță între sistemele de valori și configurarea intereselor pe ter-

men mediu și pe termen lung (dialectica valorilor și intereselor);

○ controlul și gestionarea corespunzătoare a riscurilor, tensiunilor, crizelor, armamentelor și piețelor.

Or acesta devine un obiectiv care depășește sfera obișnuită de cuprindere a strategiei și necesită o nouă elaborare a acesteia, ca strategie a strategiilor, puternic internaționalizată, globalizată, mai exact, ca metastrategie.

În opinia noastră, strategia de securitate națională a României este o strategie de tip integral sau total și se definește pe un sistem coerent de măsuri și acțiuni în vederea realizării și asigurării stabilității democratice, a integrării euro-atlantice și europene, ca modalități de participare activă și eficientă la instaurarea unei ordini mondiale fundamentată pe valori comune și, pe această bază, constituirea, într-un cadru european și euro-atlantic, a unui sistem de securitate și apărare modern, încheiat, stabil, durabil, preventiv, disuasiv și eficient.

Strategia militară a României nu poate fi altceva decât știința și arta transpunerii în practica militară a conceptelor elaborate în cadrul strategiei securității naționale cu privire la pregătirea, prevenirea și, la nevoie, a ducerea războiului și la toate celelalte acțiuni, altele decât războiul, riscuri și provocări la rezolvarea cărora un sistem militar integrat trebuie să participe în mod rapid, adecvat și eficient.

NOTE

¹„Teorie și practică a manevrei a ansamblului forțelor de orice natură, actuale și potențiale, care rezultă din activitatea națională; ea (strategia integrală) are drept obiectiv să îndeplinească ansamblul scopurilor definite prin politica generală”, Lucien Poirier, *Stratégie théorique II*, Paris, Economica, 1987, pp. 113-116.

²André Beaufre, *Introduction a la stratégie*, ediția a III-a, Paris, Armand Colin, 1965, p. 24.

³Lucien Poirier, *Stratégie théorique II*, 1987, pp. 113 - 116.

⁴John J.Kohout II, *Alternative Grand Strategy Options for the United States*, în *Comparative Strategy*, vol. 14, 1995, p. 363.

⁵Stanley Hoffmann, *Gulliver's troubles, or the setting of american foreign policy*,

New York, McGraw-Hill, 1968, pp. 148-161.

⁶Considerăm că noua ordine mondială nu este altceva decât un sistem de relații care evoluează în funcție de treapta de dezvoltare pe care se află omenirea. Ea are deci determinanți obiective și ar fi o iluzie să se creadă că un astfel de sistem evolutiv ar putea fi oprit sau confiscat de cineva.

⁷Prin haos, în conținutul acestui eseu, nu se înțelege pur și simplu dezordine, ci o stare care se definește pe distrugerea unei ordini în vederea constituirii altei ordini. Deci, haosul, aici, este o stare de tranziție care-și are, totuși, legile ei izvorâte dintr-un sistem de probabilități condiționate.

⁸Malcolm Wallop, *The Ultimate High Ground, America's purpose. New visions of U.S. foreign policy*, sub direcția lui Owen Harries, San Francisco, ICS Press, 1991, p. 98.

Summary

FROM INTEGRAL STRATEGY TO METASTRATEGY

The metastrategy is the great strategy. It is based on the development and the coordinated application of the power's political, economic and military instruments in order to protect the national interests and objects. In our opinion, The Romanian Military Strategy is an integral strategy. It is defined as a coherent system of measures and actions regarding the stability of the democracy and the European and Euroatlantic integration process.

Asimetria și conflictele asimetrice. Posibile rezolvări în viziunea strategică românească

**General de brigadă (r.) dr.
Emil CHEȚE**

Includerea conceptului de asimetrie în documentele strategice oficiale, arată că acest concept - studiat, de altfel, cu asiduitate, în ultimii ani, mai ales de către marile puteri - este de maximă actualitate.

În România, conceptul de asimetrie a fost materializat, fără a fi definit ca atare, pentru prima dată într-un document oficial adoptat în anul 2000, în Strategia militară. În acest document sunt înscrise riscurile asimetrice, consecințele lor asupra securității și apărării naționale, precum și anumite modalități de contracarare a amenințărilor specifice.

Definindu-l în termeni cât se poate de simpli, războiul/conflictul asimetric este, în esență, un mijloc prin care o forță militară inferioară caută să obțină avantaje față de un adversar mai puternic. În aceeași ordine de idei, războiul asimetric este conflictul prin care se caută evitarea forței, a superiorității de orice natură a adversarului și se axează pe avantajele sau slăbiciunile uneia dintre părțile aflate în conflict.

○ Care ar putea fi semnificația conceptelor „strategii asimetrice” și, respectiv, „asimetriei strategice” pentru securitatea și apărarea națională?

La modul general, strategiile asimetrice reprezintă gândirea (concepția), diferită de cea a unui potențial sau efectiv adversar, și activitatea practică de a o pune în operă, în scopul maximizării propriilor avantaje/minimalizării dezavantajelor, al exploatării slăbiciunilor adversarilor, al realizării sau evitării surprinderii.

În particular, pentru securitatea și apărarea națională, strategiile asimetrice

reprezintă în fapt, cel puțin în această perioadă, singura modalitate conceptuală și acțională de contracarare a multiplelor aspecte ale asimetriei strategice într-un posibil conflict armat ce ni s-ar impune, în scopul maximizării posibilităților de rezistență, al exploatării tuturor slăbiciunilor agresorilor (adversarilor) și, în final, al obținerii victoriei în război.

La rândul lor asimetriile strategice (politice, economice, sociale, culturale, militare etc.) sunt stările de dezechilibru natural sau provocat de o parte adversă, ca urmare a conceperii și aplicării unor strategii adecvate (asimetrice) între diverse state sau grupuri de state, ce pot fi utilizate în situații de criză sau de conflict. Se poate observa cu ușurință că împărțirea în blocuri ca rezultat al convulsiilor perioadei Războiului Rece a luat practic sfârșit, dar diviziunile fundamentale ale umanității în termeni de etnicitate, religii și civilizații s-au revigorat fiind o sursă de noi și permanente conflicte, în primul rând asimetrice.

○ Care sunt nivelurile și dimensiunile actuale ale asimetriei strategice, motivate fiind de strategiile conflictuale asimetrice ?

Asimetria poate fi: politică, economică, socială, culturală, tehnologică, militară etc. Diversitatea domeniilor în care aceasta se poate manifesta este practic nelimitată, dar ponderea acestora într-un eventual conflict/război asimetric poate să fie diferită și să solicite răspunsuri de contracarare pe măsură.

Asimetria politică ca și asimetria economică sunt prioritare în strategiile conflictuale, utilizând mijloace nemilitare pentru a obține avantaje în conflictele de toate categoriile și nuanțele. Asimetria socială este, în fapt, o consecință directă a celei economice.

Asimetria tehnologică este deosebit de evidentă în prezent, îndeosebi la nivelul marilor puteri, manifestându-se la modul direct pe plan militar, declanșând serioase dezechilibre strategice și operaționale în conflictele militare și, de ce nu, non-militare.

Nivelul asimetriei militare propriu-zise are, totuși, „cuvântul” cel mai greu într-un conflict. De altfel, nici nu ne putem imagina un conflict armat care să nu se bazeze cel puțin pe o iluzorie asimetrie. Ea este, însă, de regulă, cât se poate de reală, pentru victima unei agresiuni.

Dimensiunile asimetriei strategice potentează ori, dimpotrivă, diminuează strategiile în domeniu, evidențierea acestora fiind o condiție esențială a comportamentului părților aflate în conflict.

Categorisirea acestora în funcție de o serie de factori evidențiază unele tipuri de asimetrie, cum sunt:

○ După raportul de forțe pe care-l realizează, asimetria poate fi:

- pozitivă;
- negativă.

Prima grupă este, în mod evident, favorizantă, ea rezutând în domeniul militar, dar nu numai, dintr-o instruire superioară, din calitatea deosebită a factorului uman, tehnic și tehnologic, din concepții de ducere a acțiunilor militare și non-militare avansate etc. Ea este, desigur, la îndemâna statelor și amatorilor din structura NATO, dar și a altor structuri de putere aflate într-un stadiu de dezvoltare economico-socială apreciabil.

Nu este, în nici un caz, de apanajul statelor aflate în procesul de restructurare economico-socială și militară, cum este și cazul țării noastre.

Aflate într-o asemenea postură - de asimetrie negativă - statele vor căuta

metode de a contrabalansa deficitul în acumulări cantitative, dar mai ales calitative.

Asimetria negativă, proprie în general celor mai slabi, este un handicap pe care un adversar îl va folosi, cu siguranță, într-un eventual conflict, profitând de slăbiciunile și vulnerabilitățile părții aflate în această postură.

○ În funcție de durată, asimetria poate fi:

- pe termen scurt;
- de durată sau pe termen lung.

În afara faptului că anumite state, situate în zone defavorizate ale globului, sunt într-o permanentă asimetrie negativă, durata mare a acesteia este una din caracteristici. Una dintre cauzele majore ale unor asemenea situații rezultă, printre altele, din situația economico-socială precară, din lipsa voinței de a depăși anumite bariere aflate în calea democratizării statale, din „veșnica“ tranziție la economia reală de piață.

Dacă este vorba de un conflict/război, durata asimetriei devine un factor determinant al succesului. Față de unele aspecte de asimetrie strategică de scurtă durată, cum a fost, spre exemplu, războiul-fulger aplicat de germani în anii 1939 - 1941, în conflictele militare post-belice asimetria strategică a fost una dintre caracteristicile, aproape fără excepție, ale acestora. Ea a coincis, de regulă, cu durata propriu-zisă a conflictului.

Este interesant de remarcat că, în unele dintre conflictele militare post-belice de dată recentă, cum a fost cel din Iugoslavia (Kosovo - 1999), durata conflictului a fost în relație directă cu răspunsurile de contracarare găsite de partea sârbă, cu acțiune ca influența directă asupra asimetriei strategice de natură pozitivă aflată la îndemâna forței aliate.

○ După modalitatea în care se manifestă:

- întâmplătoare;
- programată (deliberată).

Întâmplarea are, desigur, rolul ei într-o acțiune militară, uneori poate chiar să decidă „soarta“ acesteia, dar nu trebuie să se constituie într-o soluție, nu trebuie să fie un deziderat al conducerii

nici unei părți aflate în conflict. Asimetria programată (deliberată) pune categoric în evidență slăbiciunile adversarului, favorizând menținerea sau câștigarea inițiativei, pe fondul realizării libertății de acțiune.

Pentru partea aflată într-un raport deliberat de inferioritate, este important să realizeze acest lucru, cu suficient timp înainte, pentru a pune în aplicare măsuri corespunzătoare de contracarare sau, cel puțin, de diminuare a superiorității adversarului.

○ În funcție de riscurile sau amenințările ce le reprezintă:

- riscuri sau amenințări reduse;
- riscuri sau amenințări majore.

Intensitatea riscurilor sau amenințărilor ce își au originea în asimetria strategică sunt în raport proporțional cu gradul de asimetrie realizat și, desigur, cu scopurile propuse de către beligeranți. Aceasta depinde, de asemenea, de răspunsurile care pot fi date de către cei care vor fi victimele unei agresiuni.

Dacă, spre exemplu, printre răspunsurile găsite se înscriu terorismul sau utilizarea unor componente ale armelor de nimicire în masă, riscurile devin majore și pentru partea care ar dispune de o asimetrie pozitivă, pe care însă a utilizat-o în scop de agresiune.

○ După natura acumulărilor, asimetria poate fi:

- materială (fizică);
- psihologică;
- sau:
- cantitativă;
- calitativă.

În asimetria strategică natura acumulărilor este deosebit de importantă. De regulă, acumulările psihologice sunt implicite celor materiale (fizice), cantitative, dar, mai ales, calitative.

În prezent, acumulările cantitative, îndeosebi cele de ordin tehnologic și informatic, sunt cele mai evidente, dar și suficient de vulnerabile.

De altfel, nu întâmplător pentru societățile informatizate și tehnologizate, pentru armatele acestora, dar mai ales pentru scopurile ce și le-ar propune în confruntările cu adversarii, nu neapărat

pe măsură, riscurile și amenințările asimetrice sunt de o deosebită importanță.

Experiența unor conflicte asimetrice de dată recentă, cum ar fi cele din Golf (1991) sau Iugoslavia (1999), au făcut demonstrația vulnerabilității la atacurile informatice sau la posibilitățile de contracarare în modalități simple, unele considerate a fi perimate asupra unor sofisticate mijloace și sisteme de cercetare și cercetare-lovire, care sunt capabile să acționeze, practic, în totalitatea spectrului electromagnetic.

○ Contracararea riscurilor și amenințărilor asimetrice.

După ce avertizează asupra unor riscuri de natură asimetrică - directe sau indirecte, vizibile dar, mai ales, invizibile - ce pot să se transforme în amenințări la adresa statului român, Viziunea strategică - 2010 Armata României, prefigurând fizionomia războiului/conflictului armat viitor, insistă „pentru realizarea capacităților de acțiune și adaptarea la mediul de securitate a Armatei României, care vor permite o reacție eficientă la riscurile și amenințările începutului de mileniu“¹.

Viziunea strategică - 2010 Armata României, proiectată fiind la nivelul celor mai avansate reprezentări strategice, evidențiază patru concepte operaționale cheie ale fizionomiei unui posibil conflict armat al viitorului, în care țara noastră ar putea fi implicată, și anume: manevră decisivă, angajament selectiv de precizie; protecție multidimensională a forțelor proprii și concentrare logistică.

În aparență, este destul de dificil să se facă legătura între aceste concepte operaționale și problematica riscurilor sau a amenințărilor de natură asimetrică, mai ales cu aceea a contracarării unor asemenea pericole.

În cele ce urmează ne propunem o succintă analiză a virtuților de contracarare ce le oferă conceptele enunțate, posibil și altele, într-un conflict de natură asimetrică ce vizează un nou cadru al spațiului operațional, diferit de cel aflat în actualitate, deoarece atât forțele, mijloacele, cât și obiectivele vizate vor fi diferite. Se pleacă în acest sens de la

premia că manevra va trebui să asigure aplicarea puterii de luptă selectiv, acolo unde inamicul se așteaptă cel mai puțin, exploatănd rapid și eficient orice oportunitate ce se oferă, în punctele cele mai vulnerabile ale spațiului de confruntare.

Angajamentul selectiv de precizie necesită, în mod obligatoriu, informații, presupunând acțiuni de identificare și localizare a obiectivelor de importanță strategică și operativă ale adversarului, dar care prezintă vulnerabilități care să ofere oportunități în scopul lovirii cu eficiență a acestora.

Într-o confruntare asimetrică angajamentul imaginat în acest fel presupune:

- forțe bine echipate, înzestrate și, mai ales, instruite;

- abilitatea de a identifica, selecta și lovi obiective aflate în oricare punct al spațiului de confruntare, în mod oportun și cu precizie;

- capacitatea de a asigura o evaluare precisă a situației, de angajare și reangajare a forțelor în acțiuni atipice care să contracareze superioritatea adversarului;

- capacitatea de a minimaliza efectele distructive directe și colaterale ale loviturilor unui adversar, ce deține superioritatea etc.

În accepțiunea noastră, forțele armate, dar nu numai, rămân vulnerabile la amenințările asimetrice, îndeosebi la cele informaționale și psihologice de precizie, la posibilitatea utilizării unor arme de nimicire în masă și a vectorilor purtători ai acestora, a terorismului, în special al celui urban.

Toate aceste amenințări, ca și altele din această categorie, presupun o strategie și un angajament selectiv de precizie, pe fondul unei foarte bune cunoașteri. În consecință, concentrarea pe informații se justifică mai mult ca oricând, iar eforturile informaționale trebuie orientate mai mult către amenințările netradiționale, îndeosebi către cele asimetrice.

Concentrarea pe informații presupune, de asemenea, un efort instituțional și operațional integrat, utilizând atât sursele deschise (mass-media, Internetul etc.), cât și cele închise, în special agentura.

Utilizarea procedurilor confruntării asimetrice ca și apărarea/protecția împotriva subtililor provocări asimetrice solicită capacități noi de culegere a informațiilor.

Protecția multidimensională (vulnerabilitate minimă) a forțelor proprii vizează întreaga gamă de amenințări, inclusiv cele de natură asimetrică, care devin din ce în ce mai prezente. Ele de fapt sunt și foarte greu de identificat.

Credem însă că protecția multidimensională și, deci, vulnerabilitatea minimă trebuie să se caracterizeze prin capacitatea forțelor noastre de a limita libertatea de acțiune a adversarului. Este posibil însă un asemenea lucru? Noi apreciem că este posibil, cu condiția asigurării unui control subtil al spațiului de confruntare și al asigurării condițiilor pentru:

- cunoașterea modului de acțiune a adversarului, al mijloacelor și sistemelor de cercetare-lovire ale acestuia, precum și a vulnerabilităților ce le prezintă;

- identificarea și monitorizarea propriilor vulnerabilități ce pot constitui ținte (obiective) ușor de atins de către adversar;

- cunoașterea riscurilor la care forțele noastre pot fi expuse, limitarea pierderilor produse prin luptă și eliminarea, pe cât posibil, a celor colaterale;

- existența, în permanență, a unei strategii de protecție individuală și colectivă, care să vizeze pericolele majore la care sunt expuse forțele proprii, dar mai ales cele rezultate din confruntarea asimetrică.

Conceptul protecției multidimensionale vizează toate dimensiunile spațiale de acțiune armată în care s-ar putea manifesta agresiunea (terestră, aeriană, navală, cosmică ori informațională).

Adaptabilitatea conceptuală și acțională, ca cerință operațională și, în același timp, concept neexprimat ca atare în enumerarea făcută de noua Viziune strategică, poate fi unul dintre cele mai importante, mai ales dacă ne referim la riscuri, amenințări și pericole asimetrice.

Este uneori dificil sau, poate, chiar imposibil de anticipat ce tipuri de riscuri

asimetrice pot să apară într-o situație sau alta, a cărei configurație putem și trebuie să o anticipăm, cel puțin cu aproximație într-un conflict armat.

Într-un mediu acțional fluid și, cel mai adesea, asimetric, surprizele pot să apară la tot pasul, iar noi trebuie să fim pregătiți să le facem față.

Flexibilitatea în gândire și acțiune a fost dintotdeauna o caracteristică a marilor comandanți și o condiție a succesului. Ea însă trebuie cultivată și exersată, cu mult timp înainte de a fi pusă în practică.

Subliniem acest lucru deoarece, în practica instruirii noastre, declarativ suntem de acord cu necesitatea adaptabilității, însă, în cadrul aplicațiilor și a jocurilor de război, cu greu își găsesc locul situații care să pună în evidență întreaga gamă a riscurilor și amenințărilor asimetrice. Rămânem, în schimb, tributari unor situații și concepții tradiționale clasice, care nu solicită în măsură suficientă rezolvări conflictuale de natură asimetrică.

Concentrarea logistică presupune, pe lângă asigurarea libertății de acțiune a structurilor specifice, susținerea eficientă a tuturor acțiunilor, într-un spațiu conflictual supradimensionat dar, în același timp, punctual în privința intervențiilor de specialitate propriu-zise.

Ideal ar fi ca logistica să nu se „vadă”, dar să fie mereu prezentă la locul și la momentul potrivit.

Componentele propriu-zise pot fi ele însele ținta unor atacuri asimetrice, impunându-se o grijă deosebită pentru asigurarea protecției acestora.

Cu siguranță noile concepte strategice și operaționale vor modifica semnificativ structura și funcționabilitatea întregului sistem al securității și apărării naționale, făcându-l capabil să reacționeze în mod corespunzător la întreaga gamă a riscurilor, amenințărilor și pericolelor, inclusiv ale celor de natura asimetrică.

Concluzii

Realitatea mediului internațional actual, care este și un posibil mediu operațional vizând amenințările și conflictele asimetrice, este reprezentată, în

prezent, de o lume cât se poate de ambiguă, cuprinzând o diversitate culturală, religioasă și istorică de oameni, grupuri și națiuni sau chiar organizații cu scopuri și obiective complexe, în multe situații divergente, caracterizate de politici extremiste, criminalitate, coerciție și terrorism, chiar dacă eforturile națiunilor dezvoltate au fost orientate în ultimii ani, mai mult ca altădată, spre securitate colectivă, integrare și globalizare.

Amenințările asimetrice rezultă, în principal, din extinderea fără limite a terorismului mondial și coabitarea dintre teroriști, contrabandiști, seniorii drogurilor, traficanții de armament, fanaticii religioși, nemulțumiții de tot felul, expatriații cu ambiții de mărire etc., care formează împreună sau separat un inamic redutabil pentru pacea și stabilitatea în lume.

Promotorii amenințărilor asimetrice, în special ale celor de natură teroristă, sunt în general actori nonstatali (teroriști notorii, crima organizată internațională și

transnațională, insurgența etc.), cu mentalități complet diferite față de cele normale, convingerile lor fiind permanente și mobilizate spre răzbunare, violență, sacrificiu personal sau colectiv și război asimetric.

Acțiunile pe care aceștia le promovează nu urmează nici un fel de canoane ale războiului clasic. Regulile conflictului asimetric sunt confecționate ad-hoc, utilizând metode și procedee care să le permită să evite sau chiar să anihileze părțile tari ale adversarului, avantajele înaltei tehnologii, dar, în același timp, să exploateze în beneficiul propriu vulnerabilitățile specifice.

Răspunsurile de până acum la amenințările și acțiunile asimetrice în general și, în special, la cele teroriste s-au constituit în reacții de protecție și apărare, iar în unele cazuri de riposte aeriene sau cu rachete de croazieră, producând victime colaterale, ceea ce a avut ca urmare efecte de discreditare a acțiunilor de răspuns întreprinse.

Ceea ce s-a întâmplat și, îndeosebi, cum s-a întâmplat la 11 septembrie 2001 ne poate conduce la concluzia că, amenințările asimetrice, cu predilecție cele de natură teroristă, nu pot fi controlate prin modalitățile de abordare politico-militară utilizate până în prezent. Putem, de asemenea, să conchidem că, până la această dată, fenomenul în sine, deși se considera a fi un potențial pericol, nu a putut fi dimensionat la adevăratul lui grad de pericolozitate, iar capacitățile destinate a-l stăpâni nu au fost utilizate în mod adecvat.

Cu siguranță este nevoie de noi abordări politico-militare și de capacități de reacție suplimentare care să fie permanente și în mod adecvat disponibilizate pentru a stăpâni/controla și stopa fenomenul care tinde să devină din ce în ce mai periculos.

NOTE

¹Viziunea strategică 2010 - Armata României, Observatorul militar, nr. 10 (13-19 martie 2001), p. 10.

Summary

THE ASYMMETRY AND THE ASYMMETRICAL CONFLICTS. POSSIBLE SOLUTIONS FROM THE ROMANIAN STRATEGIC POINT OF VIEW

Until now, all the answers to the asymmetrical threats and asymmetrical actions, especially the terrorist ones, was materialized in protection and defense and sometimes in air ripostes or in cruise rocket launching. Those actions caused collateral victims and they fallen into disrepute. The past events, especially the one from the 11th of September 2001, may lead us to the conclusion that we can not control in the same political and military way that we did till now the asymmetrical conflicts (in particularly, the terrorist conflicts). Another conclusion is that until now the phenomenon itself could not be measured at its real risk extent, although we knew that it was a potential danger. For this reason we didn't properly used the capabilities that were destined to control the asymmetrical conflicts.

Undoubtedly, we are in need for new political and military approaches and supplementary reaction capabilities that should be permanently and adequately disposed in order to control and to stop this dangerous phenomenon.

Procedura analizei ierarhice ca metodă de evaluare a riscurilor strategice

**General de brigadă dr.
Nicolae USCOI,
Comandant al Academiei Forțelor
Terestre „Nicolae Bălcescu“**

La începutul unui nou mileniu, mediul de securitate global și regional s-a schimbat dramatic. Securitatea nu mai este considerată o problemă exclusivă a statelor și nu se mai limitează la un număr restrâns de probleme precum războiul și pacea. Cu toate acestea, statele joacă în continuare un rol esențial și împreună cu organizații interguvernamentale și cu actori non-guvernamentali sunt preocupate să creeze acel mediu de securitate care să le garanteze pacea și stabilitatea în viitor. Una din căile consacrate în demersurile de realizare a acestui scop constă în efortul de evitare sau de reducere la minimum a „riscurilor strategice“, adică tendințele, problemele și evenimentele capabile sau susceptibile să afecteze ori să se repercuteze asupra intereselor naționale ale statelor¹.

Nu întâmplător, atât experții implicați în formularea strategiilor de securitate cât și autorii de specialitate pun un accent deosebit pe identificarea riscurilor strategice potențiale, precum și pe clasificarea și ierarhizarea acestora. Mai mult, preocupările celor mai avizați experți presupun un complex proces analitic, unul din rezultate fiind evaluarea diferențelor dintre nivelul importanței sau al impactului unui risc sau unei amenințări, pe de o parte, și probabilitatea ca el/ea să se concretizeze, pe de altă parte. Această diferențiere este esențială în

procesul de luare a deciziilor în sfera alocării de resurse către structurile care, prin acțiunea lor, fie diminuează impactul, fie reduc posibilitatea producerii unui risc perceput. La nivelul factorilor de decizie în domeniul securității naționale, deciziile de acest gen, prin care se angajează resurse majore, de obicei au implicații pe termen lung, cu efecte vizibile în domenii precum achiziționarea de echipamente și structura forțelor, inclusiv recrutarea, educarea și formarea acestora. Importanța acestei categorii de decizii este cu atât mai mare cu cât resursele disponibile sunt drastic limitate de nivelul cheltuielilor bugetare, în general, și de frecvențele blocaje sau rectificări în sens negativ.

Oricât de importantă este identificarea și clasificarea riscurilor strategice², practic este imposibil să se prevadă cu certitudine evenimentele viitoare. Putem, totuși, să ne facem o idee în privința naturii și importanței relative a tendințelor și problemelor care ar putea să apară la orizontul procesului decizional în cursul celor patru sau opt ani ai unui ciclu electoral. S-ar mai putea face o analiză anuală a fiecărei perioade din acest ciclu, astfel încât noua analiză să poată fi revizuită prin prisma raportului dintre ceea ce se aștepta să se producă în anul parcurs și ceea ce s-a produs în mod efectiv.

Necesitatea indiscutabilă de a elabora politici realiste, pe baze raționale, capabile să se ridice deasupra cerințelor de moment în favoarea celor de viitor, a determinat promovarea unor tehnici și

metode prin care să se facă față problematicii riscurilor strategice.

Examinând modalitățile de abordare ale acestui gen de probleme, în contextul în care singura certitudine este surpriza și singura constantă este schimbarea, analiștii americani și canadieni au constatat că fiecare din acestea implică în mod invariabil un grad ridicat de subiectivitate³. În opinia acestora, subiectivitatea în exces ar putea conduce la lipsă de coerență și de substanță în analize, fapt ce le-ar diminua valoarea ca bază de elaborare a unor politici orientate spre viitor. De aceea, s-a apelat la metode și tehnici care să dea mai multă consistență și coerență previziunilor. Sunt evocate, în acest sens, metoda Delphi, tehnicile matricelor de interacțiuni, a construcției de scenarii, metode de analiză cauzală și statistice s.a.⁴

Obiectul central al tuturor acestor metode constă nu numai în identificarea riscurilor strategice ci și clasificarea acestora în ordinea importanței, astfel încât să poată fi luate decizii politice raționale și corecte în privința alocării de resurse. Evident, finalitatea principală a unor astfel de decizii este aceea de a evita sau de a reduce fie repercusiunile unui risc strategic dat, fie posibilitatea ca el să devină realitate.

Pornind de la aceste premise, ne propunem să examinăm una din metodele sus-menționate - procedura de analiză ierarhică - tehnică, în opinia promotorilor săi, asigură o evaluare sistematică a riscurilor strategice orientate spre viitor și permite, totodată, repetarea ulterioară,

de câte ori este nevoie, la intervale regulate, cu scopul de a efectua comparații și furniza elemente de verificare a validității rațiunilor care au condus la luarea deciziilor respective⁵.

Menționăm că, în opinia susținătorilor acestei metode, elementul central al problematicii evaluării riscurilor strategice naționale este conceptul de interese naționale. Desigur, noțiunea teoretică de interese naționale nu are ca principală virtute precizia și acordul unanim în privința conținutului ei. De aceea, utilizatorii metodei au apelat la o definiție care a făcut carieră în America de Nord pe considerentul că a identificat patru interese naționale fundamentale comune tuturor statelor:

- apărarea țării, adică protecția fizică a teritoriului aflat sub suveranitate națională;

- ordine mondială favorabilă, adică eforturile făcute de către un stat în scopul de a stabili în străinătate o ordine mondială favorabilă intereselor sale;

- bunăstare economică, adică eforturi care vizează crearea de circumstanțe economice favorabile pentru un stat;

- promovarea valorilor, adică prelungirea cât de mult posibil a ideologiei naționale în politica internațională⁶.

Din perspectivă europeană, noțiunea de interese naționale este asociată cu aceea de interese de securitate ale Uniunii, în sensul că, în măsura în care integritatea teritorială este o problemă preponderent națională, atunci independența politică și libertatea sunt strâns legate de existența Uniunii Europene și a fiecărui stat membru în parte.

De asemenea, interesele de securitate mai vizează:

- stabilitatea economică a Uniunii și membrilor săi;

- structura democratică, stabilitatea socială, identitatea culturală și politică a Uniunii și statelor membre;

- baza ecologică a Uniunii și membrilor săi⁷.

În opinia noastră, similitudinea de sens între formulări este evidentă în cazul problematicii asigurării integrității teritoriale (sau apărarea țării), stabilității

economice (premisă și efect al bunei stări), structurii democratice, stabilității sociale și identității culturale (un sistem de valori). În schimb, în privința ordinii internaționale favorabile, chestiunea se subînțelege din demersurile pentru consolidarea și extinderea Uniunii, precum și din vocația acesteia de a deveni un actor global.

Din perspectivă națională, interesele naționale sunt privite ca un ansamblu de „stări și procese, bazate pe valorile asumate și promovate de societatea românească, prin care se asigură prosperitatea, protecția și securitatea membrilor ei, stabilitatea și continuitatea statului”⁸.

Pornind de la aceste premise și apelând, totodată, la grila de analize a lui Nuechterlein, se pot atribui patru niveluri de importanță intereselor naționale: vital (critic), esențial (periculos), important (serios) și periferic (perturbator).

Prin adaptarea la contextul românesc, grila lui Nuechterlein va reflecta interesele noastre naționale actuale: apărarea independenței, suveranității și integrității teritoriale a statului român, bunăstare economică prin relansarea economiei, securitate internațională prin aderare la NATO și integrare în UE, afirmarea identității naționale în sistemul de valori european (figura 1).

Nivel de importanță Interese naționale fundamentale	Vital (critic)	Esențial (periculos)	Important (serios)	Periferic (perturbator)
Apărarea României				
Bunăstare economică				
Integrare euro-atlantică				
Promovarea valorilor naționale				

Figura 1

Așa cum sunt formulate, ele se regăsesc atât în cele patru categorii fundamentale potrivit doctrinei americane, cât și concepției europene privind interesele de securitate. Astfel, menținerea integrității, unității, suveranității și independenței se asimilează ideii de protecție fizică a teritoriului și suveranității. Dezvoltarea economică și socială, conjugată cu garanțiile în beneficiul cetățeanului, corespunde ideii de bunăstare economică.

Realizarea condițiilor pentru integrarea României ca membru al NATO și UE reprezintă o modalitate proprie de a tinde spre o ordine internațională favorabilă. În final, afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice sunt căi proprii de a ne racorda la un sistem de valori consacrat și deplin compatibil cu aspirațiile noastre naționale.

Aceste grile de analiză pot să constituie, luate ca atare, instrumente de reală utilitate în evaluarea amenințărilor, însă, în acest context, le folosim ca punct de plecare în utilizarea procedurii analizei ierarhice.

Din punct de vedere teoretic, această procedură a fost fundamentată de Thomas Saaty, reprezentând un mod interesant și util de elaborare a evaluării riscurilor strategice naționale⁹. Elementul de referință al acestei abordări este o comparare „la paritate” a factorilor care intră într-o grilă de analiză. Doi factori (probleme, riscuri sau amenințări, de exemplu) sunt comparați sau evaluați unul în raport cu celălalt după cum experții îi apreciază din punct de vedere al importanței, probabilității de a se pro-

duce ori alt criteriu, totul depinzând de obiectivele modelului de stabilit. Această tehnică utilizează o scară numerică mergând de la unu la nouă și inversul acestor valori (adică de la 1/2 la 1/9), pentru a evalua fiecare din comparații.

Dacă cele două elemente comparate sunt judecate ca fiind de egală importanță sau cu același grad de probabilitate li se atribuie coeficientul 1. Dacă un element este estimat ca fiind de importanță copleșitoare în raport cu celălalt i se poate atribui valoarea 9. Între aceste două extreme se pot atribui alte valori care să reflecte în termeni cât mai apropiați de realitate raportul dintre elementele comparate.

Procesul analizei ierarhice mai poate fi utilizat pentru a elabora ponderări sau priorități în funcție de comparațiile făcute de mai mulți experți. De exemplu, un grup de experți poate fi solicitat să facă comparații, fiecare în mod independent, utilizând același model. Rezultatele individuale se transformă într-o serie de coeficienți unici făcând media geometrică a tuturor comparațiilor „la paritate” efectuate de experții menționați.

În sfârșit, procesul analizei ierarhice permite efectuarea unei măsurări a gradului de coerență cu care a fost făcută o comparație „la paritate”.

Cu toate că nu este necesar un grad complet de coerență, această măsurare poate fi deosebit de utilă atunci când se procedează la evaluarea unor modele care au ca fundament o serie de medii geometrice.

În acest context, se utilizează procedura pentru evaluarea riscurilor strategice după următorul model.

În primul rând se vor identifica provocările strategice cu care se poate confrunta România și se vor grupa pe o listă. Vom apela la documentul oficial - Strategia de securitate națională a României - urmând a adăuga și alte câteva riscuri, care ar putea să apară din evaluarea riscurilor strategice globale.

Prima etapă în procesul analitic al acestei proceduri constă în a propune o reprezentare grafică a modelului procedurii analizei ierarhice conform figurii 2.

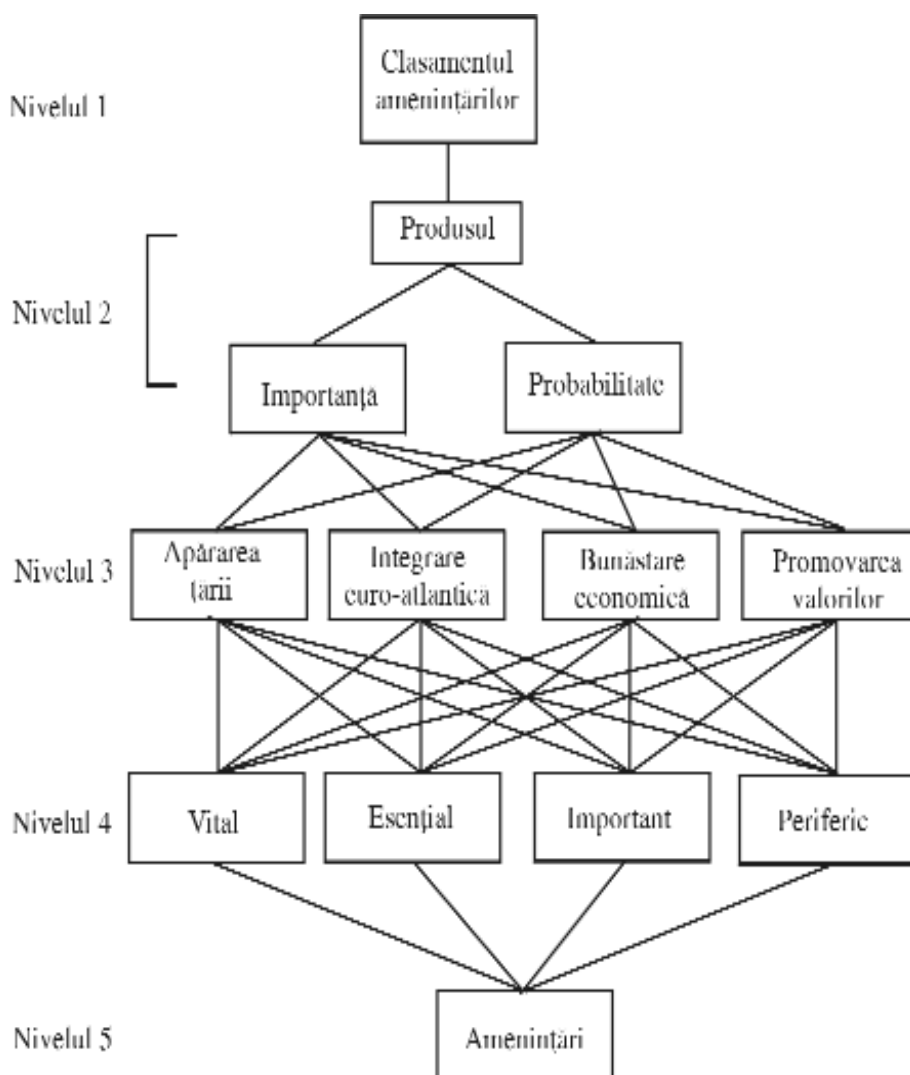

Figura 2

Provocările se regroupează sub un interes fundamental dat la modul următor:

APĂRAREA ȚĂRII:

- atac convențional împotriva României;
- atacuri teroriste împotriva unor obiective pe teritoriul țării;
- atingeri aduse suveranității naționale în spațiul aerian, maritim sau terestru;
- conflict armat în regiune;
- război nuclear limitat;
- război nuclear generalizat.

INTEGRAREA EURO-ATLANTICĂ:

- crize acute cu efecte destabilizatoare în plan subregional;
- proliferarea și dezvoltarea rețele-

Primul nivel al modelului este ocupat de obiectivul nostru, respectiv acela de a clasifica cele mai importante riscuri (amenințări).

Pe cel de-al doilea palier sunt situați termenii „Produs”, „Importanță” și „Probabilitate”. Aceasta indică că vom clasa cele patru interese naționale de bază indicate la nivelul 3 în funcție de „Importanța” lor relativă și „Probabilitatea” ca ele să se înlăptuiască în actuala conjunctură. Rezultatele astfel exprimate sunt combinate cu scopul de a prezenta un clasament recapitulativ care ține cont de aceste două perspective în clasamentul „Produselor”. La nivelul patru găsim ordinea de clasament utilizată pentru a evalua fiecare risc în raport cu un interes fundamental dat.

Nivelul cinci al modelului include lista amenințărilor supuse studiului.

lor teroriste, a crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente și muniție, de materiale radioactive și strategice;

- imigrația clandestină și apariția unor fluxuri masive de refugiați;

- acțiunile de incitare la extremism, intoleranță, separatism și xenofobie;

- slăbiciuni în îndeplinirea angajamentelor asumate pentru aderarea la NATO;

- deficiențe în protecția informațiilor clasificate.

BUNĂSTARE ECONOMICĂ:

- limitarea accesului statului român la unele resurse și oportunități regionale;

- persistența problemelor de natură economică, financiară și socială generate de prelungirea tranziției;

- accentuarea fenomenelor de corupție și de administrare deficitară a resurselor publice;

- criminalitatea economică;

- existența unor surse de conflicte sociale;

- menținerea unor disparități de dezvoltare între regiunile țării;

- nivelul scăzut al infrastructurii informaționale;

- recesiune economică regională;

- devalorizarea continuă a monedei naționale;

- catastrofe ecologice.

PROMOVAREA VALORILOR NAȚIONALE:

- acțiuni destinate afectării imaginii României în plan internațional;

- decalaje între nivelul de stabilitate și de asigurare a securității în raport cu alte state;

- emigrarea specialiștilor din domenii de vârf.

În total, acest model comportă 25 de provocări pe care le vom evalua și clasa utilizând tehnica procedurii analizei ierarhice.

Pentru nevoile demonstrației, considerăm că valorile sunt atribuite de patru experți fictivi, pe baza comparațiilor la paritate. Modelul va fi construit pornind de la evaluările lor subiective. Astfel, ei

vor efectua primele comparații la capitolul „Importanță”. Făcând ponderea rezultatelor, a rezultat următoarea ordine: „apărarea țării” a fost cea mai importantă, cu un coeficient de 0,311, urmată de integrarea euro-atlantică cu coeficientul de 0,267, bunăstarea economică cu valoarea 0,248 și promovarea valorilor naționale cu coeficientul de 0,174.

Acest clasament, al intereselor naționale fundamentale în ordinea importanței lor, nu este însă suficient. De aceea, experților li se cere să le claseze în funcție de posibilitatea unor provocări anume, care le pot amenința. După o asemenea evaluare, clasamentul intereselor naționale se schimbă în funcție de probabilitatea riscurilor care le amenință. Astfel, integrarea euro-atlantică apare pe primul loc cu 0,363, urmată de bunăstarea economică cu 0,325, de promovarea valorilor cu 0,249 și apărarea țării cu 0,062. Rezultă limpede că atunci când

interesele naționale fundamentale sunt clasate în funcție de probabilitatea riscurilor, rezultatul poate fi vizibil diferit de clasamentul întocmit pe criteriul importanței.

Așadar, pot exista diferențe considerabile între importanța pe care o vor avea, după previziuni, diversele interese fundamentale și probabilitatea provocărilor cu care acestea se vor confrunta. Date fiind aceste diferențe, se impune corelarea rezultatelor. Aceasta se poate face printr-o „modelare prin produs”, dedusă prin multiplicarea valorilor la paritate atribuite „Importanței” și „Probabilității”. Rezultatele acestei operațiuni, diferite de cele inițiale, se contabilizează la capitolul „Produs”. Astfel, bunăstarea economică se plasează în frunte cu un coeficient de 0,395, urmată de promovarea valorilor naționale cu 0,210, îndeaproape fiind integrarea euro-atlan-

Tabelul 1

Amenințare	Pondere
Atac convențional împotriva României	0,015
Atacuri teroriste împotriva unor obiective pe teritoriul țării	0,056
Atingeri aduse suveranității naționale	0,056
Conflict armat în regiune	0,028
Război nuclear limitat	0,015
Război nuclear generalizat	0,014
Crize cu efecte destabilizatoare în plan subregional	0,095
Proliferarea și dezvoltarea rețelelor teroriste, crimei organizate	0,069
Migrația clandestină	0,053
Acțiunile extremiste, separatiste și xenofobe	0,042
Slăbiciuni în îndeplinirea angajamentelor față de NATO	0,023
Dificultăți în protecția informațiilor clasificate	0,014
Limitarea accesului la resurse și oportunități regionale	0,045
Efectele de natură economică, financiară și sociale ale tranziției	0,077
Corupția și administrarea deficitară a resurselor publice	0,053
Criminalitatea economică	0,069
Sursele de conflicte sociale	0,021
Disparitățile de dezvoltare între regiunile țării	0,010
Nivelul scăzut al infrastructurii informaționale	0,018
Recesiune economică regională	0,061
Devalorizarea continuă a monedei naționale	0,042
Catastrofe ecologice	0,014
Acțiuni destinate afectării imaginii internaționale a României	0,079
Decalaje în asigurarea securității în raport cu alte țări	0,018
Emigrarea specialiștilor în domenii de vârf	0,013

tică cu 0,208, iar apărarea țării rămâne pe ultimul loc cu 0,187.

Astfel, din acest model s-au obținut rezultate conform cu produsul care clasează interesele fundamentale în funcție de valorile combinate ale importanței și probabilității unei provocări. Această combinație considerăm că este într-adevăr utilă pentru o evaluare realistă a riscurilor strategice, condiție esențială pentru distribuirea judicioasă a resurselor minime disponibile.

Având determinate prioritățile în privința intereselor naționale fundamentale, ne propunem să elaborăm o ordine de prioritate și în ceea ce privește „amenințările, riscurile și sfidările” specifice, folosind ordinea de clasament pe care am stabilit-o. În cazul fiecărei „amenințări” determinăm prioritatea sa în clasament și îi atribuim un rezultat corespunzător. De exemplu, amenințarea „atac convențional împotriva României”, care este un risc de „supraviețuire”, primește cea mai înaltă valoare posibilă. Toate celelalte riscuri și vulnerabilități eventuale sunt supuse aceluiași proces de evaluare astfel încât să fie identificată poziția pe care o au în unul din grupurile „Vital”, „Esențial”, „Important”, „Periferic”. Pentru a obține ponderile finale ale diverselor riscuri și amenințări enunțate mai sus, valorile pe care le estimăm sunt ponderate prin tehnica „priorităților per produs” determinante pentru interesele naționale fundamentale de referință. O variantă a acestor valori o prezentăm în tabelul 1.

În acest model cu titlu de exemplu, rezultat al unei evaluări a unor experți fictivi, s-a apreciat că cea mai înaltă prioritate se acordă unei crize cu efecte destabilizatoare în plan subregional. Al doilea loc este ocupat de „efectele de natură economică, financiară și socială ale tranziției” cu un coeficient de 0,062. Astfel, sunt ilustrați în tabel toți coeficienți de prioritate a riscurilor supuse evaluării.

Constituirea unei serii de „valori indicatoare” pentru eventualele riscuri și amenințări poate, de asemenea, să reprezinte o aplicare folositoare a priori-

Amenințări	Pondere
Crize cu efecte destabilizatoare în plan regional	12,9
Efectele de natură economică, financiară și sociale ale tranziției	9,1
Acțiuni destinate afectării imaginii internaționale a României	8,5
Recesiune economică regională	7,9
Proliferarea și dezvoltarea rețelilor teroriste, crimei organizate	7,4
Criminalitatea economică	7,4
Atacuri teroriste împotriva unor obiective pe teritoriul țării	7,1
Atingeri aduse suveranității naționale	7,1
Migrația clandestină	6,7
Corupția și administrarea deficitară a resurselor publice	6,7
Limitarea accesului la resurse și oportunități regionale	5,8
Acțiunile extremiste, separatiste și xenofobe	5,2
Devalorizarea continuă a monedei naționale	5,2
Conflict armat în regiune	4,8
Slăbiciuni în îndeplinirea angajamentelor față de NATO	4,3
Sursele de conflicte sociale	4,0
Nivelul scăzut al infrastructurii informaționale	3,6
Decalaje în asigurarea securității în raport cu alte țări	3,6
Atac convențional împotriva României	1,9
Război nuclear limitat	1,9
Război nuclear generalizat	1,8
Dificultăți în protecția informațiilor clasificate	1,8
Disparitățile de dezvoltare între regiunile țării	1,4
Catastrofe ecologice	1,4
Emigrarea specialiștilor în domenii de vârf	1,0

tăților determinate. Elaborând și clasând coeficienții de valoare în comparație cu minimele obținute de setul de riscuri și amenințări, conform clasamentului rezultat prin procedura analizei ierarhice, ne facem o idee mai precisă privind întinderea relativă a fiecărei amenințări. Pentru exemplificare, a se vedea tabelul cu indicii de risc ai amenințărilor strategice (tabelul 2).

Aceste valori indicatoare permit constituirea de „clase” în funcție de interesele naționale la care se raportează riscurile. Din perspectiva preocupărilor noastre ar prezenta interes, de exemplu, valorile indicatoare ale riscurilor și amenințărilor care comportă o dimensiune militară, așa cum rezultă din tabelul 3.

Se poate observa cu ușurință că procedura analizei ierarhice a permis nu numai ordonarea într-un clasament a amenințărilor și riscurilor supuse studiu-

Tabelul 2

lui, ci și formarea unei idei clare asupra „distanțelor” care le separă. Ambele perspective prezintă o importanță reală pentru procesul de elaborare a politicilor de securitate, în mod deosebit în domeniul repartiției resurselor pentru a face față amenințărilor anticipate.

Întotdeauna, planificatorii în domeniul securității și apărării naționale sunt supuși provocării de a evalua un viitor imposibil de cunoscut. Restricțiile severe impuse în planul alocării resurselor și raționalizarea proiectelor în sfera politicilor și planificării nu fac decât să accentueze această provocare. O replică la această provocare o pot constitui tehnicile de valorificare a opiniilor experților, prin proceduri care imprimă rigoare, coerență, abordări sistematizate în procesul analitic.

În acest context, am optat pentru prezentarea procedurii analizei ierarhice

Securitate și strategie militară

Amenințare	Valoare
Crize cu efecte destabilizatoare în plan regional	12,9
Proliferarea în dezvoltarea rețelelor teroriste și crimei organizate	7,4
Atacuri teroriste împotriva unor obiective pe teritoriul țării	7,1
Atingeri aduse suveranității naționale	7,1
Acțiunile extremiste, separatiste și xenofobe	5,2
Conflict armat în regiune	4,8
Slăbiciuni în îndeplinirea angajamentelor față de NATO	4,3
Sursele de conflicte sociale	4,0
Decalaje în asigurarea securității în raport cu alte țări	3,6
Atac convențional împotriva României	1,9
Război nuclear limitat	1,9
Război nuclear generalizat	1,8

deoarece principala calitate a acestora constă în faptul că permite cuantificarea riscurilor în raport cu interesele fundamentale și încorporează evaluările subiective asupra importanței și posibilității unor amenințări într-o ordine de prioritate. Aceasta face, în opinia noastră, din procesul analizei ierarhice un instrument credibil care ar trebui utilizat în procesul de formulare a politicii de securitate și apărare.

Tabelul 3

NOTE

¹În documentele oficiale și în literatura de specialitate românească se utilizează cu sens relativ similar, noțiunile de "riscuri la adresa securității și apărării naționale", "riscuri de insecuritate", "surse de insecuritate" ș.a.

²A se vedea, Eugen Bădălan, Securitatea națională și unele structuri militare românești la cumpăna dintre milenii", Editura Militară, București, 1999, pp. 36-42.

³James S. Finan, W.D. Macnamara, An Illustrative Canadian Strategic Threat Assessment, în Canadian Military Journal, vol. 2, No. 3 Autumn 2001, pp. 29-34.

⁴A se vedea, Olaf Helmer, Analysis of the Future - The Delphi Method, Rand Corporation, p. 3558, March 1967 și Donald E. Nuechterlein, America Recommitted: A Superpower Assesses its role in a Turbulent World, 2nd Edition, Lexington, University of

Kentucky Press, 2000.

⁵James S. Finan, W. D. Macnamara, op.cit., p. 29.

⁶Donald E. Nuechterlein, United States National Interests in a Changing World, Lexington, University of Kentucky Press, 1973.

⁷Laurence Martin, John Roper, Vers une politique de défense commune, Institut d'Études de Sécurité de l'UEO, Paris, 1995, p. 19.

⁸Strategia de securitate națională a României. Garantarea democrației și a libertăților fundamentale, dezvoltare economică și socială susținută și durabilă, aderare la NATO și integrare în Uniunea Europeană, Monitorul Oficial al României nr. 822/20 decembrie 2001, p. 5.

⁹A se vedea, Thomas A. Saaty, The Analytic Hierarchy Process, Mc Graw-Hill, New York, 1984.

Summary

In the context of states principles of creating a secure environment to guarantee their peace and security, a special attention is paid to identifying the potential strategic risks, to their classification and analytic hierarchy process. A special place belongs to the process of evaluating the differences between the level of a risks or threats importance, on the one hand and its possibility of becoming true, on the other hand. This differentiation is essential in the taking decisions process in the field of allocating resources for the structures which through their action, may even reduce the impact or the possibility of occurrence for a perceived risk.

So, the necessity of elaborating realistic policy able to be above the requests of the moment to favour the future ones, determined the acceptance of certain techniques and methods which should face the problems of strategic risks.

One of the methods, presented in the full detail, is known as analytic hierarchic process. According to this method the evaluation of the national strategic risks, has as a central point the concept of national interests, arranged on levels (vital, essential, important, peripheral) according to the Neuchterlein's matrix. The factors that affect or may affect these interests - vulnerabilities, risks, threats - are compared and analyzed by the experts reporting them to one another, taking into account criteria as importance, the possibility of occurrence etc.

The results of the experts, taken individually, are changed into a series of unique coefficients making the geometric average of all the comparisons on a "pair wise basis".

Rolul armatei în combaterea terorismului

**Prof.univ.general de brigadă dr.
Teodor FRUNZETI**

Expansiunea rețelelor și intensificarea acțiunilor teroriste constituie o amenințare majoră la adresa civilizației și a valorilor democratice și stabilității internaționale.

În aceste condiții, misiunile și atribuțiile armatei se află în permanentă adaptare și diversificare. Alături de misiunile sale tradiționale (de apărare a țării), Armata va îndeplini și o serie de misiuni de sprijin și stabilitate, care presupun menținerea și perfecționarea caracteristicilor specifice instituției militare (decizie și reacție rapidă, disciplină, mobilitate, putere de luptă, eficiență, credibilitate etc.). Contribuția Armatei la asigurarea stabilității interne și internaționale se va materializa și prin participarea la combaterea terorismului.

Armata României va fi pregătită să identifice factorii de risc, să monitorizeze evoluția acestora, să contribuie la prevenirea și gestionarea crizelor și să intervină oportun și eficient cu forțe și mijloace adecvate, pentru contracararea amenințărilor la adresa securității naționale. Riscurile militare și nemilitare pot genera amenințări la adresa securității la nivel regional, subregional sau local, având de cele mai multe ori caracter transfrontalier.

Ele pot produce grave prejudicii mediului de securitate intern și internațional. Pe fondul vulnerabilităților și al unor evenimente neprevăzute, efectele acestora se pot multiplica afectând securitatea națională.

Cunoașterea contextului geostrategic, a riscurilor și amenințărilor, a tipologiei acțiunilor și a modului de angajare, permite forțelor participante să facă față unei diversități de situații, să ducă acțiuni foarte diferite, servind interesele națio-

nale, valorile europene și euroatlantice într-un cadru internațional dinamic.

În cadrul conflictelor asimetrice acționează forțe neconvenționale și convenționale, cu structuri, dimensiuni, echipamente, tehnologii și doctrine diferite.

Obiectivele politice, economice, sociale și militare, se întrepătrund. Se adaugă dificultatea identificării caracteristicilor adversarului. Determinarea, de exemplu, a raportului de forțe este, în acest caz, imposibilă și perturbă procesul decizional prin dificultatea alegerii modului de angajare. Trebuie căutate și utilizate modele militare de tipul acțiunilor succesive sau luptei totale prelungite, de mică amploare, combinate cu acțiuni neconvenționale.

Dacă în timp de pace acțiunile teroriste constituie o sursă permanentă de pericol, în caz de război acestea constituie o adevărată catastrofă, în orice fază a acțiunii s-ar executa. De aceea, terorismul nu mai trebuie încadrat în rândul acțiunilor care afectează numai ordinea publică sau ca o crimă obișnuită. Acestea sunt acțiuni cu implicații majore în securitatea și apărarea națională, determinând necesitatea angajării unor operații speciale de contracarare.

Studiul conținutului, fizionomiei și principiilor acțiunilor antiteroriste are o mare importanță teoretică și practică, deoarece oferă posibilitatea de a cunoaște mecanismul acestora, de a ține seama de el și a adopta formele și procedeele de acțiune cele mai adecvate, în funcție de specificul situației, în timp de pace, de criză și la război.

Întrucât, în această perioadă, în Armata României se află în plină derulare procesul de elaborare a doctrinelor, regulamentelor și manualelor pentru toate nivelurile ierarhice și pentru toate structurile militare, este necesar ca problematica terorismului să fie încor-

porată în conținutul acestor noi reglementări ce vor sta atât la baza pregătirii personalului, cât și a planificării și desfășurării acțiunilor militare. Prin urmare, în consonanță cu reglementările existente deja în armatele moderne, problematica terorismului trebuie inclusă în documentele ce urmează a fi elaborate. Lupta cu terorismul presupune o nouă configurație a efortului militar, o nouă dimensionare a spațiului de confruntare, precum și o nouă filozofie de abordare a acesteia.

Dispersarea și disimularea teroristilor, ineditul și impredictibilitatea acțiunilor desfășurate de către aceștia, posibilitățile tot mai crescute de a folosi mijloace de distrugere în masă, concommitent cu creșterea letalității actelor teroriste, conferă un mare grad de dificultate în identificarea și anihilarea elementelor teroriste.

Noua dimensiune a terorismului determină nu numai o regândire a modului de combatere a acestuia dar și realizarea unui cadru juridic, conceptual și acțional necesar materializării măsurilor stabilite la nivelul deciziei politice.

Pentru Armata României, perspectiva atacurilor teroriste ar putea include atât spectrul operațiilor militare desfășurate de Armata României în timp de război, independent sau în cadrul Alianței Nord-Atlantice, cât și personalul, echipamentele, structurile de comandă și control și elementele de infrastructură. Având în vedere rolul pe care îl are armata în asigurarea stabilității și securității naționale, există posibilitatea ca viitoarele acțiuni teroriste să aibă în vedere tocmai subminarea acestui rol, pe fondul unei posibile deteriorări a climatului politic regional.

Implicarea României cu efective militare în „războiul împotriva terorismului“ poate constitui o motivație

pentru alegerea acesteia drept posibilă țintă de către grupările teroriste. De exemplu, având în vedere că România este singurul stat nemembru al NATO participant la operația FINGAL de securitate în Afghanistan, este foarte posibil ca țara noastră să devină în perioada următoare ținta unor atacuri teroriste din partea unor organizații teroriste de factură islamist-fundamentalistă.

Deși Ministerul Apărării Naționale nu este instituția cu rol de conducere în combaterea terorismului iar Armata României are capacități limitate pentru contracararea riscurilor asimetrice și transfrontaliere, inclusiv a terorismului, totuși acesta este responsabil pentru protejarea propriului personal, baze, nave, forțe dislocate, tehnică și unități militare.

Combaterea terorismului se face prin tactici, tehnici și proceduri specifice și vizează atât măsuri defensive (anti-terorism) cât și ofensive (contraterorism).

Măsurile privind combaterea terorismului trebuie să asigure:

- protejarea obiectivelor militare (personal, echipament, tehnică, infrastructură) atât în țară, cât și în exterior;

- lovirea țintelor teroriste și a sponsorilor acestora;

- culegerea informațiilor cu privire la atacurile iminente sau alte activități ale grupurilor teroriste (teroriștilor).

Combaterea terorismului presupune următoarele misiuni specifice:

- culegerea de informații cu privire la existența și activitatea teroriștilor sau a grupurilor teroriste precum și a sponsorilor sau a susținătorilor acestora;

- prevenirea sau dejucarea eventualelor acțiuni teroriste;

- deconspirarea și contracararea acțiunilor teroriste;

- protejarea și prezervarea forței.

Combaterea terorismului se face pe baza unui program de securitate (anti-terorism) elaborat la nivelul conducerii militare, prin care se urmărește protecția personalului militar și a familiilor acestora, a obiectivelor și instalațiilor militare față de atacurile teroriste.

Programul antiterorism are în vedere descurajarea actelor teroriste și dimi-

nuarea pericolului săvârșirii unor asemenea acțiuni asupra obiectivelor militare. Acesta asigură aplicarea într-o concepție unitară a măsurilor preconizate pentru contracararea acțiunilor teroriste. Ca instrumente principale în combaterea terorismului sunt folosite, de regulă, măsurile preventive care sunt comune tuturor componentelor și structurilor luptătoare.

Măsurile antiteroriste cuprind acțiuni defensive (pasive) care se desfășoară în vederea reducerii vulnerabilității față de atacurile teroriste. Acestea sunt defalcate pe două etape: una pro-activă și una reactivă.

Etapă pro-activă are în vedere planificarea, asigurarea resurselor, luarea de măsuri preventive, pregătirea și educarea personalului în vederea conștientizării și antrenamentului practic care se desfășoară înaintea unui posibil act terorist.

Etapă reactivă include acțiuni de gestionare a crizelor, întreprinse pentru a soluționa în mod ferm un act terorist săvârșit.

Măsurile contrateroriste - cuprind acțiuni ofensive (active) care se desfășoară în vederea prevenirii, respingerii și riposteii la acțiunile teroriste. Acestea au un grad ridicat de risc, presupun o pregătire adecvată, desfășurată în condiții de maximă siguranță și conspirativitate, cu participarea unui număr strict limitat de persoane. Totodată, pentru executarea acestor acțiuni sunt puse la dispoziție armament, mijloace, resurse financiare și logistice considerabile.

Toate acestea presupun existența unor forțe specializate, care pot îndeplini în condiții de eficiență și oportunitate misiunile încredințate. Aceste forțe denumite generic Forțe Speciale au o structură organizatorică relativ apropiată de cele clasice, diferențiindu-se prin nivelul de pregătire, dotare, finanțare și conducere.

Forțele Speciale destinate acțiunilor de contraterorism au un înalt grad de operativitate și profesionalism, o mobilitate sporită și pot acționa independent, oriunde și oricând situația o cere.

Situațiile cu care se pot confrunta forțele antiteroriste sunt deosebit de

diverse și, de aceea, modul concret de soluționare a unei astfel de situații nu poate fi încadrat în șabloane. Planurile elaborate din timp cuprind prevederi de principiu și trebuie să poată fi ușor adaptate la situația concretă. Aplicarea acestor planuri impune o deosebită pregătire și adoptarea unor tactici, tehnici și proceduri suplimentare și dinamice de către forțele antiteroriste.

Întreaga activitate desfășurată în cadrul sistemului național de apărare este subordonată îndeplinirii prevederilor constituționale de „garantare a suveranității, a independenței și a unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale“ (Constituția României Art. 177 (1)).

Pentru forțele armate din compunerea sistemului național de apărare, dat fiind pericolul pe care-l reprezintă acțiunile teroriste, se impune crearea capacităților necesare pentru descoperirea, prevenirea, capturarea sau nimicirea forțelor ce întreprind acțiuni teroriste.

Entitatea căreia trebuie să-i facem față este amorfă, cuprinzând grupări de echipe mici, beneficiind de un proces de comandă și control descentralizat, dinamic și greu de prognozat și în mod deliberat cu o locație geografică neclară. Elementele componente ale organizației pot fi în Afghanistan sau Boston, în Beirut sau Paris. Caracteristicile esențiale ale entităților teroriste constau în aceea că se deplasează rapid pe glob, dovelesc o deosebită răbdare și grijă pentru alegerea țintelor și executarea loviturilor.

Contracararea acțiunilor teroriste solicită un război de detaliu, în care nivelul de abordare a luptei cuprinde operații ale unităților foarte mici, cu scala geografică, cel mai probabil la nivel global, și cu o perioadă de timp extinsă și nedefinită. Este un conflict care se bazează în mod extensiv pe tehnologia informațiilor, pe răbdare, subtilitate și activități desfășurate în secret, ceea ce, cel puțin la nivelul Armatei României - cu actuala structură și dotare, nu este posibil. Prin structura, dotarea și pregătirea sa, Armata României nu are pregătirea adecvată pentru a contracara

riscurile de ordin economico-social și are capacități limitate pentru contracararea riscurilor asimetrice și transnaționale.

Complexitatea, diversitatea și ingeniozitatea acțiunilor teroriste, nivelul de pregătire psihologică și de luptă, dotarea și mobilitatea structurilor teroriste, fac necesară adoptarea, încă din timp de pace, a unor măsuri specifice de contracarare a acestui tip de acțiuni.

Combaterea fenomenului terorist trebuie privită ca o acțiune permanentă în care sunt angajate toate instituțiile statului abilitate de lege, pe baza unei strategii coerente și a unei cooperări eficiente, atât la nivel interdepartamental cât și la nivel interministerial, pentru îndeplinirea sarcinilor specifice. Totodată, se impune perfecționarea sistemului de management al informațiilor și, pe această bază, stabilirea unor relații de colaborare între agențiile și structurile implicate în combaterea acțiunilor teroriste, atât pe plan intern cât și internațional.

Baza activității de combatere a fenomenului terorist o constituie măsurile de prevenire și protecție antiteroristă. Aceste măsuri se realizează printr-o activitate informativă permanentă și prin forme de acțiuni militare violente și nonviolente, cuprinse în planuri de pază și apărare, planuri de supraveghere, planuri de pază și protecție antiteroristă etc. Coor-

donarea activităților specifice desfășurate de organele și organismele cu atribuții în domeniu se realizează pe baza planurilor de cooperare, de acțiune și intervenție elaborate din timp.

Analiza evoluției fenomenului terorist scoate în evidență faptul că, de cele mai multe ori, forțele destinate a-l combate sunt devansate de acțiunile forțelor teroriste care sunt greu de identificat și de contracarat. Ca urmare, măsurile de prevenire și protecție antiteroristă planificate pot reduce dar nu pot elimina pericolul producerii unor astfel de acțiuni. De aceea sistemul de combatere trebuie să fie flexibil și să aibă o viteză de reacție adecvată - foarte mare pentru a reduce la minimum efectele surprinderii.

În funcție de situația și condițiile în care se produc acțiuni teroriste - pace, criză sau război și de amploarea acestora, conducerea forțelor participante la acțiunile antiteroriste poate reveni Ministerului de Interne, Serviciului Român de Informații, Serviciului de Protecție și Pază, iar în timp de război Ministerului Apărării Naționale. Măsurile de combatere a acțiunilor teroriste se impun a fi luate din timp și menținute permanent, iar la îndeplinirea lor trebuie să participe forțe aparținând tuturor elementelor sistemului național de apărare din fâșia (zona) de acțiune (responsabilitate) a marilor unități ale armatei.

Totodată se impune, ca o necesitate, scăderea vulnerabilității instituțiilor și organismelor, la nivel național, față de pericolele și provocările actuale.

În combaterea acestora, forțele armate vor deține un rol important, deși trebuie să recunoaștem că fără o colaborare strânsă cu celelalte instituții abilitate, Armata nu poate face față gamei atât de diversificate a noilor riscuri și amenințări apărute la adresa întregii lumi civilizate. Această colaborare există și se manifestă clar, fiind remarcată și de oficialii străini. Astfel, reuniunea ministerială OSCE, care a avut loc în decembrie 2001, la București, a fost mai mult decât un succes legat de imaginea României. Țara noastră a arătat că este un partener credibil și un mediator corect și obiectiv în situațiile de criză. Modul în care țara noastră a asigurat președinția OSCE, în 2001, fiind elocvent din acest punct de vedere.

În cadrul reuniunii, secretarul de stat american, Colin Powell a apreciat sprijinul primit din partea României atât pe plan politic, cât și prin ofertele de asistență militară prezentate de București după atentatele din 11 septembrie, de la New York și Washington, ceea ce ne încurajează să ne continuăm eforturile pe această linie, adeziunea la aceleași idealuri și valori democratice fiind un element indispensabil pentru integrarea euro-atlantică.

Summary

THE ROLE OF THE ARMED FORCES IN FIGHTING AGAINST TERRORISM

As we analyze the terrorist phenomenon, it is obvious that terrorist actions are hard to identify and to thwart. These actions outrun the combatant forces. As a result, the precautions for preventing and protection against terrorism can reduce but they can not clear away the danger of such actions.

The Ministry of Internal Affairs, The Romanian Intelligence Service and The Protection and Guard Service are capable to lead the forces that participate on peace, crisis or wartime in anti-terrorist actions. The Ministry of National Defense leads this kind of actions on wartime.

The fighting measures against terrorism have to be taken in time and permanently maintained. The forces of the national defense system must fulfil the measures of fighting against terrorism in the responsibility zone of the great military units. At the same time, it is necessary to decrease the vulnerability level of the national institutions and structures regarding contemporary dangers and challenges.

Elementele structurale ale războiului informațional

**Locotenent-colonel
Mircea ȘUTEU**

Majoritatea specialiștilor și cercetătorilor în domeniul strategiei sunt de acord că „se impune o nouă viziune asupra raporturilor politică-strategie militară în sensul contopirii elementelor, politice, economice, diplomatice și militare într-o sinteză unică și unitară, fără de care conducerea politico-militară/strategică nu poate fi rațională și prospectivă”¹.

Instrumentul strategic informațional, comun tuturor elementelor citate mai sus, utilizat pentru promovarea și apărarea intereselor naționale, atât în situații de criză cât și pe timpul războiului/conflictului armat, primește o importanță crucială. Acest instrument, cunoscut sub numele de război informațional, denumire uneori contestată dar utilizată în mod curent, este cercetat și dezvoltat de statele moderne pentru a fi aplicat în cadrul relațiilor dintre actorii statali sau nonstatali. „Războiul informațional” a devenit un termen foarte des vehiculat în ultimii ani fiind considerat de specialiști ca o caracteristică a securității naționale în secolul XXI.

Privit sistemic, războiul informațional se manifestă prin interacțiunile care au loc între indivizi, grupuri și organizații statale sau nonstatale în domenii care le caracterizează activitatea. Combinațiile dintre entitățile care interacționează, pozitiv sau negativ, în aceleași domenii sau în domenii diferite, sunt multiple și din această cauză este dificilă o tratare a lor în ansamblu. De aceea, ne propunem să descompunem acest sistem complex pe elemente componente, să le analizăm pe fiecare după care să construim o imagine de ansamblu din

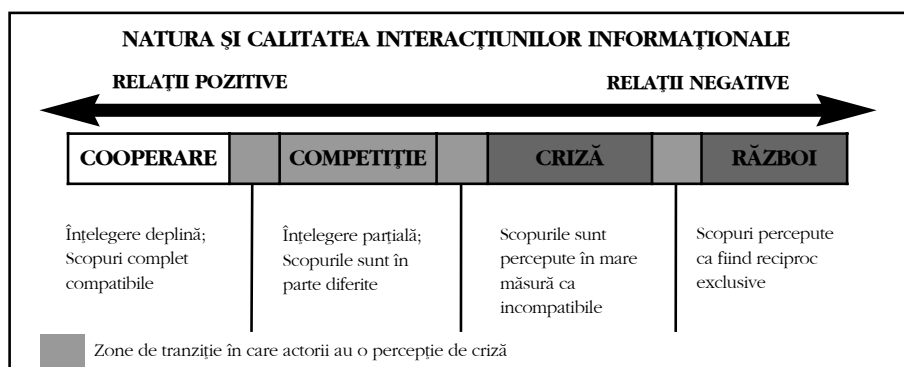
care să reiasă clar structura războiului informațional.

1. Natura interacțiunilor informaționale

Interacțiunile informaționale au loc, la modul general, în mediul informațional global, definit ca „ansamblul indivizilor, organizațiilor sau sistemelor care colectează, elaborează și difuzează informație între entități organizaționale, naționale sau internaționale”². O componentă a acestui mediu este și mediul informațional militar.

Așa cum este ilustrat mai jos, calitatea interacțiunilor din mediul informațional global depinde de compatibilitatea scopurilor entităților care interacționează. Interacțiunile au loc într-o gamă care se întinde de la forma pur pozitivă (cooperare) și până la cea pur negativă (conflict/război).

Dominarea informațională eficace, în special când forțele militare acționează în situații de criză, include atât interacțiunile de pe poziții de adversitate (războiul informațional contra entităților care se opun în cadrul crizei) cât și interacțiunile specifice cooperării (cu aliații, cu populația, cu actorii neutri, cu alte elemente interesate în detensionarea situației de criză, etc.). De asemenea, interacțiunile au loc și în cadrul competiției bazate pe complementaritate când interesele nu sunt complet compatibile și unele activități militare nu pot fi partajate (de exemplu în cadrul negocierilor pe timpul crizelor cu părțile în conflict, în situația operațiilor multinaționale sau cum ar fi dezvoltarea/compromiterea surselor și metodelor de procurare a informațiilor necesare acțiunilor militare). Astfel, interacțiunile informaționale merg mult dincolo de forma de atac/apărare.

Problematica războiului informațional pleacă de la presupunerea că scopurile a două entități (de exemplu state sau grupuri de state), în domeniile importante, sunt divergente; părțile devin astfel actori care urmăresc impunerea voinței unul asupra celuilalt prin forță.

Dar, în opinia noastră, în cadrul interacțiunilor informaționale, această interpretare - redusă numai la relațiile de tip pur negativ - este totuși restrictivă.

Pe timp de criză, posibilitățile de revenire la starea de securitate și de promovare a intereselor naționale se înscriu, din punct de vedere informațional, într-o sferă amplă de utilizare și protecție a informației care include întreaga gamă a interacțiunilor, de la cele pozitive și până la cele negative, desfășurate conform unei strategii de dominare/influență informațională. Pentru a avea succes, este esențial ca, după caz,

întregul câmp al interacțiunilor informaționale, de la cele pozitive la cele negative, să fie utilizat în cât mai multe domenii și cu participarea cât mai multor categorii de actori.

2. Domeniile războiului informațional

Războiul este o expresie concretă de manifestare a puterii. Ca o continuare a politicii cu alte mijloace, el este definit ca „o confruntare violentă între toate componentele activității sociale: politică, economică, diplomatică, ideologică, psiho-morală, informațională etc.”³.

Modelul clasic de război include patru dimensiuni ale puterii: militară, economică, tehnologică și culturală. Astăzi, în condițiile expansiunii societății post-industriale, conceptul de putere se cere a fi reevaluat. „Vom fi obligați să regândim criteriile puterii. Aceasta nu se va mai măsura numai în potențial militar și economic. Ea va depinde de acum, tot mai mult, de capacitatea unei țări de a produce, difuza și controla informație”⁴. Sfera de confruntare își lărgeste spectrul la domenii dincolo de cel militar, iar tipologia conflictelor contemporane indică atât o profundă diversitate, cât și o mare convergență a acestora⁵. Ele constituie manifestări ale violenței care scapă regulilor clasice ale câmpului de luptă, ca de exemplu conflictele de interese bazate pe rivalități economice, conflictele de influență care au mize culturale sau conflictele identitare care se manifestă sub forma unor crize sociopolitice într-un mare număr de state. „Războiul clasic - armată contra armată - devine o excepție, în timp ce confruntările nonmilitare se multiplică: războaie civile, „războaie“ culturale, economice. Altfel spus, umanitatea intră în era conflictului global”⁶. Mai mult decât în trecut, lumea se conturează ca un câmp al forțelor, în care instrumentele puterii evoluează mereu. „Astăzi, instrumentele informațional, militar, tehnologic, economic, experiența comercială, formează panoplia modernă a puterii”⁷.

Domeniile în care, pe timpul crizelor și conflictelor, au loc interacțiuni, inclusiv informaționale, se înscriu într-o gamă largă, de la cele mai concrete la cele mai

abstracte. Cele mai importante, în ordinea concreteții și corespunzător dimensiunilor tradiționale ale puterii, sunt prezentate în tabelul următor:

DOMENIUL DE INTERACȚIUNE INFORMAȚIONALĂ	CONȚINUT PE SCURT
Militar	Relații pur negative cu inamicul și de cooperare cu aliații
Tehnologic	Interacțiuni pentru aplicarea cunoștințelor în muncă.
Economic	Cunoștințe pentru crearea și distribuirea de bunuri/servicii.
Politic	Lupta pentru putere
Social	Interacțiuni între și în cadrul grupurilor
Ideologic/cultural/religios	Determină conduita morală și cunoaștere prescriptivă

La nivelul actual de dezvoltare a tehnologiei informaționale, și cu atât mai mult în viitor, utilizarea informației devine, dintr-un instrument în sprijinul factorilor tradiționali de putere, o nouă dimensiune a acesteia, dar una care traversează toate celelalte domenii. Prin urmare, posibilitatea distribuirii dimensiunilor războiului informațional corespunzător factorilor de putere devine posibilă, iar din punct de vedere practic/operational chiar convenabilă.

În materie de apărare, schimbările majore din domeniul informațional au determinat începerea trecerii de la conceptul de apărare („națiune înarmată”) la conceptul de securitate (stare de vigilență), bazat pe „punerea în stare de alertă permanentă a unui sistem de observare, analiză și de comunicații capabil să descopere la timp fenomene care ar face posibilă apariția unei crize și transformarea acesteia într-o formă de conflict”⁸.

Conform paradigmei tradiționale, impunerea voinței este realizată prioritar prin puterea armelor cinetice convenționale sau a armelor de distrugere în masă. Adepții războiului informațional și ai „Revoluției în Afacerile Militare” (RMA) prevăd utilizarea sistemelor și metodelor bazate pe informație (a armelor „soft”) și cele de modificare a percepției sau de creare a unor convingeri la adversar, în scopul supunerii acestuia (de exemplu, prin convingerea populației și/sau elitei politice să abandoneze lupta). Generalul de aviație american Peter Nicholson arăta că „acesta (managementul percepției - n.n.) poate fi viitoarea esență a războiului

cunoașterii percepțiilor sale privind ce se întâmplă și de ce”⁹. Impactul decisiv al acestor metode are loc prin crearea superiorității informaționale care presupune

desfășurarea unor variate acțiuni de război informațional.

Și în sfera tehnologică, interacțiunile informaționale cunosc o mare aplicabilitate. Miza este mare întrucât tehnologia este cunoaștere aplicată pentru a ușura, suplini sau amplifica munca umană, fizică sau intelectuală, în toate domeniile de activitate, inclusiv în domeniul militar. Actorii statali, dar și cei nonstatali concurează cu înverșunare în câteva domenii ale tehnologiei și cooperează în altele (în special în domeniile tehnologiilor avansate). Protejarea tehnologiilor și cercetărilor în aceste domenii, cu atât mai mult în domeniul militar, procurarea informațiilor privind tehnologiile adversarului și dezvoltarea propriilor cercetări sunt arene majore pentru interacțiunile informaționale care se întind de la cooperare și până la spionaj, furturi, sabotaje, defăimare, calomniere, distrugerii etc.

Sistemul economic, care creează și distribuie bunuri și servicii, este una din dimensiunile cheie ale războiului informațional. Eforturile de colectare, protecție și exploatare a datelor, informațiilor, modelelor sau lucrărilor de cercetare, a predicțiilor și prescripțiilor sunt o aplicație clasică a războiului informațional în domeniul economic. Dar în acest domeniu se duc și acțiuni informaționale ofensive pentru câștigarea unui avantaj față de adversar. Protecția informației, sistemelor informaționale și a rețelelor de comunicații sunt vitale pentru apărarea contra unor asemenea atacuri. Lipsa protecției poate cauza mari pierderi financiare, precum și pierderea încrederii

și poziției pe piețe. Sectorul financiar este o entitate deosebit de vulnerabilă, datorită imenselor sume de bani transferate zilnic prin sistemele și legăturile globale. Conform unor estimări recente, banii există sub formă fizică numai circa 10% din timp, în rest aceștia sunt informație. Cum sistemele informaționale sunt utilizate tot mai mult în tranzacțiile financiare la toate nivelurile, este normal ca atât pe timp de pace cât și în situații conflictuale să ne așteptăm la atacuri care țintesc sistemele informaționale respective.

Mijloacele și procedeele războiului informațional sunt utilizate tot mai des și în domeniul politic. Tot mai frecvent, mai ales în situații de conflict armat, deciziile politice și militare majore sunt luate sub impactul informațiilor transmise prin mass-media din zonele de acțiuni militare. Acest lucru s-a văzut clar pe timpul ultimelor conflicte din Balcani, în special în statele occidentale, când cercurile politice au fost deosebit de sensibile la câteva probleme, printre care la loc central s-a situat respectarea drepturilor omului. Este suficient ca media să prezinte abuzuri, încălcări și violări flagrante ale drepturilor omului pentru a se crea un curent de opinie care determină decizii politice în consecință. Deși de cele mai multe ori acesta este un sens corect al utilizării posibilităților oferite de sistemele informaționale moderne, de aici și până la manipulare nu este decât un pas, destul de ușor de făcut. Când acțiunile de influențare și manipulare a factorilor de decizie politică sunt orchestrate, consecințele pot fi catastrofale.

Structurile sociale, de asemenea, produc și depind puternic de informație. Ele fac schimb de informație între ele și în interiorul lor. În situații de criză sau pe timpul conflictelor armate, cunoașterea divergențelor și ceea ce leagă o societate sau definește relațiile dintre doi actori sociali poate fi foarte importantă din punct de vedere al războiului informațional. Informația poate fi utilizată în special sub forma manipulării prin mijloace specifice - semantice, tehnice, psihologice - pentru determinarea unor schimbări în comportamentul unor grupuri sociale.

În condițiile răspândirii largi a tehnologiei informaționale, autorii unor astfel de atacuri au mari posibilități de inducere în eroare, dezinformare, influențare, convingere sau controlare a unei persoane, a unui grup social sau a opiniei publice în general.

Amenințările informaționale, atunci când se transformă în atacuri, pot avea asupra grupurilor sociale efecte greu de imaginat. Considerăm că este suficient de ilustrativ exemplul sistemelor informaționale ale infrastructurilor. Membrii grupurilor sociale și ai societății în general sunt dependenți de furnizarea energiei electrice, telecomunicații, aprovizionarea cu apă, canalizare, încălzire, transporturi aeriene, feroviare și rutiere, presă, servicii sociale, proceduri bancare și fiscale, și multe altele. Toată această infrastructură depinde vital de sistemele informaționale care le asigură activitatea normală. Rețeaua electrică și sistemul de telecomunicații sunt sistemul sanguin și nervos al societății și sunt controlate de sisteme informaționale fără de care s-ar produce efecte catastrofale.

Interacțiuni informaționale au loc și într-o dimensiune culturală, ideologică și religioasă. Transmiterea moștenirii cultural-spirituale s-a făcut din generație în generație prin intermediul sistemului educativ compus din familie, școală, biserică, armată, colective de muncă, societate, spectacole etc. Dacă astăzi această transmitere a valorilor cultural-spirituale nu mai are loc, sau are loc într-un mod din ce în ce mai defectuos, nu este de mirare că efectele, mai târziu, vor fi nefaste. Efecte negative pot provoca un „război cultural“, care nu este altceva decât o confruntare în câmp informațional, este un mijloc de influență, dominare și cucerire prin pervertirea echilibrului cultural al unei colectivități (schimbarea sistemului de valori). Voința națională se sprijină, în majoritatea cazurilor, pe cultura, tradițiile și credințele naționale, adică pe o percepție proprie a evenimentelor, a originii, implicațiilor și semnificațiilor acestora. În situații conflictuale, prin mijloace și metode specifice războiului informațional, se acționează pentru

pervertirea sau alterarea acestei percepții în scopul „pregătirii“ opiniei publice a adversarului (modelare - în limbaj american) pentru a o face permeabilă și receptivă la influențe exterioare.

Cultura devine astfel o armă de război care utilizează tehnici perfecționate ce țin de aplicații ale psihologiei mulțimilor. Modul de acțiune constă într-o impregnare lentă dar eficace a minților și spiritului.

Toate aceste dimensiuni au fost descrise separat doar pentru a putea face o analiză a lor. Acțiunile de război informațional, deși tipice pentru un anumit domeniu, le traversează și pe celelalte. Relațiile conflictuale (război, criză) au componente militare, tehnologice, economice, politice, sociale și morale. Acțiunile specifice de război informațional care traversează aceste domenii pot fi foarte eficace prin convergența și sinergia rezultată.

Potențialul pentru exploatarea asimetrică a informației (de la cooperare și până la relațiile pur negative), pentru obținerea unor avantaje sau a dominării informaționale. Războiul informațional, datorită acestui potențial, devine deosebit de periculos. „Spre deosebire de un atac specific războiului convențional, un atac cu mijloace specifice războiului informațional poate lovi o funcție civilă vitală, procese și sisteme cum sunt telecomunicațiile, alimentarea cu energie, sistemul bancar sau de transporturi și alte centre de gravitate, chiar stabilitatea structurii sociale, fără angajarea unor forțe militare. Un atac de război informațional poate surveni la nivel strategic fără avertizare prealabilă sau fără o escaladare a altor evenimente. În plus, atacurile asupra infrastructurilor civile pot afecta sistemul militar tot atât de mult ca și atacurile directe asupra forțelor armate și a sistemelor lor de comandă și control“¹⁰.

3. Entități angajate în războiul informațional

Scopul războiului este impunerea voinței prin putere. Astăzi, conform aprecierilor futurologilor și specialiștilor în polemologie, centrul de gravitate pentru obținerea puterii se deplasează în direcția

domeniului cunoașterii. Cunoașterea, fiind o sursă de putere de cea mai înaltă calitate, devine o forță de mare valoare. Oamenii își desfășoară activitatea rațional, iar informația poate influența gândirea.

În altă ordine de idei, de-a lungul timpului, datorită dezvoltării tehnologice, accesul la informații și distribuirea acestora a crescut într-un ritm exponențial. În această situație putem vorbi despre posibilitatea influențării mentale și a atacurilor în spațiul cunoașterii sau despre utilizarea informației (sau ascunderea acesteia) pentru a câștiga un duel mental în scopul controlării unei situații și obținerii puterii. Acest lucru poate fi realizat la nivel individual, organizațional, național și internațional.

În cazul războiului informațional apare o mare varietate de actori. Aceștia pot fi pirai ai sistemelor informatice și informaționale în general, falsificatori și „maestri“ ai crimei organizate și terorismului transfrontalier, specialiști în informatică atrași în executarea unor atacuri informatice, jurnaliști ori alți specialiști din mass-media și, nu în ultimul rând, structuri specializate ale statelor. Costurile relativ reduse în raport cu rezultatele obținute, tehnologia tot mai performantă și sofisticată la îndemână pentru executarea atacurilor informaționale au făcut ca activitatea în sine să devină astăzi mult mai ușoară și mai eficientă.

Apreciem că nu este suficient să ne limităm la interacțiunile specifice războiului informațional care survin numai între statele suverane ca principali actori pe scena geopolitică ci trebuie avută în vedere și considerabila varietate a altor entități care intervin tot mai mult în toate domeniile de activitate.

Astfel, pe lângă statele suverane, apar organizațiile internaționale create pentru exercitarea unor funcții globale. Statele suverane și alți actori, pentru a obține diferite avantaje, caută să influențeze pe căi informaționale aceste organizații sau entități din compunerea lor.

În același timp, există și grupuri subnaționale, formate în jurul unei mari

diversități de probleme. Acestea nu au atribute de suveranitate (teritoriu, recunoaștere ca subiect de drept internațional, monopol în utilizarea forței) și se situează la diferite niveluri de organizare. Ele pot acționa la rândul lor prin mijloace și metode specifice războiului informațional, dar pot fi și victime ale acestora.

Un al treilea tip de actori, în creștere numerică și ca manifestare, care există în afara sau traversând granițele statelor, sunt grupurile și organizațiile transnaționale și multinaționale. Mai mult sau mai puțin legale, cu scopuri mai mult sau mai puțin vizibile, ele au în comun capacitatea de a ocoli suveranitatea statelor prin mobilitatea activităților lor. Acestea dispun deseori de tehnologie informațională avansată pe care o folosesc pentru a exploata informația în avantajul lor. Dacă au interese într-o zonă de criză sau de război, ele vor desfășura sau cel puțin vor sprijini acele acțiuni informaționale care le sunt favorabile.

În final, dar considerăm că nu au mai mică importanță, sunt entitățile individuale specifice. Acestea includ șefi de state și guverne, de instituții și ai diverselor grupuri, suporterii lor, precum și disidenții (nonconformiștii).

Populația, de asemenea, joacă un rol major în multe domenii (în special în chestiunile sociale, economice și politice) și prin urmare devine o țintă potențială semnificativă a acțiunilor de război informațional.

Ultimele conflicte au dovedit-o cu prisosință. Chiar indivizi izolați, cum ar fi hackerii, trebuie luați în considerare având în vedere potențialul mare pe care îl au pentru penetrarea sistemelor și proceselor informatice și afectarea informației vehiculate sau conținute în acestea.

Această masă de actori complică problematica războiului informațional. Pe de o parte aceștia fac ca mediul țintelor să crească în mod semnificativ. Pe de altă parte, matricea posibilităților de atac informațional devine enormă.

Problema clasificării și sistematizării detaliate a tuturor actorilor, existenți și potențiali, ce fac obiectul și subiectul

războiului informațional rămâne încă o provocare serioasă.

4. Structura de ansamblu a războiului informațional

După analiza celor trei aspecte mai importante ale războiului informațional, ne propunem o integrare a acestora pentru a avea o imagine completă asupra sferei și limitelor războiului informațional.

În ansamblul interacțiunilor informaționale, războiul informațional sau sectoare specifice ale acestuia, cum ar fi războiul de comandă și control, ocupă porțiuni limitate. Deși aceste sectoare sunt foarte importante, ele sunt totuși elemente ale unui sistem mai larg și general.

Întreaga sferă a confruntării informaționale poate fi luată în considerare numai la nivelul cel mai general al politicii unde poate fi elaborată din timp o strategie informațională eficientă. Pe baza unor programe în fiecare domeniu (la nivel de ministere de exemplu) informația poate fi exploatată optim în mod ofensiv și defensiv. Considerăm că la ora actuală, în mai multe domenii, nu există suficientă experiență pentru a face față unor provocări cum ar fi:

- vulnerabilitatea democrațiilor în fața atacurilor cu informații false, inducere în eroare sau atacuri premeditate, orchestrate prin noile media;

- atacurile individuale executate de persoane care au pregătirea și voința necesare pentru exploatarea punctelor slabe ale sistemelor de comunicații și rețelelor informatice în scopul de câștiguri ilegale sau pentru a dezorganiza societatea;

- organizațiile criminale care traversează granițele naționale și care tind să depășească informațional forțele de represie și de justiție, fenomen ce reprezintă o provocare greu de înfruntat;

- războiul de coaliție în care cooperarea militară și interoperabilitatea sunt esențiale, dar când scopurile politice pot să nu fie complet compatibile;

- războiul psihologic purtat contra populației în scopul de a submina încrederea în lideri sau în corectitudinea acțiunilor lor, acțiunile având deseori la

bază exploatarea clivajelor etnice, sociale sau morale în societatea țintă.

Atunci când are în vedere o confruntare informațională este necesară o cuprindere a ansamblului domeniilor,

entităților și tipurilor interacțiunilor informaționale și toate combinațiile posibile dintre acestea.

Acțiunile de război informațional nu se concentrează numai pe un singur

nivel sau domeniu ci profită de toate vulnerabilitățile entităților de la toate domeniile. De aceea măsurile de protecție trebuie luate în cadrul fiecăruia din aceste elemente.

NOTE

¹Dr. Constantin Onișor, *Elemente de artă strategică românească*, București, 2001, p. 125.

²Col. dr. F. Chauvancy, „Stratégie d'influence par maîtrise de l'information”, *Le Casoar* nr. 152/1999, p. 15.

³Dr. Constantin Onișor, *op.cit.*, p. 166.

⁴Francois Fillon, în „Mémoire de stratégie: Stratégie informationnelle - effet de mode ou mutation? ..” (Sursă CD-Rom-CID, 1998, Paris).

⁵Eric de La Maisonneuve, *La Violence qui vient*, Arléa, Paris, 1997.

⁶Gl. Eric de La Maisonneuve, „Incitation à la réflexion stratégique” ed. Economica, Paris, 1998, p. 18.

⁷J.Louis Levet, „Une conception renouvelée de la souveraineté nationale”, *Défense Nationale*, nr. 1/1997, p. 62.

⁸Eric de La Maisonneuve, *op.cit.*, p. 80.

⁹Gl. P. G. Nicholson, „Controlling Australia's Information Environment or Decision Superiority and War-Fighting”, ed. *Testing the Limits*, Washington, 1998, p. 146.

¹⁰Winn Schwartau, „Information Warfare: Chaos on the Electronic Superhighway”, ed. *Thunder's Mouth Press*, New York, 1994, p. 36.

Summary

SOME ELEMENTS OF THE INFORMATIONAL WAR

We are capable of elaborating in good time an efficient intelligence strategy, but only at the highest generality level of politics. The information can be utilized and exploited at its best in an offensive and defensive way on a field based program. In this moment in many fields it does not exist such an experience level to challenge the problems of democracy's vulnerability, criminal organizations, psychological war against population etc.

Conceptul de război geofizic

Colonel Emil STRĂINU

În ultimele decenii, sunt tot mai frecvente abordările mai mult sau mai puțin coerente, cu îndrăzneală sau timiditate, cu o doză de certitudine sau adesea cu titlul de ipoteze, presupuneri și predicții care relevă impactul direct sau indirect al unor acțiuni, altele decât deteriorarea accidentală a mediului înconjurător¹, din care rezultă că se poate vorbi deja de așa numitul război geofizic, generat de capacitatea umană de a eroda geosfera (litosfera, hidrosfera, atmosfera) în scopuri ostile.

Apărut și experimentat în perioada Războiului Rece, războiul geofizic a fost abordat în literatura militară de specialitate mai întâi sub conceptul de război meteorologic și ecologic - în SUA și Occident și sub termenul de război geofizic sau geoclimatic - în URSS și China. Conform unor specialiști sovietici² (printre care generalul Ivan Rotnedin) noțiunea de război ecologic cuprinde complexul de măsuri îndreptate în scopul perturbării pe teatrele de operațiuni militare a condițiilor naturale și al formării unor condiții noi, care exclud sau îngreunează în mod esențial acțiunile de luptă ale trupelor și viața populației pașnice.

În literatura de referință, unii autori occidentali (Arthur H. Westing³) folosesc noțiunea de război ecologic înțelegând prin aceasta manipularea mediului în scopuri militare ostile. El consideră că manipulările ostile ale mediului, cele mai utile din punct de vedere militar, ar fi cele în care un consum relativ modest de energie declanșatoare ar conduce la eliberarea unei cantități considerabile mai mari de energie distructivă direcționată.

Scopul unui astfel de atac asupra mediului terestru sau marin -susține Hellen C. Noltimier⁴ - ar putea fi distrugerea economiei unei țări țintă, a standardului de viață, a capacității de a

purta un război sau chiar de a supraviețui pe termen lung. Conform Lexiconului Militar⁵ prin Război Geofizic (ecologic) se înțelege o formă de purtare a războiului total în care se folosesc mijloace și metode de modificare a mediului natural, considerându-se că acestea pot provoca distrugerii atât de mari, încât ar obliga adversarul să înceteze acțiunile de luptă.

Într-un studiu⁶ militar, generalul Dumitru I. Dumitru definește războiul geofizic ca un război care ar consta în modificarea, în scopuri distructive, a mediului înconjurător, urmărindu-se ruperea echilibrului existent în natură și declanșarea, prin mijloace tehnice, a unor fenomene și procese cu efecte distrugătoare asupra populației și mediului ambiant - terestru, aerian și maritim. Specialiștii afirmă că din punct de vedere tehnic, sunt posibile anumite modificări substanțiale ale geosferei și că acestea ar putea avea efecte deosebit de nocive asupra mediului înconjurător.

În cartea sa, „Starea vremii, după dorință”, apărută în 1976, ziaristul Georg Breuer, specializat în probleme științifice, dezvăluie pericolele influențării meteorologice, prezentând eforturile unor specialiști din SUA, Australia, URSS, China și alte țări, de a realiza o „Bombă climatologică”. Se pune întrebarea dacă se poate realiza, la dorință, o ceață densă, dacă se pot multiplica precipitațiile, dacă se poate declanșa grindina, dacă se pot devia cicloanele, dacă se pot produce secete sau, dimpotrivă, ploi catastrofale în mod artificial la comandă. În prezent răspunsul savanților este pozitiv.

Colonelul Emanoil Stanislav, definea războiul geofizic⁷ ca presupunând activizarea unor energii și instabilității existente în natură, prin intervenția deliberată a omului în structura și dinamica factorilor de mediu și folosirea lor în scopuri distructive.

Vladimir Ivanovici, director științific al Institutului Național de Meteorologie și Hidrologie, arată într-un interviu⁸ că în Australia, Israel și Italia a fost testată cu succes practica însămânțării artificiale a norilor cu nuclee de condensare în scopul realizării ploilor artificiale.

Atsuma Ohmura, directorul Institutului pentru Studiarea fenomenelor meteorologice din Zurich, a dezvăluit cotidianului „Bild” câteva din scenariile terifiante, care ar putea fi puse în aplicare de armata SUA, cum ar fi operațiunile „Potopul”, „Era glacială”, „Vântul”, „Apa”, care nu reprezintă altceva decât materializarea și perfecționarea mijloacelor prin care fenomenele meteorologice pot fi produse și controlate de către om în scopuri militare.

Unii oameni de știință, studiind efectele războiului geofizic, apreciază că influențarea artificială a vremii, ca procedeu de luptă, prezintă pericolul potențial de a da naștere la distrugerii necontrolabile, cu urmări de neprevăzut. Faptul cel mai grav constă în probabilitatea mare ca asemenea distrugerii să aibă urmări mai grave pentru populație decât pentru forțele armate.

Istoric vorbind, prima ploaie artificială ar fi fost provocată⁹ în anul 1963 de către armata americană în Vietnam, iar în anul 1966 tot americanii au provocat ploi torențiale cu urmări dezastruoase pentru provinciile din nordul Laos-ului. După unele date ale presei occidentale în perioada anilor 1969-1972 trupele americane au practicat un război meteorologic secret în sud-estul Asiei.

Comparând efectele armelor cunoscute cu cele ale războiului geofizic mai ales asupra forței vii, reiese că „ultimele pot provoca distrugerii mari, oarbe; se pot folosi într-un război secret, sunt mai puternice decât cele cunoscute și se datorează capacității omului de a cunoaște, dirija și controla fenomenele naturale ale

planetei noastre¹⁰. În prezent războiul geofizic prezintă perspectivele posibilității, dar cu mențiunea că, într-un asemenea conflict, noțiunile de învingător și învinși s-ar putea confunda, fără a se putea face distincție între victimele militare și cele civile, între agresor și atacat, fapt ce accentuează și mai mult monstruoza căutărilor militare ale unor savanți în acest domeniu.

O încercare cu efecte neașteptate a avut loc în China în primăvara anului 2000. Cercetătorii chinezi au lansat în atmosferă, într-o regiune secetoasă, mai multe rachete cu iodură de argint în scopul obținerii ploii. Neluându-se în calcul toți factorii de mediu ai zonei respective, savanții chinezi s-au trezit într-un interval foarte scurt de timp în zona menționată cu ninsori abundente. Însămânțarea norilor nu este singura tehnică ce poate fi folosită în cadrul războiului meteorologic modern. Există cercetări care au dus la provocarea ceții artificiale¹¹.

Generalul ing. Marian Rotaru a prezentat în cadrul unui simpozion al Comandamentului Apărării Civile aspecte inedite necunoscute marelui public privitoare la războiul geofizic și la urmările pe care acesta le poate avea asupra unor zone, țări sau continente. Conform spuselor sale una din armele totale, care pot asigura supremația unui stat asupra altui stat sau grupări de state o constituie Experimentul CLIMA. Cunoscută sub numele de armă meteorologică, aceasta poate strica precarul echilibru dintre factorii de mediu, iar efectul acestei operații poate provoca dezastre incalculabile¹².

Conform ziarului „The New York Times” din 10 respectiv 21 iulie 1972, folosirea conștientă a substanțelor chimice în scopul desfrunzirii (defolierii) pădurilor și, ca urmare, distrugerea acestora în scopuri militare, urmărind interzicerea ascunderii inamicului și facilitarea ducerii acțiunilor de luptă ale trupelor proprii au fost folosite de subunități specializate ale armatei americane în războiul din Vietnam și în Orientul Apropiat în conflictul israeliano-arab din 1967 de către trupele israeliene.

Revista sovietică „Obozrenie”¹³ prezintă folosirea în scopuri militare a furtunilor de foc în cadrul operațiunilor militare prin folosirea masivă a armelor nucleare, substanțelor chimice incendiare de tipul napalmului, supernapalmului, termitului și aliajului electron, bombelor incendiare cu magneziu, cât și folosirii cantităților megalitice de combustibili clasici.

Iată cum conține și descrie specialistul englez Michael Hatley¹⁴ un asemenea fenomen, provocat de o bombă nucleară cu un echivalent de 20 de megatone TNT: „Globul de foc având o temperatură de 8000 de grade Celsius va avea un diametru de 7 kilometri, vaporizând tot ceea ce atinge, iar căldura intensă generată de reacția în lanț va da naștere la numeroase incendii. Oamenii aflați în aer liber vor suferi arsuri de gradul trei până la o distanță de 30 kilometri. Incendiile individuale se vor transforma într-un pârjol devastator. Năvala uraganului de oxigen iscat cu acest prilej va alimenta flăcările și va duce la o conflagrație masivă capabilă să devoreze orice material combustibil precum și orice ființă vie pe o arie de mai multe sute de kilometri pătrați. Clima și, sub unele din aspectele ei, vremea pot constitui, dacă sunt bine cunoscute și dirijate, arme care pot oferi supremația pe orice teatre de acțiuni militare”.

Tehnicile războiului geofizic au constituit decenii de-a rândul secrete dintre cele mai bine păzite, dar încet, încet, adevărul începe să iasă la iveală. Astfel, pentru o perioadă scurtă de timp (câteva zile) începând cu 9 iunie 1972 mari inundații au devastat regiunea Rapid City din statul Dakota de Sud din SUA. Fenomenul era atât de neașteptat, pentru clima acelei zone și anotimpul respectiv, încât s-a declanșat imediat o anchetă la nivel guvernamental. Dar cu cât ancheta progresa cu atât rezultatele ei deveneau mai inaccesibile.

Primele rezultate oficiale au venit abia după trei ani când s-a demonstrat că tocmai în acea perioadă și în acea zonă s-au efectuat experiențe de însămânțare a norilor cu iodură de argint. În ciuda

consecințelor, testele au continuat până către finele anului 1975. Ulterior s-a aflat că inundațiile produse în această zonă s-au datorat unor experiențe ce vizau crearea artificială a precipitațiilor. Ulterior, prin tatonări, în aceeași zonă s-a realizat și o distribuție prielnică a precipitațiilor care a dus la o creștere uniformă a producției agricole din zonă cu peste douăzeci la sută.

Unele țări din America Centrală, între care Honduras, Nicaragua, Guatemala și altele, au reclamat la ONU în repetate rânduri că SUA au deturnat uraganele către coastele lor producându-le pagube incalculabile. Dacă americanii n-ar fi făcut acest lucru uraganele respective ar fi devastat Florida și alte state americane.

În anul 1976 conducerea R.P.Chineze le-a reproșat oficial „fraților sovietici” că „storc” norii în apropiere de granița comună, pentru ca ploile atât de așteptate în China să cadă în URSS, în unele regiuni ce erau binecunoscute prin ariditatea lor¹⁵.

În continuare să mai reamintim câteva episoade din istoria militară universală când factorul meteo a influențat ducerea acțiunilor de luptă.

În cel de-al doilea război mondial o furtună de intensitate deosebită a exercitat o influență esențială asupra desfășurării operației de desant de la Kerc, din anul 1943 pe frontul sovieto-german.

La începutul anului 1944 trupele româno-germane aflate în apărare în Ucraina din dreapta Niprului au fost avantajate de ploi prin topirea zăpezilor cât și de revărsarea apelor, care au făcut ca drumurile și întregul teren din afara acestora să devină total impracticabile pentru trupele motorizate și blindate, ceea ce a redus sub minim contraofensiva sovietică ducând la întârzierea cu până la 20 de zile a operațiilor militare programate de înaltul comandament militar sovietic. Ritmul de ofensivă al trupelor sovietice a fost redus practic până la zero, s-a limitat practic definitiv capacitatea de manevră, aceasta pe fondul îngreunării aprovizionării cu muniție alimente și carburanți. La începutul operației dintre Vistula-Oder, declanșată de trupele

sovietice la cererea aliaților înainte de termenul stabilit, datorită timpului nefavorabil pentru zbor a trebuit să se renunțe la pregătirea de aviație și în primele două zile să se limiteze doar la lovituri ale unor avioane izolate asupra unor obiective de importanță strategică ale apărării germane.¹⁶

Sub pretextul sprijinirii agriculturii, în deceniile cinci și șase au fost create experimentale și ulterior consacrate prin utilizare diferite metode de creare a ploii la comandă prin împrăștierea unor anumiți aerosoli în atmosferă. Aceasta se realiza cu ajutorul unor rachete așa-zis meteorologice.

Tot cu rachete și proiectile de mare calibru se realiza distrugerea norilor de grindină și decompensarea zonelor orajoase. Succesul era de cele mai multe ori deplin. De aici și până la a folosi astfel de procedee pe teatre de operațiuni militare nu a fost decât un pas.

În timpul războiului din Vietnam, folosind substanțe chimice defoliante, trupele americane au acționat cu succes împotriva vietnamezilor pe durata acțiunilor duse în junglă, păduri și deltă. SUA au utilizat în timpul războiului din Indochina „sistemul norilor împrăștiați” în tot sud-estul asiatic producând prin acest sistem pagube enorme. Un document al CIA publicat cu ceva timp în urmă probează capacitatea armelor geofizice în modificarea climei, evidențiind că în Vietnam americanii au reușit să scoată în afara circuitului agricol peste cincizeci la sută din suprafața cultivabilă a acestei țări. Conform unor informații date publicității, americanii au pulverizat conținutul a cincizeci de mii de containere cu iodură de argint deasupra traseului prin care Vietnamul de Nord aproviziona cu arme trupele comuniste din Vietnamul de Sud. Prin aceste operații componente ale războiului geofizic, ce

au purtat numele de cod Popeye, Compatriot și Intermediary, s-a încercat prelungirea sezonelor ploioase, și transformarea rutelor de aprovizionare într-o masă de noroi pentru împiedicarea deplasării convoaielor. Prin folosirea acestor substanțe la care s-au adăugat și altele de natură biochimică s-a realizat în acea perioadă primul conflict armat din istoria modernă a lumii în care mediul biologic a fost distrus în mod conștient și sistematic. Pentru refacerea acestuia sunt necesari atenție- 100 de ani!

Cea mai recentă definiție a războiului geofizic este dată de prof.gen.bg.(r) Nicolae Ciobanu - „războiul geofizic reprezintă activizarea unor energii și instabilități existente în natură, prin intervenția deliberată a omului în structura și dinamica fenomenelor geofizice și utilizarea acestora în scopuri distructive” - ce reflectă sintetic și concis acest concept.¹⁷

NOTE

¹General de divizie (r.) dr.Gheorghe Arădăvoaice, Lector univ.colonel Valentin Stancu- Războaiele de azi și mâine agresivități nonconvenționale, Ed.Militară, București, 1999, p.230.

²General-maior ing.Ivan Rodnedin, Gheofiziceskaia voina- realnosti I vozmognosti, Voennaia Misl, nr.10/1974, p.92-96.

³Arthur H.Westing, Institutul internațional de cercetare pentru pace din Sthockholm, anuar SIPRI 1998.

⁴Profesor la Universitatea Statului Ohaio, USA.

⁵Lexicon Militar, Ed. Militară, București 1980, p.567.

⁶General Dumitru I.Dumitru, Escaladarea periculoasă a căutărilor militare- aspecte ale războiului geofizic, Problemele păcii și ale războiului în condițiile revoluției științifice și tehnice, necesitatea istorică a dezarmării, Ed.Politică, București, 1977, p.119.

⁷Colonel Emanoil Stanislav, Metode și tehnici de modificare a mediului - arme previzibile ale viitorului, Cursa modernă a înarmărilor - dimensiuni și implicații, Ed.Militară, București 1980, p.264.

⁸Ziarul „Libertatea” din 17 noiembrie 2000, p.9.

⁹General Dumitru I.Dumitru, Escaladarea periculoasă a căutărilor militare - aspecte ale războiului geofizic, Problemele păcii și ale războiului în condițiile revoluției științifice și tehnice, necesitatea istorică a dezarmării, Ed.Politică, București, 1977, p.119.

¹⁰New Review on Science and Technology, nr.10/1975.

¹¹„Știință și Tehnică” nr.10/1998, Războiul meteorologic, p.6-7.

¹²Gl.bg.dr.ing.Marian Rotaru, președintele Oficiului național de cadastru, geodezie și cartografie - referat prezentat la 28 februarie 1997, cu prilejul sărbătoririi a 64 de ani de la înființarea Apărării Civile. Controlul asupra climei poate asigura supremația unui stat asupra altui stat, „Jurnalul Național” 3 martie 1997, p 8.

¹³„Oibozrenie” nr.1/1073, p.4-10.

¹⁴Michael Hatley, Avangardă nucleară, The Guardian, iulie 1973.

¹⁵Idem 15, p.230-232.

¹⁶Gheofiziceskaia voina realnoist I vozmognosti, General maior injenier Ivan Rotnedin în „Voennaia misli” nr.10/1974, p.92-96.

¹⁷Factorul geospațial și rolul său în întărirea capacității de apărare a patriei, col.Nicolae Ciobanu ș.a. Editura Militară, București 1985 p.40.

Summary

THE CONCEPT OF GEOPHYSICAL WAR

In the last decades, the concept of geophysical war is frequently broached on. These approaches are more or less coherent, certainties or hypothesis, assumptions and predictions that prove the existence of the concept. The geophysical war is generated by the human ability to erode the geosphere, the lithosphere, the hydrosphere and the atmosphere.

Dimensiunea ecologică a securității naționale

Colonel Florea Surdu

1. Considerații privind securitatea și mediul înconjurător

Schimbările din mediul strategic de securitate, caracterizat de mutații majore, precum și de o dinamică fără precedent, de evenimente numeroase, intempestive și greu previzibile și de o evoluție aleatoare a tensiunilor, provocărilor și riscurilor generatoare de conflicte și crize, reprezintă elemente determinante pentru analiștii politici și militari, conducerile statelor, diverselor organizații și alți actori internaționali în a-și redefini viziunile asupra problemelor securității și apărării, în care un loc important revine aspectelor actuale și de perspectivă ale ecologiei, inclusiv al celor determinate de fenomenul război.

De la sfârșitul Războiului Rece, conceptele tradiționale de securitate cu privire la suveranitatea națională și integritatea teritorială au cunoscut o nouă abordare, făcând obiectul unei analize minuțioase, în vederea repunerii în funcție de noile probleme ale secolului XXI.

Dinamica fenomenelor sociale produse la nivel global determină o lărgire a ariei de cuprindere a domeniului securității, în sensul evaluării tuturor riscurilor, în special a celor neconvenționale, între care se înscriu în principal: declinul economic, instabilitatea politică și socială, rivalitățile etnice și religioase, conflictele teritoriale, spălarea banilor, traficul de droguri, crima organizată, terorismul

internațional, presiunile asupra mediului înconjurător etc.

În mod special, relația dintre mediul înconjurător și securitatea a cunoscut în ultimii ani o creștere deosebită, fapt dovedit și de interesul special acordat de comunitatea științifică și politică. Relația dintre mediu și securitate a făcut obiectul a numeroase cercetări, care au avut în vedere redefinirea sau lărgirea conținutului conceptului de securitate prin includerea în acesta a aspectelor sociale, economice și de protecția mediului. Contrar conceptului clasic, lărgirea acestui concept a dus la diferențierea nivelurilor de analiză (securitatea individului, securitatea națională, regională și internațională).

Analiștii politici din lumea întreagă, mai ales cei din Statele Unite, în special după desfășurarea unor conflicte militare regionale au fost preocupați pentru a încerca diferite prognoze asupra problemelor ecologice. Astfel, un articol din jurnalul *Atlantic Monthly*, scris după insuccesele americane din Somalia, „prognoza o lume în care astfel de conflicte urmau să se intensifice și să se răspândească”¹. Ba mai mult, cea mai mare parte a analizei făcute de C.L.Kaplan², care era centrată pe rolul degradării mediului în izbucnirea „anarhiei previzibile”, a provocat, cu o nouă intensitate, reluarea unei dezbateri începute încă din anul 1980.

Întrebările care se pun astăzi mai mult ca oricând sunt următoarele: Are sau nu o

determinare mediul asupra securității? Poate conduce neglijarea problemelor de protecție a mediului la conflicte, instabilitate și deci la amenințarea securității? Care este raportul dintre problemele ecologiei și securitatea în condițiile tendinței de globalizare? Cum se manifestă la nivel regional problemele globale ale ecologiei? Poate fi considerată securitatea mediului (ecologică) o latură, o dimensiune a securității naționale? Dacă da, cum ar trebui abordate aceste probleme, astfel încât să nu-și pună amprenta asupra calității securității naționale?

Dezbaterile la aceste întrebări au suscitat reacții diferite, de la reticență în a aborda pragmatic problematica, la aserțiuni de genul dacă degradarea mediului ar putea constitui un risc pentru securitate, până la reacții contrare, în special din partea țărilor dezvoltate ale căror interese la nivel global ar fi putut a fi atinse. De-a lungul vremii, conferințe, colocvii, evenimente și manifestări științifice civile și militare au încercat să lămurească cu argumente pro și contra rolul ecologiei în cadrul securității globale³. Rolul decisiv al acestor intense dezbateri, dar mai ales al Conferinței Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare - Rio de Janeiro- 1992, a fost acela de a recunoaște marile probleme ale mediului pentru sfârșitul de secol XX și începutul secolului XXI pe scena internațională și de a promova într-un consens general conceptul de „Dezvoltare durabilă”, potrivit căruia chestiunile economice,

sociale și cele de mediu formează un tot unitar și nu pot fi tratate în mod separat⁴.

2. Teorii cu privire la locul și rolul dimensiunii ecologice în cadrul strategiilor de securitate națională

Pentru a lămurii mai mult noțiunile de „mediu“, „securitate“ și corelația „ecologie - securitate națională“, se impune apelul la o definiție a „mediului“ raportată la sistemele fizice și biologice, dar și la o definiție a „securității“, care pune accent pe apărarea valorilor naționale împotriva amenințărilor externe, dar și a vulnerabilităților interne.

În sens larg, mediul se referă la „orice în care ceva are loc sau care afectează ceea ce fac oamenii“. În vorbirea curentă oamenii utilizează termenul de „mediu“ pentru a se referi la sisteme fizice și biologice și nu la cele politice, economice și sociale. De fapt, primele lucrări care abordau mediul și securitatea considerau toate resursele naturale ca fiind „resurse de mediu“, de la petrol, cărbune, lemn, până la hrană și terenuri agricole sau păduri. Privită astfel problema, mediul a constituit din totdeauna cauza conflictelor interstatale (vezi războiul cafelei, al ceaiului, peștelui etc.).

Astfel, potrivit clasificării războaielor făcută de A.H. Westing⁵, fiecare conflict armat este considerat ca fiind un „război de mediu“, deoarece resursele naturale de un anumit fel au figurat într-o anumită proporție în obiectul aproape tuturor beligeranților de până astăzi.

Pe de altă parte, definiția formulată de Stephan Libiszewski⁶ limitează mediul la „fenomenele care manifestă echilibre și conexiuni inverse ecologice“, fără a ține seama de sensul în care fenomenele de mediu afectează sistemele de viață și, implicit, consecințele nefaste ale așa denumitelor „accidente de mediu“ (vezi accidentele de la Bhopal și Cernobâl). Din cele prezentate rezultă că, termenul de „mediu“ poate fi utilizat în acele sensuri în care sunt implicate sistemele biologice și fizice prin feedback-uri ecologice semnificative sau prin importanța lor în susținerea vieții umane. În ceea ce privește „securitatea“, aceasta poate fi

definită ca fiind „situația în care o persoană (sau un stat), în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înțelegere cu alte persoane (sau state), capătă certitudinea că existența, integritatea și interesele sale fundamentale nu sunt primejduite“⁷.

Helga Haftendorn definește securitatea ca fiind „absența amenințării militare sau cu protejarea națiunii împotriva unor atacuri sau răsturnări de situații internaționale“⁸. În cadrul definiției sale, autoarea nu are însă în vedere amenințările de natură nemilitară, în principal cele ambientale, cu accent pe componenta ecologică. O altă definiție încearcă să întregască înțelesul de mai sus, potrivit celor afirmate de analistul politico-militar Ullman, potrivit căruia „o amenințare la securitatea națională este o acțiune sau o secvență de evenimente care amenință să degradeze, drastic și pe o durată relativ scurtă de timp, calitatea vieții pentru locuitorii unei țări sau amenință să înguste semnificativ gama alegerilor de politici disponibilă pentru un guvern, pentru un sector particular, sau pentru diverse entități neguvernamentale (persoane, grupuri, corporații) într-un stat“⁹.

Marc Lewy are o viziune asupra securității care se apropie foarte mult de gândirea politologilor din România și spune că „o amenințare la securitatea unei țări este o situație în care unele din cele mai importante valori naționale sunt semnificativ degradate de o acțiune externă“¹⁰.

Pentru unii autori, precum Renner, „amenințările ecologice sunt atât de insidioase“, încât el propune „lărgirea noțiunii de securitate și cu cea de securitate ecologică“¹¹.

O altă întrebare este cea referitoare la modul în care dezechilibrele ecologice sau degradările mediului amenință valorile naționale ale unui stat. Pentru a răspunde acestei întrebări, credem că este nimerit a trece în revistă câteva teorii dintre cele mai vehiculate astăzi în lumea specialiștilor în domeniul securității mediului și, implicit, al securității naționale.

O primă teorie este cea existențialistă, care vede o amenințare a securității naționale în degradarea mediului ca ata-

re, la nivel global. Adepții acestei teorii afirmă faptul că protecția mediului la nivel local nu poate fi separată de cea globală și că, indiferent de modul cum se manifestă impactul fiecărei probleme luată în parte, toate afectează viața omului. Elementul de bază al acestei teorii îl constituie faptul că protecția globală a mediului și securitatea națională sunt inseparabile și că, implicit, eforturile financiare sporite pentru stoparea degradării mediului la nivel global constituie o condiție sine qua non pentru asigurarea securității țării. Totodată, gândirea sistemică ne conduce la concluzia că examinarea separată a chestiunilor de mediu este inadecvată și că se impune o abordare ierarhică, în așa fel încât protecția globală a mediului să devină o necesitate pentru securitatea națională.

O a doua teorie este cea referitoare la faptul că degradarea mediului reprezintă o amenințare fizică directă la stabilitate și, implicit, la adresa securității naționale. Acest lucru se traduce prin pierderile semnificative de vieți sau prin diminuarea bunăstării cetățenilor datorate unor presiuni asupra mediului, precum: diminuarea stratului de ozon, schimbarea globală a climei, pierderile de resurse (în special a celor regenerabile), pierderea biodiversității, gestionarea necorespunzătoare a deșeurilor, poluarea transfrontalieră, ploile acide etc.

Potrivit unei a treia teorii, degradarea mediului poate fi, indirect, și o amenințare politică. Analiștii caută să găsească cauzele ecologice ale unor războaie civile, conflicte regionale și migrații în masă, toate acestea putând constitui o amenințare indirectă la adresa securității naționale a țărilor aflate în zone unde apar aceste fenomene.

3. Componenta ecologică în cadrul Conceptului de securitate al N.A.T.O.

Așa cum am arătat încă din preambulul articolului de față, la începutul secolului XXI, societatea se confruntă cu amenințări netradiționale la adresa securității, așa cum sunt declinul economic, recesiunea, instabilitatea politică și socială, rivalitățile etnice și conflictele terito-

riale, terorismul internațional, operațiunile de spălare a banilor, traficul de droguri și presiunile exercitate asupra mediului. Regiunile ce par a fi cele mai afectate de această gamă de conflicte se găsesc în afara zonei Atlanticului de Nord, mai ales țările aflate în curs de dezvoltare și cele aflate în plin proces de tranziție. Prevenirea afectării sistemului global de securitate reprezintă pentru numeroase state o prioritate de prim ordin, iar protecția mediului este considerată ca un element definitoriu al acestui sistem.

Din acest punct de vedere, noile probleme de securitate au contribuit la redefinirea misiunilor tradiționale ale NATO, ca organizație de securitate internațională. Conform articolului 2 din conținutul său, Tratatul Atlanticului de Nord a recunoscut întotdeauna că nu doar puterea militară poate rezolva problemele de securitate, ci că este necesar a se include în acest concept și problemele referitoare la dimensiunea economică și socială a securității. Dimensiunea civilă a securității a creat posibilitatea instituirii în cadrul NATO a unei structuri care să se ocupe de noile provocări ale sfârșitului de secol XX și început de secol XXI, și anume: Comitetul pentru Sfidările Societății Moderne (CCMS).

Acest context a fost dezvoltat în cadrul conceptului strategic adoptat de către Alianță în anul 1991 și reînnoit în 1999, prin care s-a accentuat importanța ce trebuie acordată dimensiunii efective a securității și care, totodată a stabilit responsabilități atât în domeniul politic, economic, social, cât și ecologic. Potrivit articolului 4 al Tratatului NATO, statele membre, în apărarea integrității teritoriale, a independenței politice sau a securității amenințate, trebuie ca printr-o cooperare regională și internațională să răspundă tuturor problemelor de securitate nontradițională incluzând și problemele de mediu, apelând la metoda consultărilor mutuale potrivit căreia hotărârile se iau în consens. Aceasta va permite Alianței să rămână flexibilă și să aibă o reacție adecvată față de schimbările cu privire la securitatea globală și regională¹².

Pentru a extinde modalitățile de soluționare a noilor provocări la adresa securității, NATO a dezvoltat cooperarea și cu țările nemembre NATO, atât în cadrul Consiliului pentru Parteneriat Euro-Atlantic (EAPC), cât și al Parteneriatului pentru Pace (PfP), în care problemele de mediu, cu implicații asupra securității, vor trebui rezolvate, apelându-se la aceleași măsuri și inițiative.

Nu lipsită de importanță, în acest domeniu este cooperarea regională și internațională și în cadrul altor organisme precum: Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Organizația Națiunilor Unite.

4. Evaluarea asupra legăturii între securitate și problemele protecției mediului înconjurător

Luând în considerare complexitatea legăturilor de cauzalitate între schimbările de mediu și securitate, trebuie avută în vedere relația existentă între amenințările asupra mediului și consecințele lor politice, economice, sociale și demografice.

Noțiunea de securitate include, în linii generale, integritatea teritoriului național, protecția independenței politice și suveranității naționale și stabilitatea la nivel politic internațional. Această definiție nu are în vedere și potențialele incidente sau chiar escaladarea unor conflicte. Noțiunea de conflict este înțeleasă ca o sumă de procese dinamice cuprinzând diferite niveluri de intensitate care în lipsa unei cooperări și a unui dialog pot duce la escaladări și situații foarte grave din punct de vedere conflictual (pace durabilă, pace stabilă, instabilitate, criză, conflict armat / război).

În acest caz amenințările la adresa mediului înconjurător cunosc o creștere direct proporțională cu creșterea stării conflictuale de la starea de pace la criză și conflict armat, exercitând asupra acestuia presiuni ce determină o degradare considerabilă din punct de vedere ecologic.

Presiunile asupra mediului pot fi definite ca variabile independente și ele se împart în două categorii: lipsa (scăderea) resurselor de mediu și degradarea

resurselor naturale regenerabile (respectiv, a calității și cantității acestora). Aceste două variabile se găsesc într-o relație de interdependență neputându-se aprecia care din cele două exercită o presiune mai mare sau mai mică asupra mediului înconjurător.

Relația între presiunile asupra mediului și conflict (stare conflictuală) se poate caracteriza prin:

- multicauzalitatea - legătura indisolubilă între presiunile exercitate asupra mediului înconjurător de declanșarea conflictelor și factorii politici, economici și sociali, în funcție de diferitele faze ale evoluției acestuia;

- reciprocitate și interdependență - între presiunile asupra mediului și conflictele de orice natură;

- consecințele negative ale presiunilor exercitate asupra mediului înconjurător - sărăcia, lipsa alimentelor, deteriorarea condițiilor de asistență medico-sanitară, migrațiile populației, deplasări ale refugiaților, dispariția instituțiilor politice și sociale, distrugerile aduse biodiversității;

- surse ale unui conflict - presiunile asupra mediului sunt percepute ca un permanent factor care afectează interesele părților implicate în conflict;

- catalizatorul unui conflict - mediul înconjurător poate constitui și sursa unui conflict ca urmare a instabilității economico-sociale într-un stat sau într-o anumită regiune;

- declanșarea unui conflict - atunci când mediul poate constitui cauza unui grup de interese pentru a-și îndeplini unul sau mai multe din scopurile propuse.

Între schimbările de mediu și securitate există o interdependență determinată de consecințele politice, sociale și demografice, care în mod sigur vor determina și avea un impact major asupra dimensiunii securității naționale.

Astfel, putem determina că în această relație interdependentă, care se constituie într-un sistem, acționează o serie de factori care exercită presiuni din afară și care determină mutații de conținut atât pentru schimbările de mediu, cât și

pentru securitate. Pe de-o parte, factorii de natură economică, socială, politică, culturală, etnico-religioasă, exercită o influență încă din faza inițială asupra sistemului, iar pe de altă parte, o serie de alți factori acționează în funcție de diferite faze ale evoluției unei crize. Din prima categorie pot fi enumerați: percepția, vulnerabilitățile economice și dependența față de resurse; capacitatea instituțională tehnologică și economico-socială; factorii culturali și etnico-religioși.

Din cea de a doua categorie fac parte următorii: mecanismele de soluționare a unei crize, interacțiunile internaționale, participarea, stabilitatea politică, potențialul de violență și structurile interne de securitate.

5. Dimensiunea ecologică în cadrul Strategiei de Securitate Națională a României

Prin conținutul său mai amplu, construcția sa ca document programatic, fundamental pentru planificarea apărării naționale, Strategia de Securitate Națională a României se apropie foarte mult de modelul și caracteristicile unor documente asemănătoare elaborate de către statele NATO.

Documentul are un caracter de continuitate, iar pe lângă domeniile abordate anterior și devenite tradiționale (politică externă, economico-financiar, siguranță națională și ordine publică, apărare națională), noua formă extinde abordările și la alte domenii importante netratate anterior precum: politico-administrativ, social, educație, cercetare și cultură, ecologie.

Potrivit Strategiei de Securitate Națională a României adoptată de Parlamentul României în decembrie 2001, prin definirea domeniilor de competență, formularea obiectivelor, direcțiilor de acțiune și însăși a conținutului titlului acesteia „Garantarea democrației și libertăților fundamentale, dezvoltarea economică și socială susținută și durabilă, aderarea la NATO și integrarea în Uniunea Europeană”, securității mediului înconjurător, vulnerabilităților și riscurilor de natură ecologică, li se acordă o mult mai mare

atenție, decât în precedentul act politico-militar elaborat în acest domeniu. Aceasta determină ca în conținutul documentului să se regăsească într-o abordare mai amplă sectoarele cu implicații în domeniile securității naționale vizând, în principal, acțiunile legate de:

○ identificarea unor noi resurse interne de securitate;

○ punerea în valoare a majorității dimensiunilor securității și anume: politică, economică, financiară, militară, civică, socială, ecologică, ale stării de securitate și siguranței naționale;

○ translatarea efortului securității naționale către laturile dezvoltării economico-sociale, aderării la structurile euro-atlantice, siguranței cetățeanului etc.

○ deschiderea posibilităților de atragere în angrenajul sistemului securității naționale, pe lângă organismele cu atribuții nemijlocite în domeniu (președinte, parlament, guvern), printr-o participare deschisă și a unor structuri civice, neguvernamentale, academice și comerciale care dețin tehnologii și informații conexe cu securitatea națională.

În ceea ce privește conținutul intereselor naționale de securitate, elementul de noutate îl constituie asumarea și promovarea valorilor în domeniul dezvoltării patrimoniului cultural național și a capacității de creație a poporului român și foarte important pentru prima dată în acest sens „protecția mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu la nivelul standardelor internaționale“.

Din acest punct de vedere, Strategia de Securitate Națională a României aduce ca noutate următoarele elemente de conținut:

○ În cadrul intereselor naționale de securitate ale României se acordă în mod distinct o atenție deosebită „protecției mediului înconjurător, a resurselor naturale, a calității factorilor de mediu la nivelul standardelor internaționale“;

○ Totodată, a fost inclus ca obiectiv specific „Asigurarea securității ecologice“, aceasta tocmai pentru ca îndeplinirea cumulată, corelată și coerentă cu celelalte obiective să conducă la reali-

zarea și afirmarea intereselor fundamentale ale țării;

○ Din analiza factorilor de risc la adresa securității naționale se apreciază că aceștia sunt preponderent de natură nemilitară, internă din domeniile economic, financiar, social și ecologic. Mergând mai departe din studiul riscurilor asimetrice nonclasice se evidențiază acela referitor la „Provocarea deliberată de catastrofe ecologice“, dar nu trebuie neglijați din acest punct de vedere factorii de risc externi și principalele vulnerabilități ale situației interne. În acest sens, trebuie avut în vedere, în principal, următoarele aspecte referitoare la:

a) proliferarea A.D.M., tehnologiilor și armamentelor, traficul ilegal, extremismul, migrațiile și apariția germenilor de conflicte zonale etc. - ca factori externi de risc;

b) formele de manifestare ale terorismului sub toate aspectele: politic, intern, internațional, informatic, informațional, mediatic, imagologic etc. - noile provocări - riscurile asimetrice nonclasice;

c) atingeri în toate sectoarele cu implicare în sistemul național de securitate - vulnerabilitățile în situația internă a țării.

○ Strategia de Securitate Națională abordează pentru prima dată, problema resurselor politicii de securitate, relevante în acest sens fiind aspectele referitoare la necesitatea susținerii financiare coerente a documentului politico-militar, aplicarea unui management pe bază de programe integrate (PPBS), coordonarea în îndeplinirea obiectivelor securității și a derulării acțiunilor specifice între toate instituțiile abilitate, precum și creșterea transparenței în utilizarea fondurilor publice.

Potrivit studiului altor strategii de securitate națională ca și al conceptelor NATO pe această temă, apreciez că un astfel de document ar trebui să includă și direcțiile de acțiune în domeniul protecției mediului (ecologic). Chiar dacă la nivelul fiecărei țări a fost elaborată o astfel de strategie în domeniul protecției

mediului, mi se pare mult mai pregnant ca o parte din aceasta sau numai direcțiile de acțiune să se regăsească în conținutul de bază al planificării și direcționării securității naționale. Totodată, consider necesar ca actualele acte normative privind crearea Fondului de mediu, se impun a deveni funcționale, nu doar pentru că este o cerință a Uniunii Europene, ci și pentru că de fapt, aceasta reprezintă, singura garanție concretă

pentru îndeplinirea obiectivului specific din Strategia de Securitate Națională.

În final, întărind cele de mai sus, închei cu convingerea că, în ciuda unor întrebări de genul: „are sau nu mediul o determinare asupra securității?” sau „poate conduce protecția mediului la conflicte, instabilitate, la amenințarea securității?”, putem aborda securitatea ca stare a unuia din sistemele deschise, fie el ecologic, social, economic etc. Chiar

dacă, analistul politico-militar Alvin Toffler¹³ conchide faptul că „Tehnologiile revoluționare de mâine, dacă nu sunt anticipate și reorientate, deschid noi perspective de distrugere pentru planetă. Ia naștere o nouă formă de război a celui de Al Treilea Val“, „securitatea globală“, fie că vrem sau nu, reprezintă o sumă a „securității locale“, incluzând aici individul, mediul, ecosistemele și complexe de ecosisteme.

NOTE

¹Daniel Deudney, 1993 - "The Case Against Linking Environmental Degradation and National Security", *Millennium*, vol.19. nr.3, pp. 61-76.

²Caldwell L. Kaplan, 1990 - *International Environmental Policy: Emergence and Dimensions*, 2nd ed, in Duke University Press.

³Raportul Brundland "Our Common Future" (Viitorul nostru comun) -1987; "Action for a Common Future", Report of the Regional Conference at the Ministerial Level on the follow-up to the report of the World Commission on Environmental and Development in ECE Region, May 8-16, 1990 Bergen, Norway, cap.II, pct. 13, lit.f, Conferința Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare - Rio de Janeiro- 1992; "International Symposium on the Environment and Defence", N.A.T.O./C.C.M.S. -1995, cota 211; "Environmental Security in the International Context" N.A.T.O./C.C.M.S. - Pilot Study, 2000.

⁴"Dezvoltarea durabilă poate fi definită ca fiind dezvoltarea corespunzătoare și fără epuizare a resurselor necesare prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a le satisface pe ale acestora". Cuprinde o dimensiune naturală, una social-umană și o dimensiune național-statală, regională și mondială, Strategia de Protecție a Mediului în Armata României, 1999. Conceptul de „dezvoltare durabilă“ își propune să realizeze o armonizare a problemelor legate de mediu și securitatea națională (globală), prin eliminarea (reducerea) presiunilor asupra mediului datorate activităților economice, sociale, demografice, militare etc.

⁵Westing A.H., *Global Resources and International Conflict; Environmental Factors in Strategic Policy and Action*, Oxford University Press, ed. 1986.

⁶Libiszewski St., "What is an Environmental Conflict?", *Occasional Paper nr.1*, Environmental and Conflicts Project, Bern, Swiss Peace Foundation, 1995, p.3.

⁷Deac A.L. și Irimia I., *Curs de doctrine politico-militare*, AISM, București, 2002, p.13.

⁸Halterdom H., "The Security Puzzle: Theory Building and Discipline Building International Security", *International Studies Quarterly*, 1991, vol.35, nr.1. pp. 3-17.

⁹Ullman R., "Redefining Security", *International Security*, 1983, vol.8, nr.1, pp.129-153.

¹⁰Lewy A.Marc, "Is the Environment a National Security Issue?", *International Security* 20, 1995, nr.2, pp.35-62.

¹¹Renner M., *Enhancing Global Security in: "Toward a Sustainable Society"*, New York, London, 1989, pp. 132-133.

¹²Conceptul Strategic al Alianței Nord-Atlantice, art.4: "Alianța are de jucat un rol indispensabil în consolidarea și păstrarea schimbărilor pozitive care au avut loc recent, ca și în depășirea provocărilor actuale și viitoare în domeniul securității", Reuniunea șefilor de stat și de guvern ai Consiliului Atlanticului de Nord, Washington, 1999.

¹³Toffler A., *Război și Anti-război*, ed. ANTET, 2002, p.122.

Summary

THE ECOLOGICAL DIMENSION OF THE NATIONAL SECURITY

The concept of security can be broached on as a state of an open system (ecological, social, economic), although there are some questions such as: "Does the environment have some determinations towards security?" or "Can the environment protection lead to conflicts, instability, threats regarding security?". The global security is a sum of "domestic security" including the individual, the environment, the ecosystems and the complexes of ecosystems.

Controlul internațional asupra autorităților militare

**Prof.univ. colonel dr.
Ion DRAGOMAN**

Controlul internațional asupra unor aspecte ale autorităților militare se exercită pe baza tratatelor internaționale ratificate de România și se referă mai ales la problemele de dezarmării, ale interzicerii ori limitării unor mijloace și metode de război.

1. În timp de pace

Prima mențiune asupra unei astfel de forme de control o găsim în Convenția de la Paris din 1919 relativă la controlul comerțului cu arme și muniții¹.

Principiul dezarmării ar fi golit de conținut dacă nu s-ar fi pus la punct diverse metode de verificare și control ale îndeplinirii angajamentelor asumate de state în materia armamentelor. Așa se face că în cadrul ONU și al OSCE, dar și al altor organisme internaționale, s-au pus la punct diverse mijloace de supraveghere a respectării dispozițiilor tratatelor internaționale referitoare la dezarmare, așa cum ar fi: schimbul de informații, posturi de control și observare, inspecție la fața locului pe teritoriul statelor, conferințe de examinare, rapoarte ale unor comisii de anchetă, consultări, supunerea litigiilor Curții Internaționale de Justiție. Astfel de metode sunt utilizate și în implementarea măsurilor de embargou referitor la arme și materiale militare impuse ca sancțiuni statelor care încalcă legalitatea internațională². În toate acestea sunt implicate, prin specificul profesiei și autoritățile militare. Materia controlului internațional asupra autorităților militare fiind deosebit de vastă, ne vom referi în continuare doar la câteva exemple aparținând actualității ultimului deceniu.

Legea nr.18/1992 pentru ratificarea Tratatului din 1990 cu privire la forțele armate convenționale în Europa³ prevede următoarele procedee de control internațional în scopul verificării respectării dispozițiilor tratatului: transmiterea de notificări și efectuarea de schimb de informații în legătură cu armamentele și echipamentele convenționale ale fiecărui stat (art.XIII); dreptul statelor de a efectua și obligația de a accepta inspecții în zona de aplicare conform Protocolului privind inspecțiile (art.IV); dreptul statelor de a folosi mijloacele tehnice naționale și multinaționale de verificare, de o manieră care să respecte principiile general recunoscute ale dreptului internațional (art.XV); crearea de către statele părți a Corpului consultativ comun în scopul aplicării prevederilor tratatului (art.XVI). Legea nr. 76/1991 privind ratificarea Acordului dintre Guvernul României și Guvernul Republicii Ungaria privind stabilirea unui regim de cer deschis⁴ conține referiri la modalitatea de verificare a acordului prin intermediul echipelor de inspecție, zborurile și avioanele de observare. De asemenea, Legea nr.125/1994 pentru ratificarea Convenției din 1993 privind interzicerea dezvoltării, producerii, stocării și folosirii armelor chimice și distrugerea acestora⁵ se referă la fondarea de către statele părți a Organizației pentru Interzicerea Armelor Chimice cu scopul de a desfășura activități de verificare, inclusiv proceduri privind cererea de clarificare și proceduri pentru inspecții la cerere. La fel, Tratatul ONU din 1996 de interzicere totală a experiențelor nucleare⁶ stabilește că statele-părți creează Organizația care are drept scop aplicarea prevederilor referitoare la verificarea internațională a respectării tratatului prin intermediul

sistemului internațional de monitorizare, consultărilor și clarificărilor, inspecțiilor în teren și măsurilor de creștere a încrederii. În sfârșit, Convenția de la Oslo din 1997 privind interzicerea utilizării, stocării, producerii și transferului de mine antipersonal și distrugerea acestora⁷ dispune ca măsuri de control internațional procedura cererilor de clarificare, reuniuni speciale, misiuni de stabilire a faptelor, reuniunea statelor părți, conferințe de evaluare a aplicării.

În aplicarea prevederilor acestor tratate internaționale, România a elaborat diverse măsuri naționale între care și Legea nr.56/1997 prin care se creează Agenția Națională de Control al Exporturilor Strategice și al Interzicerii Armelor Chimice⁸ ca organ de specialitate al Guvernului care supraveghează și coordonează, prin Direcția de control al interzicerii armelor chimice, toate activitățile privind aplicarea tratatelor internaționale de dezarmare; Agenția asigură controlul prin supravegherea datelor de producție, prelucrare, consum și import-export pentru armele și substanțele înscrise în liste precum și prin inspecții la instalațiile și obiectivele în legătură cu acestea, corpul de control al Agenției având acces neîngrădit la obiective, documente și instalații necesare îndeplinirii atribuțiilor sale de control. Se prevede, de asemenea, că echipele de verificare și inspecție internaționale vor fi însoțite pe teritoriul României de echipe de însoțire românești la care sunt angajați specialiști din diferite ministere; refuzul de a permite accesul membrilor corpului de control al Agenției sau al echipelor internaționale de inspecție la obiectivele și instalațiile controlate, împiedicarea acestora de a-și exercita atribuțiile precum și ascunderea unor date

relevante referitoare la acestea constituie contravenții și se sancționează cu amendă. Hotărârea Guvernului nr.906/1999 a aprobat „Normele referitoare la organizarea și desfășurarea activităților specifice pe linia aplicării prevederilor actelor internaționale la care România este parte cu privire la controlul armamentelor, creșterea încrederii și securității”⁹ care detaliază procedurile de control pe teritoriul României sau al echipelor românești pe teritoriul altor state; iar Hotărârea Guvernului nr.467/1999 conține lista produselor strategice supuse regimului de control la export și import¹⁰. Între alte ministere cu atribuții în realizarea controlului internațional în privința dezarmării se află și MAN în cadrul căruia există structuri specializate de control pe această linie; în acest scop, încă din 1991 s-au elaborat, prin Ordinul General nr.30 al ministrului, „Instrucțiunile privind aplicarea în Armata României a prevederilor Tratatului cu privire la forțele armate convenționale în Europa și ale Documentului de la Viena pentru măsuri de creșterea încrederii și securității în Europa” prin care se asigură pregătirea unităților militare în vederea realizării controlului internațional asupra autorităților militare în domeniul dezarmării.

Un alt domeniu în care se poate exercita un control internațional asupra actelor autorităților militare este acela al respectării drepturilor omului în legătură cu activitățile militare; după epuizarea formelor de control naționale poate interveni și o instanță internațională, așa cum este Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Jurisprudența acesteia consemnează mai multe cazuri cu semnificații deosebite în acest sens¹¹. Astfel, în speța McCann și alții contra Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, plecând de la ideea că autoritățile militare trebuie să vegheze permanent la respectarea drepturilor omului în caz de utilizare a mijloacelor violenței armate, în spiritul restricțiilor impuse de instrumentele juridice internaționale, s-a stabilit că recurgerea la forță definită în art.2 al CEDO¹² poate să se justifice când se ba-

zează pe o convingere cinstită, considerată ca valabilă pentru motive întemeiate pe informații certe; ceea ce înseamnă că autoritățile militare trebuie, prin însăși obligația lor de a respecta viața, să evalueze cu cea mai mare prudență informațiile înainte de a le transmite unor soldați care folosesc în mod automat armele pentru a ucide și să ia toate precauțiile necesare în organizarea și controlul operațiunilor militare¹³. În mai multe cazuri ale Curții Europene s-a pus și problema apărării drepturilor militarilor subordonați împotriva deciziilor autorităților de comandă.

În această privință, Curtea a arătat că prevederile Convenției sunt în principiu valabile pentru toți membrii forțelor armate ca și pentru civili, deși interpretarea și aplicarea lor trebuie făcută în funcție de particularitățile condiției militare. O sancțiune sau o măsură disciplinară care s-ar analiza în mod incontestabil ca o privare de libertate dacă ar fi aplicată unui civil, poate să nu aibă acest caracter dacă se aplică unui militar; totuși ea se sustrage art. 5 al CEDO când implică restricții care se îndepărtează net de condițiile normale de viață în cadrul forțelor armate; pornind de la acest criteriu, Curtea consideră arestul sever și afectarea la o unitate disciplinară ca măsuri privative de libertate, dar în această situație sunt și arestul simplu sau agravat (consemnarea). Limitându-se la domeniul serviciului militar, Curtea a analizat și chestiunea delicată a liniei care separă acuzațiile în materie penală de acuzațiile pur disciplinare; s-a decis că statului nu-i este suficient să califice o infracțiune ca disciplinară pentru a o sustrage obligației fundamentale de a acorda un proces echitabil în materie penală. Curtea a menționat câteva criterii care permit să se verifice dacă o acuzație dată, căreia statul îi atribuie un caracter disciplinar, trebuie să treacă totuși drept penală. Natura însăși a infracțiunii constituie un element de greutate, și anume: dacă un militar se află în situația de a se reproșa o acțiune sau o omisiune care încalcă o normă juridică reglementând funcționarea forțelor armate. În principiu, statul

poate să utilizeze contra acestuia mai degrabă dreptul disciplinar decât dreptul penal. Gradul de gravitate al sancțiunii la care se expune militarul trebuie totuși luat și el în calcul: țin de materia penală privările de libertate susceptibile să fie aplicate cu titlu represiv, în afară de cele care, prin natura, durată sau modalitățile de executare, nu ar putea să cauzeze un prejudiciu important¹⁴.

În analizarea revendicărilor în privința libertății de exprimare și de asociere a militarilor, Curtea subscrie la părerea guvernelor naționale că, deși pedeapsa aplicată unui militar pe acest motiv a reprezentat incontestabil o ingerință în exercițiul libertății lui de exprimare, este totuși vorba de o măsură necesară într-o societate democratică pentru apărarea ordinii în cadrul forțelor armate. Desigur, libertatea de exprimare garantată de art.10 al CEDO este valabilă pentru militari la fel ca și pentru celelalte persoane care țin de jurisdicția statelor, dar funcționarea eficientă a unei armate nu poate fi concepută fără reguli juridice destinate să le împiedice a submina disciplina militară, îndeosebi prin înscrieri (reviste militare); condamnați în virtutea unor asemenea reguli, petiționarii nu au fost privați de libertatea lor de exprimare, ci numai sancționați pentru că au abuzat de aceasta. În toate chestiunile referitoare la drepturile militarilor Curtea a apreciat că diferențele, chiar inegalitățile de tratament între militari și civili, nu se justifică prin faptul că imperativele și condițiile vieții militare diferă, prin natura lor, de cele ale vieții civile. În ceea ce privește distincțiile stabilite între militarii de diferite grade sau modalitățile de executare a sancțiunilor disciplinare, Curtea a apreciat că ele pot fi dictate de un scop legitim și anume, păstrarea disciplinei prin metode de adaptare la fiecare din categoriile de militari¹⁵.

2. În operațiuni de sprijinire a păcii

Caracterul complex al misiunilor de pace ca și compunerea multinațională a forțelor militare afectate acestora determină anumite trăsături specifice ale

controlului lor față de controlul acțiunilor militare în interiorul unui stat. Datorită faptului că operațiunile de sprijinire a păcii sunt concepute, organizate și conduse de organizații internaționale cu atribuții specifice în domeniu, controlul internațional asupra autorităților militare în astfel de situații se exercită prin intermediul mandatului conferit componentei militare a forței respective.

Astfel, în cadrul ONU, forțele de sprijinire a păcii se află sub autoritatea generală a Consiliului de Securitate care și-o exercită concret prin intermediul mandatului și al comndamentului stabilit de Secretarul General; deși acesta din urmă are o mare independență și libertate de acțiune în organizarea operațiunii după elaborarea mandatului, el este supus controlului Consiliului de Securitate căruia trebuie să-i raporteze periodic stadiul îndeplinirii rezoluțiilor adoptate. Din practica misiunilor desfășurate până în prezent, Consiliul de Securitate este autoritatea politică superioară care poate decide declanșarea și încheierea unei operațiuni, mandatul și obiectivele de îndeplinit pe timpul acesteia, atribuții asemănătoare autorităților publice naționale care declară mobilizarea, starea de asediu, starea de război sau încetarea ostilităților; astfel de atribuții a exercitat uneori și Adunarea Generală a ONU. Autoritatea și controlul politic al Consiliului de Securitate sunt caracterizate ca fiind superioare în raport cu acelea ale Secretarului General; în timp ce Consiliul nu stabilește decât liniile directoare ale operațiunii, Secretarul General exercită conducerea și controlul politic operativ al acesteia, răspunzând personal în fața Consiliului de derularea activităților militare autorizate. Prin intermediul unor rapoarte periodice, Secretarul General furnizează Consiliului de Securitate informații complete despre modul de îndeplinire a mandatului încredințat precum și date referitoare la problemele ce pot afecta natura și eficiența misiunilor. Pe această bază, Consiliul de Securitate analizează și autorizează periodic fiecare misiune de pace, de obicei, la șase luni¹⁶.

Și în OSCE, conducerea și controlul politic a operațiunilor de sprijinire a păcii este supusă unor reguli asemănătoare, fiind încredințată Consiliului OSCE sau, între reuniunile acestuia, Comitetului Înalților Funcționari (CIF). Aceste organisme vor încredința conducerea și controlul operaționale ale misiunii Președintelui în exercițiu asistat de un grup ad-hoc stabilit de Centrul de Prevenire a Conflictelor (C.P.C.).

Președintele în exercițiu prezidează grupul ad-hoc și este responsabil în fața grupului primind, în numele acestuia, rapoartele șefilor de misiuni care sunt personalități civile.

Grupul ad-hoc va fi format, de regulă, din reprezentanți ai predecesorului și succesorului Președintelui în exercițiu, din reprezentanți ai statelor participante cu forțe militare la operațiune sau ai altor state care au alocat alte contribuții practice semnificative pentru operațiunea respectivă. Grupul ad-hoc va asigura întregul sprijin operațional pentru misiune și va supraveghea desfășurarea acesteia. El va acționa ca un punct de contact permanent pentru șeful misiunii și-l va asista pe acesta după cum va fi necesar.

Legătura constantă între operațiune și toate statele participante va fi asigurată de Comitetul Consultativ al C.P.C. prin intermediul informațiilor regulate primite din partea grupului ad-hoc. În toate cazurile când C.I.F. va atribui C.P.C. sarcini în legătură cu menținerea păcii, Comitetul Consultativ al CPC va fi responsabil în fața C.I.F. pentru îndeplinirea acestor sarcini¹⁷. Să notăm și faptul că atât în cadrul ONU cât și al OSCE se exercită controlul internațional al autorităților militare și la nivelul forțelor care desfășoară operațiuni de sprijinire a păcii prin intermediul unor departamente ale ONU sau OSCE ori al statului major care are și o puternică componentă administrativă civilă.

Reamintim că în cadrul operațiunilor de pace organizate de NATO sau UE, forțele militare se află sub controlul civil al autorităților politice ale acestor organizații regionale.

3.În timp de război

În cadrul acțiunilor de război întreprinse sub mandatul Consiliului de Securitate de către o forță multinațională se exercită același tip de control internațional asupra autorităților militare ca și în operațiunile de sprijinire a păcii; coaliția internațională este însă și sub controlul autorităților publice guvernamentale ale statelor participante sau ale organizației militare internaționale care execută mandatul autorizat. În timp de război există însă un control internațional asupra autorităților militare chiar și în conflictele care se bazează pe dreptul statelor la autoapărare individuală sau colectivă. Și nu este vorba doar de controlul platonice exercitat prin intermediul opiniei publice internaționale, al presei internaționale sau al organismelor neguvernamentale umanitare¹⁸, ci de un adevărat control organizat juridic prin intermediul tratatelor internaționale de drept al conflictelor armate, materializat în activitatea unor comisii de anchetă bilaterală, ale Comisiei internaționale de stabilire a forțelor (CISF) ori ale tribunalelor penale internaționale.

Prevăzută de Convențiile de la Geneva din 1949 pentru protecția victimelor de război, ancheta bilaterală a statelor implicate (afectate) de o violare a legilor războiului își are originea în instituțiile de control al aplicării dreptului internațional general și se corelează cu sistemul de control al respectării dreptului internațional umanitar prin intermediul Puterilor protectoare și al jurisdicției internaționale¹⁹. Textul convențional care consacră ancheta bilaterală este următorul: „La cererea unei părți la conflict, va fi deschisă o anchetă, conform modalităților fixate de părțile interesate, având ca obiect orice violare pretinsă a Convenției. Dacă nu se realizează un acord asupra procedurii de anchetă, Părțile se vor înțelege asupra alegerii unui arbitru care va decide asupra procedurii de urmat. Odată violarea constatată, părțile din conflict îi vor pune capăt și o vor reprimă cât mai rapid posibil“. Se poate observa din acest text că ancheta bilaterală se referă la orice

violări ale dreptului umanitar, că procedura poate fi declanșată unilateral de una din părți iar cealaltă este obligată să-și dea concursul, că este necesară stabilirea unei proceduri de anchetă la care poate concura un arbitru imparțial și că, în final, concluziile comisiei de anchetă se referă la constatarea faptelor invocate și implicit la calificarea lor juridică ce trebuie să conducă la stoparea și sancționarea infracțiunii; aceste caracteristici ale anchetei o încadrează în categoria contactelor non-ostile între adversari. Deși ar putea fi un instrument eficient de control al aplicării dreptului umanitar de către autoritățile militare, în interesul ambilor adversari, nu se cunosc cazuri concrete de utilizare a anchetei bilaterale; se presupune că insuccesul acesteia are aceleași cauze ca și ineficacitatea reprimării penale internaționale căci într-o societate internațională eterogenă și constituită într-o juxtapunere de suveranitate, ele sunt la fel de disfuncționale și inspiră eventualilor utilizatori aceeași neîncredere²⁰.

Deficiențele anchetei bilaterale au determinat statele participante la Conferința de reafirmare și dezvoltare a dreptului umanitar să propună ca în cazul în care Puterile protectoare (substituitele acestora, ca CICR) nu-și pot îndeplini sarcinile de a controla autoritățile militare în aplicarea convențiilor umanitare, acest control să se realizeze din oficiu de un organ stabilit de ONU; propunerea a fost respinsă pe motivul că ONU are caracter politic și nu poate acționa imparțial în domeniul umanitar, fapt ce a determinat avansarea ideii instituirii unei Comisii Internaționale de stabilire a Faptelor (CISF) care și-a găsit în final consacarea în art.90 al Protocolului adițional I din 1977. Trebuie menționat că, la fel ca ancheta bilaterală, și acest mecanism de control al aplicării dreptului umanitar de către autoritățile militare este prevăzut doar pentru conflictele armate internaționale; în cele neinternaționale, nu se pot aplica decât, eventual, regulile generale ale dreptului internațional public. Comisia permanentă de anchetă instituită de Protocolul I din 1977 reprezintă un

progres apreciabil în raport cu sistemul anchetei bilaterale a Convențiilor din 1949, deoarece suprimă dificultățile pe care le presupune constituirea unei astfel de comisii între beligeranți în cursul războiului; deoarece finalitatea activității CISF nu este de a deferi justiției pe autorii crimelor de război ci de a contribui, prin bunele sale oficii, la reactualizarea practicilor conforme dreptului umanitar sub acoperirea confidențialității, această instituție corespunde mai bine celui minim de bunăvoință care este așteptat de la state pentru a determina autoritățile militare să respecte legile și obiceiurile războiului. CISF a devenit operațională abia în 1992, după ce un număr mai mare de 20 de state au declarat că acceptă această opțiune facultativă a Protocolului și are în concret atribuția de a ancheta orice fapt pretins a fi o încălcare gravă a Convențiilor și Protocolului și facilitarea, oferind bunele sale oficii, a restabilirii unei atitudini de respectare a legilor războiului²¹. Concluzia este că această nouă procedură de control al aplicării dreptului internațional de către autoritățile militare (și nu numai acestea) reprezintă un progres față de alte sisteme de control, evident, cu condiția ca ea să funcționeze trecând prin proba practică; până în momentul în care vom putea dispune de o „jurisprudență“ în acest domeniu putem afirma că mecanismul de control instituit prin intermediul CISF ar putea să-i descurajeze pe beligeranți de la violarea DIU.

Controlul internațional asupra autorităților militare se poate exercita și prin intermediul instanțelor penale internaționale. Apărută după organizarea societății internaționale în urma primului război mondial, reprimarea internațională a violării dreptului războiului s-a dovedit funcțională abia prin înființarea și organizarea tribunalelor militare internaționale de la Nürnberg și Tokio; baza juridică a acestor instanțe este reprezentată de tratatele internaționale încheiate la sfârșitul celui de-al doilea război mondial între învingători, la care s-a anexat și Statutul de organizare și funcționare a tribunalelor respective. Ele erau com-

puse din judecători numiți de puterile învingătoare, hotărârile fiind luate în majoritate iar acuzarea avea același mod de compunere, acționând ca o comisie în vederea culegerii de probe și exercitării urmăririi penale. Instanțele erau competente să judece orice persoană care, acționând în contul statelor învinse, a comis individual sau ca membră a unei organizații, crimele contra păcii, contra umanității sau de război prevăzute în art.6 al Statutului; conducătorii, organizatorii, provocatorii sau complicii care au luat parte la elaborarea sau executarea unui plan sau la un complot pentru a comite una din crimele respective erau responsabili de toate actele săvârșite de orice alte persoane în executarea acelui plan. Situația oficială a acuzaților, fie ca șefi de state, fie ca înalți funcționari nu era considerată ca o scuză absolutivă și nici ca un motiv de diminuare a pedepsei; în schimb, faptul că acuzatul a acționat conform instrucțiunilor guvernului său ori ale unui superior ierarhic nu-l degaja de responsabilitatea sa însă putea fi considerat un motiv de diminuare a pedepsei. Aceste principii generale s-au aplicat și în cercetarea faptelor comise de autoritățile militare superioare ale statelor învinse.

Inexistența unei instanțe penale internaționale permanente a obligat comunitatea internațională să mai creeze anumite tribunale internaționale constituite ad-hoc pentru judecarea anumitor crime comise în perioade determinate și în anumite zone geografice. Este vorba de Tribunalul Internațional pentru Fosta Iugoslavie cu sediul la Haga creat prin Rezoluția nr.827/1993 a Consiliului de Securitate și de Tribunalul Internațional Penal pentru Ruanda cu sediul la Arusha (Tanzania) creat prin Rezoluția nr. 955/1994 a aceluiași organism. Statutele acestor instanțe au fost aprobate tot de Consiliul de Securitate ca anexe la rezoluțiile menționate conținând și obligația tuturor statelor de a coopera pe deplin cu tribunalele în vederea asigurării eficacității acestora. Competența instanțelor este de a urmări persoanele fizice, inclusiv militarii, răspunzătoare de vio-

lări grave ale DIU săvârșite pe teritoriile statelor respective, inclusiv prin planificare, instigare, ordonare sau încurajare a crimelor; este respinsă absolvirea de răspundere sau reducerea severității pedepsei funcție de poziția oficială a oricărei persoane, de existența unui ordin al superiorului sau de omisiunea de acțiune a șefilor (comandanților) atunci când s-au săvârșit infracțiunile. Practica acestor instanțe arată că ele au avut un impact major și asupra precipitării deciziei statelor de a-și da consimțământul, trecând peste orgoliul suveranității, la constituirea unei instanțe penale internaționale cu caracter permanent.

Într-adevăr, după eforturi ce au durat câteva decenii, s-a adoptat la Roma la 17 iulie 1998, în cadrul unei conferințe diplomatice a Națiunilor Unite, Convenția privind statutul Curții Penale Internaționale. Evident că aceasta nu înseamnă crearea în mod automat a instanței deoarece, potrivit prevederilor convenției, ea va putea fi instituită abia după intrarea în vigoare a Convenției, adică după ce o vor fi ratificat 60 de state; până în prezent, după aproape trei ani de la semnare, Convenția a fost ratificată de

25 de state. Curtea poate să-și exercite competența atunci când este sesizată de un stat parte la statut, de către Consiliul de Securitate acționând în virtutea capitolului VII al Cartei ONU sau de către procuror; celelalte reguli de procedură sunt definite doar la nivelul principiilor generale, urmând să fie detaliate în Regulamentul de funcționare. Dacă statutul se referă în general la orice persoană suspectă de a fi comis infracțiunile internaționale respective, art.28 conține motivele de răspundere penală specială a comandanților și altor superiori militari pentru crimele de competența Curții săvârșite de forțele aflate sub comanda, autoritatea sau controlul lor efectiv ca rezultat al nereușitei exercitării controlului asupra unor asemenea forțe²². Referitor la relațiile de subordonare neprecizate, un superior va fi răspunzător penal pentru crimele săvârșite de subordonați conform autorității și controlului său efectiv, atunci când nu a luat în considerare informațiile despre săvârșirea sau intenția de a săvârși crimele, când e cazul unor crime privind activități ce țineau de răspunderea superiorului sau când nu a reușit să ia toate măsurile

necesare și rezonabile ce-i stăteau în putere pentru a preveni sau reprimă săvârșirea crimelor sau pentru a înainta cazul autorităților competente pentru cercetare și urmărire.

Importante pentru controlul internațional juridic al autorităților militare în timp de război sunt și dispozițiile din Statut prevăzute în art.18 par.6 și 53-61 referitoare la declanșarea și efectuarea unor anchete de către Procurorul Curții în scopul servirii intereselor justiției; iar statele membre au obligația la cooperare internațională și asistență judiciară în desfășurarea anchetelor astfel încât cercetarea judecătorească să stabilească cu certitudine vinovăția învinuiților.

Apreciem, în concluzie, că deși până la intrarea în vigoare și începerea funcționării Convenției de la Roma din 1998 s-ar putea să mai treacă ceva timp, crearea unei instanțe penale internaționale permanente reprezintă o încununare a sistemului de reprimare internațională a violării dreptului internațional și va asigura un control internațional eficace asupra activității și actelor autorităților militare.

NOTE

¹Vezi textul în *Droit international et histoire diplomatique, troisième édition, Tome I, Éditions Montchrestien, Paris, 1955, p.83*; între cele 23 de state semnatare se află și România.

²România a adoptat hotărâri de Guvern prin care aplică măsurile internaționale de embargou militar; vezi în acest sens Monitorul Oficial nr. 137/1991; 234, 327 și 328/1992; 79/1993; 29 și 308/1994; 133 și 326/1999.

³Publicată în Mon.Of. nr.40/1992; vezi și Mon.Of. nr.95/1997.

⁴Ibidem, nr.257/1991.

⁵Ibidem, nr.356/1994.

⁶Ratificat prin Legea nr.152/1999, în Mon.Of.nr.478/1999.

⁷Ratificată prin Legea nr.204/2000, în Mon.Of. nr.590/2000.

⁸Mon.Of. nr.67/1997.

⁹Mon.Of. nr.557/1999.

¹⁰Mon.Of. nr. 336/1999.

¹¹Vincent Berger, *Jurisprudența Curții Europene a drepturilor omului, IRDO, București, 1997, pp.7-11.*

¹²Care dispune că dreptul oricărei persoane la viață este protejat prin lege dar moartea nu este considerată ca aplicată prin violarea acestui articol în cazul în care ea

rezultă dintr-un recurs la forță absolut necesar: a) pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale; b) pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane deținute legal; c) pentru a reprimă, conform legii, o răscoală sau o insurecție.

¹³Ion Dragoman, *Drepturile omului și forțele armate, RRDU nr.22/1998, p.3.*

¹⁴*Revue de droit militaire et de droit de la guerre nr.1-2/1981, pp.124-127.*

¹⁵Monica Macovei, *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor omului, Editura Polirom, 2000, p.25.*

¹⁶Vezi, pentru detalii, Ion Dragoman, *Drept internațional aplicabil în operațiunile de menținere a păcii, Editura AISM, București, 1996, pp.95-104.*

¹⁷Deciziile OSCE de la Helsinki din 9-11 iulie 1992, în Mon.Of. nr. 312/1992.

¹⁸Totuși, organismele neguvernamentale umanitare neutre și imparțiale, așa cum este Comitetul Internațional al Crucii Roșii, pot exercita misiuni de control al beligeranților, la fel ca și Puterile protectoare, în scopul asigurării protecției victimelor războiului.

¹⁹Vezi, pentru amănunte, Ion Dragoman, *Drept Internațional Umanitar, Editura Andrei șaguna, Constanța, 1994, pp.194-196.*

²⁰Eric David, *Principes de droit des conflits armés, Bruylant, Bruxelles, 1994, p.520.*

²¹André Andries, *Care este viitorul CISF?, în RRDU nr.2/1993, p.26.*

²²Dumitru Diaconu, *Curtea penală internațională, istorie și realitate, Editura All Beck, București, 1999, p.65.*

Summary

THE INTERNATIONAL CONTROL OVER THE MILITARY AUTHORITIES

The international control over some parts of military authorities is achieved on the bases of Romanian ratified international treaties and it is referring to matters of disarmament, interdiction or restriction of some war means.

We came to the conclusion that the existence of a permanent international penal instance is signifying the crown of the international system against human rights violation. This kind of control will provide the efficient international control over the activity and actions of military authorities.

Evoluția istorică a drepturilor omului în viziunea comparativă asupra diferitelor concepții și culturi (II)

Considerații speciale privind evoluția constituțiilor germane și române

**Profesor univ. dr.
Dieter BLUMENWITZ
Universitatea din Würzburg,
Germania**

Tema de față este în egală măsură de actualitate și determinantă pentru viitor. Ea relevă faptul că drepturile omului, îndeobște, considerate de noi ca fiind un lucru de la sine înțeles și avînd valoare fundamentală, nu apar ca bloc monolitic și nici nu reprezintă o posesiune garantată pentru todeauna. Drepturile omului sunt rezultatul unei evoluții istorice complexe, dar, cel puțin într-o viziune globală, certitudinea de moment este confruntată permanent cu diverse mișcări ideologice și culturale.

III

La începutul perioadei Moderne, deci în cele trei secole dintre Reformă și Revoluția Franceză, prin succesiunea rapidă a umanismului și a iluminismului a fost pregătit terenul pentru stabilirea de drepturi ale omului valabile pentru fiecare individ și în același timp eficace la nivel politic. Criticile cu privire la ordinea medievală moștenită s-au desfășurat pornind de la fundaluri foarte diferite. Voi aminti numai câțiva dintre marii pionieri: Luther, Erasmus din Rotterdam, Thomas Morus, Machiavelli și Francisco de Vitoria. În ciuda sciziunii și a războiului religios, conținutul mai profund al

lex aeterna a putut fi transmis mai departe în straiile moderne ale unui drept natural secularizat (cu un conținut variabil) iar civitas maxima a unei comunități de state occidentale bazate pe principii a putut fi păstrată. Aceasta a fost, în aceeași măsură, meritul scolasticului spaniol Francisco Suarez (1548-1619) și al protestantului olandez Hugo Grotius (1583-1645) care, încă din timpul Războiului de treizeci de ani, a dat o nouă ordine sistematică dreptului natural rațional, derivat din natura umană și acceptat de către partidele aflate în litigiu din timpul lui.

Odată cu emanciparea gândirii de teologie, s-a schimbat și orientarea dreptului și a filosofiei statului. În locul voinței divine dătătoare de norme, în centrul gândirii politice ajung voința și autonomia individului. Urmarea a fost absolutismul iluminist:

○ În Prusia, drepturile fundamentale liberale - încă în perioada când persistau structurile monarhice - au devenit o ideologie practică la nivel de stat.

○ Christian Wolff din Halle a subliniat capacitatea juridică generală a oamenilor. Aceasta a avut influență asupra siguranței conferite prin lege în procedurile juridice, asupra creării unei mai mari echități în domeniul fiscal și militar, asupra revendicărilor legate de libertatea de opinie și de eliminarea cenzurii.

Acele postulate referitoare la suverana-

nitătea poporului care la trecerea de la Evul Mediu la Perioada Modernă erau recunoscute ca viziune, au fost regândite consecvent în secolul XVIII de către Locke, Montesquieu și Rousseau și transpuse sub forma structurilor politice: a fost teoretizată pentru prima oară o sferă a drepturilor și libertăților individului separată de stat, sferă care a devenit efectivă la nivel politic prin Declarația americană de Independență și prin Declarația franceză a drepturilor omului și cetățeanului.

Civil liberties, aparținând Common Law-ului englez s-au transformat în coloniile nordamericane în Human Rights. Etica bazată pe dreptul natural și pe religie s-a concentrat într-un sistem de libertăți ale dreptului pozitiv modern:

○ Punctul I din Virginia Bill of Rights, din 12 iunie 1776, statuează o nouă înțelegere a omului:

„Faptul că toți oamenii sunt egali, liberi și independenți de la natură, și posedă anumite drepturi înnăscute, ... și anume dreptul de a se bucura de viață și de libertate, de mijloacele de producție și de posesia proprietății, năzuința către fericire și siguranță și dobândirea amândouă...“.

În prefața la Declarația de Independență, din 4 iulie 1776, se spune: „Următoarele adevăruri nu mai necesită pentru noi nici o demonstrație: Faptul că toți oamenii sunt creați egali; că ei sunt înzes-

trați de creatorul lor cu anumite drepturi inalienabile; că printre aceste drepturi se numără dreptul la viață, la libertate și năzuința către fericire.“

Este simptomatic faptul că acum, în locul unui bine comun abstract, apare fericirea personală a individului (pursuit of happiness). O sută de ani mai târziu, fericirea personală a individului va fi iarăși abandonată prin ideologia marxist-leninistă bazată pe disprețul față de om. Ea își face loc din nou, încetul cu încetul, în ordinile constituționale post-comuniste.

Exprimarea drepturilor omului și ale cetățeanului într-un cadru legislativ a reușit pentru prima oară în timpul Revoluției franceze, în anul 1789.

○ Conform art.1, oamenii sunt și rămân încă „de la naștere liberi și egali în drepturi. Diferențele sociale pot fi întemeiate numai pe folosul comun.“

○ Conform art.4, libertatea constă în „a putea face orice cu condiția să nu dăuneze altuia. Astfel, singurele limite ale drepturilor naturale ale fiecărui om sunt cele care asigură celorlalți membri ai societății aceleași drepturi. Aceste limite pot fi stabilite numai prin lege“ - o formulare care este valabilă și în ziua de azi (a se compara art.49 sect.1, art.54 din Constituția românească).

Drepturile omului și ale cetățeanului din Franța anului 1789 au devenit modelul a numeroase constituții care au fost elaborate mai târziu. Ele sunt în acord cu ideea abatelui Siéyès: „Libertatea nu se obține prin privilegii, ci prin drepturi valabile pentru toți“.

IV

1. Pentru evoluția germană, la începutul secolului XIX, Revoluția Franceză a fost mai degrabă un exemplu negativ; ea era receptată prin prisma armatelor revoluționare care au străbătut țara și prin prisma terorii guvernării iacobine. Drepturile liberale, preluate în Germania meridională după Congresul de la Viena de la 1815, au avut mai degrabă caracterul unor garanții legislative venite de sus decât pe cel al unei impunerii venite de jos în sus, din partea unor forțe

populare. „Faptul că omul a vrut să facă din stat un paradis al său, a transformat statul într-un iad“ deplânge Hölderlin evoluția Germaniei. Oricum, perioada premergătoare revoluției din martie 1848 a fost o perioadă de discuții însuflețite asupra drepturilor și libertăților omului, în special, asupra libertății presei. Învățații juriști Welker și Rotteck din Freiburg au editat între 1834 și 1843 un lexicon statal în 15 volume. Ideea centrală era: datoria statului este numai de a respecta și de a proteja libertatea înăscută, nu și de a o acorda. Această lucrare a fost reprezentativă pentru liberalismul de până la 1848 și pentru liberalii din Adunarea Națională de la Frankfurt.

2. 1848, anul revoluției, a însemnat o importantă piatră de hotar în evoluția drepturilor fundamentale ale omului în Germania, chiar dacă - datorită eșecului constituției imperiale - consecințele practice au fost în prima fază reduce.

○ Important ne apare faptul că unirea poporului german - și aici se impune o paralelă cu integrarea europeană din a doua jumătate a secolului XX - a trebuit să fie transpusă în practică mai întâi printr-o reglementare a drepturilor și libertăților omului valabilă pentru toți; astăzi, Uniunea Europeană așteaptă de la viitorii ei membri să adere la comunitatea drepturilor omului din Consiliul Europei și la Convenția Europeană a Drepturilor Omului. În decembrie 1848, Adunarea Națională de la Frankfurt a pronunțat Drepturile fundamentale ale poporului german ca o lege fundamentală a imperiului. Persista firește o nesiguranță în ceea ce privește aria nemijlocită de valabilitate: unele drepturi fundamentale au intrat imediat în vigoare (printre altele libertatea persoanei, libertatea de circulație, secretul corespondenței, dreptul de întrunire, protecția proprietății); recunoașterea altora a rămas la latitudinea legislației fiecărui land (desființarea privilegiilor nobiliare, inviolabilitatea domiciliului).

○ La un nivel general, Constituției de la Frankfurt i-a lipsit forța de a se impune. Mai multe state au refuzat să

publice drepturile fundamentale ale omului care au fost promulgate la 28 martie 1849 - un stil de comportare politică practicat din nou în acest secol de către statele socialiste față de catalogul de principii CSCE, promulgate la Helsinki. Formal, catalogul drepturilor fundamentale a fost în vigoare până la abrogarea sa prin decizia federală din anul 1851. Doar puține drepturi fundamentale au supraviețuit în constituțiile statelor federale - ca, de pildă, libertatea activităților științifice din constituția prusacă, garantată prin art VI § 152 (astăzi art.5 sect.3).

○ Drepturile fundamentale din Constituția de la Frankfurt nu au fost în cele din urmă libertăți inalienabile derivate din dreptul natural, ci drepturi acordate poporului german care, prin urmare, puteau să fie iarăși retrase. Ele trebuiau să servească drept normă constituțiilor diferitelor state germane (§ 130); ele constituiau numai un program cu caracter complementar față de drepturile pozitive în vigoare.

3. Constituția imperială de la 1871 a lui Bismarck nu a conținut drepturi fundamentale ale omului deoarece s-a urmărit evitarea imixtiunii imperiului în constituțiile statelor componente. Abia la 1919, a apărut din nou o ocazie de a promulga drepturi liberale la nivel central.

4. Constituția de la Weimar, care a impus pentru prima oară în Germania o structură republicană și democratică, nu este doar o consecință a gândirii de tradiție liberală; dezvoltarea industrială de la finele secolului XIX pare a fi făcut inevitabilă o largire a drepturilor în direcția drepturilor fundamentale sociale:

○ Constituția reglementa ordinea vieții economice după principiile dreptății.

○ aceasta presupunea garantarea unui nivel de trai demn, angajamentul statului de a împiedica abuzurile legate de fondul funciar și de a asigura fiecărui cetățean german o locuință decentă.

○ statul își rezervă dreptul de a etatiza întreprinderile economice private.

○ salariiților le este recunoscut dreptul de a participa în mod egal la regle-

mentarea salariilor și a condițiilor de muncă.

Drepturile fundamentale sociale prevăzute în Constituția de la Weimar au fost preluate după 1945 de o parte din constituțiile landurilor - nu însă și de constituția federală. Pe fondul discuțiilor asidue desfășurate în interiorul țării, în străinătate, dar și în România (vezi, de pildă, art.32, 33 și 43 al Constituției din 21 noiembrie 1991) despre sensul sau nonsensul pe care îl au drepturile sau obiectivele de acest fel ale statului, experiențele de la Weimar sunt de mare folos. Drepturile fundamentale sociale și obiectivele statului prevăzute în Constituția de la Weimar au trezit, într-o perioadă de criză economică acută, așteptări pe care, în condițiile în care politica externă era afectată de consecințele înfrângerii iar cea internă de inflație, tânără republică nu le-a putut satisface. Aceasta a fost o cauză a discreditării generale a guvernului și a statului, fapt care a netezit mai târziu drumul național-socialismului.

Drepturile fundamentale autentice au fost numai slab conturate în Constituția de la Weimar. Ele constituiau mai degrabă un program și o prezentare de obiective decât drepturi aflate efectiv în vigoare. Ele nu serveau legislatorului drept fir conducător, ci funcționau numai în conformitate cu legile în vigoare. În tratatele de drept ale epocii au existat mai multe propuneri de a reconstrui drepturile fundamentale neclar precizate sub forma unor garanții autentice de libertate:

○ reprezentanții teoriilor orientate spre tradiție au făcut referire la caracterul prestatal al drepturilor fundamentale, la derivarea drepturilor omului din dreptul natural;

○ pentru reprezentanții noii teorii integraționiste (Rudolf Smend) drepturile fundamentale erau nu numai statuări arbitrare ale legislației statale, ci factori constitutivi stabili ai sistemului național cultural și valoric; numai acest sistem cultural și valoric face cu putință ca poporul să se reunească într-un stat, ca ordinea statală și juridică să capete legitimitate și să-și asigure identitatea.

Dezvoltarea teoriei dreptului natural și a celei integraționiste a fost în întregime stopată de barbaria nazistă, care a profitat de o lacună în prevederile de protecție a drepturilor fundamentale din Constituția de la Weimar. Conform articolului 48 referitor la starea de urgență, președintele guvernului avea dreptul de a abroga drepturi fundamentale importante fără acordul parlamentului. Prin Legea stării de urgență din 24 martie 1933, național-socialiștii au decretat starea de excepție permanentă. Prin acest lucru, drepturile fundamentale au fost, în timpul guvernării lor, eliminate.

5. Pervertirea dreptului și a moralei sub dictatura nazistă, ca și lipsurile protecției drepturilor fundamentale în perioada Weimar au fost pline de învățăminte pentru formularea drepturilor fundamentale ale omului în Constituția federală de la Bonn (GG):

○ Partea referitoare la drepturile fundamentale a fost plasată la începutul constituției, fapt care simbolizează o preeminență față de celelalte drepturi.

○ Drepturile fundamentale sunt drepturi valabile nemijlocit (art.1 sect.3 GG; a se compara și art.1 sect.3, art.51 din Constituția românească de la 21 noiembrie 1991); prin acest fapt, dreptu-

rile și libertățile omului trebuie să fie respectate de toate cele trei puteri ale statului (inclusiv cea legislativă!); atâta timp cât constituția îi prescrie legiuitorului o reglementare a drepturilor individului (așa numitele drepturi prevăzute prin lege), conținutul esențial al dreptului fundamental nu poate fi atins (art.19 sect.3 GG).

○ Drepturile fundamentale sunt protejate prin garantarea dreptului de a face apel pe cale judiciară (art.19 sect.4 GG, art.21 din Constituția românească), în special prin jurisdicția constituțională (art.93 sect.4 a și art.100 sect.1 GG¹); ele sunt de asemenea - cu puține excepții - valabile și în situații excepționale.

○ În sfârșit, Constituția se declară pentru consolidarea metapozitivistă a drepturilor fundamentale ale omului (art.1 sect.1 și 2 GG): toate drepturile fundamentale sunt o consecință a recunoașterii inalienabilității drepturilor omului; drepturile omului se înrădăcinează la rândul lor în inviolabilitatea demnității umane care - protejată printr-o clausa perena (art.79 sect.3 GG) - se sustrage modificărilor legislative.

În măsura în care drepturile omului sunt desemnate ca „fundament al oricărei comunități umane, al păcii și al drep-

Summary

The Historical Evolution of the Human Rights from a Comparative Point of View upon the Different Concepts and Cultures. Special Remarks Regarding the Evolution of the German and Romanian Constitutions (sequel)

The human rights are defined as a starting point of any human community, of peace and justice in the world (Art.1, sect.2 GG, and art.20 from the Romanian Constitution). The Constitution is connected to the tradition of the natural right, founded by sophists and stoics and introduces consistently for the first time the German state in the tradition of the liberal constitutional development.

For more than 50 years, the states have had the obligation, according to the UNO Charter, to respect and protect the human rights and the fundamental liberties of all people without any racial, sex, language or religion discrimination: „The recognition of the inherent dignity of all people and of their equal and inalienable rights, which is the basis of the liberty, justice and peace in the world, is a common point between Germany reunited and Romania, on its way towards the European Union“.

tății în lume“ (art.1 secț.2 GG și, în aceeași ordine de idei, art.20 din Constituția românească), Constituția se leagă de tradiția dreptului natural întemeiată de către sofști și stoici și inserează pentru prima oară statul germanilor, în mod consecvent, în tradiția dezvoltării constituționale liberale.

În această tradiție se înrădăcinează întreaga noastră comunitate de state. Acest lucru este valabil atât pentru ideea suveranității statelor cât și pentru ideea integrării acestora într-o comunitate mondială subordonată dreptului, inclusiv drepturilor universal valabile ale omului.

De mai mult de 50 de ani, statele acestei lumi sunt obligate prin Carta

Națiunilor Unite, să respecte și să protejeze drepturile omului și libertățile fundamentale ale tuturor oamenilor fără deosebire de rasă, sex, limbă sau religie. Cu 50 de ani în urmă toate aceste obligații au căpătat expresie în Declarația Universală a Drepturilor Omului - în forma în care aceasta a fost promulgată de către Adunarea generală a Națiunilor Unite la 10 decembrie 1984.

„Recunoașterea demnității inerente tuturor membrilor familiei umane și a drepturilor egale și inalienabile ale acestora“, lucru care stă la baza libertății, dreptății și a păcii în lume², este un punct de legătură între Germania reunită și România aflată pe drumul său către Uniunea Europeană.

NOTE

¹Dreptul român renunță la apelul constituțional, referitor la cazurile de încălcare a dispozițiilor constituționale, lucru care apare ca justificabil dacă ținem cont de costurile foarte mari și de șansele reduse de succes pe care le are un apel constituțional în Germania: în 1997 au fost respinse 4483 apeluri constituționale. Numai 456 din aceste 4483 de plângeri respinse în procedurile preliminare - prin urmare doar puțin peste 10% - au primit o motivare a respingerii; majoritatea covârșitoare a primit de la Karlsruhe așa numita „foaie goală“. Fiind vorba despre aproape 4000 de decizii respinse fără orice motivație, la cei în cauză se poate răspândi foarte ușor suspiciunea că acceptarea sau neacceptarea unui apel se bazează pe întâmplare sau mai degrabă pe rațiuni străine de știința dreptului. Doar foarte puțin peste 1% din apeluri au fost rezolvate favorabil; vezi W. Bausback, Eberich (ed.), *Frieden und Recht/Pace și drept* (1998), p.105 ff.; R. Zuck, *Weg mit der Missbrauchsgebhr im Verfassungsbeschwerdeverfahren!*, în: *NJW* 1996, p.1254 ff.

²Vezi preambulul Declarației Universale a Drepturilor Omului - United Nations General Assembly, Res.217 (III).

Armata României și societatea civilă

- Scurtă analiză a raporturilor dintre aceste entități -

Alexandra SARCINSCHI

Cadru general

Studiile asupra relației dintre militari și civili realizate de specialiștii străini¹ relevă faptul că, în ultimii ani, în Europa Centrală și de Est, pattern-urile acestei relații au devenit mult mai complexe și mai variate. Ei apreciază că în Polonia, Republica Cehă și Ungaria a fost realizat un progres substanțial în implementarea modelelor democratice ale relației civili-militari, în timp ce România, Slovacia și Bulgaria, deși se deplasează în aceeași direcție, sunt totuși destul de mult în urma celorlalte țări.

În aceste state fost-comuniste, a avut și are loc un amplu proces de transformare a instituției militare după trei coordonate fundamentale:

1. controlul democratic civil asupra Armatei, ca trăsătură definitorie a statului de drept. El reprezintă ansamblul prerogativelor conferite de Constituție și de lege autorităților societății politice, democratic aleasă, de a stabili cadrul normativ privind organizarea, funcționarea și responsabilitățile forțelor armate, de a fixa limitele lor de acțiune, precum și de a verifica modul în care activitatea acestora este conformă dispozițiilor legii și hotărârilor autorităților civile competente. Această sintagmă se referă, în esență, la dreptul societății politice de a veghea ca forțele armate să ocupe și să păstreze locul ce le-a fost destinat în cadrul societății.

2. relațiile civili-militari, asupra cărora se oprește pe larg acest studiu;

3. reforma domeniului de apărare ce presupune restructurarea forțelor armate

astfel încât ele să reflecte nevoile de apărare specifice unui stat independent.

Relațiile civili-militari se desfășoară pe două planuri: avem de-a face atât cu relațiile dintre Armată și societatea politică, cât și cu relațiile dintre Armată și societatea civilă. Prima sferă relațională este reglementată printr-o legislație clară, societatea românească construind și controlând Forțele Armate, în primul rând, prin intermediul instituțiilor politice specifice: Parlamentul, Președintele Statului și Guvernul României.

Societatea civilă

Celălalt tip de relații civil-militare are în vedere un subsistem deosebit de complex al societății și anume societatea civilă. Complexitatea subsistemului derivă din natura sa: societatea civilă reprezintă acel ansamblu de instituții non-guvernamentale diverse, suficient de puternice pentru a contrabalansa statul și care, fără a-l împiedica să-și îndeplinească rolul de menținere a păcii și de a judeca imparțial cu privire la interesele majore, este totuși capabil să-l împiedice să domine și să atomizeze restul societății². Societatea civilă este un subsistem ce influențează sistemul securității naționale și, de aceea, studiul de față se oprește asupra sa. Dat fiind gradul actual de dezvoltare a societății civile românești³, este puțin probabil ca aceasta să reprezinte o potențială sursă de riscuri, pericole și amenințări la adresa securității și apărării naționale. Din rezultatele studiilor referitoare la societatea civilă a reieșit cu claritate faptul că organizațiile acesteia nu constituie un pericol pentru ansamblul societății. Ele, în prezent, nu

recurg la mijloace violente pentru promovarea intereselor proprii în sfera publică, însă insuficienta dezvoltare a sistemului poate conduce la o evoluție nedorită, în sensul creării unor structuri care să promoveze non-valorile, atitudinile și comportamentele deviate ce amenință stabilitatea și securitatea națională.

În acest context, este deosebit de importantă analiza binomului relațional Armată - societate civilă, ca unul dintre principalii factori potențatori ai stabilității naționale. Relația aceasta se desfășoară în două sensuri: influența indirectă exercitată de societatea civilă asupra organismului militar, ca element esențial în garantarea păstrării de către Armată a rolului constituțional în asigurarea securității și apărării naționale, dar și influența Armatei asupra societății, ca unul dintre principalii factori de socializare.

Revenind la societatea civilă, în definirea acestui concept trebuie avut în vedere faptul că prin instituții non-guvernamentale nu se înțelege doar acea pleiadă de asociații și fundații non-profit, ci sunt considerate și alte elemente: grupurile mici, grupurile de interese, vecinătatea, asociativitatea, mișcările sociale, sfera publică, familia ș.a.m.d. În acest context, societatea civilă are drept substrat legăturile eficiente create, chiar dacă acestea sunt flexibile, specifice sau instrumentale. În cadrul grupurilor mici, de interese sau în relațiile de asociativitate sau de vecinătate avem de-a face atât cu legături formale, cât și cu legături informale. Ele pot merge până la a fi organizate în ample mișcări sociale, ce reprezintă acele eforturi intenționale ale

grupurilor dintr-o societate în scopul creării de noi instituții sau de reformare a celor existente (teoreticienii domeniului consideră că aceste mișcări au inițial la bază comportamente spontane, care, în urma organizării, pot să adopte un astfel de plan colectiv în scopul promovării cauzelor proprii).

În ceea ce privește dezvoltarea unei sfere publice, trebuie menționat că analize mai recente arată că societatea civilă nu poate fi limitată la un cadru de viață personală, ci trebuie ca ea să aibă acces la angajamentul și acțiunea publică. Din abordarea societății civile nu poate lipsi dimensiunea etică și, prin aceasta, orice politică față de structurile asociative este în același timp și o politică publică, orientată către rezolvarea unor probleme de interes general.

La baza tuturor acestor instituții intermediare între individ și stat care alcătuiesc o structură complexă stă familia, ca primă formă de organizare socială.

În contextul socio-politic actual este deosebit de important să ne întrebăm Care este rolul societății civile?

Societatea civilă reprezintă sfera acțiunii unor valori civile în strânsă legătură cu democrația și libertatea. Din acest motiv, ea tinde să devină un sistem normativ, prin intermediul căruia sunt evaluate practicile statale contemporane.

Societatea civilă este, așadar, pe de o parte, un instrument de analiză a raportului existent între social și politic, și, pe

de altă parte, ea are rolul de a forma și conserva o sferă publică autonomă, capabilă să garanteze libertatea individuală și să prevină sau să împiedice abuzurile statului.

○ țară în tranziție, precum România, nu poate exista și funcționa optim fără o societate civilă puternică, fără o reformă viabilă și fără democrație. Prin unele dintre formele sale organizatorice, societatea civilă poate contribui substanțial și decisiv la dezvoltarea democrației prin realizarea unor funcții esențiale la nivel macro-social:

○ asigurarea manifestării pluralității de interese ale indivizilor și colectivităților într-un cadru adecvat, în care fiecare grup (asociație, organizație, fundație etc.) semnalează celorlalte interesele lui, ia la cunoștință interesele celorlalte grupuri, realizează distincția dintre interesele comune și cele diferite ș.a.m.d.;

○ realizarea unui mecanism social viabil, de comunicare a cunoștințelor și a informațiilor distribuite în masa colectivității, de cumulare și de verificare reciprocă a lor;

○ stimularea comportamentelor participative, prin crearea unor rețele asociative puternice, bazate pe interacțiuni sociale liber consimțite ce sporesc gradul de integrare socială;

○ formarea și dezvoltarea unei culturi civice - pentru buna funcționare a unei societăți organizată pe baza modelului democratic este necesară existența unor organizații puternice ale

societății civile care, prin permanenta supraveghere a instituțiilor statului, prin acțiunile de sancționare a ilegalităților comise, împiedică alunecarea către totalitarism;

○ formarea ideii de supremație a dreptului și de guvernământ limitat trebuie să aibă în vedere aplicarea principiului fundamental conform căruia se poate da o ordine acțiunilor umane, folosind tot mai mult inițiativele individuale ale membrilor societății și recurând cât mai puțin la constrângere.

Instituția militară - abordare sociologică

În ceea ce privește instituția militară, Constituția țării noastre consideră că misiunea esențială a Armatei este garantarea suveranității, a independenței și unității statului, a integrității teritoriale a țării și a democrației constituționale, în acest scop fiind subordonată exclusiv voinței poporului⁴. Însă Armata nu este numai atât; ea reprezintă și o instituție socială al cărei rol în societate este deosebit de important.

Din punct de vedere sociologic, Armata reprezintă o formă de organizare socială ai cărei membri acționează pe baza corelației dintre normele instituționalizate și execuția rolurilor⁵. Deși Armata este o componentă a societății de care este legată funcțional, este un subsistem deschis al sistemului social global, totuși ea diferă structural de societate:

Societate	Armată
Existență ipotetică, abstractă, integrată doar pe baza unor instrumente birocratice și observabilă statistic.	Organizare concretă, înalt grad de instituționalizare.
Un tot în aparență nestructurat, un conglomerat de instituții care în mare parte se întrepătrund și de grupuri organizate sau nu formal.	Instituție înființată pe baza legilor. Este un sistem de roluri interdependente ai cărui reprezentanți au un comportament orientat prin obligații severe. Structurare evidentă pe verticală.
Nu poate fi vorba de selecționarea membrilor societății (în mod forțat, se poate vorbi despre marginalizarea socială, dar aceasta nu înseamnă că indivizii respectivi sunt excluși din societate, ci doar sunt introduși într-o categorie specială a sa).	Membrii săi sunt recrutați pe baza anumitor principii dintre membrii societății, fiind astfel controlat accesul în această instituție.
Raportul dintre Armată și societate se constituie ca un raport de la parte la întreg, de la subsistem la sistem.	

În sistemul societății românești, cadrele militare, constituite într-un „corp profesional“ puternic individualizat, au obligația de a respecta regulile „jocului politic“ democratic; corpurile militare încadrează instituțiile de apărare, siguranță națională și ordine publică ale statului, toate puse în subordinea puterii politice democratice. Accesul militarilor activi la viața politică și la activitățile comerciale este coerent reglementat, în ideea preîntâmpinării oricărei tentative de deturnare a Forțelor Armate de la responsabilitățile lor principale. Implicarea curentă a Armatei în viața politică sau în „politica de partid“ este absolut interzisă în democrațiile moderne.

Relația armată - societate civilă

Studiul raportului Armată - societate civilă este justificat în primul rând de situația și tendințele actuale existente în majoritatea armatelor lumii: schimbarea radicală a structurii organizaționale și a practicii manageriale, în principal ca urmare a renunțării la modelul Armatei de masă. În acest sens, pot fi formulate 5 enunțuri:

1. declinul Armatei de masă și trecerea la Armata profesionalizată:

○ este un proces gradual care se desfășoară pe un interval de timp mai lung;

○ presupune restructurarea și adaptarea în conformitate cu necesitățile societății în schimbare a formatului și structurii organizaționale, a dimensiunii, a resurselor și a misiunilor forțelor armate;

○ se renunță la încorporarea obligatorie, în favoarea recrutării pe bază de voluntariat (acest lucru s-a întâmplat în SUA în 1973, în Marea Britanie în 1967, în Danemarca, Olanda și Belgia în 1975, în Franța în 1990);

○ tendința este de trecere de la o forță militară de mobilizare (mobilization force) către una permanentă (force in being) capabilă de intervenție rapidă.

2. reducerea diferenței dintre sfera civilă și cea militară:

○ „civilirea“ profesiei militare con-

comitent cu penetrarea forțelor militare în cadrul structurilor sociale civile. Specialiștii în domeniu au observat o „militarizare a diplomației“ și, în același timp, o „internaționalizare“ și o „civilire“ a staffurilor militare;

○ creșterea interdependenței cu societatea civilă, ceea ce ar putea duce la alterarea structurii interne a Armatei.;

○ profesionalizarea crescândă a personalului militar ca urmare a creșterii complexității tehnologiei militare, dar și inserarea considerabilă de tehnicieni civili în structurile Armatei.

3. schimbarea autorității organizaționale și a tehnicii manageriale:

○ influența din viața civilă, dar și evoluțiile interne ale organismului militar au determinat schimbarea radicală a bazelor de la modelul autorității și impuneri disciplinei la o „autoritate managerială“ și o „autoritate de competență“ (accentul este pus pe tehnicile explicative, persuasiune, expertiză și consens de grup);

○ la baza acestei operațiuni organizatorice stă o idee specifică lumii civile: autoritatea se bazează mai puțin pe rangul oficial și pe autoritatea conferită de funcție și mai mult pe leadership-ul personal, solidaritatea grupului primar și obținerea efectivității unităților mai mici;

○ este caracterizată de o dispută între două ideal-tipuri de conducere militară: comandantul clasic, care simbolizează tradiția și gloria militară, și managerul militar, expresie a dimensiunii științifice, instrumentale a preparativelor militare.

4. schimbarea modului de recrutare a ofițerilor și schimbarea pattern-ului carierei militare:

○ din anii '70, s-au remarcat două trenduri în recrutarea personalului militar: pe de o parte, voluntariatul a dus la creșterea calității individuale a recruților, iar pe de altă parte, a scăzut calitatea socială a cohortelor de indivizi veniți în Armată, comparativ cu alte corpuri profesionale orientate spre viața civilă;

○ a apărut un concept alternativ la serviciul militar, aplicabil cadrelor în rezervă sau în retragere și anume „a

doua carieră“, ce presupune identificarea în viața civilă a unei a doua ocupații, indiferent de existența pensiei permanente sau nu.

5. schimbarea misiunilor Armatei în funcție de importanța lor actuală:

○ prevenirea războiului;

○ păstrarea stabilității sociale interne și internaționale (peace-keeping);

○ asistență militară, vehicul pentru dezvoltarea socială și națională (nation building), intervenții în situații de urgență.

Operaționalizarea parteneriatului pentru securitate (și apărare) națională

În acest cadru, relațiile Armată - societate civilă acoperă un spațiu vast de manifestare și, implicit, de analiză. Adesea, însă, în abordările academice și în activitatea curentă, relațiile respective au fost restrânse în mod nejustificat aproape numai la controlul democratic asupra Armatei. Fără a nega însemnătatea controlului efectuat de factorii politici și de societatea civilă în direcția Armatei, ne exprimăm opinia că: un control eficient trebuie subordonat unui management modern al problemelor militare și al apărării naționale, axat, îndeosebi, pe direcțiile reorganizării și re tehnologizării forțelor armate, în ton cu mutațiile din mediul intern și extern de securitate; pe măsură ce instituțiile statului democratic s-au consolidat, controlul formal al societății civile ar trebui să se transforme într-un „parteneriat“ care să susțină direct misiunile de apărare și securitate încredințate prin Constituție instituției militare.

Parteneriatul, în sens larg, constă în dezvoltarea colaborării, coordonării sau cooperării între organizațiile sectorului public (guvernamental) și cele ale sectorului nonprofit⁶. Parteneriatul reprezintă acea relație dintre două sau mai multe instituții, ce are drept obiect desfășurarea în colaborare a unor programe sau proiecte, în cadrul cărora părțile au drepturi egale cu privire la stabilirea obiectivelor, a mijloacelor de implementare, a evaluării rezultatelor. De aseme-

nea, toți partenerii contribuie la asigurarea resurselor materiale, umane, financiare și documentare în vederea realizării în bune condiții a programelor și proiectelor.

Particularizând pentru cazul Armată - societate civilă, operaționalizarea conceptului de parteneriat pentru securitate (și apărare) națională. Promovarea, în primul rând de către conducerea Armatei Române, a unui astfel de parteneriat va permite realizarea cu mai mare ușurință a intereselor naționale fundamentale, în concordanță cu evoluția proceselor de integrare europeană și euro-atlantică. Nu trebuie pierdut din vedere faptul că politica de securitate a României trebuie să răspundă nu numai provocărilor și oportunităților noului mediu de securitate global și regional, cât mai ales transformărilor interne. În acest sens, putem afirma că, în condițiile unui management defectuos al tranziției economice și sociale, societatea românească este caracterizată de diminuarea autorității și eficienței instituțiilor statului (aceleași sondaje de opinie publică analizate mai sus relevă încrederea extrem de scăzută a populației în Parlamentul și Guvernul României), de inducerea unei stări de incertitudine și insecuritate la nivel social. Studiile de specialitate⁷ au relevat faptul că, în țara noastră, modelul culturii politice specifice este deficitar:

○ insuficientă informare și comunicare politică;

○ valori joase ale competenței civice subiective;

○ valori joase ale atașamentului față de sistemul politic;

○ valori joase ale cooperării, solidarității, participării organizaționale, în general, și politico-civice, în special.

O dezvoltare democratică armonioasă, stabilitatea sistemului politic și creșterea eficienței instituțiilor democratice pot fi realizate numai cu ajutorul unui model al culturii politice caracterizat de întrepătrunderea armonioasă a participării politice pe fondul tradiției (care impune respect față de lege și loialitate față de structura puterii), cu orien-

tările maxime ale indivizilor față de toate obiectele politice, mai ales ca participanți activi. Cetățenii informați, activi, implicați rațional în viața politică indică o democrație stabilă, consolidată. În schimb, în cazul României, majoritatea cetățenilor cred că obligațiile lor civice constau doar în conformarea la sistemul politic, în respectarea Constituției și a legislației, a sistemului politic așa cum sunt ele⁸. Românii sunt adepții obligațiilor civice pasive, de conformare la sistemul politic și legislativ, fără să-și propună participarea la elaborarea legilor, la schimbarea lor atunci când este cazul, la monitorizarea modalității de cheltuire a banilor publici, a modului în care guvernarea își îndeplinesc mandatul.

Așadar, putem afirma că societatea civilă românească nu și-a asimilat încă rolul de subiect participativ în relațiile cu statul, condiție esențială pentru construirea unei democrații stabile și durabile. Din acest motiv este necesar să se acorde atenție realizării unei formule de implicare a societății civile în realizare acelor interese naționale fundamentale stabilite de Strategia de securitate națională a României:

1. menținerea integrității, unității, suveranității și independenței statului român;

2. garantarea drepturilor și libertăților fundamentale și asigurarea bunăstării și securității cetățenilor României;

3. afirmarea identității naționale și promovarea acesteia ca parte a comunității de valori democratice;

4. protecția mediului înconjurător.

De asemenea, societatea civilă poate fi consultată și în ceea ce privește vulnerabilitățile mediului intern de securitate în care este direct implicată: agravarea problemelor de natură economică, financiară și socială, generate de prelungirea tranziției (această situație poate declanșa criza statului de drept și a funcționării societății românești); diminuarea eficacității unor instituții ale statului în gestionarea fenomenelor sociale și economice ale tranziției și în procesul de armonizare cu Uniunea Europeană în vederea integrării; accentuarea fenome-

nelor de corupție, de administrare deficiente a resurselor, acutizarea inechităților sociale și a efectelor economiei subterane; scăderea nivelului de coeziune socială și civică; emigrarea specialiștilor din diferite domenii de vârf, fenomen ce afectează potențialul de dezvoltare al societății românești; menținerea unor disparități de dezvoltare între regiunile țării; nerespectarea normelor ecologice și menținerea în funcțiune a obiectivelor industriale cu un grad de risc ridicat; deficiențe în protecția informațiilor clasificate; menținerea la un nivel scăzut a infrastructurii informaționale și, nu în ultimul rând, ca o consecință a majorității acestor vulnerabilități, încetinirea procesului de reformă și restructurare a Armatei României, ceea ce va conduce la apariția unor serioase dificultăți în îndeplinirea misiunilor fundamentale ale Armatei și a angajamentelor pe linia pregătirii pentru aderarea la NATO⁹.

Parteneriatul pentru securitate (și apărare) națională va avea în vedere participarea societății civile la realizarea obiectivelor de securitate, în sensul consultării acesteia în ceea ce privește integrarea în Uniunea Europeană și aderarea la NATO, consolidarea statului de drept și a mecanismelor democratice, întărirea autorității instituțiilor statului, consolidarea mecanismelor de aplicare a legii, a ordinii publice și a siguranței cetățeanului, dar și optimizarea capacității de apărare națională.

Construirea parteneriatului cu societatea civilă, inclusiv prin asigurarea unui echilibru între dreptul la liberă informare și necesitatea protejării informațiilor clasificate, constituie una dintre direcțiile de acțiune ale Strategiei de securitate națională a României, ce poate fi dezvoltată prin instituționalizarea conceptului propus în acest studiu.

Așadar, referindu-ne în special la parteneriatul pentru securitate națională, considerăm că pentru constituirea relațiilor de acest tip este necesară considerarea implicațiilor unor presupoziii subiective și ale unor condiții substanțiale de cooperare. În ceea ce privește

presupozițiile subiective, se urmărește:

○ instituirea unui „respect mutual“, în sensul considerării specificului competențelor celor două domenii, a modalității de realizare optimă a acestora și a implicării autonome în finalizarea unor acțiuni comune;

○ dezvoltarea încrederii reciproce;
○ evitarea sancționărilor;
○ centrarea pe nevoile comunității;
○ asumarea responsabilității acțiunii;

○ comunalitatea valorilor de referință, ceea ce oferă cadrul de instituire și evaluare neutrală a relațiilor dintre Armată și societatea civilă.

Condițiile substanțiale de cooperare partenerială se referă la elaborarea în comun a măsurilor și politicilor aplicabile într-unul dintre cele două domenii, de la identificarea nevoilor, a beneficiarilor de servicii, a mijloacelor de abordare și de soluționare a problemelor, a planurilor de acțiune și de finanțare, până la evaluarea calității serviciilor oferite. De asemenea, realizarea parteneriatului trebuie să aibă în vedere și transferul de expertiză dintr-o sferă în alta; scopul acestui proces este în primul rând de a crea competențe civile în problemele de apărare și de a îmbunătăți dialogul dintre militari și civili, dar și de a crește gradul de transparență al instituției militare și de a-i face pe civili, în special societatea civilă, să înțeleagă natura, rolul și nevoile Armatei. Transferul de expertiză din zona militară în cea civilă și invers, este realizat prin câteva modalități ce pot fi particularizate și pentru cazul relației Armată - societate civilă¹⁰:

○ sesiuni de brainstorming, al căror scop este de a ajuta staff-ul militar și societatea civilă în exercitarea responsabilităților în domeniul apărării și în dezvoltarea ideilor referitoare la tipul de forțe armate de care are nevoie țara;

○ consultarea specialiștilor civili în probleme de buget astfel încât să se realizeze instituționalizarea efectivă a proceselor de planificare și asistare a apărării în sensul dezvoltării capacităților de realizare eficientă a scopurilor

având în vedere constrângerile reale ale resurselor, condițiile de transparență și responsabilitățile față de instituțiile democratice;

○ instruirea civililor în probleme militare - această modalitate de transfer de expertiză presupune existența inițiativelor bilaterale, dar și o combinație de civili care cunosc aspecte militare (tehnologie, instrucție, tactică, strategie) și personal militar care înțelege pe de o parte necesitatea subordonării față de autoritățile civile și, pe de altă parte, stilul de lucru în cadrul birocrăției create. Instituțiile de învățământ militar ar trebui să fie gazdele programelor educaționale civil-militare, ale workshop-urilor și ale seminariilor;

○ sporirea rolului organizațiilor non-guvernamentale în a educa societatea în privința problemelor militare și în a aduce în atenția Armatei principalele aspecte civile ale politicii de apărare. Este necesară încurajarea dezvoltării ONG-urilor atât ca forumuri academice, cât și ca elemente de gândire informală atașate departamentelor guvernamentale (staff-ul prezidențial, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Externe ș.a.m.d.);

○ conversia industriei de apărare redundantă pentru folosirea profitabilă a sa de către societatea civilă în procesul de reconstrucție națională;

○ dezvoltarea cercetării independente și multidisciplinare, ca modalitate de cooperare între sfera civilă și cea militară cu scopul identificării celor mai bune soluții pentru problemele apărute în derularea reformei Armatei.

Constituirea relației de parteneriat între Armată și societatea civilă trebuie să ia în considerare câteva eventuale pericole:

a.pericole ce amenință societatea civilă:

○ pierderea autonomiei și independenței prin intervenția profundă a Armatei în structurile civile neguvernamentale. Temerea societății civile cu privire la pierderea independenței și autonomiei este legată de însăși caracterizarea acestei entități ca fiind „independen-

dentă“; în acest context, acceptarea finanțării de către o instituție a statului, așa cum este Armata, și posibila transformare în actor statal ar conduce la pierderea acestei virtuți și la o vulnerabilitate crescută față de acțiunile guvernului. Mai mult, ar exista posibilitatea ca acțiunile organizațiilor societății civile să nu mai fie dictate de necesitățile comunității, ci de prioritățile specifice ale Armatei;

○ deformarea misiunilor specifice diverselor organizații ale societății civile ca urmare a preocupării de a obține fonduri din partea Armatei (modelarea scopurilor originale în funcție de cererea potențialului finanțator);

○ insecuritatea financiară;

○ birocratizarea sau supraprofesionalizarea ca rezultat al pierderii flexibilității.

b.pericole ce amenință instituția militară:

○ lipsa unor mecanisme adecvate de răspundere și control: deciziile cu privire la „contractarea“ serviciilor societății civile pot fi luate sub presiunea timpului, fără o bază suficientă de informații și fără posibilitatea de a căuta și cunoaște potențialii contractanți;

○ evaluarea deficitară a acțiunilor comune finanțate de Armată, ca rezultat al dificultății de stabilire și de aplicare a criteriilor de performanță;

○ infiltrarea în Armată, sub masca intereselor societății civile, a partizanatului politic;

○ implicarea exagerată a societății civile în problemele particulare ale instituției militare, astfel încât să se poată realiza un control civil al Armatei;

○ transparența prea mare a Armatei în relațiile cu societatea civilă, ceea ce pune în pericol chiar securitatea și apărarea națională.

Totuși, o asemenea relație nu implică numai pericole, ci și avantaje. Deși acestea din urmă pot apărea numai pe termen lung, ele există și vor duce la dezvoltarea unei raport durabil și funcțional între Armată și societatea civilă. Iată câteva dintre avantajele de care beneficiază organismul militar în această situație:

- îmbunătățirea imaginii Armatei în rândul populației;
- posibilitatea de găsire a noi surse de finanțare a Armatei din rândul societății civile;
- creșterea interesului tinerilor pentru stagiul militar și pentru urmarea unei cariere militare;
- participarea personalului militar

la diverse activități și programe naționale și internaționale ale societății civile;

- creșterea rolului Armatei în îmbogățirea patrimoniului cultural al țării;
- îmbunătățirea capacității de reacție a populației la situații de criză, prin implicarea Armatei și a societății civile în programe de pregătire comune ș.a.m.d.

În acest context, structurarea relației de parteneriat între Armată și societatea civilă trebuie realizată cu mare atenție și într-un cadru legislativ riguros, astfel încât să fie eliminate riscurile și amenințările ce pun în pericol securitatea ambelor subsisteme societale și, în consecință, a întregului sistem social.

NOTE

¹Cotey, Andrew; Edmunds, Timothy; Forster, Anthony, Democratic Control of the Armed Forces in Central and Eastern Europe: A Framework for Understanding Civil-Military Relations, în „ESRC One World or Several. Working Paper”, septembrie 1999.

²Gellner, Ernest, Condițiile libertății. Societatea civilă și rivalii ei, Ed. Polirom, Buc., 1998, p. 20.

³Această afirmație este făcută pe baza analizei rezultatelor studiilor asupra societății civile românești realizate de Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile (baza de date a fost finalizată la 29 iunie 2001).

⁴Constituția României, articolul 117, al. 1.

⁵L.col.conf.univ.dr. Dumitru Iacob și col.lector univ.Valentin Stancu, Relații publice.

Tema: Relațiile Armatei cu societatea, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1997, 80 pag., p. 17.

⁶Vlăsceanu, Mihaela, Politica socială și sectorul nonprofit, în „Politici sociale. România în context european”, Ed.Elena Zamfir și Cătălin Zamfir, Ed.Altenative, București, 1996, pp.83-98.

⁷Nedelcu, Elena, Democrația și cultura civică, Ed. Paidea, București, 2000. Lucrarea reprezintă materializarea cercetării cu tema "Pattern-ul culturii politice în România", realizată de autoare în perioada 1997-1999.

⁸Ibidem.

⁹Strategia de securitate națională a României, 2001.

¹⁰Donnelly, Chris, Developing a National Strategy, în „Central and European Issue. Romanian Foreign Affairs Review”, vol. 3, nr. 2, Buc., 1997, pp. 63-82.

SUMMARY

THE ROMANIAN ARMED FORCES AND THE CIVIL SOCIETY

The experts in geopolitics underline that in the last decade, the patterns of the civil-military relations across Central and Eastern Europe have become more complex and more varied. Poland, the Czech Republic and Hungary have made important progress in establishing democratic models of civil-military relation, but Romania, Slovakia and Bulgaria are moving too slowly in the same direction. In the context of the Romanian military reform, the partnership between Romanian Armed Forces and civil society is one of the directions of The National Security Strategy, but this concept must be developed in new approaches in order to support the vital national interests and the Romania's integration in European and Euroatlantic structures. With that end in view we suggest the concept of partnership for national security (defense) between Romanian Armed Forces and Romanian society.

Arma petrolului

- Evoluții pe piața globală în anul 2001 -

Ing.Liviu LUCA,
prim-vicepreședinte
CNSLR - Frăția

Piețele petroliere de cele două părți ale Atlanticului sunt încă sub influența atentatului din SUA și a evenimentelor din Orientul Mijlociu, unde se află statele cele mai mari producătoare de petrol brut de pe mapamond. Actualul „șoc al petrolului“ este al patrulea consecutiv de seismografele economiei mondiale în ultimele trei decenii. Acesta se datorează interacțiunii dintre producție, stocurile și consumul mondial de petrol. Factorul declanșator a fost însă criza din Asia din 1998, care a erodat pe termen lung cererea de hidrocarburi, așa încât prețurile au alunecat progresiv de la 20 USD/baril la începutul lui 1997, până sub nivelul a 11 USD, în februarie 1999. Intervențiile OPEC - care furnizează 40 la sută din producția de petrol a lumii și controlează 60 la sută din volumul tranzacțiilor - în acord cu alți mari producători (Mexic și Norvegia) au dus la dublarea prețului, până la sfârșitul lui 1999, pentru că în septembrie 2000 acesta să atingă 35 USD/baril.

1. Nici un „nor negru“ pe cerul pieței petrolului

Considerând că stocurile comerciale ale OPEC sunt excedentare, analiștii au tras concluzia că o nouă febră a prețului petrolului nu se va înregistra în 2001. În plus, reluarea exportului de către Irak și o așteptată creștere a producției țărilor din afara OPEC au contribuit, cel mai probabil, la stabilizarea prețului pentru coșul OPEC în jurul valorii de 26 USD/baril și 28 USD pentru WTI (West Texas) Intermediate. Situația de pe piața

petrolului, considerau aceiași experți avizați, va continua, de altfel, să rămână sensibilă la factorii conjuncturali, din categoria intervențiilor OPEC, sau a efectelor unor evenimente extraeconomice: intrarea și ieșirea Irakului de pe piață. La sfârșitul anului 2000 se aprecia, pe de altă parte, că țările din afara OPEC nu pot interveni semnificativ, pe termen scurt, asupra ofertei de hidrocarburi, deoarece n-ar putea pune în circuit noi rezerve fără a face investiții suplimentare. Ca urmare centrele internaționale de monitorizare și expertiză, conchideau că piața va fi marcată în 2001 de: poziția Arabiei Saudite, singura țară din OPEC care nu produce la întreaga capacitate; ritmul mediu al creșterii economiei mondiale; instalarea iernii cu posibile efecte în nivelul consumului și în prețuri.

2. OPEC și Irak în jocul petrolier din vara anului 2001.

Calculul analiștilor în domeniul petrolier au început să fie zdruncinate în iunie 2001. Atunci, pentru a protesta față de proiectul americano-britanic de revizuire a sancțiunilor ONU impuse în 1990, Irakul a încetat exportul de țiței în cadrul programului Petrol contra hrană. De asemenea, ministrul irakian al petrolului, Amer Mohammad, nu a participat nici la reuniunea ministerială a Organizației țărilor Exportatoare de Petrol desfășurată la Viena la mijlocul lunii iunie. Ca reacție la decizia Irakului, Arabia Saudită, cel mai mare producător de petrol brut, la nivel mondial, a asigurat că va compensa orice lipsuri de pe piață. Nesciind cu exactitate când va înceta protestul irakian și ce impact va avea acesta pe plan mondial, membrii OPEC

au discutat posibilitatea unei reuniuni extraordinare în iulie.

Înțelegerea Irak-ONU a încetat la 3 iunie. (Acordul dintre Bagdad și Organizația Națiunilor Unite privind exportul limitat de petrol irakian reprezintă o derogare de la embargoul internațional impus după invadarea Kuweitului de forțe irakiene, în august 1990. Acest acord se înnoiește din șase în șase ani, exportul de petrol irakian efectuându-se sub controlul strict al organizației internaționale).

Înteruperea exportului de petrol irakian, anunțată de autoritățile din Bagdad, reprezintă protestul Irakului față de hotărârea de a prelungi doar cu o lună programul Petrol contra hrană.

Decizia Arabiei Saudite de a suplini cantitățile irakiene de petrol a relaxat piața. Conform unui mecanism adoptat de OPEC, producția de petrol urma să sporească atunci când prețul se situa sub pragul minim de 22 de dolari barilul. Prețul de referință al OPEC este media celor mai importante șapte cursuri ale petrolului din lume. „OPEC și piețele petrolului au nevoie de timp pentru a se asigura că decizia Irakului va produce o criză“, evidenția la momentul respectiv ministrul Petrolului din Qatar, Abdullah Attiyah. La rândul său, ministrul saudit adăuga: „Irakul va fi luat în calcul și vă asigur că nu va exista o lipsă de piață. Nu știm care e planul lor de acțiune. Va dura o zi, o lună, o săptămână? Nu știm care e planul“.

Oprirea exporturilor de petrol irakian a cauzat în mod firesc o scădere a importurilor în SUA, începând cu a doua săptămână a lunii iulie, în timp ce țările consumatoare s-au antrenat într-o competiție din ce în ce mai strânsă pen-

tru cantitatea rămasă pe piață. Stocul disponibil de petrol crud s-a menținut scăzut, după cum a declarat Departamentul pentru Energie al SUA. În următoarele șase săptămâni s-a înregistrat o ușoară scădere a importurilor de petrol până la nivelul de 8,5 milioane de barili/zi, comparativ cu 9,343 milioane barili/zi în cel de-al doilea semestru. Deoarece durează aproximativ 40 de zile pentru ca petrolul din Golf să ajungă în SUA, lipsa lui de pe piață s-a simțit abia în iulie. Diferența între prețul petrolului de la New York și cel de pe piața din Londra a determinat, mai multe cargouri decât erau prevăzute să se îndrepte către Europa și nu spre SUA. Petrolul din Marea Nordului a rămas în Europa, deoarece diferența de preț nu a acoperit costul transportului către SUA. Decizia OPEC de a nu mări imediat producția a accelerat și ea competiția pentru cargouri.

Cursul petrolului a cunoscut, totuși, în iulie, o creștere explozivă în condițiile în care OPEC a emis semnale clare că-și va majora producția în acest an. În iulie, barilul de țiței Brent, din Marea Nordului, cu livrare în luna septembrie, a fost cotelat la International Petroleum Exchange, la 26,63 USD/baril. La New York Mercantile Exchange, barilul de petrol de referință Light Sweet Crude, cu livrare în luna august, a ajuns până la 28,21 USD/baril. Această evoluție ascendentă a cursului petrolului s-a concretizat într-o creștere cu 7,5% pe piața americană, în timp ce la Londra majorarea a fost de 2,8%. Interesant este faptul că majorările de preț au intervenit, în mod paradoxal, tocmai în momentul în care Irakul a renunțat la intenția de sistare a țițeiului și a acceptat prelungirea cu încă cinci luni a programului Petrol contra hrană al ONU, care redeschidea astfel calea exporturilor de petrol brut întrerupte în iunie.

Pe scena diplomației mondiale au intervenit și anumite evenimente politice cu repercusiuni asupra comerțului cu țiței. Astfel Marea Britanie și SUA au renunțat la reconfigurarea sancțiunilor - ușurarea achiziționării de către Irak de

bunuri civile și întărirea controalelor pentru cumpărarea de bunuri militare - după ce Rusia a exercitat presiuni în Consiliul Europei în favoarea Irakului. Statul irakian considera acest element drept o victorie politică. Totuși, contracte în valoare de 4,72 miliarde USD din cadrul programului Petrol contra hrană au fost blocate de către SUA și Marea Britanie, conform unei surse din Ministerul Irakian al Comerțului.

În august 2001 piețele petroliere din cele două părți ale Atlanticului au continuat să se afle sub influența evenimentelor din Orientul Mijlociu și a vacanței de vară. De asemenea, cele mai multe rafinării și-au stabilit revizii tehnice, contribuind la o diminuare accentuată a stocurilor de distilate. Lichiditatea redusă din ringul internațional Petroleum Exchange (IPE), de la începutul lunii august a fost pusă de către brokeri pe seama așteptării unui comunicat din partea API (Institutul American al Petrolului). Pe de altă parte, furtuna tropicală Barry și imposibilitatea încărcării a două cargouri cu țițeiul irakian (aproape 4 milioane barili), în portul turc Ceyhan, au cauzat o scădere a stocurilor de țiței pe piață. În ziua de 14 august, la IPE Londra, prețul de închidere pentru țițeiul Brent septembrie 2001, a fost de 25,99 USD/baril, iar la Nymax, 28,01 USD/baril pentru Light Sweet Crude Oil. La Tokio, tranzacționarea țițeiului din Golful Persic a fost ca și inexistentă, în condițiile în care în estul Asiei, marea majoritate a operatorilor s-au aflat în vacanța de vară.

Țările membre OPEC și-au reconfirmat intenția de a-și reduce cotele de producție începând cu 1 septembrie. Însă, ultimele prognoze ale Agenției Internaționale pentru Energie (EIA) din Paris, apreciau pentru acest an, o creștere a cererii mondiale de țiței care se va situa în jurul mediei de 0,5 milioane barili/zi. Acest lucru a exercitat presiuni asupra producătorilor și în mod deosebit asupra OPEC, în sensul creșterii cantității de țiței livrate. În ciuda acordului intern de reducere treptată a cotelor de producție, OPEC a acoperit în luna iunie, 35% din cererea mondială de țiței,

adică 25,08 milioane barili/zi; cota previzională de producție a OPEC, inclusiv a Irakului, a totalizat 27,07 milioane barili/zi. Potrivit EIA, instituție care este menită să protejeze interesele țărilor consumatoare de țiței împotriva deciziilor OPEC, în anul 2002, cererea mondială de țiței va fi de 77,18 milioane barili/zi, din care 47,25 milioane barili/zi vor fi asigurați de țările producătoare din afara OPEC. Din această cauză, s-a estimat că OPEC să-și ajusteze cotele de producție în a doua parte a anului 2001 cu peste 400.000 barili/zi, mai mult decât fusese prevăzut, adică 27 milioane barili/zi și cu peste 300.000 mai mult decât prognoza anterioară pentru anul 2002.

3. Atentatele teroriste de la 11 septembrie și piața petrolului

Atentatele teroriste din 11 septembrie, din SUA, și campania din Afghanistan și-au simțit influențele marcante asupra pieței petrolului. Bursa din Wall Street a fost închisă pentru două zile. În această perioadă, prețul petrolului a oscilat. Prețul acțiunilor pentru companiile din industria petrolieră a mai scăzut în ziua următoare atacului.

Cotațiile pentru țițeiul Brent au revenit la 28,5 USD/baril, după ce în 11 septembrie atinseseră un maxim de 30,05 USD/baril, pentru scadența din octombrie. OPEC a anunțat prin intermediul Ministerului Petrolului și Resurselor Minerale din Emiratele Arabe că va încerca nu numai să stabilizeze prețul țițeiului și să suplinească cererea necesară de țiței din piață. Rezervele Emiratelor Arabe Unite de țiței se cifrau în momentul respectiv la 89 miliarde barili, în timp ce cele de gaz se ridicau la 6 trilioane de metri cubi. Deși ținta OPEC consta în stabilizarea pieței țițeiului, oficialul arab a menționat că OPEC va lua toate măsurile pentru stabilizarea prețului „la nivel acceptabil”.

Șocul economic provocat de atacurile teroriste din SUA s-a resimțit, însă, puternic la nivelul economiei mondiale. Un regres evident s-a constatat pe piața energiei, prin scăderea cererii și reducerea prețurilor la petrol, combustibil și

gaze naturale, dar și în comerț și transporturi, pe fondul scăderii cererii de combustibil pentru avioane. Pe fundalul unei descreșteri economice, tot mai multe firme s-au simțit amenințate de faliment. Astfel, marile companii caută cu disperare formule de autoapărare în lumea economică, sub spectrul reducerii prețurilor.

Prețul barilului de petrol brut a atins în 12 octombrie 21,80 USD la International Petroleum Exchange din Londra. La New York Mercantile Exchange barilul de petrol de referință Light Sweet Crude, cu livrare în luna decembrie, a scăzut la 22,82 USD/baril. Ministrul Petrolului din Qatar, Abdullah al-Attiyah a declarat că OPEC este decisă să-și reducă producția de petrol pentru a stopa scăderea prețurilor. Acesta a mai precizat că producătorii de petrol din Qatar vor sprijini o eventuală decizie a OPEC în acest sens, fără a furniza nivelul preconizatei reduceri.

Analiștii estimează că, la nivel global există suficiente resurse energetice pentru a acoperi atât nevoile curente cât și pe cele aferente următorilor 20 de ani. Pentru dezvoltarea acestor rezerve energetice sunt, necesare investiții importante, estimate la aproximativ 500-600 miliarde dolari. O pondere importantă a acestei sume este destinată dezvoltării capacităților de producție în domeniul petrolier, astfel încât, să fie acoperit necesarul mondial până în anul 2010. Acestea sunt constatările primare ale principalelor studii efectuate de International Energy Agency (IEA) și date publicității la Congresul Mondial al Energiei care a avut loc la jumătatea lunii octombrie la Buenos Aires. Robert Priddle, director executiv al IEA, a subliniat cu acel prilej: „Dialogul producător-consumator începe să funcționeze. Studiul înaintat Congresului prezintă o strategie de stabilire a unui preț mediu al petrolului furnizat de OPEC, ceea ce va avea ca rezultat un venit anual mai ridicat pentru membrii OPEC. Pe baza acestui preț mediu este estimat venitul anual până în anul 2020“.

Președintele OPEC, Chakib Khelil a remarcat că, dacă unele state vor încerca

să beneficieze de pe urma economiei globale aflate în plin proces de recesiune, prin reducerea taxelor produselor petroliere, atunci OPEC va lua măsuri și va reduce prețul la petrolul brut.

Pe de altă parte, rezervele mondiale de petrol au crescut. Studiul efectuat de IEA, „Perspectiva energetică la nivel mondial, 2001: evaluarea rezervelor actuale în raport cu creșterea cererii“ a pus accentul pe toate formele de energie, pe prețuri și pe problema comercializării resurselor energetice. Priddle citează ultimele estimări ale US Geological Survey, în care se arată că rezervele mondiale de petrol au crescut în mod constant în anii '90, de la 1,190 trilioane barili în anul 1991 la 1,196 trilioane barili înregistrați în anul 2000.

Se estimează că la nivel global, consumul de petrol în anul 2000 s-a cifrat la 28 miliarde barili, iar, în următorii 10 ani, cererea globală de petrol va evolua la 20 de milioane barili/zi.

O problemă serioasă o reprezintă micșorarea investițiilor în sfera noilor producții. Diminuarea a investițiilor - estimată la 5% pe an, în timp ce, creșterea cererii este apreciată la 2% pe an - va determina pe termen scurt o producție suplimentară de 60 milioane barili/zi până în anul 2010. „Dacă ne bazăm pe o cifră estimată cu 5 miliarde barili pentru a asigura o capacitate de producție de 1 milion barili/zi în Orientul Mijlociu și o valoare de cinci ori mai mare pentru a asigura aceeași capacitate de producție în afara ariei mai sus menționate, atunci, estimările privind necesarul de capital investit pentru a acoperi cererea mondială de petrol (până în anul 2010), vor deveni fluctuante“, sunt de părere analiștii IEA. Priddle apreciază că o mare parte din aceste investiții masive vor fi direcționate către Orientul Mijlociu și zona fostei Uniuni Sovietice, iar țările OPEC vor juca un rol important în această schemă. Estimările respective iau în considerare un climat „favorabil“ al investițiilor pentru țările implicate și prețuri ale petrolului care garantează investitorilor un venit corect. Studiul a constatat că veniturile anuale din producția de

petrol înregistrate de OPEC vor atinge ușor pragul de 600 miliarde USD în anul 2020, față de 500 miliarde USD în cazul scenariului care implică prețuri ridicate și mai puțin de 400 miliarde USD în cazul scenariului care implică prețuri scăzute.

În cadrul aceuiași Congres de la Buenos Aires s-a evidențiat și „creșterea explozivă a industriei gazelor naturale, care a devenit o piață globală, subliniindu-se faptul că rata creșterii comerțului cu energie tinde să depășească rata curentă a creșterii cererii pentru energie“. În timp ce comerțul „înfloritor“ cu energie ridică întrebări cu privire la securitatea energiei - acest lucru rezultând din instabilitatea apărută la nivel geopolitic - este evident faptul că 95% din creșterea înregistrată de producția de energie până în anul 2020 va proveni din exteriorul țărilor OECD. „Chiar dacă producția de energie provenită din cadrul țărilor OECD crește, este necesar ca și țările care nu fac parte din această organizație să își sporească producția“. La Buenos Aires, s-a arătat că țările europene care vor deveni dependente, în proporție de 60%, de importurile de gaz natural, în următoarea decadă, iar „prețul gazului natural poate înregistra o creștere pentru a acoperi această cerere suplimentară“.

Cel mai scăzut preț al țițeiului, din ultimii doi ani, a fost atins, în 6 noiembrie, cu doar câteva zile înaintea întâlnirii OPEC de la Viena. Prețurile s-au micșorat inclusiv în New York, sub nivelul de 20 USD. Acest nivel, departe de a fi cel dorit de membrii OPEC, sfidează orice așteptare cu privire la o evoluție considerată de avantajoasă pentru toată lumea (producători-consumatori).

OPEC ar putea să decidă un nivel al producției inferior celui din aprilie 1999 - moment după care prețul mondial a crescut de la 10 USD/baril la 35 USD/baril. Cu toate acestea, ecuația prețului viitor al țițeiului rămâne în continuare plină de necunoscute. De altfel, au apărut informații care probează faptul că nici chiar membrii OPEC nu-și respectă propriile angajamente de reducere a producției. Astfel, potrivit Agenției Inter-

naționale pentru Energie, în luna octombrie, producția OPEC a depășit, cu 900.000 barili/zi, nivelul stabilit de comun acord în septembrie 2001.

Chiar dacă OPEC și-ar fi respecta angajamentele „interne”, piața petrolului ar fi înregistrat transformări defavorabile organizației. Cauza principală a acestei situații își află soriginea în ofensiva de „piață” a exportatorilor din Rusia, Mexic și Norvegia. Lobby-ul pe care OPEC la început, în toamna anului trecut, pe lângă cancelariile marilor producători neafiliați la cartel are o singură explicație: OPEC nu mai este interesat să reducă producția la nesfârșit, pentru că în acest mod și-ar micșora cota de piață. Totuși, pozițiile oficiale ale Mexicului și ale Rusiei sunt departe de a fi favorabile cartelului. Ministrul rus al Energiei, a declarat că în anul 2001 exportul de țiței a crescut în primele 10 luni, la 3,02 milioane barili/zi de la un nivel de 2,82 milioane barili/zi. Rusia și Mexicul și-au propus, în continuare și pentru 2002 o participare serioasă la comerțul cu țiței. Costurile dezvoltării acestor țări reclamă în mod direct redimensionarea participării lor la piața produselor petroliere.

Ca urmare, în cadrul ședinței de tranzacționare din 14 ianuarie 2002, speculatorii de la New York și-au închis

pozițiile de vânzare, datorită evoluției cererii și altor factori tehnici. Astfel, prețul țițeiului light crude oil cu scadența în luna februarie a atins, în data de 15 ianuarie, valoarea de 18,89 USD/baril, în scădere cu 79 de cenți, respectiv 4 la sută față de ziua precedentă, după ce, în cursul ședinței de tranzacționare atinse chiar un minim de 18,65 USD/baril. Stocurile de produse petroliere rafinate, inclusiv de păcură (heating oil) sunt cu peste 20 la sută mai mari decât cele înregistrate în perioada similară a anului trecut, exercitând presiuni asupra pieței. Cotația NYMEX pentru păcură cu scadența în februarie se situează la 51,66 cenți/galon, cu 2,28 cenți sau 4,2 la sută mai puțin decât în ședința anterioară. Conform datelor Reuters, pe piața americană a produselor petrolului Brent s-a situat la 19,78 USD/baril, în scădere cu 1,08 USD/baril sau 5,2 la sută față de ziua precedentă. Trendul descendent înregistrat pe piața futures a benzinei și a păcurii a contribuit de asemenea, la menținerea unui nivel scăzut al pieței petrolului.

Scăderea prețurilor futures la benzină se explică și prin masivele livrări de combustibil european către SUA, pe tot parcursul acestei luni (peste 1,5 milioane tone de benzină). Imediat, pre-

țul futures al benzinei cu scadența în februarie s-a situat la 55,05 cenți/galon, în scădere cu 2,26 cenți sau 3,9 la sută față de ședința anterioară.

Concluzii

Lumea a intrat după 11 septembrie 2001 într-o nouă etapă a organizării pieței petrolului și a competiției pentru energie. Europa Occidentală și Japonia sunt evident dezavantajate prin comparație cu SUA, Federația Rusă, China și Asia de Sud-Est. Interesul manifestat de marile corporații petroliere din SUA, UE, Japonia, China și Rusia se concentrează din ce în ce mai insistent asupra Asiei Centrale și Siberiei. În aceste regiuni s-au depistat principalele resurse de energie ale viitorului. Punerea lor în valoare și introducerea în circuitul economiei mondiale implică, însă, aranjamente noi în planurile politico-diplomatice, precum și investiții constante și substanțiale în infrastructură, tehnologie și forță de muncă. Oricum, indiferent de costuri (ajunse astăzi la 27\$/baril), se conturează tot mai evident o nouă etapă în expansiunea economiei mondiale, într-o direcție care ar putea depăși regulile „jocului petrolier” de la sfârșitul secolului XX, joc în care OPEC deținea indiscutabile poziții strategice.

SUMMARY

THE WEAPON OF OIL - DEVELOPMENTS ON THE GLOBAL MARKET IN THE YEAR 2001

After the 11th of September 2001, the whole world entered in a new stage of oil market's organization and competition for energy. Western Europe and Japan are evidently disadvantaged as compared with USA, Russian Federation, China and South-Eastern Asia. The main point of interest of the great oil corporations from USA, EU, Japan, China and Russia is focused on Central Asia and Siberia. The main future energy resources are located in these regions. We need new political-diplomatic plans and constant and substantial investments in substructure, technology and labour in order to turn to account and to set on the world economic circulation these resources.

Strategiile militare

- de la teorie la practică -

**General de brigadă dr.
Visarion NEAGOE**

Paradoxal sau nu, deși a fost utilizată curent în mai toate domeniile sistemului social global (politic, diplomatic, economic, social, demografic, cultural etc.) încă de la începutul secolului trecut, noțiunea de strategie continuă să fie definită în cvasitotalitatea dicționarelor românești mai vechi sau mai noi exclusiv ca aparținând domeniului militar. Astfel, în cele mai recente lucrări, strategia este definită ca reprezentând „partea componentă a artei militare, care se ocupă cu problemele pregătirii, planificării și ducerii războiului și operațiilor militare”¹. Faptul este explicabil, dacă se ține cont de faptul că strategia a apărut și s-a consacrat ca un concept fundamental al științei și artei militare.

Cu toate acestea, sfera de cuprindere și extensia conceptului de strategie cunoscut deja o depășire a domeniului militar, așa cum rezultă din lucrări de prestigiu și de largă circulație internațională.

Spre exemplu, într-un dicționar occidental, după ce într-o (aproape) firească primă accepție, strategia este definită ca „știința sau arta combinării și utilizării mijloacelor de război în planificarea și conducerea unor mari manevre și operații militare”², ea este recunoscută ca fiind „un plan, o metodă sau o serie de manevre ori stratageme pentru realizarea unui țel sau rezultat specific”³. Mai mult, aceeași lucrare oferă o extensie mult mai generală strategiei, conferindu-i calitatea de „folosire sau exemplu de utilizare a acestei științe sau arte”⁴, cu referire directă la domeniul militar.

Fără a intra în detalii, prezentând definiții ale strategiei furnizate de mari teoreticieni sau comandanți militari de-a lungul istoriei, dorim să subliniem,

pentru început, că strategia, în general, și strategia militară, în special, au depășit de mult granițele științei și artei militare, ele îmbogățindu-și considerabil conținutul și interferând aproape toate domeniile sistemului social global. Prin urmare, în prezent, s-a creat o oarecare și pe deplin justificată confuzie, concepte, teze, principii și concepții ce până mai ieri erau incluse în documente programatice intitulate doctrine (politice, economice, militare etc.), ele apar în prezent în conținutul unor documente denumite strategii departamentale, cum este și strategia militară a României, fără ca, în conținut, ele să difere. Este această schimbare una de formă sau de fond? Cu ce diferă, de pildă, doctrina militară românească de ieri de strategia militară a României de azi?

Un posibil răspuns la aceste interogații ar putea fi: diferența dintre doctrină și strategie este drumul de la... teorie la practică. Pentru că, dacă doctrina înseamnă „totalitatea principiilor unui sistem politic, științific, religios etc.”⁶, exprimând așadar latura ideatică a unuia sau altuia dintre domeniile menționate, strategia - în cele mai multe dintre definițiile prezentate, prin apartenența sa la domeniile științei și, mai ales, artei - este mult mai mult legată de practică, de partea aplicativă a activității umane, cu referire la oricare dintre domeniile specifice acesteia.

Pornind de la premisa că aceste considerații se află și la baza înnoirilor formale, dar desigur și de conținut ale actualelor documente fundamentale ce reglementează problematica securității și apărării naționale a țării noastre - Strategia de securitate națională și, respectiv, Strategia militară a României - rămâne de văzut ce trebuie făcut pentru a parcurge acest, de cele mai multe ori,

anevoios drum al teoriei către practică. Este ceea ce ne propunem să sugerăm în rândurile ce urmează, cu câteva precizări necesare.

În primul rând, trebuie eliminată confuzia dintre strategia militară - ca document oficial, ce exprimă opțiunea politico-militară și stipulează măsurile de urmat pentru transpunerea în practică a prevederilor Strategiei de securitate națională și strategia ca ramură a științei și artei militare.

În al doilea rând, trebuie înțeles că adoptarea unei strategii militare ca document oficial și juridic incumbă acțiuni și măsuri cu implicații în teoria și practica militară - inclusiv în domeniul strategiei ca ramură a științei și artei militare - document cu valoare praxiologică incontestabilă. Mai trebuie amintit oare că în raport cu atât de omagiata doctrină militară dinainte de 1989 nu a apărut în nici un document oficial și care să aibă putere de lege la vremea respectivă?

În sfârșit, poate fi remarcat adevărul că actuala sau viitoarea Strategie militară a României are la bază o lege - cea a planificării apărării naționale - care conține responsabilități pentru toate structurile politice și administrative, și care stipulează prevederi clare de punere în practică, adică de operaționalizare a acesteia. În plus, această lege a fost experimentată și aplicată ani în șir de state. Așadar, această nouă orientare conceptuală și pragmatică se poate constitui într-o reală și binevenită intrare a României în rândul țărilor civilizate și dezvoltate de pe mapamond. și, pentru orice român, la acest început de secol XXI, este evident că accesul în UE și în NATO înseamnă poarta deschisă României pentru a intra în această lume. Iar una dintre condiții este strâns legată, evident, de domeniul militar.

Revenind în domeniul strict semantic și științific, cu referire la strategiile militare, este evidentă interdependența acestora cu domenii de largă cuprindere, cum sunt politica, diplomația, economia, demografia ecologia etc., care domină relațiile internaționale. În acest caz, este de remarcat penetrarea strategiilor militare în cele mai diverse sfere ale acțiunii umane, vizând atât nivelul macro-social, cât și cel micro-social⁷. Astfel, sunt evidente conexiunile strategiilor militare cu domeniile fundamentale ale societății contemporane, din care transpare ca primordial rolul acestora în proiectarea și asigurarea funcționalității sistemului național de apărare. Ca atare, chiar și în condițiile procesului general de globalizare, rolul și locul strategiilor militare continuă să se mențină constante în evoluția sistemelor societale și organizaționale. Elocvent în acest sens este faptul că funcțiile de orientare, direcționare a politicii militare a statelor, de prevenire și descurajare a acțiunilor ostile exercitate de strategiile militare sunt nelipsite în demersurile politico-diplomatice întreprinse în planul relațiilor internaționale.

În acest context, strategiile militare vizând realizarea unor obiective pe termen scurt, mediu și chiar lung (prin viziunile strategice elaborate) sunt de natură să materializeze și, uneori, să influențeze politica, în general, politica militară, în special, a statelor. Cu o condiție, însă: prevederile acestora să fie operaționalizate, adică transpuse în realitate. și chiar dacă modalitățile concrete de realizare a acestui lucru sunt deja inserate în reglementările oficiale, făcând obiectul procesului de planificare strategică a apărării - pentru care ființează structuri specializate și există proceduri de lucru clar definite -, considerăm că acest proces este mereu perfectibil, susceptibil de îmbunătățiri, pe baza experienței acumulate, dar și a unor clarificări conceptuale și aprofundări necesare pentru funcționarea unui mecanism atât de complex.

Având în vedere considerațiile mai

sus prezentate, opinăm că trebuie clar precizate elementele definitorii, de conținut ale unei strategii militare ca document fundamental, oficial al unui stat. Astfel, pentru a putea constitui un instrument de lucru în soluționarea principalelor probleme ce privesc apărarea națională, strategia militară trebuie să conțină, obligatoriu, următoarele elemente:

○ definirea tipului de război pe care ar putea să-l ducă România, cu referire directă la conținutul, fizionomia, tipologia, condițiile de declanșare și derulare, mediile de confruntare, amploare spațială și temporală etc.;

○ analiza strategică a mediului de securitate și a factorilor de risc, pe baza căreia să poată fi identificați potențialii adversari;

○ definirea intereselor naționale prin prisma obiectivului fundamental al apărării naționale;

○ decelarea obiectivelor militare naționale;

○ statuarea principiilor și concepțiilor strategice fundamentale, care să stea la baza concepției privind apărarea națională;

○ formularea misiunilor strategice ale armatei, pe baza obiectivelor politicii de apărare și priorităților acesteia. Ele vor trebui să decurgă din obiectivele militare naționale și să se întemeieze pe principiile și conceptele strategice fundamentale, menționându-se în mod expres misiunile pentru situațiile de pace, criză și război;

○ stipularea modului de structurare și organizare a forțelor armate pentru îndeplinirea misiunilor stabilite;

○ precizarea elementelor de bază privind concepția de pregătire și angajare a forțelor armate în acțiuni militare;

○ stabilirea principiilor privind realizarea logisticii forțelor armate și a acțiunilor militare ce ar putea fi duse de acestea;

○ statuarea concepției de realizare a conducerii forțelor sistemului național de apărare;

○ precizarea modalităților de pregătire a infrastructurii teritoriale naționale;

○ indicarea modalităților concrete de pregătire a populației, teritoriului și economiei naționale pentru apărare;

○ stipularea resurselor necesare apărării armate a țării, cu precizarea concretă a personalului, mijloacelor financiare, tehnologice, științifice, materiale și de altă natură, ce vor fi alocate de stat pentru materializarea prevederilor strategiei militare.

Fără îndoială că ponderea unuia sau altuia dintre elementele menționate - al căror număr poate fi mai mare sau mai restrâns - ca și gradul de detaliere a acestora vor fi determinate de baza legală pe care o întemeiază. În același timp, însă, va trebui avut în vedere că aceste prevederi vor constitui baza legală pentru întregul lanț de planificare strategică și operațională la toate nivelurile ierarhice ale armatei. Este și acesta unul dintre motivele pentru care în fundamentarea strategiei militare trebuie urmată cu strictețe o metodologie de elaborare, ce va trebui parcursă pas cu pas.

Cu siguranță că întârzierea apariției, cu peridocitatea prevăzută de lege, a strategiilor de securitate națională și, respectiv, militară, se explică și prin lipsa unei astfel de metodologii. Convingerea noastră este că această problematică ține și de un exercițiu democratic în curs de operaționalizare încă în societatea românească, de azi. Privind metodologia de elaborare a strategiei militare, care angajează îndeosebi structuri militare, este de remarcat că ea este bine articulată, existând premisele necesare pentru o fundamentare științifică și o elaborare oportună a acestui document deosebit de important pentru evoluția și funcționalitatea sistemului național de apărare.

În opinia noastră, cu cât sunt mai angajate mai multe structuri și puncte de vedere, cu atât mai mult cresc șansele de conștientizare a tuturor celor chemați să concure la operaționalizarea strategiei militare de azi și de mâine. Prin urmare, stabilirea unor responsabilități clare, cu termene precise de elaborare, crearea unui flux informațional coerent și operativ, precum și asigurarea premiselor

necesare pentru realizarea feed-back-ului indispensabil aducerii corectivelor ce se impun, atât în procesul de elaborare, cât, mai ales, în cel de aplicare, reprezintă tot atâtea șanse de creștere a eficienței activităților presupuse de operaționalizarea strategiei militare.

Desigur, drumul de la teorie la practică în ceea ce privește strategiile militare, în general, și a celei românești în special, constituie un proces deosebit de complex, a cărui dinamică poate fi accelerată prin cunoașterea și dirijarea acțiunii tuturor factorilor ce îl influențează. Amintind, de pildă, fie și numai factorii politic și economico-financiar

este suficient, credem, pentru a înțelege complexitatea acestui proces.

Important este ca factorii de decizie militară, ca și structurile de concepție și execuție implicate în elaborarea și materializarea prevederilor strategiei militare să identifice soluțiile pragmatice optime pentru aplicarea, în plan conceptual și acțional, a cerințelor formulate în acest document fundamental pentru apărarea națională a României.

Fără doar și poate că a avea documente bine întocmite este un lucru necesar, dar, cel mai adesea, nu și suficient. și aceasta, pentru că documentele

de planificare trebuie să fie realist întocmite și bazate pe resurse umane și materiale suficiente și capabile să ducă la îndeplinire misiunile stabilite. Ceea ce presupune pragmatism și realism în munca de concepție, dar și potențial real, uman și material, în măsură să materializeze sinuosul drum al strategiilor militare de la teorie la practică. Ceea ce ne întoarce, din nou, la un postulat al originilor mai vechi sau din vremurile moderne - mereu actuale, însă - ale strategiei. Pentru că, totuși, ea rămâne „arta repartiției și folosirii mijloacelor militare pentru înfăptuirea scopurilor politicii”⁸.

NOTE

¹DEX, Dicționarul explicativ al limbii române, Academia Română, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, Editura „Univers Enciclopedic”, ediția a II-a, București, 1998, p.1024.

²Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English language, Gramercy Books, New York, 1989, p.1404.

³Ibidem.

⁴Ibidem.

⁵Pentru a nu spori confuzia, menționăm că "doctrina", ca și concept, continuă să fie utilizat, inclusiv în domeniul militar (exemplu: doctrina acțiunilor întrunite, doctrina forțelor terestre etc.), conținutul său fiind, însă, semnificativ diferit (n.a.).

⁶DEX, ibidem, p.313.

⁷Prof.univ.col.dr. Constantin Onișor, în „Strategia militară românească în epoca modernă”, Editura NUMMUS, București, 1999, p. 209.

⁸B.H.Lidell Hart, Strategia acțiunilor indirecte, Editura Militară, București, 1973, p. 333.

Summary

THE THEORY AND THE PRACTICE OF THE MILITARY STRATEGIES

The military strategy's path from theory to practice is a very complex process. Its dynamic is possible to be accelerated by the knowledge and the management of the influential factors (for example, political factors, economic and financial factors).

Migrația de populație, amenințare non-militară la adresa securității naționale a României

Consilier
Dan Pârvulescu

1. Fenomenul migrației de populație.

Considerații generale

România se află la începutul secolului al XXI-lea în plin proces de modernizare a întregii societăți, într-un context internațional marcat de mutații fără precedent.

Evoluțiile specifice tranziției și modificările arhitecturii globale de securitate deschid oportunități reale, creează responsabilități suplimentare și generează provocări complexe.

Potrivit analiștilor politici și militari autohtoni și occidentali, România nu este și nu se va afla, în viitorul apropiat, în fața vreunei amenințări majore, de tip militar clasic, la adresa securității sale naționale.

Programele pe termen scurt și mediu evidențiază posibilitatea riscurilor de natură nemilitară, la adresa securității naționale, în mod special a celor de natură internă, specifice domeniilor economice, financiare, sociale și ecologice.

Într-un mediu de securitate complex, difuz și deosebit de fluidizat, caracterizat de lărgirea spectrului riscurilor neconvenționale, diversificarea tipologiei crizelor și conflictelor, disocierea netă între evoluțiile din mediul intern și cel internațional devine tot mai greu de realizat și stăpânit într-o lume a globalizării și a interdependențelor multiple între state.

Pe acest fundal asistăm la o drastică reevaluare a conceptului de securitate internațională, respectiv națională, în sensul că prioritățile de ordin geopolitic au început să cedeze locul, în mod gradual, unei alte provocări la fel de presante, dar îndelung amânate sau neglijate, reprezentată de raportul omului cu mediul său.

Strategia de securitate națională a României menționează ca principali factori de risc la adresa securității țării¹:

○ posibile evoluții negative în plan subregional în domeniul democratizării, respectării drepturilor omului și dezvoltării economice, care ar putea genera crize acute cu efecte destabilizatoare pe o arie extinsă;

○ proliferarea armelor de distrugere în masă, a tehnologiilor și materialelor nucleare, a armamentelor și mijloacelor letale neconvenționale;

○ proliferarea și dezvoltarea rețelilor teroriste, a crimei organizate transnaționale, a traficului ilegal de persoane, droguri, armamente și muniție, materiale radioactive și strategice;

○ migrația clandestină și apariția unor fluxuri masive de refugiați;

○ acțiunile de incitare la extremism, intoleranță, separatism sau xenofobie, care pot afecta statul român și promovarea valorilor democratice;

○ decalaje între nivelurile de asigurare a securității și gradul de stabilitate al statelor din proximitatea României;

○ limitarea accesului statului român la unele resurse și oportunități regionale, importante pentru realizarea intereselor naționale.

Acestora li se adaugă noile provocări generate de riscurile asimetrice aflate în continuă diversificare, mobilitate și interdependență cu vulnerabilitățile interne².

Privită prin prisma surselor de insecuritate specifice secolului al XX-lea, migrația de populație încorporează în esența sa existența în timp și spațiu a unor vectori specifici fenomenului³.

În prima categorie sunt cumulate segmentele clasice dintre care enumerăm:

○ pauperizarea excesivă a unor regiuni și zone geografice, reapariția și

inflamarea periodică a conflictelor inter-etnice și interconfesionale, grefate pe instabilitate politică și nerespectarea drepturilor omului și a minorităților, accidente ecologice de proporții urmate de schimbări geoclimatice. Un alt vector privește existența și dezvoltarea unor factori emergenți actuali determinați de politici demografice și migraționiste etatiste disimulate, precum exportul și importul demografic de populație (China, India, Pakistan, Bangladesh, SUA, Canada, țările scandinave și din Benelux etc.) peste care se suprapun acțiunile non-convenționale specifice crimei organizate transnaționale și terorismului internațional, mișcărilor necontrolate de populație în momentele de tensiune ori criză accentuată (Kosovo, Afghanistan, Ruanda, Liberia, Somalia etc.). Asupra rezultantei celor doi vectori menționați se adaugă presiunea crescândă a unor noi germeni generatori de migrație:

○ explozia demografică (bomba demografică) datorată totalei lipse de coerență a politicii demografice la nivel mondial și național;

○ insuficiența surselor de apă la nivel planetar;

○ criza alimentară majoră (bomba sărăciei) urmare a unei dezvoltări haotice între regiuni și zone geografice, dar și a lipsei de perspectivă în utilizarea resurselor existente la dispoziția umanității.

Pentru a sublinia tendințele și perspectivele fenomenului populațional la nivelul secolului al XXI-lea apreciez ca utilă prezentarea unor date statistice pe care specialiști demografi și umanitari le recunosc ca fiind de referință⁴.

Conform acestora, la începutul secolului al XX-lea, populația globului număra circa 1,5 miliarde de persoane,

iar la sfârșitul perioadei menționate aproximativ 6 miliarde de oameni. Prognoza specialiștilor în domeniu avansează pentru prima jumătate a secolului al XXI-lea o populație planetară de aproximativ 10 miliarde de oameni, din care circa 2-2,5 miliarde de oameni vor migra din zonele de origine, din diverse cauze (sărăcie, conflicte armate, politici etatiste - export și import demografic, export de fundamentalism religios și cultural - dezastre naturale ori ecologice) către regiuni sau zone geografice favorabile dezvoltării umane. Lipsa unei strategii demografice, inclusiv în ceea ce privește politica migraționistă (cu excepția unor state occidentale dezvoltate (SUA, Canada, Australia, Germania, Marea Britanie) dovedește că amploarea fenomenului a generat intensificarea constantă a gradului de importanță publică și politică a acestuia, perceput tot mai mult ca o amenințare la adresa stabilității economice, sociale și de mediu, a echilibrului etnic și cultural, civilizațional în fond, cu implicații directe asupra securității umane, pe termen mediu și lung.

Studiile comparative evidențiază că în următorii 20-30 ani populația Indiei o va întrece pe cea a Chinei, iar populația Africii în aceeași perioadă se va tripla, fapt care va impune cu acuitate necesitatea elaborării unei strategii demografice mondiale, inclusiv pe palierul migraționist, mai ales în contextul intensificării vectorilor generatori de acțiuni specifice crimei organizate transnaționale și terorismului internațional.

Asocierea fenomenului migraționist de populație crimei organizate transnaționale și terorismului internațional s-a făcut în baza analizei aprofundate efectuate de specialiști și analiști în domeniu, care au reliefat amploarea trinomialului în strânsă corelație cu cauzele generatoare și implicațiile asupra sistemului de securitate a statelor.

De altfel, trebuie menționat că, la nivelul Uniunii Europene, trinomialul amintit anterior este tratat unitar în cadrul Pilonului III - Justiție, Afaceri Interne (JAI), aspect care denotă

importanța agresivității acestuia asupra structurii de securitate europeană pe termen mediu și lung.

Analiza violențelor și conflictelor interetnice și religioase specifice ultimului deceniu al secolului al XX-lea referitoare la migrația masivă de populație ca element non-militar a evidențiat următoarele aspecte:

○ tendința folosirii expulzării în masă ca armă de război și ca mijloc de a crea societățile omogene din punct de vedere etnic sau cultural (situații ilustrative tipice în spațiul ex-URSS, al fostei R.S.F. Iugoslavia, dar și în „poligoane experimentale de mai mică dimensiune“, precum Burundi, Somalia, Liberia, Etiopia, Cambodgia etc.). În opinia noastră, migrația de populație sub diversele forme de manifestare (emigrație, imigrație, deplasări forțate, trafic necontrolat de persoane, exoduri de refugiați etc.) generate de conflictele de natură etnico-religioasă și social-economică, este tot mai des uzitată ca formă non-militară de susținere a pretențiilor teritoriale ori de autodeterminare ale unor minorități, care sunt subtil susținute de vechile sau noile centre de putere (economico-financiare, politico-militare, religioase, demografice);

○ exacerbarea activităților caracteristice crimei organizate transnaționale și terorismului internațional a avut ca efect și masive deplasări de populație ca urmare a unor forme de disperare a maselor provocate de așa-zise procese social-culturale etnice (exemplificative fiind situațiile din spațiul central-african, dar mai ales cele din zona adiacentă României, precum cele din Kosovo, Transnistria, dar și cele din Afghanistan, Yemen, Sudan etc.;

○ fluxurile masive de populație - refugiați sau deplasați forțat - sunt tot mai des folosite ca „scuturi umane“ sau „pierderi colaterale“ în atingerea obiectivelor tactice sau strategice ale momentului de către „actori“ aflați în dispută (situațiile din Kosovo, Cecenia, fâșia Gaza și Cisiordania, fostul Kurdistan etc.), inclusiv și manipularea opiniei publice și a organismelor internaționale.

Comentând aceste tendințe nu putem să nu fim de acord cu poziția organismelor internaționale (ONU - ICNUR, OIM, PNUD, Banca Mondială) care, în esență, arată că „deplasările forțate ale minorităților, inclusiv tacticile de depopulare sau repopulare folosite pentru a susține pretenții teritoriale sau de autodeterminare au devenit o practică abominabilă a lumii contemporane“⁴⁵.

Evenimentele din 11.09.2001 din SUA au reliefat nu numai carențele strategice la nivel mondial dar mai ales au pus în valoare consensul umanității în ceea ce privește combaterea terorismului internațional.

De altfel, SUA, NATO și UE au început re-proiectarea categoriilor de riscuri și amenințări la adresa statelor și a umanității, precum și remodelarea strategiilor de luptă împotriva terorismului. La nivel internațional, ONU și UE vor pune în poziție de lucru, pe măsura ratificării, Convenția ONU referitoare la criminalitatea transfrontalieră, adoptată în anul 2000 la Palermo, care cuprinde și aspecte legate de migrația de persoane.

2. România și migrația de persoane

Una din dimensiunile majore ale procesului de democratizare a societății românești după 1989 a constituit-o demersul de modificare și adoptare a legislației și practicii autorităților române în vederea realizării unei concordanțe cu reglementările internaționale în domeniul drepturilor omului, inclusiv în ceea ce privește crearea unui sistem de adoptare și aplicare a prevederilor dreptului umanitar.

Exercitarea efectivă a dreptului la liberă circulație a persoanelor pe teritoriul României a plasat rapid țara noastră într-un nou și complex context de migrație regională determinat de factori multipli - economici, politici, demografici și culturali - la care s-au adăugat influențele mediului de securitate internațional.

Analiza situațiilor conflictuale din arealul imediat și proximal României ne îndreptățește să înaintăm câteva aprecieri de ordin politico-militar:

○ dezintegrarea unor conglomerate umane de proporții (ex URSS și fosta R.S.F. Iugoslavia) au evidențiat interesul noilor centre de putere față de ceea ce reprezintă Balcanii în structura actuală de securitate a Uniunii Europene. Implozia sistemică a avut ca rezultat și puternice mișcări de populație care ar fi putut afecta la un moment dat și securitatea națională a României;

○ crizele declanșate în vecinătatea României (spațiul ex-iugoslav, Transnistria), finalizate prin agresiuni militare, au beneficiat și de aportul acțiunilor non-militare, reprezentate de vectori naționalism-extremismului și ai fanatismului etnico-religios, coroborat cu derapajul economic social. Crizele din Kosovo și Transnistria au fost exploatare în „jocul de interese” practicat de importante centre de putere (SUA, NATO, UE, Germania, Federația Rusă);

○ noua arhitectură europeană de securitate s-a dovedit a avea la bază și o anumită violență organizată. Susținem acest punct de vedere atât prin ceea ce s-a întâmplat în Bosnia - Herțegovina, Cecenia, Transnistria și Kosovo (și mai nou în Afganistan), cât mai ales prin faptul că nu există o strategie mondială privind gestionarea crizelor majore pe mapamond (exemplificativă este „criza terorismului”, dar și modul în care este gestionată crima organizată transnațională și migrația de populație).

Disponerea geografică a României, la intersecția axelor S-N, E-V, ce coincide cu rutele istorice ale marilor fluxuri migratorii de populație o înscriu în condițiile actuale în rândul țărilor de tranzit sau de așteptare.

Recenta Conferință regională privind combaterea migrației ilegale⁶, ținută la București în primăvara anului 2001, a relevat, prin Comisia Europeană, că „România nu dispune de o politică în domeniul migrației, bazată pe un studiu științific”.

Absența unei politici coerente și a unui mecanism de control adecvat asupra fenomenului migrației generează multiple consecințe negative, dintre care putem distinge:

○ prezența pe teritoriul național a unor comunități străine extrem de eterogene din punct de vedere etnic, lingvistic, religios și cultural, ceea ce implică dificultăți majore de adaptare în relațiile cu localnicii și constituie potențiale surse de conflict între grupuri rivale (pakistanezi și indieni, între aceștia și bengalezi sau tamily, între turci și kurzi, irakieni și iranieni, sârbi și albanezi etc.);

○ implicarea unor structuri criminale în traficul ilicit de persoane; posibilitatea ca migranții, determinați de situația lor critică, să fie recrutați cu ușurință de organizații ale crimei transnaționale și terorismului internațional pentru a fi folosiți în operațiuni specifice acestora, rezultând implicit, așa numitul „import de criminalitate”, iar pe termen scurt și mediu, alterarea mediului interlop autohton, erodarea imaginii țării în plan extern și intern, inclusiv a sistemului național de securitate și apărare;

○ posibilitatea folosirii teritoriului național ca refugiu sau zonă de așteptare de către infractorii dați în urmărire de Interpol, de persoanele care au săvârșit crime împotriva umanității sau a Cartei Națiunilor Unite, a celor care reprezintă un pericol pentru siguranța națională, a persoanelor care fac parte din grupări teroriste sau organizații criminale ori care sunt implicate în operațiuni caracteristice crimei organizate transnaționale;

○ modificarea structurii sociale a populației pe termen mediu și lung, ca și posibilitatea transmiterii de către migranți a unor boli specifice zonei din care provin cu implicații deosebite asupra structurii genetice și demografice a populației autohtone și, deci, a existenței ca stat și națiune.

Obiectivul principal al acțiunii militare violente sau nonviolente, îndeosebi în cazul situațiilor atipice, gen atentat terorist de proporții, deplasări forțate de populație în scop de omogenizare etnică sau culturală și ca tactică de război convențional, este restabilirea ordinii constituționale, respectiv apărarea acesteia, a instituțiilor statului de drept și a democrației. Considerăm că

prezența forțelor și mijloacelor aparținând Ministerului Apărării Naționale pentru gestionarea crizelor generate de elementele non-convenționale, independent sau în cooperare cu Ministerul de Interne și Serviciile speciale, trebuie să se efectueze în baza unei legislații adecvate atât pentru situații-standard, cât mai ales pentru cele atipice. Ne exprimăm opinia că insuficiența prevederilor actelor normative referitoare la atribuțiile și componența organelor care ordonă și conduc nemijlocit acțiunile militare, precum și atribuțiile administrației publice centrale și locale își vor găsi rezolvarea într-un timp cât mai scurt.

În gestionarea situațiilor de criză, credem că asigurarea consilierii juridice a comandantului capătă aspecte deosebite și determinante în luarea deciziei și punerea ei în practică, în conformitate cu misiunile întreprinse în practică, dar și cu încadrarea acestora în limitele legilor care guvernează societatea.

Gradualitatea intervenției forțelor de ordine publică și intervenția forțelor aparținând Ministerului Apărării Naționale - în special în situații atipice, precum masive mișcări migratorii de populație din/spre România (de ordinul 5000-10.000 persoane) - impune precizări mult mai clare decât cele actuale, având în vedere formele de manifestare nonviolente sau violente la care trebuie să răspundă forțele angajate în rezolvarea situației de criză.

Cu privire la cooperarea forțelor participante la rezolvarea unor situații atipice, credem că este necesară o abordare pragmatică a acesteia, încă din timp de pace, exersându-se diverse scenarii în cadrul aplicațiilor de stat major la nivel național și al exercițiilor internaționale, cu implicarea forțelor și mijloacelor din Ministerul de Interne, Ministerul Apărării Naționale, Serviciile Speciale și administrațiile publice centrale și locale.

Pentru îmbunătățirea cadrului juridic și organizatoric al intervenției pentru gestionarea unei situații de criză propunem:

○ delimitarea prin lege a situațiilor referitoare la respectarea drepturilor

omului referitoare la intervenția forțelor angrenate în restabilirea ordinii constituționale, de acte ce contravin normelor de drept intern privitoare la independența, suveranitatea și integritatea teritorială a statului român;

○ perfecționarea cooperării la nivel central și local între toate structurile Sistemului Național de Securitate și Apărare, a planurilor și procedeeleor, pentru cunoașterea și stăpânirea situației operative, asigurarea și contracararea acțiunilor agresive interne;

○ cuprinderea în regulamentele militare, în curs de elaborare, a unor terminologii și principii de luptă unice, forme și procedee non-violente sau violente adecvate comportamentelor Sistemului Național de Securitate și Apărare în cazul intervenției pentru gestionarea unei crize ori pentru restabilirea ordinii constituționale;

○ introducerea în regulamentele militare în curs de editare a unor regle-

mentări detaliate, pe baza legilor, prin care să se proiecteze modul de acțiune/intervenție, pe categorii de structuri și misiuni, precum și modalități de exercitare a dreptului de folosire a forței în situații de criză, distinct, pentru operații militare și de natură neconvențională;

○ realizarea unui complex național de legătură, interoperabil atât cu forțele Sistemului Național de Securitate și Apărare, cât și cu cele ale administrației publice centrale și locale, care să permită conducerea forțelor pe timpul acțiunilor desfășurate;

○ includerea în compunerea Forțelor de Reacție Rapidă și a unor nuclee specifice Ministerului de Interne și Serviciilor Speciale (crima organizată, migrație ilegală, terorism) care să acționeze în special împotriva elementelor non-convenționale în zona de responsabilitate/zona de operații militare;

○ participarea la exerciții și aplicații

multinaționale „gen CMX“ de gestionare a crizelor și a elementelor nominalizate din structurile Ministerului de Interne, Serviciilor Speciale și ale administrației publice centrale și locale.

Concluzii

Fără a avea pretenția epuizării consecințelor generate de fenomenul migraționist de populație țin să evidențiez că în perspectiva aderării României la UE, este de așteptat ca țara noastră să devină țintă, urmând a fi supusă unei presiuni mult mai sporite față de cea pe care o generează actuala situație de țară de tranzit. Având în vedere situația prezentă și perspectiva apropiată, apreciem ca justă regândirea strategiei naționale de securitate și apărare, reevaluând importanța riscurilor non-convenționale din componența trinomialului crima organizată - migrație de populație - terorism ca potențiale mijloace de ducere a unui viitor război.

NOTE

¹Strategia de securitate națională a României. Garantarea democrației și a libertăților fundamentale, dezvoltare economică și socială susținută și durabilă, aderare la NATO și integrare în UE, noiembrie 2001, București.

²Ibidem.

³Dan Părvulescu, Abordarea migrației de populație ca factor de risc la adresa

securității naționale, Revista Fundației Colegiului Național de Apărare, București, 1/2001.

⁴Date provenind din statisticile: PNUD/ONU, ICNUR, OIM, Banca Mondială (Refworld CD ROM, 2000 București).

⁵Petit L., Changing Conception of Security in the Third World, The World Quarterly vol.17/3, 1996.

⁶Raport privind migrația ilegală. România, Ministerul de Interne, 6 martie 2001, București.

Summary

HUMAN MIGRATION - NON-MILITARY THREATENING TO THE NATIONAL SECURITY

We can not exhaust the consequences generated by the human migration phenomenon, but we must understand that our country might become the target for an increased transit of population in the expectation of Romanian's integration in EU. Within this framework it is necessary to reevaluate The National Security Strategy and the new appraisal of the non-conventional risks within the trinomial of organized crime - human migration - terrorism.

Realități, opțiuni și exigențe în cercetarea științifică din domeniul apărării

**Colonel (r.) dr.
Constantin MOȘTOFLEI**

Abordarea problematicii opțiunilor și exigențelor dintr-un anumit domeniu impune, din start, clarificarea și delimitarea unor aspecte ce-i determină conținutul (totalitatea elementelor constitutive esențiale) și forma (modul de existență, de organizare și de structurare a elementelor constitutive). În cazul nostru, credem că prezintă interes să precizăm: ce loc și rol se acordă cercetării științifice militare în ansamblul cercetării științifice naționale? De la bun început, trebuie să evidențiem faptul că, în România, „cercetarea științifică, dezvoltarea tehnologică și inovarea sunt priorități naționale”, că activitatea este stimulată prin măsuri directe și indirecte, fără a exista limite sau constrângeri în desfășurarea acesteia, indiferent de tipul de proprietate și de forma de organizare a acestora¹. Totodată, se apreciază că „alocarea de către stat a resurselor financiare în acest scop este prioritate a cheltuielilor bugetare” și că „resursele bugetare alocate prin bugetul de stat la cap. „cercetare științifică” trebuie să țină seama de tendințele mondiale în domeniu și să nu fie mai mici de o cincime față de resursele bugetare alocate la cap. „învățământ”.²

Din motive mai mult sau mai puțin absconse, după 12 ani de reforme, restructurări etc., cercetarea științifică se desfășoară într-un semivid legislativ, în sensul că nu dispunem de o Lege a cercetării științifice ori de un Statut al cercetătorului științific, ci doar de anumite ordonanțe, hotărâri, legi pentru aprobarea acestora, și care, în fond,

rezolvă numai probleme sectoriale ori punctuale ale domeniului de referință. Contrar practicii din alte domenii, în cazul cercetării științifice s-au abrogat legi (ex. a Statutului cercetătorului științific) fără a se înlocui cu un alt act legislativ.

Pe plan național, la numai patru luni de la Revoluția din decembrie 1989, mai exact la 28.04.1990, se emitea, cu nr.458, „Hotărârea privind stabilirea unor măsuri în domeniile cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și proiectării”, în care se precizează, la art. 12; „Ministerul Apărării Naționale și Ministerul de Interne stabilesc prin ordin structura rețelelor proprii de cercetare și dezvoltare, precum și reglementările specifice de funcționare ale acestor unități de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și proiectare”.

În toate documentele legislative referitoare la organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale, adoptate după decembrie 1989, se menționează că organizarea și conducerea cercetării științifice în domeniul militar constituie o atribuție principală a Ministerului Apărării Naționale.

Ce era de așteptat, pentru cei implicați în cercetarea științifică din armată?

În primul rând, emiterea unui ordin al ministrului apărării naționale privind organizarea cercetării științifice în armată. Un asemenea act nu a fost emis nici până în prezent.

În al doilea rând, pentru un organism militar, ce funcționează după reguli precise, se impuneau delimitate domeniile cercetării științifice și, mai ales, responsabilitățile. Cum se regăsesc elemen-

tele menționate în cele 6 documente legale adoptate, după 1990, privind organizarea și funcționarea Ministerului Apărării Naționale?

În Legea nr.41/1990 se stipula că în cadrul M.Ap.N. funcționează Comisia de coordonare a cercetărilor științifice, a cărei organizare, atribuții și competență se aprobă de ministrul apărării naționale, la propunerea președintelui comisiei (art.10). În activitatea desfășurată nu am perceput, până în prezent, existența unei asemenea comisii.

Următoarele Hotărâri ale Guvernului României, nr.110/1997 și 385/18.05.1999, nu fac nici o referire la cercetarea științifică.

Ordonanța Guvernului României nr.41/11.08.1999 stabilește atât domeniile, cât și responsabilitățile:

○ Secretariatul de stat pentru politica de apărare „organizează și desfășoară activități de cercetare științifică în domeniile politicii de apărare și securității naționale” (art.23, subcap. A, lit. f);

○ Statul Major General „coordonează activitatea de cercetare științifică în domeniul teoriei și artei militare” (art.23, subcap.B, lit.k);

○ Secretariatul de stat pentru înzestrarea armatei „coordonează activitatea de cercetare pentru tehnică și tehnologii militare” (art.23, subcap. C, lit.f);

○ Inspectoratul General al M.Ap.N. „controlează, evaluează și îl informează pe ministrul apărării naționale despre modul de organizare și de desfășurare științifică a cercetării științifice în domeniul militar” (art. 23, subcap. D, lit.g).

Cu toate acestea, printr-un ordin al ministrului apărării naționale, din

28.09.1999, se reorganizează domeniile cercetării științifice și responsabilitățile corespunzătoare, astfel:

○ politica de apărare, securitatea națională, strategia, teoria și istoria militară revine secretarului de stat pentru politica de apărare;

○ cercetarea-dezvoltarea (se referă la tehnică și tehnologii militare) revin secretarului de stat pentru înzestrarea armatei.

Acesta este momentul în care Statul Major General, respectiv șeful acestei structuri, nu mai are responsabilități în domeniu, chiar dacă nu mai dispunea de structură proprie de cercetare științifică.

Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr. 47/15.06.2000, fără a preciza domeniile cercetării științifice, reiterează posibilitatea constituirii unor comisii, fără a le preciza natura activității. În domeniul cercetării științifice nu am perceput existența unei asemenea comisii.

Ordonanța de Urgență a Guvernului României nr.14/26.01.2001, în vigoare și în prezent, stipulează:

○ M.Ap.N. conduce activitatea de cercetare și proiectare din structurile subordonate (art.9, lit.v);

○ Departamentul pentru Integrare Euroatlantică și Politica de Apărare conduce activitatea de cercetare științifică în aria sa de responsabilitate (art.10);

○ Departamentul pentru Relații cu Parlamentul, Armonizare Legislativă și Relații Publice conduce activitatea de cercetare științifică în aria sa de responsabilitate (art.11);

○ Departamentul pentru Armamente conduce activitatea de cercetare științifică în aria sa de responsabilitate (art.12);

○ Statul Major General conduce activitatea de cercetare științifică în aria sa de responsabilitate (art.14);

○ În cadrul M.Ap.N. se pot constitui colegii, consilii, comitete sau comisii profesionale. Organizarea și funcționarea acestora se stabilesc prin regulamente aprobate prin ordin al ministrului apărării naționale (art.27).

Formula de delimitare a responsabilităților și reiterarea posibilității de constituire a unei comisii profesionale,

fără a percepe existența acesteia, dovedesc formalismul și ineficiența unor asemenea acte normative.

Înființarea unui departament, în cadrul M.Ap.N., al cărui obiect de activitate vizează și „armonizarea legislativă”, ne-a dat speranța că cele semnalate vor focaliza eforturile și asupra coerenței prevederilor proprii apărării cu cele specifice cadrului legislativ intern, nu numai celui extern.

În orice evaluare care urmărește să determine eficiența dintr-un anumit domeniu se va căuta să se raporteze resursele alocate la rezultatele obținute, eventual comparându-le cu cele înregistrate în alte domenii.

Repartizarea resurselor financiare pentru cercetarea științifică militară, în raport cu suma totală alocată cercetării, diferă de la țară la țară, în funcție de nivelul puterii economice și militare atins, de interesele urmărite, de capacitatea reală de a le susține, de evoluția contextului geopolitic și geostrategic mondial (pentru marile puteri) sau regional. Astfel, în perioada Războiului Rece, au fost țări, precum Japonia, care au alocat 2%, față de 67% (considerat record absolut) cât au destinat SUA în 1984³.

Care este situația în prezent, în cazul României? Ne vom referi la anul 1999, la nivelul căruia dispunem de date asociate programului „ORIZONT 2000”⁴. Acest program se derulează din 1996 și cuprinde o sumă de programe și obiective structurate pe domenii științifice și tehnologice, reprezentând, de fapt, ofertele sistemului de cercetare din România.

Sursa de finanțare a programului „ORIZONT 2000” a fost Bugetul de stat, care a prevăzut și s-au cheltuit, în 1999, aprox. 572 miliarde de lei. Alocarea fondurilor s-a făcut de către Agenția Națională pentru Știință, Tehnologie și Inovare, pe 21 comisii de specialitate, printre care și cea de apărare, luând în considerare următorii factori:

○ ponderea finanțării pe domenii în perioada 1996 - 1998;

○ solicitarea ministerelor pentru finanțarea unor studii de strategie și pentru unele tematici de interes general;

○ susținerea cercetării fundamentale.

Fondurile repartizate inițial apărării, prin comisia de specialitate, au reprezentat 3,10% din totalul celor 572 miliarde de lei, dar, în final, acestea au fost de 18.035 milioane de lei, adică 3,16%. Diferența rezultă din aceea că susținerea tematicii de cercetare-dezvoltare nu s-a identificat strict cu specialitățile și resursele alocate pe direcțiile tematice din program.

Ceea ce reține atenția este faptul că în cadrul fiecărei direcții tematice se remarcă o susținere financiară a programelor în funcție de tendințele din domeniu (manifestările în cadrul acestuia). Astfel, în domeniul apărării, cele aprox. 18 miliarde au fost repartizate după cum urmează; 17.500 milioane de lei (97,03%) pentru programe ce vizau tehnica militară și echipamente noi; 500 milioane de lei (2,77%) pentru promovarea conceptului de produse cu dublă utilizare; 35 milioane de lei (0,19%) pentru mijloace destinate pazei, intervenției și supravegherii frontierei de stat. Optându-se doar pentru 3 programe de cercetare, s-a renunțat la altele 9, dintre care amintim, ca aparținând armatei:

○ interoperabilitatea sistemului militar cu cel civil și cu cele ale altor state;

○ perfecționarea sistemului informațional militar;

○ ecologia sistemelor militare, protecția luptătorilor, a populației civile și a mediului.

Indicatorii sintetici pe comisiile de specialitate, corespunzător celei de apărare, comparați cu media calculată pentru toate comisiile, se prezintă astfel:

1. Valoarea activității de cercetare-dezvoltare/nr. personalului cu studii superioare (ss) este de 77,78 milioane de lei/ss. Media este de 34,91 milioane de lei/ss, valorile limită fiind de 19,06 milioane lei/ss și 102,96 milioane lei/ss, iar discrepanțele se explică prin nivelul de salarizare diferit de la un domeniu la altul ori prin ponderea diferită a cheltuielilor materiale în totalul valorii temei (proiectului, programului);

2. Valoarea activității de cercetare-dezvoltare/temă este de 282,26 milioane/temă (cea mai mare), media fiind de 73,59 milioane lei/temă. Explicația este dată de abordarea diferită a conceptului de „temă de cercetare”, pentru unii având o semnificație restrânsă, iar pentru alții de grup de teme sau chiar de proiect;

3. Personal cu studii medii/personal cu studii superioare; 0,44 (media este 0,55);

4. Personal cu studii superioare/temă; 3,63 (media, 2,11);

5. Număr publicații/1000 persoane cu studii superioare; 93 (media, 371);

6. Număr brevete înregistrate/1000 persoane cu studii superioare; 31 (media, 28);

7. Numărul comunicărilor/1000 persoane cu studii superioare; 93 (media, 562).

În 1999, pe plan național, au fost depuse 461 propuneri de brevete și au fost acordate 399, iar 14 au fost vândute. Cifrele corespunzătoare domeniului apărării au fost; 7 propuse, 1 acordat, 0 vândute.

Referitor la colaborarea științifică, numărul colaborărilor internaționale a fost de 193, iar în plan bilateral de 516, dar apărarea nu se înscrie cu vreo colaborare.

În anul 2000 s-a trecut de la orientarea în funcție de oferta de cercetare, specifică Programului „ORIZONT 2000”, la orientarea determinată de cererea de cercetare (Programele RELANSIN, INFRAS, CALIST, CORINT). Finanțarea în cazul programului RELANSIN a fost de 47.409 miliarde lei. Rezultatele nu sunt îmbucurătoare pentru cercetarea din domeniul apărării. La competiția din trim.IV 1999, deschisă pentru toate comisiile, au fost depuse 2789 de propuneri, din care, în urma evaluării, au fost selectate pentru negociere 555, iar în final pentru contractare, 504. Cercetarea din domeniul apărării a trimis 7 propuneri (0,25%), fiindu-i selectate pentru negocieri 2 (0,36%).

O altă formă de finanțare care a funcționat a fost cea prin GRANTURI. Astfel, numărul temelor finanțate, în 1999, a inclus 188 teme (începute din 1998) și 510 teme noi (în urma competiției din trim.III), cu un nivel de finanțare de 9.912 miliarde lei.

Credem că cele menționate pe site-ul Ministerului Educației și Cercetării suportă anumite completări, justificarea fiind determinată, mai mult decât probabil, de necesitatea asigurării unei anumite protecții informaționale (cerința este valabilă pretutindeni), dar și de lipsa de comunicare din partea executanților, pentru informarea despre preocupările și despre rezultatele obținute.

Reforma armatei, parte integrantă a procesului de restructurare a societății românești, declanșat după Revoluția din decembrie 1989, include și transformarea sistemului cercetării științifice și dezvoltării tehnologice din forțele armate.

Chiar în absența unei legi a cercetării științifice, reorganizarea activității de cercetare și dezvoltare din armată presupune o concepție și un program concret de modificare a componentelor esențiale ale sistemului de cercetare științifică militară, pe baza principiilor, cerințelor și condiționărilor ce fundamentează restructurarea întregului organism militar românesc.

Printre obiectivele reformei cercetării științifice militare amintim :

○ formarea unei mentalități noi privind rolul, locul și modalitățile de desfășurare a activității de cercetare științifică, precum și de valorificare a rezultatelor muncii propriu-zise;

○ optimizarea organizațională și funcțională a sistemului de cercetare științifică.

Reorganizarea preconizată a cercetării științifice, cel puțin în domeniile politicii de apărare, securității naționale, teoriei și acțiunii militare, prin centralizarea și includerea structurilor de execuție în cadrul unei instituții militare de învățământ superior, va permite

eficientizarea ei. Cu o condiție: să se asigure un anumit grad de autonomie funcțională structurilor respective, în relațiile cu instituțiile similare lor, din țară și din străinătate, precum și cu solicitanții și beneficiarii produselor obținute. Instituția de învățământ să nu devină o verigă birocratică suplimentară.

Cerințele procesului de reformă a cercetării științifice ar trebui să includă, după părerea noastră:

○ subordonarea scopurilor activităților de cercetare satisfacerii necesităților actuale ale procesului de restructurare și modernizare din armată și fundamentării soluțiilor preconizate către orizontul 2010-2015;

○ suplimentarea resurselor financiare destinate cercetării științifice și distribuirea acestora tuturor celor implicați;

○ în aplicarea reducerii efectivelor, impusă de reformă, să se aibă în vedere folosirea resursei actuale de cercetători din sistemul militar, precum și durata, relativ mare, a procesului de formare a acestei categorii de personal;

○ asigurarea unei infrastructuri informatice corespunzătoare desfășurării unei activități de cercetare științifică eficientă și derulării colaborării cu institutele similare din țară și din străinătate.

Declarată prioritate națională, cercetarea științifică, inclusiv cea din domeniul apărării, cunoaște transformări specifice reformei. Soluțiile adoptate, rezultatele obținute și corecțiile aduse, în dinamica acesteia, depind de opțiunile și exigențele asociate fiecărui caz în parte. Ceea ce impune mai multă responsabilitate.

NOTE

¹Conf. Legii nr.95/13 mai 1998, art.1 și 2

²Ibidem, art. 3

³Apud, Dossier GRIP nr. 97-98-99, La science et la guerre, p.18.

⁴A se vedea site-ul Ministerului Educației și Cercetării.

Românii și Occidentul modern: sincronizare, izolare, integrare euroatlantică

dr. Vladimir ZODIAN

Europa modernă s-a edificat în etape, în secolele XVIII-XIX, ca efect al progreselor Revoluției industriale, democrației, societății de tip capitalist, națiunilor și statelor naționale etc.

Un sistem de factori obiectivi și subiectivi a orientat expansiunea spațială și temporală a modernizării, declanșată inițial în Occident și extinsă treptat de la Atlantic la Urali. Până la cel de-al doilea război mondial, nota dominantă a trendului european de înnoire a fost dată de așa-numita sincronizare (alinierea la nivelul instituțiilor, regimurilor politice și sistemelor economice vest-europene); ulterior, în Occident s-au inaugurat procese complexe de mondializare a economiei, de integrare (adoptarea de valori, comportamente, formarea de mentalități etc.) în sferele politico-militară (NATO) și economico-instituțională (Uniunea Europeană). Concomitent, în centrul și în răsăritul continentului, liderii comuniști ai Uniunii Sovietice au încercat, în plin Război Rece, să utilizeze doctrina a integrării cu scopul de a-și consolida dominația directă și apăsătoare asupra „statelor captive”. Anii 1989-1991 au marcat prăbușirea URSS și a regimurilor comuniste, mai mult sau mai puțin „satelitate”, și reluarea modernizării reale a statelor din spatele „Cortinei de Fier”. Astăzi, integrarea europeană acestor state, inclusiv a succesorilor defunctei Uniuni Sovietice, a devenit o condiție a supraviețuirii lor, într-o lume tot mai interdependentă, tot mai dinamică și mai înalt performantă din punct de vedere tehnologic, economic și managerial.

În raport cu procesul modernizării continentale, societatea românească - ca și alte societăți din centrul, estul și sud-estul Europei - a etalat atitudini preponderent pozitive.

1. Sincronizarea cu Occidentul (1859-1939)

Elitele române de la începutul secolului XIX au conștientizat necesitatea modernizării rapide a țării. Modernizarea a fost imaginată de generația romantică a epocii ca un fel de „nouă descălecare” iar proiectul ei a căpătat dimensiuni epopeice, evidențiind un conținut în care obiectivele „idealiste” se amestecau, aparent haotic, cu cele autentice pragmatic (egalitatea cetățenilor și a popoarelor, depășirea barierelor de educație și clasă, „luminarea poporului”, bunăstarea generală, libertatea comerțului, industriei, afacerilor etc.). Ralierea la Occidentul civilizată trebuia să desprindă România, care abia se construia în forma sa statală, de Balcanii turco-levantini și de Orientul european despotice și veșnic amenințator. Renașterea națiunii române se încadra, bineînțeles, în revigorarea unei „Europe de națiuni”, proiect ce urma să fie edificat pe cale revoluționară.

Cea mai penetrantă analiză a conținutului modernizării românești aparține sociologului, istoricului și criticului literar Eugen Lovinescu. Luând poziție împotriva tezelor „forme fără fond” emise de Titu Maiorescu, Eugen Lovinescu a demonstrat că: „generația de la 1848” a elaborat un program politic de emancipare a românilor, inspirat de principiile liberalismului, masoneriei și naționalismului occidental; domnia so-

cietății de privilegii a fost răsturnată atât pe cale revoluționară (1848-1849) cât și prin reforme (1859-1914, 1918-1924); alinierea la Europa de Vest s-a realizat în cea de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în principal, în sectoarele instituționale, regimului politic, justiției, învățământului, apărării, comerțului și industriei; în răsăritul Europei, îndeosebi, după eșecul Revoluției din 1848-1849, înnoirea s-a impus, în mod obiectiv, de sus în jos, de la formă la fond, datorită slabei dezvoltări a elementelor capitaliste și a ideilor democratice, în cadrul unor societăți preponderent agrare și aristocratice etc. Crearea de instituții moderne, prin imitarea de forme de organizare economică, politică, de învățământ, militare reprezenta prima etapă a procesului de sincronizare; într-o a doua etapă, aceste instituții aveau să se „acomodeze” realităților românești modificând în sens pozitiv societatea, într-o direcție de evidentă sorginte occidentală. Importul de instituții vestice și integrarea lor în funcționarea societății românești este însă o inițiativă locală și nu o „sugestie” venită din partea unui centru extern de putere; elita politică autohtonă s-a exprimat prin voință politică coerentă în favoarea schimbării, a elaborat proiectele schimbării și a gestionat modernizarea.

Sincronizarea cu Occidentul a suscitât dezbateri aprinse la nivelul elitelor intelectuale, politice și economice. Romanticii târzii, socialiștii, și poporaniiștii au criticat, din rațiuni diferite, modernizarea accelerată. Lipsa de capital intern, slaba dezvoltare a industriei, rezistența marilor proprietari agricoli au încetinit ritmul reformelor. O emancipare reală în

lumea satelor a fost, astfel, amânată până după 1918. Pe de altă parte însă, în anumite instituții românești și sectoare ale societății, progresele au etalat performanțe remarcabile (învățământul superior, Justiția, armata etc.). În afara frontierelor epocii, în provinciile românești din Austro-Ungaria și Imperiul Rus, modernizarea a cunoscut forme specifice de materializare, mai clare în Transilvania și abia schițate în Basarabia. Ori-cum, o modernizare completă nu se putea realiza în lipsa unei structuri unitare de stat național, mai exact, până la evenimentele ce au condus către România reîntregită din 1918.

După primul război mondial, România interbelică, locul în care Eugen Lovinescu publica reductibilă sa *Istorie a civilizației moderne românești*, prezenta o serie de trăsături caracteristice ce o apropiau de societățile occidentale. Astfel, s-a definitivat construcția național-statală, de tip monarhic constituțional, prin Marea Unire din 1918. Reformele politice (votul universal, reforma agrară, drepturi politice, economice, sociale, confesionale, pentru minorități) din anii 1918-1924 și dezvoltarea instituțională, plasau România în plutonul fruntaș al democrațiilor răsăritene; de altfel, până în 1938, democrația parlamentară a funcționat coerent în țara noastră, România făcând notă discordantă într-un Răsărit dominat, fie de regimul totalitar comunist din URSS, fie de dictaturi militare, naționaliste și semifasciste (Ungaria, Polonia, Bulgaria etc.).

România a contribuit - într-o manieră ce nu-i poate fi contestată în mod serios - la consolidarea democrației în primii ani de după 1918, la nivel central - est și sud-est european. Contracurarea pericolului bolșevic la Nistru și în Ungaria, alianțele cu Polonia și Cehoslovacia și Iugoslavia, Antanta Balcanică (Grecia, Turcia, Iugoslavia, România) au vizat tocmai consolidarea drepturilor democratice și stabilității în Europa; din păcate, nici Liga Națiunilor, nici alianțele regionale democratice nu dispuneau de structuri integrate de tip politico-militar și nici de susținerea directă a celei mai

reputabile democrații a lumii - SUA. Prăbușirea acestor sisteme de securitate garantate de Liga Națiunilor (patronată de Franța și Marea Britanie), ca efect al acțiunii conjugate inițiate de puterile continentale fasciste și comuniste, a impus statele continentului inclusiv România, în abisul celei de-a doua conflagrații mondiale.

Se poate afirma că, în linii generale, modernizarea (sincronizarea cu Occidentul) a reușit în România până în pragul celui de-al doilea război mondial. Economia, structura socială, statul purtau amprenta europeană clară. Desigur, la nivelurile comportamentelor și mentalităților „europenizarea“ întâlnea rezistențe, specifice unei societăți încă cu puternice reminiscențe „agrare“. Totuși, direcția modernă orienta clar evoluția statului și societății până la conflagrația mondială din 1939-1945 și la instaurarea dominației sovietice și a comunismului.

2. Între izolare și autonomie politică (1944-1989)

Perioada 1944-1989, mai ales, intervalul 1947-1989, a plasat România pe o traiectorie evenimentială în afara Occidentului. Imediat după 1944, instituțiile democratice au fost distruse, elita politică, intelectuală, economică a fost decimată, controlul polițienesc s-a instaurat pe întreg teritoriul și la toate sectoarele societății. Partidul-stat a luat locul monarhiei constituționale. Ca și alte state din sfera de dominație sovietică, în țara noastră s-au implementat instituții, structuri economice și politice, elemente de ideologie de proveniență sovietică. Acest „transplant masiv“ - axat pe valori antieuropene și antiamericane - a reușit parțial, cu precădere în anii 1947-1958. Din 1958, mai evident din 1965, regimul totalitar comunist a căpătat - în contextul „războiului rece“ - o coloratură națională, practicând un complicat joc de detașare limitată și calculată față de Moscova.

Elita nouă, elita comunistă de București s-a raliat treptat la o orientare doctrinară de industrializare forțată, de izolare și xenofobie. Proiectul și schema

de dezvoltare se inspirau din modele depășite istoric (industrializarea bismarckiană și stalinistă, „saltul înainte“ maoist) și erau menite să consolideze și să perpetueze puterea nomenclaturii (birocrație de partid), în frunte cu familia Ceaușescu. Regimul comunist totalitar a izolat România atât de procesele de transformare ce caracterizau Occidentul (revoluția științifică, tehnologică și tehnică, integrarea economico-instituțională, mondializarea economică), cât și de tendințele de deschidere, reformă și liberalizare înregistrate în URSS sau China. Eșecul regimului Ceaușescu, răsturnat prin Revoluția din decembrie 1989, - în condițiile prăbușirii URSS și ale revoluțiilor democratice din Europa Centrală și de Est - a marcat tocmai falimentul unui amplu proces de edificare a unui sistem economic, social și politic bazat pe supremația ideologiei de partid și a birocrației politico-administrative asupra economiei și societății în ansamblul ei.

3. Imperativele integrării europene și euroatlantice (la cumpăna secolelor XX-XXI)

„Reintrarea“ României în Europa (în sensul de Occident democratic) a început așadar în decembrie 1989. Spre deosebire însă de secolul al XIX-lea, o simplă sincronizare nu poate asigura succesul noii modernizări. În primul rând, deoarece Occidentul și-a transformat radical structurile politice și economice în anii de după cel de-al doilea război mondial. Spre deosebire de trecut, Occidentul de astăzi se prezintă ca un sistem complex de structuri integrate: Uniunea Europeană, ca un organism dotat cu o piață unică, cu o singură monedă, cu structuri politico-administrative comune; NATO, o structură politico-militară de securitate ce înglobează SUA, Canada și majoritatea statelor din Europa Occidentală. Ambele structuri - protejate și dinamizate timp de decenii de SUA - se află în vârful dezvoltării tehnologice, economice și politico-militare, acumulând practic puterea reală a lumii. Dar, atât UE cât și

NATO sunt expresii organizatorice ale unui singur sistem de valori, centrat pe: drepturile omului, democrație, capitalism, dialog, cooperare, securitate, prosperitate etc. Aderarea la aceste organizații depășește simpla sincronizare, importul de instituții, legislație, tehnologie etc. Aderarea presupune, în ultimă instanță, asimilarea de valori, adoptarea de comportamente realmente democratice și eficiente în cele mai diverse componente ale societății, statului, economiei, vieții cotidiene etc.

Revoluția din decembrie 1989 și reformele ce i-au succedat au readus deci în prim-planul actualității sincronizarea cu Occidentul. Baza economică etatistă a început să fie demantelată, construindu-se treptat o economie de piață, încă în curs de consolidare. Regimul politic a înregistrat un spectaculos salt, în sens democratic, fiind axat pe

valori autentic euroatlantice. În Armată, reforma a determinat autentice mutații calitative, ilustrate și de performanțele obținute în cadrul Parteneriatului pentru Pace. Treptat, România s-a conectat serios la procesele de integrare în NATO și UE și s-a desprins tot mai mult din așa-numita „zonă gri“ a Europei.

Prestația politico-diplomatică a țării în estul și sud-estul continentului, îndeosebi, în anii din urmă, justifică aprecierea României ca factor regional de stabilitate. Integrarea în NATO și UE va finaliza acest proces de accesare la comunitatea de stabilitate și prosperitate a Occidentului, reprezentând mai mult decât o simplă aliniere - sincronizare economico-politică și diplomatico-militară.

Desigur, integrarea, practic intrarea într-o comunitate de valori, instituții, interese și aspirații va solicita la maximum o societate de felul celei româ-

nești. Elita birocrăției administrative trebuie să cedeze locul elitei manageriale. Economia va trebui să-și definitiveze edificarea temelior proprietății private. Democrația urmează să depășească nivelul formal, devenind un reflex cotidian al cetățenilor.

Toleranța, respectul diversității, subordonarea intereselor individuale, de grup și de partid față de interesul comunitar devin așadar absolut obligatorii.

Integrarea înseamnă prin urmare cooperare sinceră și eficientă, transfer de autoritate și preluare de obligații contractuale.

A face parte din Europa, din Occident este astăzi, mai puțin un „privilegiu“, mai mult o obligație. A nu onora o astfel de obligație echivalează cu a plasa România în afara trendului fundamental al Viitorului.

Război și pace în Orientul Apropiat și Mijlociu

Alina Macovei

Vastul spațiu al Orientului Apropiat și Mijlociu - cu resurse energetice vitale pentru omenire - a revenit în prim-planul actualității diplomatice și politico-militare, îndeosebi, odată cu înlăturarea pe cale armată a regimului taliban, sporirea presiunii Occidentului față de Irak și redeschiderea conflictului palestiniano-israelian.

Pentru o mai bună înțelegere a dinamicii actuale a Spațiului Orientului Mijlociu și Apropiat, propunem o abordare a principalelor probleme, și anume:

A) Problema kurdă:

Prezența în Asia de Vest a triburilor kurde se pierde în istorie, în ultimele secole aceste populații fiind împărțite la frontierele dintre Turcia, Irak, Iran și Siria. La jumătatea secolului al XX-lea, kurzii numărau aproximativ 30 de milioane de oameni, cea mai mare parte trăind în Turcia (16 milioane), Iran (8 milioane) și Irak (4 milioane) și, probabil, 200.000 în republicile ex-sovietice.

Campania teroristă a PKK - cea mai activă organizație kurdă - pare să fi fost lansată în anul 1985, atacurile nefiind efectuate numai asupra obiectivelor turcești (ținte predilecte: forțele guvernamentale de securitate din Turcia și obiectivele turcești din Europa Occidentală), ci și împotriva intereselor străine în Turcia. PKK include mai multe facțiuni: Frontul de Eliberare Națională a Kurdistanului (ENRK), Aripa de Răzbuire Metropolitană, Armata de Eliberare a Poporului din Kurdistan (ARGK) și este finanțat, în parte, din „taxe revoluționare” solicitate de la populația kurdă și din activitățile de distribuire a heroinei

în întreaga lume. Datorită faptului că Siria sprijină funcționarea PKK și a altor organizații teroriste pe teritoriul său, între Turcia și Siria există diferențe destul de grave.

În timpul Războiului din Golf din 1991, americanii au sperat că șiiții și kurzii din Irak se vor revolta împotriva lui Saddam Hussein, însă Turcia s-a opus independenței sau autonomiei kurzilor de oriunde ar fi ei, așa cum și Arabia Saudită s-a opus în aceeași măsură acordării autonomiei sau independenței șiiților. Procesul de disidență crescândă a populației kurde în dorința creării unui stat independent - Kurdistan - la interferența frontierelor cu Iranul, Irakul, Siria și Caucazul, are toate motivele să-i neliniștească pe strategii occidentali, care urmăresc să se bazeze în această regiune a lumii pe stabilitatea Turciei.

În ultima perioadă, a apărut un element de noutate în cadrul activității organizațiilor kurde, și anume: apelul la mijloacele luptei politice, ce-și are originea în respectarea drepturilor omului (de exemplu: dreptul la învățământ în limba kurdă).

B) Problema palestiniană

Problema palestiniană își are originea în războiul dintre Israel și arabi din 1948 și în neaplicarea hotărârilor ONU de creare a unui stat palestinian independent. Situația de atunci s-a perpetuat și s-a agravat, pe de o parte, datorită politicii identitariste și intolerante a Israelului, care dorește să-și consolideze entitatea teritorială, puterea și securitatea proprie, și, pe de altă parte, datorită palestinienilor care, pentru a-și reconstitui țara, nu se dau în lături de la nici un

fel de mijloace.

Ei nu consideră acțiunile împotriva israelienilor acte teroriste, ci acțiuni eroice, necesare, întrucât nu dispun de alte mijloace. Dimpotrivă, ei consideră că Israelul practică un terorism de stat împotriva populației palestiniene. Iar această calificare are o puternică susținere în lumea arabă, care, în majoritate, este solidară cu poporul palestinian. Filosofile fiind foarte diferite în perceperea și calificarea acțiunilor, este foarte greu de găsit și aplicat o soluție politică viabilă. De aici nu se deduce însă că o astfel de soluție nu există. Actele teroriste atestă persistența disputelor etnico-religioase în zona palestiniană și, implicit, formele cronice de violență în care acestea se pot manifesta.

De asemenea, exprimările și manifestările fundamentalismului islamic palestinian (Hamas, Hezbollahul palestinian, Jihadul Islamic etc.) afectează în mod negativ tentativele politice de stabilizare a situației tensionate în plan regional, în anul 2001 înregistrându-se 5353 de atacuri armate asupra personalului IDF (Israel Defence Forces) și asupra civililor israelieni, 1215 de civili și 531 de militari fiind răniți.

C) Problema libaneză

Invadarea Libanului de către Israel (06.06.1982) a avut o serie de consecințe, dintre care cele mai importante sunt:

○ forțele islamiste din Liban, în special cele din rândul șiiților ce fuseseră oprimați și reprimați o lungă perioadă de timp, au prins rădăcini adânci;

○ situația haotică și războiul civil au permis revoluționarilor islamici din Iran să-și stabilească un bastion și să-și creeze un grup radical - Hezbollah-ul li-

banez (Partidul lui Dumnezeu/Allah, considerat ca o grupare teroristă de Departamentul de Stat al SUA) - care constituie și în prezent o forță deloc neglijabilă în Libanul de Sud;

○ diferende teritoriale perpetuate de la intervenția Israelului și existența unor granițe nestabilite și nerecunoscute oficial;

○ problema refugiaților palestinieni pe teritoriul Libanului, ceea ce confirmă riscul referitor la mișcări migratorii importante, datorate conflictelor.

D) Fundamentalismul islamic

Este ridicat la rangul de doctrină conducătoare în Iran. După 11 septembrie, Iranul - inclus de președintele G.W. Bush în „Axa Răului” - pare să evolueze spre obținerea de sprijin din Federația Rusă și China și încearcă să-și reglementeze relația cu Irakul, pe o platformă anti-americană.

E) Problema Irakului

SUA consideră că președintele Saddam Hussein nu urmărește o politică sinceră de respectare a hotărârilor ONU; înlăturarea sa de la putere, ca susținător al terorismului internațional, nu a întrunit însă, până astăzi acordul F. Ruse, UE, Chinei și lumii arabe.

F) Problema apei

De-a lungul timpului, resursele de apă au constituit motive de tensiune. Până în prezent însă nici o dispută legată de împărțirea și modul de utilizare a rețelelor hidrografice nu a degenerat într-un conflict deschis între state, ci lipsa resurselor necesare de apă determină adesea înțelegeri și cooperare în privința împărțirii acestor resurse. Astfel, Israelul este direct interesat de împărțirea apelor râului Iordan, controlul aprovizionării cu apă fiind vital pentru o națiune a cărei populație și ale cărei activități se dezvoltă destul de repede.

Un alt exemplu relevant în acest sens este cazul Turciei, care, prin construirea unor noi baraje la Atatürk, ca și prin proiectele de irigații necesare agriculturii, va afecta situația resurselor hidrografice din

Siria și Irak, problemă dublată de creșterea numărului populației acestor două țări în viitorul apropiat (rata anuală de creștere a populației fiind de 3,1%).

Deoarece unele țări se vor confrunta din ce în ce mai acut cu lipsa resurselor de apă, între momentul actual și mijlocul deceniului următor, riscul unor conflicte determinate de acest subiect va crește substanțial, fiind o importantă provocare la care vor trebui să răspundă guvernele din regiune.

G) Explozia demografică

Majoritatea statelor din regiune au o rată anuală de creștere a populației de 3,1%, fapt ce provoacă dificultăți în ocuparea locurilor de muncă, susținerea sistemelor educaționale, adâncirea sărăciei etc.

H) Proliferarea armelor de nimicire în masă

Informațiile din surse speciale indică drept state capabile de producerea armelor de nimicire în masă: Israel, Iran și Irak.

În perioada 1989-1999, Iranul a importat armament rusesc în valoare de peste 5 miliarde de dolari (3 submarine din clasa kilo cumpărate de iranieni de la ruși reprezintă singurele submarine deținute de vreun stat din regiunea Golfului Persic).

Analizii americani sunt de părere că, în prezent, republica islamistă este mai instabilă ca niciodată de la crearea sa (în urma revoluției din 1979). Liderii religioși ultraconservatori duc o luptă surdă cu reformiștii care îl susțin pe președintele Khatami, adevărata putere aflându-se în mâinile ayatollahului Khamenei și a apropiaților acestuia (care propovăduiesc „războiul sfânt” și „exportul de revoluții”).

Dacă situația internă a Iranului este destul de îngrijorătoare, cea externă este un adevărat „butoi cu pulbere”: în ciuda armistițiului, nimeni nu a uitat încă devastatorul război cu Irakul (1980-1988).

Iranul are și alte dispute teritoriale de rezolvat cu Emiratele Arabe Unite (situate pe partea opusă a Golfului Persic față

de Iran), iar relațiile cu Turcia sunt tensionate, pe de o parte, datorită sprijinului acordat de Teheran kurzilor și, pe de altă parte, din cauza legăturilor militare dintre Guvernul de la Ankara și Israel.

Pe de altă parte, Irakul continuă să blocheze inspecțiile ONU, atitudine ce tensionează la maximum relațiile sale cu SUA.

Principalele organizații internaționale implicate în jocurile politice și politico-militare din Orientul Apropiat și Mijlocii sunt:

1. Liga Arabă

Summit-ul din 2001 al Ligii Arabe, desfășurat la Amman (27-28 martie) s-a concentrat asupra situației din teritoriile palestiniene, raporturile dintre Irak și Kuwait (încercându-se și obținerea unei rezoluții privind aceste raporturi) și politica noului prim-ministru israelian Ariel Sharon. În cadrul summit-ului, Bagdadul a reușit să convingă liderii arabi de necesitatea ridicării embargoului (considerat de arabi, la presiunea lui Saddam Hussein, ca fiind „lipsit de fundament”) impus acestei țări de SUA.

Declarația finală prevede susținerea „cauzei palestiniene de către țările arabe” și „dreptul palestinienilor de a continua lupta împotriva ocupației”, precum și „tot sprijinul și ajutorul posibil pentru a fi capabili să-și recapete integral drepturile și să-și declare independența statului pe pământul lor național, cu Ierusalimul drept capitală” (Abdullah, regele Iordaniei). De asemenea, liderii arabi au convenit să sprijine cererea palestiniană referitoare la trimiterea de observatori internaționali în teritorii (măsură respinsă categoric de Israel).

2. Consiliul de Cooperare al Golfului (Arabia Saudită, Bahrein, Emiratele Arabe Unite, Kuwait, Oman, Qatar)

○ a fost stabilit în anul 1981; a devenit mai activ după insuccesul suferit în apărarea Kuwaitului (la invazia irakiană din 1990); principalul partener economic este Uniunea Europeană;

○ statele CCG sunt printre cele mai mari importatoare de armamente, iar în

anul 2000 au semnat un acord referitor la crearea unei forțe militare comune (de până la 25.000 de militari);

○ pentru a-și asigura securitatea împotriva mai puternicelor Iran și Irak, țările CCG se bazează și depind, în mare măsură, de ajutorul/suportul SUA și al Marii Britanii;

○ în cadrul Reuniunii CCG din 30-31 decembrie 2001, s-au stabilit măsuri privind uniunea economică și constituirea unui bloc economic puternic în regiunea Golfului Persic (de exemplu, semnarea acordurilor privind taxele vamale comune, pentru o piață și o monedă unică), precum și înființarea unui consiliu suprem de apărare, cu rolul de a controla modul de implementare a pactului de apărare comună prin care statele semnatare se angajează să apere oricare stat membru în cazul unei amenințări externe;

○ încă din 1986 CCG avea la dispoziție o forță de aproximativ 5.000 de militari (Hafr Al-Batn, NE-ul Arabiei Saudite, la frontiera cu Irak-ul), în prezent dorindu-se creșterea forțelor comune de apărare în vederea constituirii unei brigăzi mecanizate (cu efective de până la 20.000 de militari);

○ deși unul dintre cele mai sărace state din Golful Persic, Yemenul este considerat un candidat îndreptățit la integrarea treptată în cadrul Consiliului.

○ sprijinirea de către SUA a unui pol de putere regional după modelul democratic american în zona Peninsulei Arabice (pentru contracararea tendințelor izolaționiste și, totodată expansioniste, pe motive religioase ale Iranului și Irakului) a determinat Yemenul să-și anunțe candidatura la integrarea în cadrul Consiliului de Cooperare al Golfului;

○ CCG s-a opus anexării de către Iran a trei insule cu suprafață redusă dar cu importanță strategică, acestea aparținând în prezent Emiratelor Arabe Unite;

○ statele membre CCG sprijină demersurile lui Yasser Arafat, culpabilizând Israelul pentru escaladarea violenței în teritoriile ocupate; conflict de interese între faptul că sunt arabi musulma-

ni și faptul că democrațiile Occidentale au sprijinit dezvoltarea acestui organism pe plan militar și economic (colaborarea foarte bună cu UE);

○ liderii statelor membre CCG se pronunță pentru reluarea dialogului și cooperării dintre ONU și Irak în privința ridicării sancțiunilor economice, ceea ce ar explica faptul că un atac american asupra Irakului ar putea conduce la slăbirea, chiar destrămarea coaliției anti-teroriste inițiată de SUA și NATO (în urma atacurilor teroriste de la 11.09.2001), prin decizia acestora de a părăsi fragila coaliție.

3. Alte prezențe militare în spațiul Orientului Apropiat și Mijlociu

Prin Turcia, flancul sudic NATO se înscrie solid în Orientul Apropiat și Mijlociu. Forțe aeriene și navale NATO staționează în Mediterana de Est și de Sud. Trupe terestre, unități navale și aeriene occidentale sunt semnalate în Kuweit, Arabia Saudită, zona Golfului, precum și în Georgia, Afghanistan, Pakistan, și în fostele republici sovietice din Asia Centrală. Prezența lor indică intenția SUA, NATO și UE de a se implica mai direct și într-un sens major, alături de Federația Rusă, în redimensionarea stabilității și securității regionale.

Evoluții posibile

În ceea ce privește conflictul principal din această regiune - cel dintre Israel și Autoritatea Palestiniană (cu implicații majore asupra celorlalte probleme regionale) victoria lui Ariel Sharon (liderul aripii drepte a partidului Likud) în alegerile din februarie 2001 (în urma înfrângerii candidatului laburist Ehud Barak), chiar în mijlocul celei de-a doua Intifade palestinienescă, constituie o schimbare în încercările de negociere referitoare la conflictul dintre Autoritatea Palestiniană și Israel, date fiind următoarele argumente: planul urmărit de Sharon se bazează pe următoarele premise: considerarea Acordului de la Oslo (1993) ca pe un dezastru pentru Israel și faptul că Yasser Arafat nu este și nici nu ar fi fost vreodată un partener viabil în

procesul de negocieri (acesta nefiind reprezentativ, în viziunea israeliană, pentru populația palestiniană și fiind neputincios în eforturile de stopare a acțiunilor teroriste ale grupărilor Hamas, Jihadul Islamic etc.); totuși Israelul nu are o alternativă viabilă pentru înlocuirea acestuia în cazul în care ar dori continuarea negocierilor.

Se poate aprecia că guvernul israelian urmărește scăderea popularității lui Arafat în rândul palestinienilor, fapt ce ar fi de folos punerii în aplicare a planului conform căruia West Bank și Fâșia Gaza să fie împărțite în cantoane (prin încheierea unor înțelegeri separate cu palestinienii care sunt majoritari în aceste zone).

De asemenea, victoria lui G.W.Bush în alegerile prezidențiale din SUA a dus la o implicare mai activă a Casei Albe în procesul de pace dintre israelieni și palestinieni, președintele american susținând în octombrie 2001 crearea unui stat palestinian.

În aceste condiții, este greu de imaginat că acest conflict - reaprins în primele luni ale anului 2002 - va fi rezolvat în viitorul apropiat, continuând să fie o sursă majoră de incertitudine și risc în regiune.

Pe de altă parte, din punct de vedere al creșterii economice, în anul 2001, Orientul Mijlociu și Apropiat nu a înregistrat decât un procentaj de 0,8% față de anul 2000. Creșteri economice de peste 5% au cunoscut doar Oman și Qatar, în timp ce Iran, Irak, Yemen, Bahrein și Iordania au avut o creștere economică între 3,1 și 5%, iar Arabia Saudită, Siria, Egipt, Emiratele Arabe Unite, Liban, Kuweit și Israel - sub 3%. Singura țară aflată în importanță recesivă economică în anul 2001 a fost Turcia.

În ceea ce privește punerea în practică a programelor de reformă structurală din regiune, Iordania, Arabia Saudită, Siria, Oman și Kuweit au fost mai active în acest domeniu.

Complexitatea situației etnice (determinată de opoziția dintre turci, iranieni și arabi), religioase (prezența evreilor în Israel, a musulmanilor divizați în sunniți, šiiti, și wahabiți, precum și alaoiți și druzi

Eveniment strategic

în Liban, Siria, Irak, Egipt și teritoriile palestiniene), importanța moștenirilor istorice (Imperiul Otoman, influență franceză și britanică), influența F.Ruse, SUA și UE, prezențe hidrocarburilor, ca și alți factori (politici, sociali, geografici,

geostrategici) oferă evoluții diverse, pe multiple planuri, cu multiple strategii, în care alianțele, sistemele de alianțe, așezările și reșezările acestora sunt întotdeauna posibile, motiv pentru care apreciem că această regiune va continua

să rămână și în 2002 „fierbinte“. Oricum, după prăbușirea URSS și în contextul campaniilor antiteroriste internaționale, geopolitica și geostrategia Orientului Apropiat și Mijlociu nu se pot păstra în clișeele epocii Războiului Rece.

AGENDA NATO

17 ianuarie - Are loc, în prezența președintelui Ion ILIESCU, ședința de Guvern dedicată pregătirii candidaturii României la NATO, la summit-ul de la Praga, din noiembrie a.c. S-a decis o intensificare a acțiunilor pro-NATO în prima jumătate a anului în curs.

18 ianuarie - În cadrul unei întâlniri la Casa Albă, pe timpul vizitei președintelui lituanian Valdas ADAMKUS în SUA, președintele George W. BUSH avertizează că membrii Alianței nu vor acorda privilegiu și nu vor favoriza pe nici una din statele candidate la integrare. Potrivit purtătorului de cuvânt al Casei Albe, G.W.BUSH „susține, în vederea aderării la NATO, toate țările candidate care au îndeplinit criteriile stabilite de Alianță“.

24 ianuarie - Ministerul german al apărării anunță trimiterea în zona Golfului a unui contingent de 250 militari, dotați cu tancuri „Fuchs“, care vor lua parte, în luna februarie, la manevre NATO de simulare a combaterii eventualelor atacuri chimice și bacteriologice. Exercițiile militare, ce se vor desfășura în Kuwait, vor angaja și militari americani și, posibil, din alte țări membre ale Alianței. Presa germană lansează ipoteza pregătirilor finale ale unui eventual atac asupra Irakului.

24 ianuarie - NATO desfășoară un exercițiu de gestionare a crizelor (CMX 2002), fără trupe, cu care prilej sunt puse în practică proceduri, măsuri și dispoziții de gestionare a crizelor, de cooperare civilo-militari, ca răspuns la apariția unei stări de criză în sensul art.5 al Tratatului de la Washington.

25 ianuarie - Chris DONNELLY, asistent special pentru problemele Europei Centrale și de Est al Secretarului General al NATO, apreciază, într-un interviu acordat, la Bruxelles, trimisului special al ziarului „Curierul Național“, că „România, datorită suprafeței sale, poate dezvolta o capacitate militară realistă pe care să o ofere Alianței.

Apoi, datorită poziției sale geografice, permite inițiative cum este deja Centrul SECI, România având posibilitatea de a începe dezvoltarea unei colaborări regionale pe aspectele non-militare ale securității: frontiere, poliție, securitate internă. În al treilea rând, din nou din cauza dimensiunii și așezării sale geografice, România poate ajuta la proiecția de securitate spre alte țări, mai puțin norocoase. Poate oferi asistență unor țări ca Ucraina, Moldova, țări vecine care au nevoie de ajutor. România poate face asta. Iată trei sectoare distincte în care țara dumneavoastră poate contribui la securitatea Alianței și, sunt sigur, cu o valoare reală“. În încheiere, același înalt demnitar estimează că șansele României la Praga sunt „peste medie“.

28 ianuarie - Cu ocazia unei întâlniri cu ambasadorii statelor NATO la București, primul-ministru Adrian NĂSTASE declară că includerea României în Alianță poate conduce la construirea unui bloc de stabilitate politică și economică în Centrul și Sud-Estul Europei. 2002, menționează premierul, va fi anul „consacrării depline“ a contribuției României la UE, autoritățile române punând accent pe procesul de integrare în Uniune și pe campania de pregătire pentru includerea în NATO.

29 ianuarie - Reunit la Palatul Cotroceni, Consiliul Suprem de Apărare a Țării analizează Planul de acțiune al Guvernului pentru promovarea candidaturii României la NATO. Cu acest prilej sunt evaluate acțiunile întreprinse de instituțiile abilitate ale statului pentru integrarea euroatlantică și stadiul îndeplinirii obiectivelor cuprinse în Planul Național de Aderare.

3 februarie - În discursul rostit la Conferința internațională asupra politicii de securitate de la München, lordul ROBERTSON, secretarul general al Alianței, arată că NATO se va adapta, în viitor, la lupta împotriva terorismului. Subliniind rolul crucial al Alianței

euroatlantice, înaltul demnitar reafirmă ideea că Washington-ul va avea nevoie de aliați și de coaliții, pentru că operațiunile militare moderne, de genul celei contra terorismului, nu pot fi duse de o singură țară.

6 februarie - Președintele Ion ILIESCU, aflat în vizită la Washington, se întâlnește cu reprezentanții Comitetului SUA pentru NATO. Trecând în revistă situația României și șansele sale de integrare în Alianță, la Praga, Bruce JACKSON, președintele comitetului, accentuează că țara noastră are șanse reale să fie admisă în NATO, datorită progreselor înregistrate în planul economic și al reformei armatei, dar exprimă, totodată, preocuparea pentru necesitatea accelerării eradicării corupției și rezolvarea problemelor sociale cu care se confruntă populația României.

20 februarie - Echipa americană de evaluare a stadiului îndeplinirii obiectivelor cuprinse în Planul Național Anual de Pregătire a Aderării României la NATO, condusă de ambasadorul SUA la NATO, Nicholas BURNS, este primită de primul-ministru Adrian NĂSTASE, la Palatul Victoria.

26 februarie - Pe parcursul conferinței organizate la București de Asociația „George C. Marshall - România“, Bruce JACKSON, președintele Comitetului SUA pentru NATO, a arătat, între altele: „Nu cred că există alte țări în Europa, în afară de Marea Britanie, care să aibă, ca și România, trupe în KFOR, SFOR și Afghanistan în același timp. Un Plan Național de Aderare la NATO foarte bun va crește șansele de integrare în Alianță“. Același demnitar a precizat, la întâlnirea cu reprezentanții societății civile și ai presei române, că opinia ce s-a conturat în dezbaterile din Statele Unite asupra extinderii NATO face parte din ceea ce peste Ocean se numește „completion of Europe“ - „întregirea Europei“.

28 februarie - În cadrul întâlnirii cu Ion ILIESCU, adjunctul secretarului general al NATO, Edgar BUKLEY, precizează că domeniile ce constituie obiectul evaluării pentru aderarea la Alianța euroatlantică sunt: politic, economic, legislativ, securitate și apărare și afirmă că România „reprezintă un factor de stabilitate în regiune“.

8 martie - Miniștrii de externe din țările candidate la aderarea la NATO se reunesc la Skopje, în Macedonia, pentru a discuta despre extinderea cooperării dintre țările membre ale acestui grup și despre strategia comună în perspectiva summit-ului NATO de la Praga.

8 - 9 martie - Aflat în vizită în România, Jamie SHEA, directorul Departamentului pentru presă și informații al NATO, subliniază contribuția țării noastre la administrarea crizelor din Macedonia și Kosovo în timpul cât a deținut președinția OSCE, participarea la misiunile de menținere a păcii din Balcani și colaborarea din cadrul centrului SECI în vederea combaterii criminalității transfrontaliere, făcând și referiri la necesitatea elaborării unei legislații privind informațiile clasificate.

9 - 10 martie - Vizita în România a premierului bulgar Simeon de SAXA COBURG-GOTHA.

14 -15 martie - În cadrul Forumului „Germania ca partener al României pe calea spre Europa“, desfășurat la Institutul Goethe din București și organizat de Biroul de presă al Guvernului de la Berlin și Ministerul Federal de Externe sub coordonarea lui Klaus BRAMBACH (fost atașat cultural al Germaniei în țara noastră), Anelie Ute GABANYI (cercetător la Fundația Știință și Politică din Berlin) apreciază că Germania este „partenerul ideal al României în integrarea în NATO și UE“.

La Cercul Militar Național din București se desfășoară reuniunea Grupului de studiu „Viitorul NATO“ (constituit sub auspiciile Consorțiului Pfp al academiilor de apărare și institutelor pentru studii de securitate). Dezbaterile sunt focalizate pe trei teme de interes referitoare la viitorul Pactului Nord-Atlantic, și anume: procesul de extindere a NATO, relațiile dintre F. Rusă și Alianță și politica americană privind scutul antirachetă și implicațiile pentru securitatea europeană.

18 martie - La Bruxelles încep ultimele evaluări ale statelor candidate la aderare,

înaintea deciziei finale ce va adoptată la Praga. În urma întâlnirilor cu reprezentanții acestor țări, experții NATO vor întocmi rapoarte pentru fiecare stat în parte, ce vor fi prezentate la summit-ul NATO din luna mai de la Reykjavik.

18-19 martie - Cu prilejul vizitei oficiale în România a unei delegații militare conduse de generalul-locotenent Timothy Kennan, reprezentantul militar al SUA la NATO, se discută despre contribuția României la campania internațională împotriva terorismului, despre situația politico-militară din Balcani și despre participarea țării noastre la operații de menținere a păcii, dar și despre rezultatele obținute în procesul de modernizare a organismului militar românesc și îndeplinirea Programului Național Anual de Pregătire pentru Integrarea în NATO.

19 - 20 martie - Aflat în vizită în România, președintele Republicii Federale Germania, Johannes RAU, declară că „Germania sprijină eforturile României de integrare în structurile europene și euroatlantice“.

21 martie - Secretarul general al NATO, lordul George ROBERTSON, declară că în cadrul summit-ului Alianței din noiembrie de la Praga „nu va fi vorba doar de invitarea unor noi membri NATO, ci va fi și un summit al adaptării Alianței, al modernizării și adaptării la noile provocări ale secolului XXI“.

25-26 martie - În perspectiva summit-ului din noiembrie de la Praga, prim-miniștrii din cele 10 țări candidate la aderarea la NATO se reunesc la București sub deviza „Primăvara noilor aliați“, care se vrea a fi un eveniment important și util pentru fiecare stat candidat și pentru aspirațiile lor comune. Dezbaterile din cadrul summit-ului sunt axate pe următoarele obiective: reafirmarea solidarității statelor candidate, sublinierea contribuțiilor pe care democrațiile europene le pot aduce în cadrul structurii nord-atlantice și reafirmarea importanței dimensiunii sud-estice a Europei. La reuniune participă și reprezentanți ai țărilor aliate, printre care președintele Poloniei, Aleksander KWASNIEWSKI, premierul Turciei, Bulent ECEVIT, Cehiei, Miloš ZEMAN, ministrul ungar de externe, Janos MARTONYI. Reprezentanții Statelor Unite sunt: Richard ARMITAGE, adjunct al secretarului de stat al SUA, și Bruce JACKSON, președintele Comitetului SUA pentru NATO.

Premierii Grupului de la Vilnius participă și la o masă rotundă cu tema: „Noi amenințări - noi aliați“, moderată de Misha GLENNY (analist politic, bun cunoscător al problematicii Balcanilor) și Jeffrey GEDMIN (directorul Institutului Aspen de la Berlin). În cadrul primului panel de discuție, intitulat „Noi amenințări. Noi aliați“, este subliniată importanța cooperării dintre statele candidate în vederea contracarării riscurilor neconvenționale la adresa securității, dar este accentuată și necesitatea extinderii robuste a NATO, ca reacție la pericolul terorismului. În cadrul celui de-al doilea panel, „Adaptarea Alianței. Puncte de vedere ale viitorilor membri. Drumul către și după Praga“, se exprimă opinii asupra transformărilor din cadrul Alianței după 11 septembrie, asupra relației dintre F. Rusă și NATO și asupra evoluțiilor decizionale în cadrul procesului de lărgire a Alianței, fiind identificate și modalități de consolidare a legăturii între aliați și parteneri în perspectiva unei Alianțe extinse. La închiderea summit-ului, cele 10 țări candidate se angajează, într-o declarație comună, să colaboreze pentru o Europă a securității și pentru o extindere a NATO de la Marea Baltică la Marea Neagră.

Puncte de vedere:

George ROBERTSON, Secretarul General al NATO, susține, în mesajul adresat participanților, că: „la summit-ul din noiembrie de la Praga, vor fi invitate să devină membre ale Alianței Nord-Atlantice între 1 și 9 țări, iar invitarea acestora va depinde de modul în care ele vor răspunde la problema reformării societăților lor, asigurării stabilității acestora și a combaterii corupției“ și că: „printre problemele principale la care statele candidate trebuie să răspundă se numără stabilitatea și corupția, care trebuie combătută prin legi ferme susținute de voința politică“.

Tony BLAIR, prim-ministrul britanic: „Mă bucur să observ solidaritatea manifestată de statele dumneavoastră în lupta împotriva terorismului, precum și dorința de a participa alături de forțele noastre la misiuni precum cele din Afghanistan sau din Balcani. Marea Britanie se angajează ferm pentru asigurarea unei extinderi a NATO pline de succes, la summit-ul de la Praga, din luna noiembrie. Vreau să văd invitații adresate noilor aliați care sunt pregătiți să îndeplinească criteriile de la

Washington“. „Știm, din proprie experiență, că dezvoltarea unor forțe moderne și eficiente este un proces îndelungat, care solicită un angajament susținut. Vă cer să continuați reforma, utilizând pe deplin direcțiile oferite de NATO prin MAP“.

Bulent ECEVIT, prim-ministrul Turciei, declară că: „procesul de lărgire a NATO constituie o șansă pentru această organizație de întărire a securității și păcii internaționale“. „Susținem politica ușilor deschise ale Alianței și nu avem nici o rezervă politică pentru invitarea candidaților care îndeplinesc criteriile de membru al Alianței“. „Desigur, dată fiind poziția noastră geostrategică, am dori să vedem accelerată includerea Europei de Sud-Est în acest proces. Această dimensiune va contribui, fără îndoială, la extinderea securității și stabilității acestei regiuni extrem de sensibile“.

Adrian NĂSTASE: „În opinia mea, la 11 septembrie, s-a născut o nouă Alianță, atunci când 19 state membre NATO și 10 noi democrații, ca membri de facto, au acționat împreună pentru un scop comun. Pentru România, acest fapt a fost generat nu numai de o situație conjuncturală, ci și de hotărârea noastră fermă de a promova securitatea și cooperarea în cadrul regiunii noastre și la nivel mondial“.

Ion ILIESCU: „Argumentele în favoarea integrării noastre în NATO sunt, în esență,

aceleași, indiferent de poziția noastră geografică sau de potențialul nostru economic și militar. Prin ceea ce au întreprins în planul reformelor politice, economice și militare, țările noastre au dovedit că au voința și capacitatea de a răspunde criteriilor de aderare. Prin acțiunile la care am participat atât în cadrul Parteneriatului pentru Pace, cât și în operațiunile de menținere a păcii și în combaterea terorismului internațional, am probat că suntem furnizori și nu consumatori de securitate în Europa și în lume“. „Dimensiunea sudică a extinderii NATO va spori stabilitatea în zona Balcanilor Occidentali și va întări procesul de democratizare în această regiune“.

Richard ARMITAGE, adjunctul Secretarului de stat al SUA: „SUA susține o extindere cât mai largă cu putință a NATO, iar decizia finală privind invitarea țărilor candidate să adere la Alianță va fi luată la sfârșitul lunii octombrie“.

Oficialul american afirmă că țara sa dorește o extindere robustă a Alianței, care să cuprindă întreg spațiul de la Marea Baltică la Marea Neagră și până la Marea Adriatică: „Nici o țară nu este exclusă din considerente istorice, geografice sau din cauza poziției susținute de altă putere“. „Țările care vor dovedi că împărtășesc valorile democratice ale Alianței, vor acționa în sensul restructurării forțelor lor armate, al consolidării instituțiilor lor democratice și vor promova o legislație

care să reducă fenomenul corupției au toate șansele să fie invitate să adere la NATO“. Reprezentantul Administrației de la Washington afirmă că țările candidate vor trebui să continue reformele și după summit-ul de la Praga, mai mult chiar, să își sporească eforturile și angajarea în susținerea obiectivelor Alianței și că invitarea țărilor candidate să adere la NATO depinde în cea mai mare măsură de eforturile fiecărei țări în parte, iar decizia nu va putea fi luată decât în cadrul Alianței, fără intervenția vreunei alte puteri din afara acesteia.

De asemenea, acesta mai spune că SUA apreciază cooperarea dintre România, Bulgaria, Grecia și Turcia în vederea admiterii în NATO a primelor două state și combate ideea că o Alianță lărgită va fi mai puțin eficientă, subliniind că, dimpotrivă, extinderea acesteia va spori stabilitatea unei Europe abia ieșite din epoca Războiului Rece.

Primele luni ale anului 2002 conturează o sporire a șanselor României de aderare la NATO. În același timp, Alianța evidențiază o preocupare sporită pentru consolidarea flancului său sudic, spațiu în care este stimulată adâncirea cooperării dintre Grecia, Turcia, Bulgaria și România și cristalizarea „tandemului“ româno-bulgar (pentru NATO și UE).

A.M.

" The Global Century. Globalization and National Security" - analiză - evaluare - prognoză (2001-2002) -

1. Globalizare - proces cu multiple consecințe

În „A National Security Strategy for a New Era“ globalizarea este definită ca:

a) proces de accelerare a integrării economice, tehnologice, culturale și politice, alături de guvernare democratică, economie de piață, respectarea drepturilor omului, dinamism economic și revoluția comunicațiilor.

Pe lângă tendințele pozitive, sunt prezentate și:

b) tendințele negative datorate acțiunilor statelor-problemă, conflictelor interetnice, proliferării armelor de distrugere în masă, terorismului, traficului de droguri, crizelor internaționale, sărăcirii resurselor, colapsului unor piețe, creșterii accelerate a numărului populației, dezastrelor ecologice, răspândirii bolilor, corupției etc.

Autorii spun însă că globalizarea se diferențiază de alte caracteristici ale vieții moderne actuale, precum: modernizare, regionalizare, localizare, interdependență etc. Și de aceea se impune clarificarea limitelor și a conținutului specific al conceptului de globalizare.

În sens general, globalizarea include unul sau mai multe dintre următoarele procese ce se produc pretutindeni în lume, cu o intensitate mai mare sau mai mică:

○ accelerarea și, implicit, comprimarea temporală a multor tendințe existente, cum ar fi, spre exemplu, ritmul modernizării, al descoperirilor științifice, al tranzacțiilor economice etc.;

○ intensificarea complexității, generată de înlănțuirea proceselor, și anume: fiecare proces luat singular pare

relativ simplu, constituind, în schimb, alături de altul/altele, un întreg mult mai complex;

Ca exemple pot fi date ansamblul noilor sisteme militare de înaltă tehnologie, folosirea unei mari varietăți de echipamente complexe de testare în domeniul cercetării biologice ș.a.;

○ spargerea/penetrarea frontierelor din punct de vedere geografic, politic, etnic, economic etc., manifestată prin întrepătrunderea economicului cu politicul, a frontierelor politice cu cele etnice etc.;

○ universalizarea normelor și valorilor culturale și religioase (globalizarea are propria cultură dominantă și de aceea tinde spre un efect omogenizant);

○ dezvoltarea tehnologică, ce conduce la importul de niveluri tot mai înalte ale tehnologiei în toate aspectele vieții (gama de exemple include computerul, Internetul, poșta electronică, telefonía celulară, poziționarea globală a sateliților etc.), dar și la sporirea importanței sau extinderea organismelor și instituțiilor - regionale sau globale - economice, politice și militare (G8, IMF, WB, WTO, NATO, NAFTA, UE, CIS, GUUAM, GCC, OPEC, ASEAN, AFTA, SAFTA, MERCOSUR, OAS);

În Europa, Asia și America Latină înțelegerile și tratatele economice regionale au devenit expresia dominantă a relațiilor dintre state, mai ales în ceea ce privește comerțul, fapt ce conferă structurilor regionale personalitate geopolitică.

Această dezvoltare face posibilă găsirea unor modalități mai eficiente de a rezolva conflictele economice, politice și cele din domeniul securității.

○ infinitizarea, adică fracturarea/transcenderea limitelor spațiului și timpului pe termen lung;

Exemple semnificative în acest sens sunt emergența nanotehnologiei și tendința de apropiere a cunoașterii limitelor universului prin intermediul tot mai sofisticatelor instrumente astronomice, ambele procese fiind produsul cooperării științifice internaționale.

○ pattern-ul socio-demografic propriu, caracterizat printr-o rapidă urbanizare și prin stiluri de viață legate mai degrabă de tendințele modei, ale piețelor globale etc.

Atunci când sunt asociate, aceste procese par să constituie principalul set de schimbări care definesc lumea contemporană. În orice caz, ele nu definesc viața modernă, deoarece multe din activitățile umane sunt generate prin coerența cu diferitele constante ale existenței cotidiene (natura, casa și familia, geografia și climatul, apartenența la comunități etc.), acestea fiind dublate de procesele lente de evoluție, cum ar fi modificările genetice, gusturile consumatorilor/beneficiarilor și natura sistemului interstatal. Însă trebuie evitată tentația de a presupune că globalizarea domină și chiar penetrează în mod semnificativ marea majoritate a nivelurilor comportamentelor (sociale) obișnuite.

Globalizarea operează la marginea spectrului existenței umane contemporane. Alături de globalizare, există și alți agenți ai schimbării mai importanți decât aceasta, printre ei numărându-se: dimensiunea populației și amplasarea acesteia, ritmul diferit al creșterii economice în diverse țări și tendința către

democratizare și economie de piață. Globalizarea poate influența acești agenți ai schimbării, dar majoritatea analiștilor atrag atenția în primul rând asupra acestora și abia apoi asupra globalizării ca variabilă „destabilizatoare“.

Totuși, trebuie să semnalăm și următoarele două aspecte referitoare la globalizare:

1) În primul rând, ar fi de dorit să ne ferim de plasarea proceselor descrise mai sus, chiar dacă acestea sunt importante, sub umbrela relațiilor internaționale ca întreg.

Teza avansată de foarte mulți analiști este că globalizarea transformă rapid sistemul statului-națiune, violența organizată, comerțul, piețele și finanțele, producția de bunuri de larg consum, componența populațiilor, cultura, mediul etc.

Într-adevăr, globalizarea poate deveni forța conducătoare care să modifice relațiile internaționale dincolo de înțelegerea obișnuită, dar nu în următorii zece-douăzeci de ani. Relațiile internaționale și de securitate, ca și politicile externe și interne de securitate edificate pe baza acestor relații, vor rămâne în următoarele decenii dominate de state, prin înclinația de a folosi forța ca laitmotiv al politicii externe, prin indicatori ai producției economice interne, prin continuarea exercitării unei presiuni de către cultura tradițională și prin limitele impuse de mediu.

2) În al doilea rând, o mare parte a analizelor privind globalizarea sunt făcute de specialiști (economisti, specialiști în tehnologie), această stare de fapt conducând la reduționisme la nivelul domeniilor în care acești specialiști au fost instruiți.

De exemplu, ei studiază intensificarea comerțului internațional și controlul crescând asupra acestuia de către marile corporații, interdependențele din spectrul financiar internațional, influența calculatoarelor și a Internetului, răspândirea informației prin satelit și televiziune, capacitățile tot mai rapide de transport între orice puncte de pe glob, ca și diferitele modificări ale capacităților

militare definite prin sintagma C4I (comandă, control, comunicații, computere și intelligence).

Deși toate aceste aspecte devin din ce în ce mai importante pentru politicile externe și de apărare în general, globalizarea este totuși un fenomen mult mai complex decât elemente din sistem tratate separat.

2. Globalizare, securitate și mediul internațional: Consecințe strategice ale globalizării asupra securității

○ Perioada Post-Război Rece și fenomenul de globalizare: sfârșitul paradigmei Războiului Rece

Analiștii americani sunt de părere că globalizarea nu poate fi separată de alte forme de evoluție a societății internaționale, ea fiind înțeleasă doar în exteriorul contextului mai larg.

Astfel, în privința mediului strategic, cea mai importantă schimbare a fost reprezentată de sfârșitul Războiului Rece. În mod surprinzător, tocmai eforturile lui Mihail Gorbaciov de a moderniza economia Uniunii Sovietice, cu scopul reformării și implicit salvării atât a comunismului, cât și a „imperiului“ (prin glasnost și perestroika), au ajutat legitimizarea și au dat un impuls forțelor total democratice care au detronat sistemul totalitarist comunist. Este prima lecție privind impactul globalizării, în sensul că aceasta din urmă reprezintă un fenomen ce combină răspândirea tehnologiilor moderne și dezvoltarea schimburilor economice cu răspândirea fără precedent a ideilor.

Sfârșitul paradigmei reprezentate de Războiul Rece a determinat o reîntoarcere la „normal“ a politicii internaționale, adică la un sistem fluid al relațiilor dintre state, dar și dintre state și alte entități internaționale. Societatea internațională este diferită de cea din timpul Războiului Rece, în parte și datorită dezvoltărilor progresive, catalogate acum drept aspecte ale globalizării.

○ Globalizare și securitate

Globalizarea nu modelează numai economia mondială și comunicațiile, ci și politica internațională și problemele

securității. În mod tradițional, securitatea este un concept extern, referitor la granițe teritoriale, ceea ce a indus noul tip de asigurare a securității - prin cooperare.

Se știe că globalizarea conduce spre o structură internațională nouă și destul de larg bifurcată, împărțită între acele țări care sunt bine integrate și adaptate normelor de evoluție ale economiei globale și țările care fie au rămas în urmă, fie caută să se adapteze noii ordini globale.

Globalizarea nu elimină problematica geopoliticii tradiționale, deoarece în timp ce economia mondială tinde spre integrare, ca rezultat al globalizării capitalului, a piețelor etc. Problematika geopolitică se fragmentează pe direcții regionale. În absența unei confruntări politice multipolare, politica regională și chestiunile securității se desfășoară fără a fi afectate de vreun risc, cu impacturi minore asupra dezvoltării în alte regiuni. În schimb, controlul și accesul la resurse energetice (petrol și gaze) se mențin ca o chestiune delicată în cadrul politicii mondiale.

Globalizarea a exacerbat anumite amenințări la adresa securității tuturor statelor, însă aspectele economice și celelalte aspecte ce nu se referă la securitate, generate de globalizare, reprezintă, de asemenea, amenințări la adresa stabilității și securității interne a statelor aflate în tranziție sau sub regimuri autoritare. Diminuarea sau pierderea controlului pe plan intern (determinată de traficanți de droguri, grupuri religioase, etnice, separatiste și/sau extremiste, acțiuni ale rețelelor de crimă organizată, corupție, grupuri de presiune etc.) pot afecta securitatea regională.

○ Democrație, securitate și globalizare. Percepții regionale

Accentuarea tot mai pregnantă a diferențelor dintre unele țări și totodată dintre țări și regiuni care se adaptează bine globalizării și cele care sunt lăsate în urmă ar trebui să devină o problemă de interes nu numai pentru experții în dezvoltare și relații internaționale, ci și pentru strategii care se ocupă de securitatea națională. În fosta Iugoslavie, spre exemplu, criza datoriei globale din anii 80

a exacerbat recesiunea economică; mai mult, acest fenomen a mărit contrastul dintre regiunile bogate și cele sărace ale federației și a alimentat tensiunile etnice, care au condus la tendințe separatiste și război. Acesta este un exemplu ce arată cum mișcările extremiste își pot găsi rațiunea de a fi în teama de globalizare.

La fel, țările „codăse“ în economia globală se găsesc în regiuni ale lumii marcate de tensiuni inter și intrastatale, multe dintre acestea sprijinind terorismul și promovând dezvoltarea WMD (arme de distrugere în masă).

În țările în care structurile instituționale și legale sunt slabe, globalizarea a provocat intensificarea corupției și a facilitat funcționarea rețelilor teroriste și ale criminalității organizate. În aceste condiții, corupția și criminalitatea organizată nu numai că deturmează/absorb resursele (care altfel ar ajunge la bugetul statului), ci determină și scăderea încrederii populației în mecanismele economiei de piață, în administrație, în autorități etc., precum și afectarea siguranței publice.

Crima organizată, traficul de droguri și terorismul, potențate de mediul creat de era informațională, au crescut în intensitate până la un punct în care au conturat deja o latură negativă a globalizării, ce amenință securitatea tuturor țărilor, inclusiv a celor cu tradiție democratică. De asemenea, activitățile criminale pot afecta în plan mai larg politica mondială, prin apariția unor state criminale interesate de profitul obținut prin intermediul activităților ilegale, ele apelând adesea chiar și la amenințarea cu puterea militară. Autorii menționează faptul că, indiferent de forma pe care ar avea-o, evenimentele și acțiunile din sfera criminalității dobândesc un caracter relativ greu predictibil.

Aceste amenințări transnaționale demonstrează cum se poate transforma politica internațională într-o lume globalizantă, statele fiind nevoite să-și redefinească atât concepțiile strategice, cât și modalitățile practice de punere în aplicare, în vederea pregătirii pentru noi riscuri, amenințări, misiuni și responsabilități în ceea ce privește problemele de

securitate și geopolitică. Societățile care se caracterizează prin existența unei structuri sociale flexibile, prin respect pentru valorile specifice spațiului public și deschidere spre tehnologii de vârf dispun de un nivel sporit al instituțiilor, al culturii politice și al civismului, adaptându-se mai bine și mai ușor la globalizarea economică, politică și culturală. Astfel, culturile din America de Nord, din Europa Occidentală și Centrală (exceptând Balcanii), din cea mai mare parte a Asiei Orientale (inclusiv Japonia, Asia de Sud-Est, Australia și Noua Zeelandă, dar nu Indonezia și Coreea de Nord) și doar din câteva țări ale Americii Latine (în special Brazilia și Chile) fie se adaptează relativ ușor la globalizare, fie au mari șanse să atingă acest deziderat cu condiția să reușească să-și rezolve problemele determinate de tranziția politică, economică și socială. Cât despre China și India, situația acestora rămâne incertă datorită faptului că se confruntă cu profunde probleme interne și pentru că există disparități regionale în interior (unele regiuni adaptându-se mult mai bine decât altele).

Autorii americani sunt de părere că țările cu rezultate bune în procesul de adaptare la globalizare sunt fie „libere sau parțial libere“, fie dispun de un regim autoritar „de catifea“ („soft authoritarian states“) în care predomină valorile democratice, dar chiar și cele mai stabile democrații se pot confrunta cu provocări generate de consecințele negative ale globalizării și ajung în postura de a căuta soluții ce pot fi oferite de instituțiile și organizațiile internaționale (aceasta fiind o altă formă de manifestare a globalizării politice și economice).

Majoritatea țărilor din America Latină și din Balcani - spun autorii - prezintă un nivel scăzut de adaptare la noile condiții generate de globalizare.

Intensificarea comunicațiilor internaționale a generat noi griji la adresa politicii globale, deoarece, prin intermediul televiziunii și Internetului, „politicile locale au devenit globale“. Aceste noi modalități de manipulare a informației au avut o serie de efecte pozitive, pre-

cum: avertizarea timpurie privind unele conflicte regionale, probleme de mediu, încălcări ale normelor și valorilor democrației sau ale drepturilor omului etc., ca și prezentarea acestora.

În cazul Chinei sau în cazul unei alte guvernări autoritare care își dorește adaptarea la noile condiții oferite de globalizare, spre exemplu, datorită faptului că piața are nevoie de informații pentru a funcționa adecvat, astfel de regimuri se găsesc în imposibilitatea de a mai putea controla fluxul informațional, încât puternica presiune spre deschidere ar putea conduce spre o liberalizare politică.

Referindu-se la țări din zona instabilă a Golfului Persic, autorii lucrării arată că globalizarea are o influență negativă asupra problemelor interne și, mai mult, globalizarea este percepută ca un efort al Occidentului de a-și impune valorile politice în regimurile tradiționale.

Se poate aprecia, deci, că, spre deosebire de țările cu regim democratic, cu doar câteva excepții, națiunile localizate în spațiul ex-sovietic, Orientul Mijlociu, Asia de Sud, America Latină și Africa sub-sahariană nu pot fi deocamdată asimilate procesului de globalizare, deoarece în aceste țări instituțiile politice sunt slab conturate, culturile sunt inflexibile sau divizate social, marcate de răzbu-nare și neîncredere și loiale mentalității arhaice, tribale, regularizarea socială fiind excesivă și dublată și de un nivel ridicat al corupției.

3. Tendințe pentru secolul XXI

Cu certitudine, conturarea din ce în ce mai clară a sistemului global erodează vechile granițe dintre politica internă și cea externă a unui stat, dintre securitate și economie. Datorită intensificării rapide a rețelilor și a interdependențelor ce rezultă ca urmare a globalizării, analiștii americani sunt de părere că, în secolul XXI, lupta pentru progres și prosperitate, ca și problema păcii și războiului, vor fi influențate de evenimente petrecute în orice colț al lumii.

Spațiile de confruntare prioritare nu mai sunt cele referitoare la ambițiile

geopolitice, la rivalitățile militare etc., ci cele economice (unde marile corporații joacă un rol foarte important) și cele legate de lupta pentru resurse, informații și comunicații.

○ Puteri politico-militare regionale și relațiile reciproce

Principalele efecte ale noii ordini rezultate în urma globalizării se referă la regionalizarea strategică și regionalizarea puterii.

În prezent, din cele aproximativ 200 de națiuni existente pe plan mondial, aproape 80% s-au format în urma celui de-al doilea război mondial, jumătate dintre acestea confruntându-se cu grave probleme de instabilitate (generate de slăbiciuni ale sistemului politico-economic, de separare etnică și/sau religioasă) și cam 40% sunt implicate în diferende teritoriale. În același timp, se pare că, în mai multe părți ale lumii, au apărut regimuri extremiste, precum cel din Libia, iar războaiele civile continuă să mențină în situație de criză state ca: Burma/Myanmar, Sri Lanka, Sudan.

La momentul apariției acestei lucrări (2001), autorii spun că SUA descriu ca risc imediat la adresa securității (globale) apariția unui conflict regional major în Golful Persic sau în Coreea și posibilitatea unor războaie împotriva Coreei de Nord și Irakului, iar ca risc pe termen lung - amenințările din partea F.Ruse și Chinei, un aspect fiind destul de limpede, și anume că nu se poate ști cu certitudine cum vor acționa în cazul unei crize/tensiuni regionale și de pe ce poziții (parteneri, rivali, oponenți) blocurile politico-militare regionale.

Scenariile posibile privind relațiile dintre blocurile politico-militare regionale în cazul unui conflict, imaginate în anul 2000 de strategii americani sunt următoarele:

○ Uniunea Europeană și Europa vs. NATO și Atlantism. SUA trebuie să facă în continuare față incertitudinii în ceea ce privește relația cu F.Rusă și celelalte țări din spațiul ex-sovietic și posibila apariție a unei relații între China și F.Rusă. În același timp, odată cu creșterea rolului UE în domeniile economic,

politic și al securității și apărării regionale (prin realizarea Politicii de apărare și de securitate comună și a forței militare comune, dar și prin extindere), pot fi posibile apariția rivalităților de ordin economic și militar, ca și scăderea importanței rolului SUA în Europa. Un punct fierbinte de pe agenda extinderii Uniunii Europene este cel referitor la integrarea Turciei (membru NATO cu un rol foarte important din punct de vedere geostrategic), căreia i se impune respectarea a două condiții pentru începerea negocierilor de aderare, și anume: abolirea pedepsei cu moartea și acordarea unor drepturi populației de etnie kurdă.

Statele Europei Occidentale sunt preocupate și de stabilitatea continentului, atenția fiind concentrată atât asupra Europei Centrale, cât și zonei balcanice, aceasta din urmă fiind percepută ca un veritabil generator de insecuritate regională. Atât NATO, cât și Uniunea Europeană încearcă să creeze stabilitate și prosperitate prin angajarea țărilor din aceste zone în încercările comune de realizare a securității (un exemplu elocvent în acest sens fiind Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est).

Interesele occidentale directe (de exemplu, resursele energetice) sau indirecte (legate de asigurarea stabilității) se extind și asupra ariilor instabile, cu o evoluție greu predictibilă, din spațiul ex-sovietic. Astfel:

□ intensificarea îngrijorării Occidentului în ceea ce privește regiunea caucaziană, pe de o parte datorită evoluției F. Ruse (referitoare la viitorul acestui pol de putere regională, integritatea sa, rolul Occidentului în promovarea ideii de evoluție spre o societate stabilă și democratică), iar pe de altă parte datorită situației țărilor transcaucaziene, cărora Vestul le oferă sprijin pentru obținerea independenței, fie prin asigurarea securizării capacităților de producere a energiei (Azerbaidjan) sau asigurarea securității conductelor ce le tranzitează teritoriile (Georgia);

□ aceeași îngrijorare se manifestă și în legătură cu țările Asiei Centrale;

□ noul context este completat de relațiile ruso-chineze, cu posibilitate de extindere a influenței unuia sau altuia din acești doi actori nu doar în spațiul ex-sovietic, ci și spre Asia Centrală și Orientul Mijlociu și Apropiat.

○ Zonele tensionate din Orientul Apropiat și Mijlociu. În viziunea analiștilor americani, pare destul de improbabil ca SUA să „demonizeze” Iranul, Irakul și Libia la nesfârșit. În același timp, pe termen scurt, SUA nu vor fi amenințate cu un război regional în Golful Persic, iar relațiile bilaterale dintre israelieni și arabi vor continua să ocupe o poziție importantă pe agenda relațiilor regionale și internaționale (dată fiind probabilitatea crescută a perpetuării conflictului).

○ Asia divizată. Dezvoltarea economică a unor zone de pe acest continent a adus stabilitate în sud-estul Asiei, această tendință nefiind întâlnită însă în zonele sudice și nord-estice. Autorii scenariilor spun că problemele regionale existente (datorate Coreei de Nord, conflictului dintre China și Taiwan - care a căpătat accente militare etc.) pot fi considerate amenințări la adresa securității regionale și globale. Însăși ASEAN întreprinde demersuri destul de limitate pentru a aduce stabilitate unor națiuni precum Burma/Myanmar și Cambodgia, iar riscul unui amplu război civil nu pare a fi eliminat.

Poziția Chinei în sud-estul Asiei se conturează ca fiind un factor major în dezvoltarea economică regională și globală în viitorul apropiat. De asemenea, autorii spun că este previzibilă o implicare mai intensă în această zonă și a altor actori, cei mai importanți fiind Japonia, Coreea, India, Pakistan, F. Rusă și SUA.

○ Africa va continua, în opinia autorilor, să fie caracterizată prin instabilitate, cele mai importante probleme ale regiunii datorându-se imigrației ilegale din nordul continentului, exploziei demografice și amenințărilor transnaționale, mai ales la adresa Europei. Regiunea este văzută însă ca un important exportator de energie, instabilitatea pepe-

tuă fiind un factor de îngrijorare vizavi de transportul naval înspre Marea Mediterană. De asemenea, cea mai mare parte a Africii Subsahariene este deja implicată în războaie, aceste conflicte dând naștere unor noi și instabile blocuri regionale de putere. Intensificarea dependenței economiei SUA de rezervele de petrol din vestul Africii conferă acestei probleme o importanță strategică deosebită.

○ Caracteristica Americii Latine - instabilitate. Ca și Asia Orientală, America Latină a cunoscut o importantă creștere economică în ultimii ani, însă interesele divergente și divizările economice și etnice constituie încă amenințări, datorită posibilității apariției unor noi conflicte. În ceea ce privește Columbia, aceasta este considerată ca problemă majoră pentru securitatea SUA, datorită traficului de droguri, ce a dus la război civil.

Principalele posibile conflicte regionale, în viziunea analiștilor americani, care ar putea afecta interesele SUA sunt: Grecia - Turcia, Israel - lumea arabă, Coreea de Sud - Coreea de Nord, China - Taiwan, India - Pakistan, diferendele dintre unele state din Golful Persic și Cornul Africii, ca și conflictele interne din Sudan și Congo.

Anul 2001 s-a încheiat cu reacția virulentă a Statelor Unite ale Americii (care, probabil, va fi și foarte îndelungată) la atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 asupra complexului World Trade Center din New York și clădirii Pentagonului. Coaliția antiteroristă s-a constituit, având la bază, pe de o parte, necesitatea unei reacții imediate împotriva terorismului și, pe de altă parte, impulsul de solidarizare cu Statele Unite.

Declanșarea ofensivei împotriva terorismului a acutizat lupta pentru resurse și, mai ales, pentru controlul zonelor de importanță strategică, între care, pe primul plan, în deceniul următor, pare să fie cea a Asiei Centrale. Forțele concurente și, totodată, cooperante într-o oarecare măsură sunt Statele Unite, Rusia, China, India, Pakistan, Iran și, parțial, Uniunea Europeană. Riscurile și amenințările cele mai periculoase, alături de cele care vin din partea tero-

rismului internațional și regional, rămân cele referitoare la proliferarea WMD, îndeosebi a celor nucleare și biologice.

Privitor la evoluțiile viitoare în plan strategic, se poate aprecia că procesul de reelaborare a politicilor și strategiilor de securitate și, legat de acestea, de reconstruire a spațiilor de interes strategic se va accentua în următorii ani, dublat de conturarea mai clară a centrilor de putere, a sferelor de cooperare și de influențare și a raporturilor dintre marile puteri, precum și a relațiilor acestora cu organisme și instituțiile internaționale.

Evenimentele de la 11 septembrie 2001 au schimbat orientarea politicii Statelor Unite, deoarece acestea se simt obligate să treacă la acțiuni de amploare pentru asigurarea securității proprii națiuni, dar și concentrarea eforturilor pentru ieșirea din recesiunea economică și rezolvarea problemelor interne, existând potențialul necesar pentru realizarea în următorii ani a acestui obiectiv.

Noua poziție a SUA, ca superputere mondială ce conduce războiul împotriva terorismului, pune în umbră (cel puțin în această etapă) relațiile din cadrul NATO și mută centrul de greutate al interesului strategic în zona asiatică. Totuși, SUA vor continua să pună în practică politica și strategia alianțelor și parteneriatelor strategice și, în acest sens, sunt posibile următoarele grupări și regrupări de forțe și acțiuni cu impact strategic:

○ consolidarea relației euroatlantice prin aplicarea politicii europene comune de securitate și apărare, prin realizarea mai rapidă a Forței Europene de Reacție Rapidă (complementară NATO) și întărirea Alianței cu noi membri;

○ crearea unui pol euroatlantic de putere cu funcții și valențe mondiale, care să joace un rol foarte important în mondializarea economiei și a informației și în gestionarea crizelor, dar și ieșirea mai frecventă și mai accentuată a Uniunii Europene, ca entitate strategică, din zona continentală (unde este implicată în rezolvarea situației politice, etnice și economice din zona Balcanilor) și participarea ei efectivă la bătălia pentru resurse, făcând astfel posibilă creșterea

în viitor a influenței europene în Asia Centrală, în nordul Africii și în Orientul Apropiat; parteneriatul strategic cu Rusia și o politică americană foarte atentă față de China și India. Situația politică și strategică din Orientul Apropiat va continua să fie deosebit de tensionată, datorită, în principal, incompatibilității dintre politica Autorității Palestiniene și politica Israelului, acțiunilor kurzilor din Turcia, din Iran și Irak, lipsei apei și multiplicării actelor de terorism, trafic de droguri și crimă organizată. Orientul Mijlociu va continua să se afle sub control american, iar situația să se mențină relativ stabilizată, adică fără posibilitatea declanșării unui conflict major.

Deși în bătălia pentru petrolul caspic există deja doi mari câștigători - SUA și F. Rusă, iar Turcia (pe teritoriul căreia se construiește conducta Baku-Ceyhan) este una din beneficiarele acestei tranzacții, confruntarea va continua. Iranul va fi și în viitor nemulțumit de soluția aleasă, dar și de faptul că este considerat drept inamic și e probabil să-și sporească potențialul nuclear și chiar terorist.

În ceea ce privește China, este posibil să crească puterea economică, militară și culturală a acesteia și implicit, rolul ei în zonă. Deși tensiunile între China și Taiwan nu vor fi rezolvate în viitorul apropiat, este probabil ca în Taiwan să se manifeste tot mai mult tendințele de reunificare cu continentul, în pofida creșterii influenței americane în zonă.

De asemenea, este posibil ca India să-și consolideze statutul de mare putere regională, acest fapt putând accentua tensiunile din zona Kașmirului. Această evoluție ar face oricând posibilă declanșarea unui război convențional între India și Pakistan, deși trebuie luat în calcul și potențialul nuclear al celor două state.

Acțiunile împotriva teroriștilor și rețelei al-Qaeda au apropiat și mai mult F. Rusă de Statele Unite și, în pofida unor reticențe rămase de pe vremea Războiului Rece, este posibil ca o astfel de cooperare să influențeze în mod pozitiv situația strategică din zona asiatică și din cea a Balcanilor.

A.M.

Puteri și influențe

anuar de geopolitică și geostrategie 2000 - 2001

Centrul Internațional de Cercetare BEAUMARCHAIS

Rezultat al activității a 27 de specialiști în domeniu (printre care: Arnaud Blin, Director al BCIR; Francois Gere, Director științific al Fundației pentru Cercetări Strategice; Gerard Chailand, Directorul Centrului European pentru Studiu al Conflictelor), Anuarul de geopolitică și geostrategie 2000 - 2001 al Centrului Internațional de Cercetare Beaumarchais¹ prezintă o mare varietate de puncte de vedere asupra stării lumii. Editura Corint a publicat în anul 2001 această culegere de studii, aducând în atenția publicului român principalele probleme de geopolitică și geostrategie ale ultimilor doi ani. Deși după momentul 11 septembrie 2001 agenda de securitate a SUA, dar și a întregii lumi a suferit modificări substanțiale, Anuarul nu cade în desuetudine.

Puteri și influențe aduce în discuție problema raporturilor de forțe în care cele mai puternice state au de spus un cuvânt important în relațiile internaționale. În acest context, sunt analizate atât starea statelor din epicentrele lumii geopolitice (Europa, SUA, Rusia și China), cât și problemele din domeniul strategiilor și al tendințelor generale, dincolo de frontierele statale și regionale. Scopul declarat al acestei lucrări este de a oferi câteva reflecții asupra unor state aflate la marginea centrelor geostrategice, care au cunoscut multe schimbări sau care s-au confruntat cu probleme deosebit de importante în cursul anului 1999.

Anuarul debutează cu două studii succinte asupra umanității la începutul mileniului trei, continuă cu analiza

geostrategică și geopolitică a regiunilor lumii (Europa, Rusia, Asia, SUA, Orientul Mijlociu, Africa, America Latină), se concentrează pe câteva dintre noile riscuri și amenințări la adresa securității naționale (religia, tehnologia, armele nucleare, drogurile și pirateria maritimă), face previziuni asupra viitorului războiului și prezintă unele perspective de pace.

Cele două studii introductive aparțin Directorului științific al Fundației pentru Cercetări Strategice, Francois Gere, respectiv Directorului Centrului European pentru Studiu al Conflictelor, Gerard Chailand.

În Ordinea obișnuită a războaielor și noua mare schismă, Fr. Gere pornește de la ideea că acum este momentul războaielor regionale, al conflictului limitat geografic, însă dincolo de acest tip de războaie de joasă intensitate există o mare amenințare la adresa ordinii mondiale: schisma mondială ce nu corespunde nici demarcațiilor religioase, nici antagonismelor de civilizație milenară, nici clasicei discrepante dintre bogați și săraci. Schisma își are rădăcinile în „divergența crescândă dintre principiile fondatoare ale regulilor de funcționare a vieții politice internaționale, cel puțin începând cu anul 1945: suveranitatea teritorială, independența națională, intangibilitatea frontierelor”². Este adusă în discuție problema opțiunii multipolare a țărilor alarmate de unipolaritatea promovată de SUA și aliații lor. În acest sens, actori politici și geografici precum China, Rusia și partenerii lor din Asia Centrală, pe de o parte, și India, pe de altă parte, susțin poziții identice și sunt mai uniți de teama ce le-o inspiră „hegemonia și amestecul Statelor

Unite”³, decât de împărțirea reală a valorilor și intereselor comune. Punctul de vedere francez afirmă că fractura lumii încă nu s-a consumat, procesul este în curs de desfășurare și nu este ireversibil - drept dovadă este adusă în discuție complexitatea relațiilor dintre SUA și China, ce se atrag și se resping în același timp. Ireparabilul va fi declanșat numai dacă în Asia și în alte părți ale lumii se vor produce evenimente extrem de grave ce, în momentul efectuării analizei, nu au putut fi prezise. Având în vedere aceste constatări, ne întrebăm: Oare evenimentele declanșate de atacul terorist asupra SUA în toamna lui 2001 fac parte dintre „evenimentele grave” de care pomenea cercetătorul francez?

În completarea primului studiu, Gerard Chailand face o trecere în revistă a noilor *Conflicte și amenințări* în zorii mileniului trei. Este vorba aici despre creșterea excesivă a populației mondiale, adâncirea inegalității dintre clasele sociale, urbanizarea intensă și sporirea numărului conflictelor infrastatale (țările care și-au câștigat de curând independența își maltratează cel mai adesea minoritățile etnice sau religioase, iar absența democrației le obligă pe acestea din urmă să recurgă la violență). Autorul prognozează că, deși operațiunile războinice de anvergură vor fi rare, este puțin probabil ca, în viitor, forțele armate occidentale să se limiteze strict la bombardamentele aeriene. Pare mult mai sigură dotarea centrelor urbane cu arme letale și nonletale.

În același timp, nici un stat nu pare să reprezinte o amenințare până cel puțin în anul 2015. Riscurile cele mai probabile vin din partea actorilor nonstatali, precum organizațiile politice, apreciate a

fi cele mai periculoase, și organizațiile criminale.

În ceea ce privește analizele pe regiuni, articolele referitoare la Europa enumeră învățămintele intervenției din Kosovo și formulează întrebări asupra unei posibile extinderi a sistemului „protectoratelor” internaționale. În cazul Rusiei, analiștii apreciază că viitorul ei este mai mult decât nesigur din cauza trecutului și a continuității procesului de dezagregare a Fostei Uniuni Sovietice; acum, este evidentă tensiunea dintre Rusia și SUA, mai ales în ceea ce privește Caucazul. China este analizată prin prisma dorinței ei de recucerire a locului pe care îl deținea în centrul lumii, ca o mare putere a mileniului III, dar și din punctul de vedere al potențialelor pericole ce provin din partea orientală a continentului euroasiatic. Alte studii se opresc asupra conflictului din Cașmir, asupra relației dintre candidatura Turciei la UE și problema kurdă, asupra noii ordini din Maroc și asupra redobândirii suveranității întregului teritoriu al statului Panama.

Problema amenințărilor la adresa Statelor Unite ale Americii ocupă un spațiu mult mai vast, însă autorii articolelor respective (Frank J. Cilluffo, Director de

program în cadrul Centrului pentru Studii Strategice și Internaționale; Bruce Hoffman, Directorul biroului RAND Corporation la Washington; Francois Gere și Arnaud Blin) fac evaluări și prognoze numai în ceea ce privește terorismul cibernetic, armele atomice, bacteriologice și chimice, apărarea anti-rachetă și amenințările virtuale, scăpând din vedere terorismul clasic. Evenimentele ulterioare apariției Anuarului au arătat că teroriștii sunt conservatori în plan operațional și că securitatea națională a unei țări precum SUA poate fi pusă grav în pericol prin mijloace teroriste ce, în contextul dezvoltării continue a tehnologiei, par demodate.

În ansamblu, Anuarul *Puteri și influențe* dezbate teme deosebit de importante pentru securitatea unei lumi aflată în continuă transformare. Deși, așa cum am afirmat mai sus, prioritățile agendei de securitate internațională, dar și ale agendelor naționale au fost schimbate în ultimul an, punctele de vedere exprimate de specialiștii Centrului Internațional de Cercetare Beaumarchais și ai altor institute de studii strategice și de securitate sunt încă valabile. Evoluția lumii generează noi riscuri și contribuie la apariția unor mai vechi amenințări pre-

cum drogurile și pirateria maritimă. Noua ieșire la rampă a terorismului clasic nu implică dispariția pericolelor generate de noile tehnologii și nici nu stopează discuțiile despre războiul viitorului, conflictele neconvenționale și modalitățile de anticipare a viitorului strategic. Așadar, varietatea opiniilor exprimate oferă o analiză complexă geopolitică și geostrategică a anilor 2000 - 2001 și relevă o lume ce se schimbă mereu în sensul stabilirii unei noi ordini mondiale.

A. S.

NOTE

¹BCIR (Beaumarchais Center for International Research) a primit numele după Pierre - Augustin Caron de Beaumarchais (1732 - 1799), celebru om de afaceri francez, ceasornicar, dramaturg și agent secret în același timp. Caron de Beaumarchais a sprijinit în 1776, prin furnizarea de armament și echipament, revoluționarii americani, iar după secole, Centrul a fost înființat cu scopul de a oferi o bază de cercetare și consultanță, dar și o punte de comunicare între Franța și SUA pentru oamenii de știință, oficialii guvernamentali, oameni de afaceri și membri ai mass-media din ambele țări. În prezent, BCIR contribuie la realizarea unui cadru mai larg de dialog între diferitele țări care împărtășesc idealurile democrației și ale liberalismului economic.

²Ibidem, p. 16.

³Ibidem, p.18.